หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้

รายวิชาทักษะการเรียนรู้

(ทร31001)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนเล่มนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 34/2555

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้

รายวิชาทักษะการเรียนรู้ (ทร31001)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 34 /2555

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 แทนหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามหลักปรัชญาและความเชื่อพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่มีการเรียนรู้และสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

ในปีงบประมาณ 2554 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่งคั่งและมั่นคง เป็นบุคลากรที่มีวินัย เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สำนักงาน กศน. จึงได้พิจารณาทบทวนหลักการ จุดหมาย มาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเนื้อหาสาระ ทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551ให้มีความสอดคล้องตอบสนองนโยบายกระทรวง ศึกษาธิการ ซึ่งส่งผลให้ต้องปรับปรุงหนังสือเรียน โดยการเพิ่มและสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอาชีพ คุณธรรม จริยธรรมและการเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่ยังคงหลักการและวิธีการเดิมในการพัฒนาหนังสือที่ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรม ทำแบบฝึกหัด เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม หรือศึกษาเพิ่มเติมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้และสื่ออื่น

การปรับปรุงหนังสือเรียนในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน ที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้จากสื่อต่างๆ มาเรียบเรียงเนื้อหาให้ครบถ้วนสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตัวชี้วัดและกรอบเนื้อหาสาระของรายวิชา สำนักงาน กศน.ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ และหวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน ครู ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงาน กศน. ขอน้อมรับด้วยความขอบคุณยิ่ง

(นายประเสริฐ บุญเรือง)
เลขาธิการ กศน.
พฤศจิกายน 2554

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

คำแนะนำการใช้แบบเรียน

โครงสร้างรายวิชาทักษะการเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง 10

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้ 71

บทที่ 3 การจัดการความรู้ 142

บทที่ 4 การคิดเป็น 193

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย 245

บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ 263

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นแบบเรียนที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้เรียนที่เป็นนักศึกษานอกระบบ

ในการศึกษาหนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่ายเนื้อหา

2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด แล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมที่กำหนด ถ้าผู้เรียนตอบผิดควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจในเนื้อหาใหม่ให้เข้าใจก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อไป

3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่องเพื่อเป็นการสรุปความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของเนื้อหาแต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครูและเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้

4. แบบเรียนนี้มี 6 บท คือ

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

บทที่ 3 การจัดการความรู้

บทที่ 4 การคิดเป็น

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

โครงสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สาระสำคัญ

รายวิชาทักษะการเรียนรู้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าถึงและเลือกใช้แหล่งเรียนรู้จัดการความรู้ กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือชี้นำตนเอง ในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน และการพัฒนา 5 ศักยภาพหลักของพื้นที่ใน 5 กลุ่มอาชีพใหม่ คือ กลุ่มอาชีพด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการและการบริการ ตามยุทธศาสตร์ 2555 กระทรวงศึกษาธิการ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. ประมวลความรู้ และสรุปเป็นสารสนเทศ
2. ทำงานบนฐานข้อมูลด้วยการแสวงหาความรู้จนเป็นลักษณะนิสัย
3. มีความชำนาญในทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการสังเกต และทักษะการจดบันทึกอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
2. ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนได้

บทที่ 3 การจัดการความรู้

1. ออกแบบผลิตภัณฑ์ สร้างสูตร สรุปองค์ความรู้ใหม่
2. ประพฤติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
3. สร้างสรรค์สังคมอุดมปัญญา

บทที่ 4 การคิดเป็น

1. อธิบายถึงความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ของคนคิดเป็น และการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้เรื่องการคิดเป็น ปรัชญาคิดเป็น การคิดแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบ แบบคนคิดเป็นได้

2. วิเคราะห์จำแนกลักษณะของข้อมูลการคิดเป็นทั้ง 3 ด้าน ที่นำมาใช้ประกอบการคิดและการตัดสินใจ ทั้งข้อมูลด้านวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสภาวะแวดล้อม โดยเน้นที่ข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ที่เป็นจุดเน้นสำคัญของคนคิดเป็นได้
3. ฝึกปฏิบัติการคิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดเป็น ทั้งจากกรณีตัวอย่างและหรือสถานการณ์จริงในชุมชน โดยนำข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลทางสังคมและสภาวะแวดล้อมมาประกอบการคิดการพัฒนาได้

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของการวิจัยได้
2. ระบุกระบวนการ ขั้นตอนของการทำวิจัยอย่างง่ายได้
3. อธิบายสถิติง่ายๆ และสามารถเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับการวิจัยในแต่ละเรื่องของตนเองได้อย่างถูกต้อง
4. สร้างเครื่องมือการวิจัยได้
5. เขียนโครงการวิจัยได้
6. เขียนรายงานการวิจัยและเผยแพร่งานวิจัยได้

บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญของทักษะการเรียนรู้ และศักยภาพหลักของพื้นที่ที่แต่งต่างกัน
2. ยกตัวอย่างศักยภาพหลักของพื้นที่ที่แตกต่างกัน
3. สามารถบอกหรือยกตัวอย่างเกี่ยวกับศักยภาพหลักของพื้นที่ของตนเอง
4. ยกตัวอย่างอาชีพที่ใช้หลักการพื้นฐานของศักยภาพหลักในการประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพใหม่ได้

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ และกระบวนการของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 2 ทักษะพื้นฐานทางการศึกษาหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา และเทคนิคในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 3 การทำแผนผังความคิด

เรื่องที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองประสบความสำเร็จ

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของแหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 2 แหล่งเรียนรู้ประเภทห้องสมุด

เรื่องที่ 3 ทักษะการเข้าถึงสารสนเทศของห้องสมุด

เรื่องที่ 4 การใช้แหล่งเรียนรู้สำคัญๆ ในประเทศ

เรื่องที่ 5 การใช้แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

บทที่ 3 การจัดการความรู้

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ หลักการ

เรื่องที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ การรวมกลุ่มเพื่อต่ยอดความรู้ และการจัดทำสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้

เรื่องที่ 3 ทักษะกระบวนการจัดการความรู้

บทที่ 4 การคิดเป็น

เรื่องที่ 1 ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่กับกระบวนการคิดเป็น การเชื่อมโยงสู่ปรัชญาคิดเป็น และการคิดการตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบแบบคนคิดเป็น

เรื่องที่ 2 ระบบข้อมูล การจำแนกลักษณะของข้อมูล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทั้งด้านวิชาการ ด้านตนเอง และสังคมสภาวะแวดล้อม โดยเน้นไปที่ข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ครอบครัวและชุมชน เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหาตามแบบอย่างของคนคิดเป็น

เรื่องที่ 3 กรณีตัวอย่าง และสถานการณ์จริงในการฝึกปฏิบัติเพื่อการคิด การแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของการวิจัย

เรื่องที่ 2 กระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 3 สถิติง่ายๆ เพื่อการวิจัย

เรื่องที่ 4 การสร้างเครื่องมือวิจัย

เรื่องที่ 5 การเขียนโครงการวิจัย

เรื่องที่ 6 การเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่ายและการเผยแพร่ผลงานวิจัย

บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของศักยภาพหลักของพื้นที่

เรื่องที่ 2 กลุ่มอาชีพใหม่ 5 ด้าน และศักยภาพหลักของพื้นที่ 5 ประการ

เรื่องที่ 3 ตัวอย่างการวิเคราะห์ศักยภาพหลักของพื้นที่

บทที่ 1
การเรียนรู้ด้วยตนเอง

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถประมวลความรู้ ทำงานบนฐานข้อมูล และมีความชำนาญในการอ่าน ฟัง จดบันทึก เป็นสารสนเทศอย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว ในทุกวันนี้คนส่วนใหญ่แสวงหาการศึกษาระดับที่สูงขึ้น จำเป็นต้องรู้วิธีวินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง สามารถกำหนดเป้ามายในการเรียนรู้ของตนเอง สามารถระบุแหล่งความรู้ที่ต้องการ และวางแผนการใช้ยุทธวิธี สื่อการเรียน และแหล่งความรู้เหล่านั้น หรือแม้แต่ประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของผลการเรียนรู้ของตนเอง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. ประมวลความรู้ และสรุปเป็นสารสนเทศ
2. ทำงานบนฐานข้อมูลด้วยการแสวงหาความรู้จนเป็นลักษณะนิสัย
3. มีความชำนาญในทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการสังเกต และทักษะการจดบันทึกอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ และกระบวนการของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 2 ทักษะพื้นฐานทางการศึกษาหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา และเทคนิคในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 3 การทำแผนผังความคิด

เรื่องที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองประสบความสำเร็จ

เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญ ของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาไม่อาจทำให้บุคคลศึกษาความรู้ได้ครบทั้งหมด การไขว่คว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสนองความต้องการของบุคคลได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีใจรักที่จะศึกษา ค้นคว้า สิ่งที่ตนต้องการจะรู้ บุคคลนั้นก็จะดำเนินการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีใครต้องบอก ประกอบกับระบบการศึกษาและปรัชญาการศึกษาเพื่อเตรียมคนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่หาความรู้ รู้แหล่งทรัพยากรการเรียน รู้วิธีการหาความรู้ มีความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยในการทำงานและการดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ

> **การเรียนรู้ด้วยตนเอง** สามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของตนเองโดยการค้นพบความสามารถและสิ่งที่มีคุณค่าในตนเองที่เคยมองข้ามไป
> ("...it is possible to help learners expand their potential by discovered that which is yet untapped…") (Brockett & Hiemstra, 1991)

การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการจัดการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนที่อยู่นอกระบบ ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จากการทำงานและการประกอบอาชีพ โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้การพัฒนากับกลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจ ให้มีคุณธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้น ในการศึกษาแต่ละรายวิชาผู้เรียนจะต้องตระหนักว่า การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จะสัมฤทธิผลได้ด้วยดีหากผู้เรียนได้ศึกษาพร้อมทั้งการปฏิบัติตามคำแนะนำของครูแต่ละวิชาที่ได้กำหนดเนื้อหาเป็นบทต่าง ๆ โดยแต่ละบทจะมีคำถาม รายละเอียดกิจกรรมและแบบฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจในบทเรียน และทำกิจกรรม ตลอดจนทำตามแบบฝึกปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งในหนังสือแบบฝึกปฏิบัติของแต่ละวิชาได้จัดให้มีรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวตลอดจนแบบประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้วัดความรู้เดิมและวัดความก้าวหน้าหลังจากที่ได้เรียนรู้

รวมทั้งการที่ผู้เรียนจะได้มีการทบทวนบทเรียน หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ อันจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมสอบต่อไปได้อีกด้วย

การเรียนรู้ในสาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับรายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเอง รายวิชาการใช้แหล่งเรียนรู้ รายวิชาการจัดการความรู้ รายวิชาการคิดเป็น และรายวิชาการวิจัยอย่างง่าย ในส่วนของรายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า ฝึกทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อมุ่งเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นแนวทางการเรียนรู้หนึ่งที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน และเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกในสังคมสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แน่นอน มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ไม่พึ่งคนอื่น มีแรงจูงใจ ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ วิธีเรียน สามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้มากกว่าการเรียนที่มีครูป้อนความรู้ให้เพียงอย่างเดียว

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลักการทางการศึกษาซึ่งได้รับความสนใจมากขึ้นโดยลำดับในทุกองค์กรการศึกษา เพราะเป็นแนวทางหนึ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในอันที่จะ หล่อหลอมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามที่มุ่งหวังไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นหลักการทางการศึกษาที่มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีของกลุ่มมนุษย์นิยม (Humanism) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์ ทุกคนมีธรรมชาติเป็นคนดี มีเสรีภาพและความเป็นตนเอง มีความเป็นปัจเจกชนและศักยภาพ มีตนและการรับรู้ตนเอง มีการเป็นจริงในสิ่งที่ตนสามารถเป็นได้ มีการรับรู้ มีความรับผิดชอบและความเป็นมนุษย์

ดังนั้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่ใน ตัวบุคคลทุกคน ผู้เรียนควรจะมีคุณลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่ตนเองสามารถที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ในบทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ ผู้เรียนจะต้องรวบรวมผลการปฏิบัติกิจกรรมซึ่งเป็นหลักฐานของการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนบรรจุในแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ของผู้เรียนแต่ละบุคคลดังนั้น เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ในบทที่ 1 ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ ผู้เรียนจะต้องมีแฟ้มสะสมผลงานส่งครู

แบบประเมินตนเองก่อนเรียน

แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามที่วัดความชอบและเจตคติเกี่ยวกับการเรียนรู้ของท่าน ให้ท่านอ่านข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้ ซึ่งมีด้วยกัน 58 ข้อ หลังจากนั้น โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ ***ความเป็นจริง*** ของตัวท่านมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น

มากที่สุด	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความนั้นส่วนใหญ่**เป็นเช่นนี้หรือมีน้อยครั้งที่ไม่ใช่
มาก	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความเกินครึ่ง**มักเป็นเช่นนี้
ปานกลาง	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความ**จริงบ้างไม่จริงบ้าง**ครึ่งต่อครึ่ง**
น้อย	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความ**เป็น**จริงบ้างไม่บ่อยนัก**
น้อยที่สุด	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความ**ไม่จริง **ไม่เคยเป็นเช่นนี้**

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้อยู่เสมอตราบชั่วชีวิต					
2. ข้าพเจ้าทราบดีว่าข้าพเจ้าต้องการเรียนอะไร					
3. เมื่อประสบกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะหลีกเลี่ยงไปจากสิ่งนั้น					
4. ถ้าข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้สิ่งใด ข้าพเจ้าจะหาทางเรียนรู้ให้ได้					
5. ข้าพเจ้ารักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ					
6. ข้าพเจ้าต้องการใช้เวลาพอสมควรในการเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ๆ					
7. ในชั้นเรียนข้าพเจ้าหวังที่จะให้ผู้สอนบอกผู้เรียนทั้งหมดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้างอยู่ตลอดเวลา					
8. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การคิดเสมอว่าตัวเราเป็นใครและอยู่ที่ไหน และจะทำอะไร เป็น หลักสำคัญของการศึกษาของทุกคน					
9. ข้าพเจ้าทำงานด้วยตนเองได้ไม่ดีนัก					
10. ถ้าต้องการข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่มี ข้าพเจ้าทราบดีว่าจะไปหาได้ที่ไหน					
11. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ดีกว่าคนส่วนมาก					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12. แม้ข้าพเจ้าจะมีความคิดที่ดี แต่ดูเหมือนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้					
13. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรเรียนอะไร และจะเรียนอย่างไร					
14. ข้าพเจ้าไม่เคยท้อถอยต่อการเรียนสิ่งที่ยาก ถ้าเป็นเรื่องที่ขาพเจ้าสนใจ					
15. ไม่มีใครอื่นนอกจากตัวข้าพเจ้าที่จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ข้าพเจ้าเลือกเรียน					
16. ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ว่า ข้าพเจ้าเรียนสิ่งใดได้ดีหรือไม่					
17. สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ได้มากมาย จนข้าพเจ้าอยากให้แต่ละวันมีมากกว่า 24 ชั่วโมง					
18. ถ้าตัดสินใจที่จะเรียนรู้อะไรก็ตาม ข้าพเจ้าสามารถจะจัดเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งนั้นได้ ไมว่าจะมีภารกิจมากมายเพียงใดก็ตาม					
19. ข้าพเจ้ามีปัญหาในการทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน					
20. ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียนก็ไม่ใช่ความผิดของข้าพเจ้า					
21. ข้าพเจ้าทราบดีว่า เมื่อไรที่ข้าพเจ้าต้องการจะเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ มากขึ้น					
22. ขอมีความเข้าใจพอที่จะทำข้อสอบให้ได้คะแนนสูง ๆ ก็พอใจแล้ว ถึงแม้ว่า ข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจเรื่องนั้นอย่างถ่องแท้ก็ตามที					
23. ข้าพเจ้าคิดว่า ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ					
24. ข้าพเจ้าชื่นชอบผู้ที่เรียนรูสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ					
25. ข้าพเจ้าสามารถคิดค้นวิธีการต่าง ๆ ได้หลายแบบสำหรับการเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ					
26. ข้าพเจ้าพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายระยะยาว ที่ตั้งไว้					
27. ข้าพเจ้ามีความสามารถเรียนรู้ ในเกือบทุกเรื่อง ที่ข้าพเจ้าต้องการ จะรู้					
28. ข้าพเจ้าสนุกสนานในการค้นหาคำตอบสำหรับคำถามต่าง ๆ					
29. ข้าพเจ้าไม่ชอบคำถามที่มีคำตอบถูกต้องมากกว่าหนึ่งคำตอบ					
30. ข้าพเจ้ามีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
31. ข้าพเจ้าจะดีใจมาก หากการเรียนรู้ของข้าพเจ้าได้สิ้นสุดลง					
32. ข้าพเจ้าไม่ได้สนใจการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น					
33. ข้าพเจ้าไม่มีปัญหา เกี่ยวกับทักษะเบื้องต้นในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน เขียน และจำ					
34. ข้าพเจ้าชอบทดลองสิ่งใหม่ๆ แม้ไม่แน่ใจ ว่า ผลนั้นจะออกมาอย่างไร					
35. ข้าพเจ้าไม่ชอบ เมื่อมีคนชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาด ในสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่					
36. ข้าพเจ้ามีความสามารถในการคิดค้น หาวิธีแปลกๆ ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ					
37. ข้าพเจ้าชอบคิดถึงอนาคต					
38. ข้าพเจ้ามีความพยายามค้นหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการรู้ได้ดี เมื่อเทียบกับผู้อื่น					
39. ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ					
40. ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเอง ให้กระทำสิ่งที่ คิดว่า ควรกระทำ					
41. ข้าพเจ้าชอบวิธีการของข้าพเจ้า ในการสำรวจตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ					
42. ข้าพเจ้ามักเป็นผู้นำกลุ่ม ในการเรียนรู้					
43. ข้าพเจ้าสนุกที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น					
55. ในแต่ละปีข้าพเจ้าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หลายๆ อย่างด้วยตนเอง					
56. การเรียนรู้ไม่ได้ทำให้ชีวิตของข้าพเจ้า แตกต่างไปจากเดิม					
57. ข้าพเจ้าเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในชั้นเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
58 ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า “ผู้เรียนคือ ผู้นำ”					

การเริ่มต้นเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดีที่สุดนั้น เรามาเริ่มต้นที่ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และท่านคงทราบในเบื้องต้นแล้วว่า ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของท่าน อยู่ในระดับใด (มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด)

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามเป้าหมายของการศึกษา ผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเรียนด้วยตนเองจะมีความรับผิดชอบส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำของตนเอง สามารถควบคุมและโต้ตอบสถานการณ์ สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ตนเลือก โดยยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มาจากความคิดตัดสินใจของตนเอง

"เด็กตามธรรมชาติต้องพึ่งพิงผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็พัฒนามีความอิสระ พึ่งพิงจากภายนอกลดลงและ**เป็นตัวเอง** จนมีคุณลักษณะการชี้นำตนเองในการเรียนรู้"

ความหมาย และความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้เป็นเรื่องของทุกคน ศักดิ์ศรีของผู้เรียนจะมีได้เมื่อมีโอกาสในการเลือกเรียนในเรื่องที่หลากหลายและมีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อม โรงเรียน สถานศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก และครู องค์ประกอบภายใน ได้แก่ การคิดเป็น พึ่งตนเองได้ มีอิสรภาพ ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ มีความคิดเชิงเหตุผล มีจิตสำนึกในการเรียนรู้ มีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมิได้เกิดขึ้นจากการฟังคำบรรยายหรือทำตามที่ครูผู้สอนบอก แต่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การเรียนรู้โดยบังเอิญ การเรียนรู้แบบนี้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ มิได้เกิดจากความตั้งใจ

2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจของผู้เรียน ซึ่งมีความปรารถนาจะรู้ในเรื่องนั้น ผู้เรียนจึงคิดหาวิธีการเรียนด้วยวิธีการต่างๆ หลังจากนั้นจะมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทวีความสำคัญในโลกยุคโลกาภิวัตน์ บุคคลซึ่งสามารถปรับตนเองให้ตามทันความก้าวหน้าของโลกโดยใช้สื่ออุปกรณ์ยุคใหม่ได้ จะทำให้เป็นคนที่มีคุณค่าและประสบความสำเร็จได้อย่างดี

3. การเรียนรู้โดยกลุ่ม การเรียนรู้แบบนี้เกิดจากการที่ผู้เรียนรวมกลุ่มกันแล้วเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้กับสมาชิกทำให้สมาชิกมีความรู้เรื่องที่วิทยากรพูด

4. การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา เป็นการเรียนแบบเป็นทางการ มีหลักสูตร การประเมินผล มีระเบียบการเข้าศึกษาที่ชัดเจน ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด เมื่อปฏิบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดก็จะได้รับปริญญา หรือประกาศนียบัตร จากสถานการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้อาจเกิดได้หลายวิธี และการเรียนรู้นั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาเสมอไป การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนโดยกลุ่มก็ได้ และการที่บุคคลมีความตระหนักเรียนรู้อยู่ภายในจิตสำนึกของบุคคลนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและสนับสนุนสภาพ “สังคมแห่งการเรียนรู้” ได้เป็นอย่างดี

> “การเรียนรู้เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของมนุษย์”
> (LEARNING makes a man fit company for himself) ... (Young)...

การเรียนรู้ด้วยตนเองคืออะไร

เมื่อกล่าวถึง **การเรียนด้วยตนเอง** แล้วบุคคลโดยทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นการเรียนที่ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามลำพังโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้สอน แต่แท้ที่จริงแล้วการเรียนด้วยตนเองที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น เป็น**กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ควบคุมการเรียนของตนเอง**

ทั้งนี้การเรียนด้วยตนเองนั้นมีแนวคิดพื้นฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยมที่มีความเชื่อในเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งการเรียนด้วยตนเองก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อการเรียน โดยจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีการใช้วิธีการเรียนที่หลากหลาย การเรียนด้วยตนเองจึงเป็นมาตรฐานการศึกษาที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทุกคน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษา ค้นคว้าจากความต้องการของตนเอง ผู้เรียนก็จะมีการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องต่อไปโดยไม่ต้องมีใครบอกหรือบังคับ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามเป้าหมายของการศึกษาต่อไป

การเรียนด้วยตนเองมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีจุดเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนโดยเป็นผู้รับผิดชอบและควบคุมการเรียนของตนเองโดยการวางแผน ปฏิบัติการเรียนรู้ และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเรียนด้วยตนเองเพียงคนเดียวตามลำพัง และผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้และทักษะที่ได้จากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีก สถานการณ์หนึ่งได้ ในอีกลักษณะหนึ่งเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพที่มีอยู่ในตัวผู้ที่เรียนด้วยตนเองทุกคนซึ่งมีอยู่ในระดับที่ไม่เท่ากันในแต่ละสถานการณ์การเรียน โดยเป็นลักษณะที่สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้และจะพัฒนาได้สูงสุดเมื่อมีการจัดสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อกัน

การเรียนด้วยตนเอง *(Self-Directed Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ควบคุมการเรียนของ ตนเอง*

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญอย่างไร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นแนวทางการเรียนรู้หนึ่งที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน และเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกในสังคมสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แน่นอน มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ไม่พึ่งคนอื่น มีแรงจูงใจ ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้วิธีเรียน สามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้มากกว่าการเรียนที่มีครูป้อนความรู้ให้เพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ด้วยตนเองได้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่ใน ตัวบุคคลทุกคน ผู้เรียนควรจะมีคุณลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่ตนเองสามารถที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญดังนี้

1. บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่า มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจสูงกว่า สามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าคนที่เรียนโดยเป็นเพียงผู้รับ หรือรอการถ่ายทอดจากครู

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยา และกระบวนการทางธรรมชาติ ทำให้บุคคลมีทิศทางของการบรรลุวุฒิภาวะจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง คือ เมื่อตอนเด็ก ๆ เป็นธรรมชาติที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นเรื่อยๆ พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง

3. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับพัฒนาการใหม่ ๆ ทางการศึกษา เช่น หลักสูตร ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ มหาวิทยาลัยเปิด ล้วนเน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้เอง

4. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้มนุษย์อยู่รอด การมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง *เป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมีแรงจูงใจสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นมากขึ้น มีการปรับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ ปรับและประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาของตนเองจัดการกับปัญหาได้ดีขึ้น และสามารถนำประโยชน์ของการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีและยาวนานขึ้น ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน*

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะอย่างไร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นบุคลิกคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนในการเรียนด้วยตนเอง จัดเป็นองค์ประกอบภายในที่จะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจอยากเรียนต่อไป โดยผู้เรียนที่มี คุณลักษณะในการเรียนด้วยตนเองจะมีความรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำเกี่ยวกับการเรียน รวมทั้ง รับผิดชอบในการบริหารจัดการตนเอง ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้สูงสุดเมื่อมีการจัดสภาพการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกัน

2. ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง ประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผนการเรียน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการเรียน จัดเป็นองค์ประกอบ ภายนอกที่ส่งผลต่อการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนมากที่สุด Knowles (1975) เสนอให้ใช้สัญญาการเรียน (Learning contracts) เป็นการมอบหมายภาระงานให้แก่ผู้เรียนว่าจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์และผู้เรียนจะปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเองมีอะไรบ้าง

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการของตนเองจะเริ่มจากให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกความต้องการและความสนใจของตนในการเรียนกับเพื่อนอีกคน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แนะนำ และเพื่อนอีกคนทำหน้าที่จดบันทึก และให้กระทำเช่นนี้หมุนเวียน ทั้ง 3 คน แสดงบทบาทครบทั้ง 3 ด้าน คือ ผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้คอยจดบันทึก การสังเกตการณ์ เพื่อประโยชน์ในการเรียนร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกๆ ด้าน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยเริ่มจากบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนควรศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชา แล้วเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนของตนให้ชัดเจน เน้นพฤติกรรมที่คาดหวัง วัดได้ มีความแตกต่างของจุดมุ่งหมายในแต่ละระดับ

3. การวางแผนการเรียน ให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสนใจของตน ระบุการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคล

4.1 แหล่งวิทยาการที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4.2 ทักษะต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการแสวงแหล่งวิทยาการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เช่น ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน เป็นต้น

5. การประเมินผล ควรประเมินผลการเรียนด้วยตนเองตามที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้ และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม มีขั้นตอนในการประเมิน คือ

5.1 กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

5.2 ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ

5.3 รวบรวมหลักฐานจากผลการประเมินเพื่อตัดสินใจซึ่งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้

5.4 เปรียบเทียบข้อมูลก่อนเรียนกับหลังเรียนเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าเพียงใด

5.5 ใช้แหล่งข้อมูลจากครูและผู้เรียนเป็นหลักในการประเมิน

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนควรมีการวิเคราะห์ความต้องการ วิเคราะห์เนื้อหา กำหนดจุดมุ่งหมายและการวางแผนในการเรียน มีความสามารถในการแสวงหาแหล่งวิทยาการ และมีวิธีในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีเพื่อนเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกัน และมีครูเป็นผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวก และให้คำปรึกษา ทั้งนี้ ครูอาจต้องมีการวิเคราะห์ความพร้อมหรือทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในการก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้

กิจกรรมที่ 3 ให้สรุปสาระสำคัญของ “ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 4 ให้สรุปสาระสำคัญของ “องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป

กระบวนการของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น หมายถึง การที่ผู้เรียนควบคุมเนื้อหา กระบวนการ องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การวางแผนการเรียนของตนเอง โดยอาศัยแหล่งทรัพยากรทางความรู้ต่างๆ ที่จะช่วยนำแผนสู่การปฏิบัติ แต่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้เรียน ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองต้องเตรียมการวางแผนการเรียนรู้ของตน และเลือกสิ่งที่จะเรียนจากทางเลือกที่กำหนดไว้ รวมทั้ง วางโครงสร้างของแผนการเรียนรู้ของตนอีกด้วย ในการวางแผนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องสามารถปฏิบัติงานที่กำหนด วินิจฉัยความช่วยเหลือที่ต้องการ และทำให้ได้ความช่วยเหลือนั้น สามารถเลือกแหล่งความรู้ วิเคราะห์ และวางแผนการการเรียนทั้งหมด รวมทั้งประเมินความก้าวหน้าในการเรียนของตน

ในการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้เรียนและครูควรมีบทบาทอย่างไร

การเปรียบเทียบบทบาทของครูและผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	บทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
1. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียน ♦ วินิจฉัยการเรียนรู้ ♦ วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน ♦ รับรู้และยอมรับความสามารถของตน ♦ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ♦ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่พอใจด้วยตนเอง ♦ มีส่วนร่วมในการระบุความต้องการในการเรียน ♦ เลือกสิ่งที่จะเรียนจากทางเลือกต่างๆ ที่กำหนด ♦ วางโครงสร้างของโครงการเรียนของตน	**1. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียน** ♦ สร้างความคุ้นเคยให้ผู้เรียนไว้วางใจ เข้าใจบทบาทครู บทบาทของตนเอง ♦ วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนและพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ♦ กำหนดโครงสร้างคร่าว ๆ ของหลักสูตร ขอบเขตเนื้อหากว้าง ๆ สร้างทางเลือกที่หลากหลาย ♦ สร้างบรรยากาศให้เกิดความต้องการการเรียน ♦ วิเคราะห์ความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน ♦ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทางเลือกนั้น ♦ แนะนำข้อมูลให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เอง

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	บทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน ♦ ฝึกการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน ♦ รู้จุดมุ่งหมายในการเรียน และเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ♦ ร่วมกันพัฒนาเป้าหมายการเรียนรู้ ♦ กำหนดจุดมุ่งหมายจากความต้องการของตน	**2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน** ♦ กำหนดโครงสร้างคร่าวๆ วัตถุประสงค์การเรียนของวิชา ♦ ช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนความต้องการที่มีอยู่ให้เป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่วัดได้เป็นได้จริง ♦ เปิดโอกาสให้มีการระดมสมอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอ ♦ แนะนำข้อมูลให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เอง
3. การออกแบบแผนการเรียน ♦ ฝึกการทำงานอย่างมีขั้นตอนจากง่ายไปยาก ♦ การใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสมในการเรียน ♦ มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผน ♦ ร่วมมือ ร่วมใจรับผิดชอบการทำงานกลุ่ม ♦ รับผิดชอบควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองตามแผนการเรียนที่กำหนดไว้	**3. การออกแบบแผนการเรียน** ♦ เตรียมความพร้อมโดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เสริมทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ♦ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วิธีการทำงาน ต้องทราบว่า เรื่องใดใช้วิธีใด สอนอย่างไร มีส่วนร่วมตัดสินใจเพียงใด ♦ ยั่วยุให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ♦ ผู้ประสานสิ่งที่ตนเองรู้กับสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ ♦ แนะนำข้อมูลให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เองจนได้แนวทางที่แจ่มแจ้ง สร้างทางเลือกที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติตามแนวทางของตน
4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ ♦ ฝึกค้นหาความรู้ตามที่ได้รับมอบหมายจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ♦ กำหนดบุคคล และสื่อการเรียนที่เกี่ยวข้อง ♦ มีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูลร่วมกับเพื่อนๆ ด้วยความรับผิดชอบ ♦ เลือกใช้ประโยชน์จากกิจกรรมและยุทธวิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด	**4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ** ♦ สอนกลยุทธ์การสืบค้นข้อมูล ถ่ายทอดความรู้ถ้าผู้เรียนต้องการ ♦ กระตุ้นความสนใจ ชี้แหล่งความรู้ แนะนำการใช้สื่อ ♦ จัดรูปแบบเนื้อหา สื่อการเรียนที่เหมาะสมบางส่วน ♦ สังเกต ติดตาม ให้คำแนะนำเมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาและต้องการคำปรึกษา

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	บทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. การประเมินผลการเรียนรู้ ♦ ฝึกการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ♦ มีส่วนร่วมในการประเมินผล ♦ ผู้เรียนประเมินผลสัมฤทธิ์ด้วยตนเอง	**5. การประเมินผลการเรียนรู้** ♦ ให้ความรู้และฝึกผู้เรียนในการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย ♦ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเสนอวิธีการ เกณฑ์ประเมินผล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ♦ จัดทำตารางการประเมินผลที่จะใช้ร่วมกัน ♦ แนะนำวิธีการประเมินเมื่อผู้เรียนมีข้อสงสัย

จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้เรียนและครูต้องมีการวินิจฉัยความต้องการสิ่งที่จะเรียน ความพร้อมของผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการเรียน การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งวิทยาการ การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งครูเป็นผู้ฝึกฝน ให้แรงจูงใจ แนะนำ อำนวยความสะดวกโดยเตรียมการเบื้องหลัง และให้คำปรึกษา ส่วนผู้เรียนต้องเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติ ด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่ และมีความรับผิดชอบ กระทำอย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เรียนแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้ ดังหลักการที่ว่า “การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง” และศักยภาพอันพร้อมที่จะเจริญเติบโตด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนควรนำหัวใจนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ หรือ ฟัง คิด ถาม เขียน มาใช้ในการสังเคราะห์ความรู้ นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ในบริบททางสังคมจะเป็นพลังอันหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในสภาพชีวิตประจำวันที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมมีส่วนร่วมในกระบวนการ ทำให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยน พึ่งพากัน แต่ภายใต้ความเป็นอิสระในทางเลือกของผู้เรียนด้วยวิจารณญาณที่อาศัย เหตุผล ประสบการณ์ หรือคำชี้แนะจากผู้รู้ ครู และผู้เรียนจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ลักษณะสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้บนพื้นฐานความต้องการของกลุ่มผู้เรียน

2. การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสำคัญของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ ความแตกต่างในความสามารถ ความรู้พื้นฐาน ความสนใจเรียน วิธีการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและสื่อให้เหมาะสม

3. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การสืบค้นข้อมูล ฝึกเทคนิคที่จำเป็น เช่น การสังเกต การอ่านอย่างมีจุดประสงค์ การบันทึก เป็นต้น

4. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การกำหนดให้ผู้เรียนแบ่งความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ การทำงานเดี่ยว และเป็นกลุ่มที่มีทักษะการเรียนรู้ต่างกัน

5. การพัฒนาทักษะการประเมินตนเองและการร่วมมือในการประเมินกับผู้อื่น ได้แก่ การให้ผู้เรียนเข้าใจความต้องการในการประเมิน ยอมรับการประเมินจากผู้อื่น เปิดโอกาสให้ประเมินหลายรูปแบบ

กระบวนการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่ผู้เรียนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การวินิจฉัยความต้องการในการเรียน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
3. การออกแบบแผนการเรียน
4. การดำเนินการเรียนรู้จากแหล่งวิทยาการ
5. การประเมินผล

การตอบสนองของผู้เรียนและครูตามกระบวนการในเรียนรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
1. วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน	1. ศึกษา ทำความเข้าใจ คำอธิบายรายวิชา 2. วินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง ทั้งรายวิชาและรายหัวข้อการเรียน 3. แบ่งกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับความต้องการในการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนมั่นใจในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง	1. กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินการเรียนรายวิชา 3. อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจคำอธิบายรายวิชา 4. ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียน 5. อำนวยความสะดวกในการเรียนแบบร่วมมือในกลุ่ม

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน	1. ผู้เรียนแต่ละคนเขียนจุดมุ่งหมาย การเรียนในแต่ละหัวข้อการเรียน ที่วัดได้สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนของผู้เรียนและอธิบายรายวิชา	1. ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการเขียนจุดมุ่งหมายการเรียนที่ถูกต้อง
3. วางแผนการเรียนโดยเขียนสัญญาการเรียน	1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นและวิธีการวางแผนการเรียน 2. เขียนสัญญาการเรียนที่สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา รวมทั้งความต้องการและความสนใจของตนเอง ในการเรียนแต่ละครั้ง	1. ให้คำแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับความจำเป็นและวิธีการวางแผนการเรียน 2. ให้คำแนะนำผู้เรียนในการเขียนสัญญาการเรียน
4. เขียนโครงการเรียนรู้	1. ร่วมกับผู้สอนและเพื่อนเขียนโครงการเรียนรู้ของทั้งชั้น โดยพิจารณาจากโครงการเรียนรู้ที่ผู้สอนร่างมาและสัญญาการเรียนของทุกคน	1. ให้คำแนะนำในการเขียนโครงการเรียนรู้รายวิชา 2. พิจารณาโครงการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง 3. ร่วมกับผู้เรียนสรุปโครงการเรียนรู้ให้เหมาะสม
5. ดำเนินการเรียนรู้	1. ทบทวนความรู้เดิมของตนเองที่จำเป็นสำหรับการสร้างความรู้ใหม่ โดยการตอบคำถามหรือทำแบบทดสอบ	1. ทดสอบความรู้เดิมของผู้เรียนโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามหรือทดสอบ
5. ดำเนินการเรียนรู้ (ต่อ)	2. ผู้เรียนแต่ละคน ดำเนินการเรียนตามสัญญาการเรียนอย่างกระตือรือร้น โดยการสืบค้นและแสวงหาความรู้เพื่อสนองตอบความต้องการในการเรียนด้วย	2. ให้ความรู้เสริม เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนจะสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับ ความรู้ใหม่ได้ 3. ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหา คำตอบและประมวล

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
	วิธีการที่หลากหลาย และใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนที่เหมาะสมตามความต้องการของตนเอง โดยนำความรู้และประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกันมาใช้ในการค้นหาคำตอบ 3. แบ่งกลุ่มเรียนแบบร่วมมือ เพื่อศึกษาในประเด็นที่ต้องตอบคำถาม โดยการปรับจุดมุ่งหมายในการเรียนของ ผู้เรียนแต่ละคนเป็นของกลุ่ม แล้วแบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อแสวงหาความรู้ โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การหาคำตอบ ทั้งนี้กลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่มอาจมีรูปแบบในการทำกลุ่มที่แตกต่างกัน 4. ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ มีปฏิสัมพันธ์ โต้ตอบ คัดค้าน สนับสนุน และ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกที่เปิดกว้างในกลุ่ม และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อหาแนวทางการได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการของตนเองและของกลุ่ม	คำตอบด้วยตนเอง 4. สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียน 5. ให้คำปรึกษา ให้ข้อมูล ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการเรียนของผู้เรียนตามความจำเป็นและความต้องการของผู้เรียน 6. กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกันมาใช้ในการค้นหาคำตอบ โดยให้ยกตัวอย่างหรือเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน 7. ติดตามในการเรียนของผู้เรียนตามสัญญาการเรียนและให้คำแนะนำ 8. ติดตามเป็นระยะๆ และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน 9. บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆในการดำเนินกิจกรรมการเรียนเพื่อเสนอแนะการปรับปรุงให้ดีขึ้น

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
5. ดำเนินการเรียนรู้ (ต่อ)	5. แสดงความสามารถของตนเองและยอมรับความสามารถของผู้อื่น 6. ตัดสินใจ และช่วยแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียน 7. ฝึกปฏิบัติทักษะที่ต้องศึกษาตาม จุดมุ่งหมายการเรียน 8. ขอความช่วยเหลือจากผู้สอนตามความเหมาะสม 9. ปรึกษาผู้สอนเป็นระยะๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาการเรียนเพื่อขอคำแนะนำ ช่วยเหลือ 10. ปรับเปลี่ยนการดำเนินการเรียน ตามความเหมาะสม และบันทึกสิ่งที่ ปรับเปลี่ยนลงในสัญญาการเรียนให้ชัดเจน และนำไปเป็นข้อมูลในการวินิจฉัยตนเองเพื่อตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนครั้งต่อไป 11. อภิปรายและสรุปความรู้ที่ได้ในกลุ่ม 12. นำเสนอวิธีการเรียนและความรู้ที่ได้ต่อทั้งชั้น โดยใช้รูปแบบในการแสดงออกในสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ที่หลากหลาย	10. ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการทำกิจกรรม และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน และไม่ตัดสินว่าความคิดเห็นของผู้เรียนไม่ถูกต้อง 11. กระตุ้นให้ผู้เรียนสื่อสารความรู้ความ เข้าใจและแนวคิดของตนเองให้ผู้อื่น เข้าใจอย่างชัดเจน 12. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวางทั้งในกลุ่มและชั้นเรียน 13. สังเกตการเรียนของผู้เรียน บันทึก พฤติกรรมและกระบวนการเรียนของ ผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการเรียน 14. กระตุ้นให้ผู้เรียนสรุปความรู้ความเข้าใจในบทเรียนด้วยตนเอง 15. กลั่นกรอง แก้ไข และเสริมสาระสำคัญของบทเรียนให้ชัดเจนและครอบคลุมจุดมุ่งหมายการเรียน
5. ดำเนินการเรียนรู้ (ต่อ)	13. อภิปราย แสดงความคิดเห็น สะท้อนความรู้สึกและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ วิธีการเรียนด้วยตนเองที่มีประสิทธิภาพ สิ่งสนับสนุนและสิ่งขัดขวาง	16. ร่วมกับผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่สนับสนุนและสิ่งที่ขัดขวางการเรียน

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
	การ เรียน 14. ร่วมกันสรุปประเด็นความรู้ที่ได้ใน ชั้นเรียน 15. เขียนรายงานผลการเรียน ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการเรียน รวมทั้งความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม	
6. ประเมินผลการเรียนรู้	1. ประเมินผลการเรียนของตนเองโดยเปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายในการเรียนของตนเอง 2. ให้เพื่อนและครูช่วยสะท้อนผลการเรียน 3. ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่เพื่อนในกลุ่ม	1. กระตุ้นให้ผู้เรียนตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนเองตลอดเวลา 2. ประเมินการเรียนของผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมในการเรียน ความสามารถในการเรียนตามสัญญาการเรียน และผลงานในแฟ้มสะสมงาน 3. ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนรายบุคคลและรายกลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการเรียนด้วยตนเองและพฤติกรรมในการเรียนรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะตามความ เหมาะสม

ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองตามกระบวนการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โนลส์ (kuowles 1975) เสนอให้ใช้สัญญาการเรียน (Learning Contract) ซึ่งเป็นการมอบหมายภาระงานให้กับผู้เรียนว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์และผู้เรียนจะปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

การจัดทำสัญญาการเรียน (Learning Contract)

คำว่า **สัญญา** โดยทั่วไปหมายถึง ข้อตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย หรือหลายฝ่ายว่าจะทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ความจริงนั้นในระบบการจัดการเรียนรู้ก็มีการทำสัญญากันระหว่างครูกับผู้เรียน แต่ส่วนมากไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษรว่า ถ้าผู้เรียนทำได้อย่างนั้นแล้ว ผู้เรียนจะได้รับอะไรบ้างตามข้อตกลง สัญญาการเรียน จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดแนวการเรียนของตัวเองได้ดียิ่งขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและเป็นเครื่องยืนยันที่เป็นรูปธรรม

คำว่า สัญญา แปลตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า “ข้อตกลงกัน” ดังนั้น สัญญาการเรียน ก็คือข้อตกลงที่ผู้เรียนได้ทำไว้กับครูว่าเขาจะปฏิบัติอย่างไรบ้างในกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั่นเอง

สัญญาการเรียนเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่แสดงหลักฐานของการเรียนรู้โดยใช้แฟ้มสะสมผลงานหรือ Portfolio

1. แนวคิด

การจัดการเรียนรู้ในระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้กำหนดรูปแบบ เนื้อหา กิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ ผู้เรียนเป็นแต่เพียงผู้ปฏิบัติตาม ไม่ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน นักการศึกษาทั้งในตะวันตกและแอฟริกา มองเห็นว่าระบบการศึกษาแบบนี้เป็นระบบการศึกษาของพวกจักรพรรดินิยมหรือเป็นการศึกษาของพวกชนชั้นสูงบ้าง เป็นระบบการศึกษาของผู้ถูกกดขี่บ้าง สรุปแล้วก็คือระบบการศึกษาแบบนี้ไม่ได้ฝึกคนให้เป็นตัวของตัวเอง ไม่ได้ฝึกให้คนรู้จักพึ่งตนเอง จึงมีผู้พยายามที่จะเปลี่ยนแนวคิดทางการศึกษาใหม่ อย่างเช่นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกให้คนได้รู้จักพึ่งตนเองในประเทศแทนซาเนีย การศึกษาที่ให้คนคิดเป็นในประเทศไทยเราเหล่านี้เป็นต้น รูปแบบของการศึกษาในอนาคต ควรจะมุ่งไปสู่ตัวผู้เรียนมากกว่าตัวผู้สอน เพราะว่าในโลกปัจจุบันวิทยาการใหม่ ๆ ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ ถ้าจะให้แต่มาคอยบอกกันคงทำไม่ได้ ดังนั้นในการเรียนจะต้องมีการฝึกฝนให้คิดให้รู้จักการหาวิธีการที่ได้ศึกษาสิ่งที่คนต้องการ กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาแบบที่เรียกว่าเรียนรู้เพื่อการเรียนในอนาคต

2. ทำไมจะต้องมีการทำสัญญาการเรียน

ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พบว่าผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่การบอกหรือการสอนแบบที่เป็นโรงเรียน และผลจากการวิจัยทางด้านจิตวิทยายังพบอีกว่าผู้ใหญ่มีลักษณะที่เด่นชัดในเรื่องความต้องการที่จะทำอะไรด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีการสอนหรือการชี้แนะ

มากนัก อย่างไรก็ดีเมื่อพูดถึงระบบการศึกษาก็ย่อมจะต้องมีการกล่าวถึงคุณภาพของบุคคลที่เข้ามาอยู่ในระบบการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรฐาน ดังนั้นถึงแม้จะให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองก็ตามก็จำเป็นจะต้องสร้างมาตรการขึ้นมาเพื่อการควบคุมคุณภาพของผู้เรียนเพื่อให้มีมาตรฐานตามที่สังคมยอมรับ เหตุนี้สัญญาการเรียนจึงเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนเป็นการวางแผนการเรียนที่เป็นระบบ

ข้อดีของสัญญาการเรียน คือเป็นการประสานความคิดที่ว่าการเรียนรู้ ควรให้ผู้เรียนกำหนดและการศึกษาจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเข้าด้วยกันเพราะในสัญญาการเรียนจะบ่งระบุว่าผู้เรียนต้องการเรียนเรื่องอะไรและจะวัดว่าได้บรรลุตามความมุ่งหมายแล้วนั้นหรือไม่อย่างไร มีหลักฐานการเรียนรู้อะไรบ้างที่บ่งบอกว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้อย่างไร

3. การเขียนสัญญาการเรียน

การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเริ่มจากการจัดทำสัญญาการเรียนจะมีลำดับการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 แจกหลักสูตรให้กับผู้เรียนในหลักสูตรจะต้องระบุ

- จุดประสงค์ของรายวิชานี้
- รายชื่อหนังสืออ้างอิงหรือหนังสือสำหรับที่จะศึกษาค้นคว้า
- หน่วยการเรียนย่อย พร้อมรายชื่อหนังสืออ้างอิง
- ครูอธิบาย และทำความเข้าใจกับผู้เรียนในเรื่องหลักสูตร จุดมุ่งหมายและหน่วยการเรียนย่อย

ขั้นที่ 2 แจกแบบฟอร์มของสัญญาการเรียน

จุดมุ่งหมาย	แหล่งวิทยาการ/วิธีการ	หลักฐาน	การประเมินผล
เป็นส่วนที่ระบุว่าผู้เรียนต้องการบรรลุผลสำเร็จในเรื่องอะไร อย่างไร	เป็นส่วนที่ระบุว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้อย่างไร จากแหล่งความรู้ใด	เป็นส่วนที่มีสิ่งอ้างอิงหรือยืนยันที่เป็นรูปธรรม ที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้แล้ว โดยเก็บรวบรวมเป็นแฟ้มสะสมงาน	เป็นส่วนที่ระบุว่าผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ในระดับใด

ขั้นที่ 3 อธิบายวิธีการเขียนข้อตกลงในแบบฟอร์มแต่ละช่องโดยเริ่มจาก

- จุดมุ่งหมาย
- วิธีการเรียนรู้หรือแหล่งวิทยาการ
- หลักฐาน
- การประเมินผล

ขั้นที่ 4 ถามปัญหาและข้อสงสัย

ขั้นที่ 5 แจกตัวอย่างสัญญาการเรียนให้ผู้เรียนคนละ 1 ชุด

ขั้นที่ 6 อธิบายถึงการเขียนสัญญาการเรียน

ผู้เรียนลงมือเขียนข้อตกลงโดยผู้เรียนเอง โดยเขียนรายละเอียดทั้ง 4 ช่องในแบบฟอร์มสัญญาการเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถระบุระดับการเรียนทั้งในระดับดี ดีเยี่ยม หรือปานกลาง ซึ่งผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะบรรลุการเรียนในระดับดีเยี่ยมหรือมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ในระดับดี หรือพอใจ ผู้เรียนก็ต้องแสดงรายละเอียด ผู้เรียนต้องการแต่ระดับดี คือ ผู้เรียนต้องแสดงความสามารถตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้ในหลักสูตรให้ครบถ้วน การทำสัญญาระดับดีเยี่ยม นอกจากผู้เรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนจะต้องแสดงความสามารถพิเศษเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ อันมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร

ขั้นที่ 7 ให้ผู้เรียนและเพื่อนพิจารณาสัญญาการเรียนให้เรียบร้อย ต่อไปให้ผู้เรียนเลือกเพื่อนในกลุ่ม 1 คน เพื่อจะได้ช่วยกันพิจารณาสัญญาการเรียนรู้ของทั้ง 2 คน

ในการพิจารณาสัญญาการเรียนให้พิจารณาตามหัวข้อต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายมีความแจ่มชัดหรือไม่ เข้าใจหรือไม่ เป็นไปได้จริงหรือไม่บอกพฤติกรรมที่จะให้เกิดจริง ๆ หรือไม่
2. มีจุดประสงค์อื่นที่พอจะนำมากล่าวเพิ่มเติมได้อีกหรือไม่
3. แหล่งวิชาการและวิธีการหาข้อมูลเหมาะสมเพียงใด มีประสิทธิภาพเพียงใด
4. มีวิธีการอื่นอีกหรือไม่ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้
5. หลักฐานการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเพียงใด
6. มีหลักฐานอื่นที่พอจะนำมาแสดงได้อีกหรือไม่
7. วิธีการประเมินผลหรือมาตรการที่ใช้วัดมีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด
8. มีวิธีการประเมินผลหรือมาตรการอื่นอีกบ้างหรือไม่ ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นที่ 8 ให้ผู้เรียนนำสัญญาการเรียนไปปรับปรุงให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 9 ให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนที่ปรับปรุงแล้วให้ครูและที่ปรึกษาตรวจดูอีกครั้งหนึ่ง ฉบับที่เรียบร้อยให้ดำเนินการได้ตามที่เขียนไว้ในสัญญาการเรียน

ขั้นที่ 10 การเรียนก่อนที่จะจบเทอม 2 อาทิตย์ ให้ผู้เรียนนำแฟ้มสะสมงาน (แฟ้มเก็บข้อมูล Portfolio) ตามที่ระบุไว้ในสัญญาการเรียนมาแสดง

ขั้นที่ 11 ครูและผู้เรียนจะตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาแฟ้มสะสมงานที่ผู้เรียนนำมาส่งและส่งคืนผู้เรียนก่อนสิ้นภาคเรียน

แบบฟอร์มสัญญาการเรียน

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....เป็นนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ.....ขอกำหนดเป้าหมายการเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 คือ ข้าพเจ้าจะทำให้ผลการเรียนในรายวิชา..... ได้ระดับคะแนน.....โดยการปฏิบัติดังนี้

จุดมุ่งหมาย	วิธีการเรียนรู้/แหล่งวิทยาการ	หลักฐาน	การประเมินผล

ตารางการกำหนดเป้าหมายการทำงานในแต่ละวัน

(นาย/นาง/นางสาว).....

วัน เดือน ปี	เวลา	เป้าหมายที่จะปฏิบัติ	ผลการปฏิบัติ		หมายเหตุ
			สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	

เป้าหมายการเรียนของข้าพเจ้า ภาคเรียนที่ 1/2553

รายวิชาที่ลงทะเบียนเรียน		หน่วยกิต	ระดับคะแนนที่คาดหวัง			
รหัสวิชา	ชื่อวิชา		A 4	B 3	C 2	D 1
1.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
5.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
6.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.	.					
	รวม					

เกรดเฉลี่ย = ...

โดยข้าพเจ้าจะเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ..... ถึง วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ข้าพเจ้าทำสัญญาฉบับนี้ด้วยความสมัครใจ เพื่อยืนยันความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามแผนการเรียนรู้จนสำเร็จ

ลงชื่อ.....ผู้ทำสัญญา

( )

ลงชื่อ.....พยาน

( )

ลงชื่อ.....พยาน

( )

ลงชื่อ.....คู่สัญญา

( )

(ตัวอย่าง)

การวางแผนการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน

จุดมุ่งหมาย	วิธีการเรียนรู้/แหล่งวิทยาการ	หลักฐาน	การประเมินผล
เพื่อให้การเรียนรายวิชาทักษะการเรียนรู้ได้เกรด B	1. อ่านเอกสารอ้างอิงที่เสนอแนะไว้ในหลักสูตร 2. อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องอื่นๆ 3. สอบถามครู เมื่อพบข้อข้องใจในชั้นเรียน หรือเมื่ออ่านหนังสือแล้วเกิดความสงสัยอันเป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจบทเรียน 4. รวมกลุ่มรายงานและอภิปรายกับผู้เรียนอื่นหรือกลุ่มการเรียนอื่น	1. ทำรายงานย่อข้อคิดเห็นจากหนังสือที่อ่าน 2. จดบันทึกการเรียนการอภิปราย 3. ทำกิจกรรมที่กำหนดในหนังสือ	ให้เพื่อน 2-5 คน ประเมินรายงานย่อและบันทึกการเรียน โดยประเมินตามหัวข้อต่อไปนี้ 1. รายงานย่อครอบคลุมเนื้อหามากพอที่จะใช้ในการสอบเพื่อให้ได้เกรดตามที่ได้มุ่งหมายไว้ 5 4 3 2 1 2. ทำตารางการกำหนดเป้าหมายการทำงานในแต่ละวัน โดยให้มีผลการปฏิบัติตามเป้าหมายด้วย 5 4 3 2 1 3. รายงานมีความชัดเจนเพียงใด 5 4 3 2 1 ฯลฯ

ท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับสัญญาการเรียนที่เน้นความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้เป็นผู้กำหนดไว้สำหรับการเรียนรู้ของตน...

การประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

การจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นวิธีการสำคัญที่นำมาใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการจัดทำแฟ้มสะสมงานที่มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญมาจากการให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic Learning) ซึ่งมีสาระสำคัญที่พอสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

- มนุษย์มีสัญชาตญาณที่จะเรียนรู้ มีความสามารถและมีความกระหายที่จะเรียนรู้
- ภายใต้บรรยากาศของสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและการสนับสนุนจะทำให้มนุษย์สามารถที่จะริเริ่มและเกิดการเรียนรู้ของตนเองได้
- มนุษย์สามารถที่จะสร้างองค์ความรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นและจากสื่อที่มีความหมายต่อชีวิต
- มนุษย์มีพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาแตกต่างกัน

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้

- การเรียนรู้จะเริ่มจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรมโดยผ่านกระบวนการการสำรวจตนเอง การเสริมสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้และการสร้างบริบทของสังคมให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนอื่น
- การเรียนรู้มีองค์ประกอบทางด้านปัญญาหลายด้านทั้งในด้านภาษา คำนวณ พื้นที่ ดนตรี การเคลื่อนไหว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอื่น ๆ
- การแสวงหาความรู้จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นถ้าอยู่ในบริบทที่มีความหมายต่อชีวิต
- การแสวงหาความรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับการสอน

- การสอนจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- การสอนจะเป็นทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม
- การสอนจะยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและวิธีการเรียนรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียนแต่ละคน
- การสอนกับการประเมินเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน
- การสอนจะต้องตอบสนองต่อการขยายความรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุดของหลักสูตรสาขาต่าง ๆ

1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับการประเมิน

- การประเมินแบบนำคะแนนของผู้เรียนจำนวนมากมาเปรียบเทียบกัน มีคุณค่าน้อยต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

- การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ไม่ใช่สิ่งสะท้อนความสามารถที่
มีอยู่ในตัวผู้เรียน แต่จะสะท้อนถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและความสามารถที่แสดงออกมา
- การประเมินตามสภาพจริงจะให้ข้อมูลและข่าวสารที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับผู้เรียนและกระบวนการทางการศึกษา

2. ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการของการสังเกตการณ์บันทึก การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวกับงานหรือภารกิจที่ผู้เรียนได้ทำ รวมทั้งแสดงวิธีการว่าได้ทำอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการศึกษาของผู้เรียนนั้น การประเมินตามสภาพจริงมีความแตกต่างจากการประเมินโครงการตรงที่การประเมินแบบนี้ได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากกว่าการให้ความสำคัญกับผลอันที่จะเกิดขึ้นจากการดูคะแนนของกลุ่มผู้เรียนและแตกต่างจากการทดสอบเนื่องจากเป็นการวัดผลการปฏิบัติจริง (Authentic Assessment) การประเมินตามสภาพจริงจะได้ข้อมูลสารสนเทศเชิงคุณภาพอย่าง
ต่อเนื่องที่สามารถนำมาใช้ในการแนะแนวการเรียนสำหรับผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

3. ลักษณะที่สำคัญของการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

- ให้ความสำคัญขอบการพัฒนาและการเรียนรู้
- เน้นการค้นหาศักยภาพนำเอามาเปิดเผย
- ให้ความสำคัญกับจุดเด่นของผู้เรียน
- ยึดถือเหตุการณ์ในชีวิตจริง
- เน้นการปฏิบัติจริง
- จะต้องเชื่อมโยงกับการเรียนการสอน
- มุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย
- เป็นกระบวนการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกบริบท
- ช่วยให้มีความเข้าใจในความสามารถของผู้เรียนและวิธีการเรียนรู้
- ช่วยให้เกิดความร่วมมือทั้งผู้ปกครอง พ่อแม่ ครู ผู้เรียนและบุคคลอื่น ๆ

4. การประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

แฟ้มสะสมงาน เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งเป็นวิธีการที่ครูได้นำวิธีการมาจากศิลปิน (artist) มาใช้ในทางการศึกษาเพื่อการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยแฟ้มสะสมงานมีประโยชน์ที่สำคัญคือ

- ผู้เรียนสามารถแสดงความสามารถในการทำงานโดยที่การสอบทำไม่ได้
- เป็นการวัดความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ (Process) และผลงาน (Product)
- ช่วยให้สามารถแสดงให้เห็นการเรียนรู้ที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

แฟ้มสะสมงานไม่ใช่แนวคิดใหม่ เป็นเรื่องที่มีมานานแล้วใช้โดยกลุ่มเขียนภาพ ศิลปิน สถาปนิก นักแสดง และนักออกแบบ โดยแฟ้มสะสมงานได้ถูกนำมาใช้ในทางการศึกษาในการเรียนการสอนทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ ทั้งนี้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการที่สะท้อนถึงวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นกระบวนการของการรวบรวมหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้างและเป็นกระบวนการของการแปลความจากหลักฐานที่ได้และมีการตัดสินใจหรือให้คุณค่าการประเมินผลตามสภาพจริงเป็นกระบวนการที่ใช้เพื่ออธิบายถึงภาระงานที่แท้จริงหรือ real task ที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติหรือสร้างความรู้ ไม่ใช่สร้างแต่เพียงข้อมูลสารสนเทศ

การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการของการประเมินที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ

- ให้ผู้เรียนได้แสดงการกระทำ - ลงมือปฏิบัติ
- สาธิตหรือแสดงทักษะออกมาให้เห็น
- แสดงกระบวนการเรียนรู้
- ผลิตชิ้นงานหรือหลักฐานว่าเขาได้รู้และเขาทำได้

ซึ่งการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานหรือการประเมินตามสภาพจริง โดยวิธีการดังกล่าวนี้จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ

- ชิ้นงานที่มีความหมาย (meaningful tasks)
- มีมาตรฐานที่ชัดเจน (clear standard)
- มีการให้สะท้อนความคิด ความรู้สึก (reflections)
- มีการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (transfer)
- เป็นการปรับปรุงและบูรณาการ (formative integrative)
- เกี่ยวข้องกับการคิดในลำดับที่สูงขึ้นไป (high – order thinking)
- เน้นการปฏิบัติที่มีคุณภาพ (quality performance)
- ได้ผลงานที่มีคุณภาพ (quality product)

5. ลักษณะของแฟ้มสะสมงาน

นักการศึกษาบางท่านได้กล่าวว่าแฟ้มสะสมงานมีลักษณะเหมือนกับจานผสมสี ซึ่งจะเห็นได้ว่าจานผสมสีเป็นส่วนที่รวมเรื่องสีต่าง ๆ ทั้งนี้แฟ้มสะสมงานเป็นสิ่งที่รวมการประเมินแบบต่าง ๆ เพื่อการวาดภาพให้เห็นว่าผู้เรียนเป็นอย่างไร แฟ้มสะสมงานไม่ใช่ถังบรรจุสิ่งของ (Container) ที่เป็นที่รวมของสิ่งต่าง ๆ ที่จะเอาอะไรมากองรวมไว้หรือเอามาใส่ไว้ในที่เดียวกัน แต่แฟ้มสะสมงานเป็นการรวบรวมหลักฐานที่มีระบบและมีการจัดการ โดยครูและผู้เรียนเพื่อการตรวจสอบความก้าวหน้าหรือการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะและเจตคติในเรื่องเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง

กล่าวโดยทั่วไป แฟ้มสะสมงานจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ
- เป็นเหมือนสิ่งที่รวบรวมหลักฐานที่แสดงความรู้และทักษะของผู้เรียน
- เป็นภาพที่แสดงพัฒนาการของผู้เรียนในการเรียนรู้ ตลอดช่วงเวลาของการเรียน

6. จุดมุ่งหมายของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีดังนี้

- ช่วยให้ครูได้รวบรวมงานที่สะท้อนถึงความสำคัญของนักเรียนในวัตถุประสงค์ใหญ่ของการเรียนรู้
- ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถจัดการเรียนรู้ของตนเอง
- ช่วยให้ครูได้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในความก้าวหน้าของผู้เรียน
- ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น
- ช่วยให้ทราบการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้า ตลอดช่วงระหว่างการเรียนรู้
- ช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงประวัติการเรียนรู้ของตนเอง
- ช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการสอนกับการประเมิน

7. กระบวนการของการจัดทำแฟ้มสะสมงาน

การจัดทำแฟ้มสะสมงาน มีกระบวนการหรือขั้นตอนอยู่หลายขั้นตอน แต่ทั้งนี้ก็สามารถปรับปรุงได้อย่างเหมาะสม Kay Burke (1994) และคณะ ได้กำหนดขั้นตอนของการทำแฟ้มสะสมงานไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นการรวบรวมและจัดระบบของผลงาน
- ขั้นการเลือกผลงานหลักตามเกณฑ์ที่กำหนด
- ขั้นการสร้างสรรค์แฟ้มสะสมผลงาน
- ขั้นการสะท้อนความคิด หรือความรู้สึกต่อผลงาน
- ขั้นการตรวจสอบเพื่อประเมินตนเอง
- ขั้นการประเมินผล ประเมินค่าของผลงาน
- ขั้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลอื่น
- ขั้นการคัดสรรค์และปรับเปลี่ยนผลงานเพื่อให้ทันสมัย
- ขั้นการประชาสัมพันธ์ หรือจัดนิทรรศการแฟ้มสะสมงาน

8. รูปแบบ (Model) ของการทำแฟ้มสะสมงาน สามารถดำเนินการได้ดังนี้

- สำหรับผู้เริ่มทำไม่มีประสบการณ์มาก่อนควรใช้ 3 ขั้นตอน
  - ขั้นที่ 1 การรวบรวมผลงาน
  - ขั้นที่ 2 การคัดเลือกผลงาน
  - ขั้นที่ 3 การสะท้อนความคิด ความรู้สึกในผลงาน
- สำหรับผู้ที่มีประสบการณ์ใหม่ ๆ ควรใช้ 6 ขั้นตอน
  - ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมาย
  - ขั้นที่ 2 การรวบรวม
  - ขั้นที่ 3 การคัดเลือกผลงาน
  - ขั้นที่ 4 การสะท้อนความคิดในผลงาน
  - ขั้นที่ 5 การประเมินผลงาน
  - ขั้นที่ 6 การแลกเปลี่ยนกับผู้เรียน
- สำหรับผู้ที่มีประสบการณ์พอสมควร ควรใช้ 10 ขั้นตอนดังที่กล่าวข้างต้น

9. การวางแผนทำแฟ้มสะสมงาน

- การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมาย คำถามหลักที่จะต้องทำให้ชัดเจน
  - ทำไมจะต้องให้ผู้เรียนรวบรวมผลงาน
  - ทำแฟ้มสะสมงานเพื่ออะไร
  - จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำแฟ้มสะสมงาน คืออะไร
  - การใช้ แฟ้มสะสมงานในการประเมินมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร
- แฟ้มสะสมงานไม่ใช่เป็นเพียงการเรียนการสอนหรือการประเมินผล แต่เป็นทั้งกระบวนการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล
- แฟ้มสะสมงาน เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ลงมือปฏิบัติเองและเรียนรู้ด้วยตนเอง
- การใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินจะมีหลักสำคัญ 3 ประการ
  - ☐ เนื้อหา ต้องเกี่ยวกับเนื้อหาที่สำคัญในหลักสูตร
  - ☐ การเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง โดยมีการบูรณาการที่จะต้องสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในเรื่องการอ่าน การเขียน การฟัง การแก้ปัญหาและการคิดระดับที่สูงกว่าปกติ

10. การเก็บรวบรวมชิ้นงานและการจัดแฟ้มสะสมงาน

➢ ความหมายของแฟ้มสะสมงานคือ การรวบรวมผลงานของผู้เรียนอย่างมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสดงให้เห็นความพยายาม ความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

➢ วิธีการเก็บรวบรวม สามารถจัดให้อยู่ในรูปแบบของสิ่งต่อไปนี้

☐ แฟ้มงาน สมุดบันทึก ตู้เก็บเอกสาร กล่อง อัลบั้ม แผ่นดิสก์

➢ วิธีการดำเนินการเพื่อการรวบรวม จัดทำได้โดยวิธีการ ดังนี้

☐ รวบรวมผลงานทุกชิ้นที่จัดทำเป็นแฟ้มสะสมงาน

☐ คัดเรื่องผลงานเพื่อใช้ในแฟ้มสะสมงาน

☐ สะท้อนความคิดในผลงานที่คัดเรื่องไว้

➢ รูปแบบของแฟ้มสะสมงาน อาจมีองค์ประกอบดังนี้

☐ สารบัญและแสดงประวัติผู้ทำแฟ้มสะสมงาน

☐ ส่วนที่แสดงวัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมาย

☐ ส่วนที่แสดงชิ้นงานหรือผลงาน

☐ ส่วนที่สะท้อนความคิดเห็นหรือความรู้สึก

☐ ส่วนที่แสดงการประเมินผลงานด้วยตนเอง

☐ ส่วนที่แสดงการประเมินผล

☐ ส่วนที่เป็นภาคผนวก ข้อมูลประกอบอื่น ๆ

รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ผู้เรียนสามารถเลือกใช้รูปแบบต่างๆในการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้การเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้ดังนี้

1. การใช้โครงการเรียน (Learning project) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเอง ตามแนวคิดโครงการเรียนแบบผู้ใหญ่ของ Tough (1971) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการมาขยายเป็นโครงการหรือแผนการเรียนที่ระบุเกี่ยวกับการจะเรียนรู้อย่างไร ที่ไหน เวลาใดที่เหมาะสม และนานเท่าใด จะใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนใด จะมีใครช่วยเหลือได้บ้าง เลือกวิธีการเรียนอย่างไร มีคุณค่าแค่ไหน ใช้เวลา แรงงาน และใช้งบประมาณเท่าใด ประหยัดหรือไม่ จะรู้ได้อย่างไรว่าบรรลุเป้าหมาย ควรแสดงผลงานของความสำเร็จในการเรียนอย่างไร ต้องการเรียนมากแค่ไหน สัมพันธ์กับเป้าหมายชีวิต อย่างไร ความรู้ที่เราจะแสวงหานั้นช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทำให้เกิดเจตคติและความสนุกสนานที่จะเรียนหรือไม่ โดยการเขียนโครงการเรียนนั้นผู้เรียนต้องสามารถปฏิบัติงานที่กำหนด วินิจฉัยความช่วยเหลือที่ตนต้องการ และทำให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือที่ต้องการ สามารถเลือกแหล่งทรัพยากรการเรียน วิเคราะห์และวางแผนโครงการเรียนทั้งหมด รวมทั้งสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนได้ โดยการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องความรู้และทักษะโดยละเอียด กิจกรรม สื่อ

การเรียน แหล่งทรัพยากรการเรียน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน สถานที่ที่ใช้ในการเรียน เวลาและเป้าหมายที่แน่นอน ระยะเวลาในการเรียน ขั้นตอนการเรียน ประมาณระดับของโปรแกรมการเรียน รวมทั้งการกำจัดอุปสรรคและสิ่งที่จะทำให้การเรียนขาด ประสิทธิภาพ การที่จะได้สื่ออุปกรณ์มา หรือไปถึงแหล่งข้อมูล การเตรียมห้องที่เหมาะสมหรือเงื่อนไขทาง กายภาพอื่นๆ งบประมาณที่ใช้ และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนและการฝ่าอุปสรรคต่างๆ

2. การทำสัญญาการเรียน (Learning contracts) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเรียนด้วยตนเองตามแนวคิดการเรียนเป็นกลุ่มของ Knowles (1975) โดยเป็นข้อตกลงระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ในลักษณะการสอนรายบุคคลที่ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นตัวของตัวเองให้มาก โดยการให้สำรวจและค้นหาความสนใจที่แท้จริงของตนเอง แล้วให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ โดยสัญญาการเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองมากขึ้นเพราะได้เปิดเผยตัวเองอย่างเต็มที่ และพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด ซึ่งสัญญาการเรียนเป็นเครื่องมือที่มีการลงนามระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยมีขั้นตอนในการทำสัญญาการเรียน ได้แก่ วินิจฉัยความต้องการในการเรียน กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียน กำหนดวิธีการเรียนและแหล่งทรัพยากรการเรียน ระบุผลลัพธ์ที่จะได้หลังการเรียน ระบุเกณฑ์การประเมินการเรียน กำหนดวันที่จะทำงานสำเร็จ โดยมีการทบทวนสัญญาการเรียนกับอาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงสัญญาการเรียน และประเมินผลการเรียน ผู้เรียนที่ใช้สัญญาการเรียนในการเรียนด้วยตนเองจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

(1) ผู้เรียนจะมีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลด้านความคิด และทักษะที่ จำเป็นในการเรียน ได้แก่ รู้ความแตกต่างระหว่างการเรียนโดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้นำ และการเรียนด้วยตนเอง

(2) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียน การวางแผนการเรียนของตนเองรวมทั้งการช่วยเหลือผู้อื่น

(3) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนอย่างแท้จริงโดยร่วมมือกับผู้อื่น

(4) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนจากความต้องการในการเรียนของตนเองโดยเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถประเมินได้

(5) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อขอความ ช่วยเหลือหรือปรึกษา

(6) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการแสวงหาบุคคลและแหล่งทรัพยากรการเรียนที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนที่แตกต่างกัน

(7) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้แหล่งประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรการเรียนต่างๆ มีความคิดริเริ่ม และมีทักษะในการวางแผนอย่างดี

(8) ผู้เรียนจะมีความสามารถในการเก็บข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

3. การเรียนแบบตัวต่อตัว (One-to-one learning) การเรียนด้วยรูปแบบนี้ผู้เรียนจะทำงานเป็นคู่ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกันในการทำงาน

4. การเรียนแบบร่วมมือในกลุ่ม (Collaborative learning) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ต่างคนต่างนำมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งประสบการณ์ของตัวเองอาจช่วยชี้นำเพื่อนได้ และในทาง ตรงกันข้าม ประสบการณ์จากเพื่อนก็อาจช่วยชี้นำตนเองได้ พร้อมกันนี้ก็จะเป็นการเรียนการสอนที่มีการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นระหว่างผู้สอนหรือผู้อำนวยความสะดวกกับผู้เรียนในกลุ่มด้วย สิ่งที่จะได้จากการเรียนแบบร่วมมือในกลุ่ม คือการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา ทักษะทางสังคม ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง การรู้จักตนเอง และเกิดแรงจูงใจในการเรียน

5. การทำบันทึกการเรียน (Learning log) เพื่อบันทึกข้อมูล ความคิด ความรู้สึก ความ คาดหวัง เรื่องราวต่างๆที่ได้เรียนรู้ ได้พัฒนา หรือเกิดขึ้นในสมองของผู้เรียน บันทึกนี้จะเป็นธนาคารความคิดที่ช่วยเก็บสะสมเรื่องที่ได้อ่าน ปฏิบัติ การได้ใช้ความคิดทีละน้อยในชีวิตประจำวันเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้ทราบแนวทางและวิธีการเรียนเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป บันทึกการเรียนเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากในการประเมินการเรียนด้วยตนเอง ที่มีลักษณะเป็นแฟ้มหรือสมุดบันทึกข้อมูลรายบุคคลเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำซึ่งจะเป็นข้อมูลบ่งชี้เกี่ยวกับความคาดหวังของผู้เรียนแต่ละบุคคล รวมทั้งความรับผิดชอบของผู้เรียนด้วย ผู้สอนสามารถใช้บันทึกการเรียนเป็นแรงเสริมจากผู้สอนโดยการเขียนข้อความสั้น ๆง่าย ๆเพื่อให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำแก่ผู้เรียน

6. การจัดช่วงเวลาสำหรับสรุปสิ่งที่เรียนรู้ เนื่องจากในการเรียนด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้และเผชิญกับปัญหาต่างๆด้วยตนเอง จึงต้องมีช่วงเวลาสำหรับสรุปสิ่งที่ได้เรียนโดยผู้สอนเป็นผู้นำ

7. การสร้างห้องสมุดของตนเอง หมายถึงการรวบรวมรายชื่อ ข้อมูล แหล่งทรัพยากรการเรียนต่างๆ อาทิ รายชื่อบุคคล สถาบัน หนังสือ รายงานการประชุมฝึกอบรม สื่อการเรียนต่างๆ สถานที่ หรือประวัติบุคคลที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

8. การหาแหล่งทรัพยากรการเรียนในชุมชน เช่น การสนทนากับผู้รู้ ผู้ชำนาญในอาชีพต่างๆ หรือป้ายประกาศตามสถานที่ต่างๆ เป็นต้น แหล่งทรัพยากรการเรียนเหล่านี้จะเป็นแหล่งสำคัญในการ ค้นคว้าซึ่งมีผลต่อการเรียนด้วยตนเองเป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีการเรียนด้วยตนเอง สามารถเลือกใช้รูปแบบในการเรียนได้หลายอย่าง โดยเฉพาะการทำสัญญาการเรียนและการเขียนโครงการเรียน ทั้งนี้ครูควรแนะนำวิธีการและขั้นตอนในการเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนดำเนินการเรียนด้วยตนเอง สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการเรียนแบบร่วมมือ และควรจัดช่วงเวลาสำหรับพบผู้สอนเพื่อประเมินการเรียนเป็นระยะๆ ทั้งนี้ผู้เรียนอาจวางแผนการเรียนด้วยตนเองโดยการเรียนเป็นรายบุคคล เรียนกับคู่ที่มีความสามารถเท่ากัน เรียนเป็นกลุ่ม หรือเรียนกับผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นมากกว่าก็ได้

Knowles (1975) ได้เสนอให้ผู้เรียนพิจารณาสิ่งต่างๆประกอบในการวางแผนการเรียน ดังนี้

(1) การเรียนด้วยตนเองควรเริ่มจากการที่ผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อการพัฒนาทักษะความรู้ สำหรับการพัฒนาชีวิตและอาชีพของตนเอง

(2) การเตรียมตัวของผู้เรียนคือผู้เรียนจะต้องศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมายและ โครงสร้างของหลักสูตรรายวิชาและจุดมุ่งหมายของรายวิชาก่อน

(3) ผู้เรียนควรเลือกและจัดเนื้อหาวิชาด้วยตนเอง ตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในโครงสร้างและกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมลงไปให้ชัดเจนว่าจะให้บรรลุผลในด้านใด เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนในเรื่องนั้นๆแล้ว และมีความคิดเห็นหรือเจตคติในการนำไปใช้กับชีวิต สังคมและ สิ่งแวดล้อมด้วย

(4) ผู้เรียนเป็นผู้วางโครงการเรียนการสอน และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นด้วยตนเอง โดยอาจจะขอคำแนะนำช่วยเหลือจากผู้สอนหรือเพื่อน ในลักษณะของการร่วมมือกันทำงานได้ เช่นกัน

(5) การประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ควรเป็นการประเมินร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยร่วมกันตั้งเกณฑ์การประเมินผลร่วมกัน

คำถามในการถามตนเองของผู้เรียนเพื่อให้ได้คำตอบสำหรับการวางแผนการเรียน ดังนี้

(1) จะเรียนรู้อย่างไร และเมื่อใดจึงจะเรียนรู้ได้เร็วที่สุด

(2) จะมีวิธีการอะไรในการศึกษาเรื่องนั้นๆ

(3) จะใช้หนังสือหรือแหล่งข้อมูลอะไรบ้าง

(4) จะกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะในการศึกษาของตนอย่างไร

(5) จะคาดหวังความรู้ ทักษะ เจตคติอะไร

(6) จะประเมินผลการเรียนของตนเองอย่างไร

(7) จะใช้เกณฑ์อะไรตัดสินว่าประสบความสำเร็จ

ในการเรียนด้วยตนเองผู้เรียนสามารถเรียนได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับความรู้เดิมและทักษะของผู้เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนเป็นเครื่องมือสนับสนุน เพื่อบันทึก และจัดการเรียนที่ ทั้งนี้ ผู้ที่เรียนด้วยตนเองควรมีทักษะในการตั้งคำถาม การสืบค้น การใช้เทคโนโลยี การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ การวิจัย และการเป็นผู้นำ โดยผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนด้วยตนเองดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง

2. ตั้งคำถามตามความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งจะนำไปสู่ความต้องการค้นหาคำตอบ

3. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนของตนเอง

4. รับรู้จุดมุ่งหมายของตนเองและการยอมรับการสะท้อนกลับจากผู้อื่นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ต้องปรับปรุงของตนเอง

5. วางแผนการเรียนของตนเอง

6. เลือกแหล่งทรัพยากรการเรียนที่เป็นบุคคล สิ่งของ หรือประสบการณ์ที่จะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการเรียนและสอดคล้องกับข้อมูลที่ต้องการ

7. เลือกและรับข้อมูลข่าวสารในการตอบคำถาม

8. เลือกและใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งการเรียนต่างๆ

9. จัดการ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลที่จะทำให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง

10. ออกแบบแผนเกี่ยวกับวิธีการประยุกต์ใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนที่สามารถตอบคำถามหรือบรรลุความต้องการในการเรียน

11. ดำเนินการเรียนตามแผนอย่างเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นตอน

12. ตรวจสอบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายในการเรียน

13. ประเมินผลการเรียนของตนเอง

สรุปได้ว่าการเรียนด้วยตนเอง เป็นคุณลักษณะที่สามารถจัดได้ทั้งในสภาพการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมีหลักการคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และแสดงความต้องการที่แท้จริงในการเรียนของตนเอง ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน วิเคราะห์ปัญหา วางแผนการเรียน กำหนดและแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียนที่จะใช้ในการเรียน กำหนดขั้นตอนและวิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง ได้ดำเนินกิจกรรมการเรียน และการประเมินกระบวนการและผลการเรียนด้วย ตนเอง โดยมีอิสระจากการถูกข่มขู่บังคับ การให้รางวัลหรือการลงโทษ ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียน ตระหนักว่าตนต้องเป็นผู้เรียนรู้และจัดการเรื่องการเรียนด้วยตัวเอง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนและควบคุมกระบวนการเรียนของตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของตนเอง และมีการวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียน สอนวิธีการเรียนหลายๆวิธี ฝึกทักษะการเรียนด้วยตนเองให้กับผู้เรียน รวมทั้งสังเกตกิจกรรมการเรียน เป็นผู้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก รวมทั้งประเมินผลการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน โดยใช้สัญญาการเรียนเป็นเครื่องมือในการให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง โดยตระหนักว่าระดับของการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียนอาจมีตั้งแต่การเรียนด้วยตนเองในระดับต่ำคือมีครูเป็นผู้นำไปจนถึงการที่ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองในระดับสูงโดยไม่ต้องพึ่งพาครู

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ให้สรุปบทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 2 ให้สรุปบทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 3 ให้เปรียบเทียบบทบาทของผู้เรียนและครู มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 4 ให้สรุปสาระสำคัญของ “กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 5 ให้ผู้เรียนศึกษาสัญญาการเรียนรู้ (รายบุคคล) และปรึกษาครู แล้วจัดทำร่างกรอบแนวคิดสัญญาการเรียนรู้รายวิชาทักษะการเรียนรู้

เรื่องที่ 2 ทักษะพื้นฐานทางการศึกษาหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา
และเทคนิคการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คำถามธรรมดา ๆ ที่เราเคยได้ยินได้ฟังกันอยู่บ่อย ๆ ก็คือ ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถฟังอย่างรู้เรื่องและคิดได้อย่างปราดเปรื่อง อ่านได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนเขียนได้อย่างมืออาชีพ ทั้งนี้ ก็เพราะเราเข้าใจกันดีว่า ทั้งหมดนี้เป็นทักษะพื้นฐาน (basic skills) ที่สำคัญ และเป็นความสามารถ (competencies) ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตทั้งในโลกแห่งการทำงาน และในโลกแห่งการเรียนรู้

การฟัง เป็นการรับรู้ความหมายจากเสียงที่ได้ยิน เป็นการรับสารทางหูการได้ยินเป็นการเริ่มต้นของการฟังและเป็นเพียงการกระทบกันของเสียงกับประสาทตามปกติ จึงเป็นการใช้ความสามารถทางร่างกายโดยตรง ส่วนการฟังเป็นกระบวนการทำงานของสมองอีกหลายขั้นตอนต่อเนื่องจากการได้ยินเป็นความสามารถที่จะได้รับรู้สิ่งที่ได้ยิน ตีความและจับความสิ่งที่รับรู้นั้นเข้าใจและจดจำไว้ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา

การพูด เป็นพฤติกรรมการสื่อสารที่ใช้กันแพร่หลายทั่วไป ผู้พูดสามารถใช้ทั้งวจนะภาษาและอวัจนะภาษาในการส่งสารติดต่อไปยังผู้ฟังได้ชัดเจนและรวดเร็วการพูด หมายถึง การสื่อความหมายของมนุษย์โดยการใช้เสียง และกิริยาท่าทางเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้ความคิด และความรู้สึกจากผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง

การอ่าน เป็นพฤติกรรมการรับสารที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการฟัง ปัจจุบันมีผู้รู้นักวิชาการและนักเขียนนำเสนอความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและงานสร้างสรรค์ ตีพิมพ์ ในหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มาก นอกจากนี้แล้วข่าวสารสำคัญ ๆ หลังจากนำเสนอด้วยการพูด หรืออ่านให้ฟังผ่านสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะตีพิมพ์รักษาไว้เป็นหลักฐานแก่ผู้อ่านในชั้นหลัง ๆความสามารถในการอ่านจึงสำคัญและจำเป็นยิ่งต่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน

การเขียน เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของบุคคลออกมาเป็นสัญลักษณ์ คือ ตัวอักษร เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจจากความข้างต้น ทำให้มองเห็นความหมายของการเขียนว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียน ใช้การเขียนบันทึกความรู้ ทำแบบฝึกหัดและตอบข้อสอบบุคคลทั่วไป ใช้การเขียนจดหมาย ทำสัญญา พินัยกรรมและค้ำประกัน เป็นต้น พ่อค้า ใช้การเขียนเพื่อโฆษณาสินค้า ทำบัญชี ใบสั่งของ ทำใบเสร็จรับเงิน แพทย์ ใช้บันทึกประวัติคนไข้เขียนใบสั่งยาและอื่นๆ เป็นต้น

กิจกรรมที่ 1 คุณเป็นผู้ฟังที่ดีหรือเปล่า

ให้ตอบแบบทดสอบต่อไปนี้ ด้วยการทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบทางด้านขวา เพื่อประเมินว่าคุณเป็นผู้ฟังได้ดีแค่ไหน

ลักษณะของการฟัง		ความบ่อยครั้ง				
		เสมอ	ส่วนใหญ่	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
1.	ปล่อยให้ผู้พูดแสดงความคิดของเขาจนจบโดยไม่ขัดจังหวะ					
2.	ในการประชุม หรือระหว่างโทรศัพท์ มีการจดโน้ตสาระสำคัญของสิ่งที่ได้ยิน					
3.	กล่าวทวนรายละเอียดที่สำคัญของการสนทนากับผู้พูดเพื่อให้แน่ใจว่าเราเข้าใจถูกต้อง					
4.	พยายามตั้งใจฟัง ไม่วอกแวกไปคิดเรื่องอื่น					
5.	พยายามแสดงท่าทีว่าสนใจในคำพูดของผู้อื่น					
6.	รู้ดีว่าตนเองไม่ใช่นักสื่อสารที่ดี ถ้าผูกขาดการพูดแต่ผู้เดียว					
7.	แม้ว่ากำลังฟังก็แสดงอาการต่าง ๆ เช่น ถาม จดสรุปสิ่งที่ได้ฟัง กล่าวทวนประเด็นสำคัญ ฯลฯ					
8.	ทำท่าต่าง ๆ เหมือนกำลังฟังอยู่ในที่ประชุม เช่น ผงกศีรษะเห็นด้วยมองตาผู้พูด ฯลฯ					
9.	จดโน้ตเกี่ยวกับรูปแบบของการสื่อสารที่ไม่ใช่คำพูดของคู่สนทนา เช่น ภาษากาย น้ำเสียง เป็นต้น					
10.	พยายามที่จะไม่แสดงอาการก้าวร้าว หรือตื่นเต้นเกินไป ถ้ามีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้พูด					

กิจกรรมที่ 2
☛ท่านคิดอย่างไรกับคำกล่าวข้างล่างนี้ โปรดอธิบาย

"การพูดเป็นทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดของคนเรา ก่อนที่เราจะพูดอะไรออกไปนั้น เราจะเป็นนายของคำพูด แต่เมื่อเราได้พูดออกไปแล้ว คำพูดเหล่านั้นก็จะกลับมาเป็นนายเรา"

เขียนคำอธิบายของท่าน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำตอบทั้ง 5 คำตอบ (ในแต่ละช่อง) มีคะแนนดังนี้

เสมอ	=	5 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	=	2 คะแนน
ส่วนใหญ่	=	4 คะแนน
ไม่เคย	=	1 คะแนน
บางครั้ง	=	3 คะแนน

นำคะแนนจากทั้ง 10 ข้อ มารวมกัน เพื่อดูว่า คุณจัดอยู่ในกลุ่มนักฟังประเภทไหนใน 3 กลุ่ม ต่อไปนี้

40 คะแนนขึ้นไป จัดว่าคุณเป็นนักฟังชั้นยอด

25-39 คะแนน คุณเป็นนักฟังที่ดีกว่าผู้ฟังทั่ว ๆ ไป

ต่ำว่า 25 คะแนน คุณเป็นผู้ฟังที่ต้องพัฒนาทักษะการฟังเป็นพิเศษ

แต่ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มไหนก็ตาม คุณก็ควรจะพัฒนาทักษะในการฟังของคุณอยู่เสมอ เพราะว่าผู้ส่งสาร (ทั้งคนและอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ) นั้นมีการเปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา

❖ การพูดเป็นวิธีการสื่อสารที่มนุษย์ใช้กันมานาน นับพันปี และในโลกนี้คงไม่มีเครื่องมือสื่อสารใดที่สามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และ สิ่งต่าง ๆ ในใจเราได้ดีกว่าคำพูด ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้เทคโนโลยีในการสื่อสารจะได้รับการพัฒนาไปถึงไหน ๆ แล้วก็ตาม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่าการพูดไม่ใช่แต่เพียงเสียงที่เปล่งออกไปเป็นคำ ๆ แต่การพูดยังประกอบไปด้วย น้ำเสียงสูง-ต่ำ จังหวะช้า-เร็ว และท่าทางของผู้พูด ที่ทำให้การพูดมีความซับซ้อน และมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเครื่องมือสื่อสารใด ๆ

การพูดนั้นเปรียบเสมือนดาบสองคม คือ สามารถให้ทั้งคุณและโทษแก่ตัวผู้พูดได้ นอกจากนี้การพูดยังเป็นอาวุธในการสื่อสารที่คนส่วนใหญ่ชอบใช้มากกว่าการฟังและการเขียน เพราะคิดว่าการพูดได้มากกว่าคนอื่นน้นจะทำให้ตนเองได้เปรียบ ได้ประโยชน์ แต่ทั้ง ๆที่คิดอย่างนี้หลายคนก็ยังพาตัวเองไปสู่ความหายนะได้ด้วยปากเข้าทำนองปากพาจน ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะรู้กันแต่เพียงว่าฉันอยากจะพูด โดยไม่ **คิดก่อนพูด** ไม่รู้ว่าการพูดที่จะให้คุณแก่ตนเองได้นั้นควรมีลักษณะดังนี้

- ✓ ถูกจังหวะเวลา
- ✓ เนื้อหาชวนติดตาม
- ✓ กิริยาท่าทางดี
- ✓ ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม
- ✓ ภาษาเหมาะสม
- ✓ น้ำเสียงชวนฟัง
- ✓ มีอารมณ์ขัน
- ✓ เป็นธรรมชาติและเป็นตัวของตัวเอง

กิจกรรม ให้อ่านเรื่อง **“การมองโลกในแง่ดี”** และสรุปเรื่องที่อ่าน ให้ได้ประมาณ 15 บรรทัด

เรื่อง “การมองโลกในแง่ดี”

ความหมายและความสำคัญของการมองโลกในแง่ดี

การดำเนินชีวิตของมนุษย์เรานั้นได้ใช้ความคิดมาช่วยในการตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในบางครั้งการมองโลกโดยใช้ความคิดนี้ ก็อาจจะมีมุมมองได้หลายด้าน เช่น ทางด้านบวกและทางด้านลบ การมองโลกในลักษณะเช่นนี้ สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาทางจิตใจ เป็นต้นว่า ถ้ามองโลกในแง่ดีก็จะส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดในด้านดีโดยทำให้การแสดงออกของคน ๆ นั้นมีความสุขต่อการดำเนินชีวิตได้ แต่ในทางกลับกันถ้ามองโลกในแง่ร้ายก็จะส่งผลมายังความรู้สึกนึกคิดทำให้จิตใจเกิดความวิตกกังวล ขาดความสุขและอาจจะทำให้มองคนรอบข้างอย่างไม่เป็นมิตรได้ ฉะนั้น การมองโลกในแง่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตควรมีหลักอย่างไร ลองฟังความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปว่าเขามีความเข้าใจกันอย่างไรดูบ้าง

การมองโลกในแง่ดี หมายถึงมองสิ่งต่าง ๆ หรือมองปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในทางที่ดี ในทางบวก ไม่ใช่ในทางลบ มีผลต่อสุขภาพจิตของเราด้วย มองสิ่งรอบข้าง รอบตัวเรา และมองดูคนรอบข้างด้วย รวมทั้งมองตัวเราเองด้วย

สำหรับการมองโลกในแง่ดี คิดว่าถ้าเรามองคนรอบตัวหรือมองเหตุการณ์ที่ผ่านมา ถ้าเราคิดในสิ่งที่ดี คือ ไม่คิดมาก คิดว่าคงจะไม่มีเหตุการณ์อะไรเข้ามาสู่ตัวเรา จะทำให้จิตใจเราเป็นสุข ซึ่งจะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการทำงานและครอบครัวของเราด้วย

หลักการมองโลกในแง่ดี

คำว่า การมองโลกในแง่ดี โดยในแง่ของภาษาสามารถแยกออกเป็น 3 คำแตกต่างจากกัน คำที่หนึ่งคือ การมอง คำที่สองคือ โลก คำที่สาม คือ ในแง่ดี

เป้าหมายของการมอง คือ เพื่อให้เห็นการจะเห็นสิ่งใดเรามีวิธีเห็น 2 วิธี

1. ใช้ตามอง เรียกว่ามองเห็น เราเห็นห้องน้ำ กาแฟ เห็นสรรพสิ่งในโลกเราใช้ตามอง

2. คิดเห็น เรากับคุณแม่อยู่ห่างกันแต่พอเราหลับตาเรายังนึกถึงคุณแม่ได้ เราไม่ได้ไปเมืองนอกมานานหลับตายังนึกถึงสมัยเราเรียนๆ ที่ตรงนั้น อย่างนี้เรียกว่าคิดเห็น เพราะฉะนั้นการที่จะเห็นสิ่งใดสามารถทำได้ทั้งตากับคิด

การมองโลกบางครั้งอาจมองดูเห็นปั๊บคิดเลย หรือบางทีไม่ต้องเห็นแต่จินตนาการ ท่านคิดและเห็น

คำว่าโลก เราสามารถแยกเป็น 2 อย่าง คือ โลกที่เป็นธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา อย่างนี้เรียกว่าเป็นธรรมชาติโลกอีกความหมายหนึ่ง คือ โลกของมนุษย์ พวกที่มนุษย์อยู่เรียกว่าสังคมมนุษย์ เพราะฉะนั้นเวลามองโลกอาจมองธรรมชาติ บางคนบอกว่ามอง ภูเขาสวย เห็นทิวไม้แล้วชอบ เรียกว่ามองธรรมชาติ แต่บางครั้งมองมนุษย์ด้วยกัน มองเห็นบุคคลอื่นแล้วสบายใจ เรียกว่าการมองเหมือนกัน เพราะฉะนั้นโลกจึงแยกออกเป็น 2 ส่วน คือธรรมชาติกับมนุษย์

คำว่าดี เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ในทางปรัชญาถือว่าดี หมายถึงสิ่งที่จะนำไปสู่ ตัวอย่างเช่น ยาดี หมายถึงยาที่นำไปสู่ คือยารักษาโรคนั่นเอง มีดดี คือมีดที่นำไปสู่ คือสามารถตัดอะไรได้ หรืออาหารดี หมายความว่าอาหารนำไปสู่ให้เรามีสุขภาพดีขึ้น เพราะฉะนั้นอะไรที่นำไปสู่สักอย่างหนึ่งเราเรียกว่าดี ดีในที่นี้ดูได้ 2 ทางคือ นำไปทำให้เราเกิดความสุข หรือนำไปเพื่อให้เราทำงานประสบความสำเร็จ ชีวิตเราหนี การทำงานไม่ได้ หนีชีวิตส่วนตัวไม่ได้ เพราะฉะนั้นดูว่ามองคนแล้วทำให้เราเกิดความสุข ทำให้ทำงานประสบความสำเร็จ

ถ้ารวม 3 ตัวคือเราเห็น หรือเราคิดเกี่ยวกับคน แล้วทำให้เรามีความสุข เรามอง เราคิดกับคน ทำให้เราประสบความสำเร็จ นี่คือความหมาย

สรุปความสำคัญของคำว่า การมองโลกในแง่ดี คือ 3 อย่างนี้ต้องผูกพันกันเสมอคือ การคิด การทำ และผลการกระทำ ถ้าเราคิดดีเราก็ทำดี ผลจะได้ดีด้วย ตัวอย่างเช่น เราคิดถึงเรื่องอาหาร ถ้าเราคิดว่าอาหารนี้ดี เราซื้ออาหารนี้ และผลจะมีต่อร่างกายเรา ถ้าเราคิดถึงสุขภาพ เรื่องการออกกำลัง เราก็ไปออกกำลังกาย ผลที่ตามมาคือ ร่างกายเราแข็งแรง เพราะฉะนั้นถ้าเราคิดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง และผลการกระทำออกมาอย่างหนึ่งเสมอ

ถ้าการมองโลกจะมีความสำคัญคือ จะช่วยทำให้ชีวิตเรามีความสุข เพราะเราคิดคนๆ นี้ในแง่ดี เราจะพูดดีกับเขา ผลตามมาก็คือเขาจะมีปฏิกิริยาในทางดีกับเรา ถ้าเราคิดในทางร้ายต่อเขา เช่น สมมติคุณกำลังยืนอยู่ มีคนๆ หนึ่งมาเหยียบเท้าคุณ ถ้าคิดว่าคนที่มาเหยียบเท้าคุณ เขาไม่สบายจะเป็นลม แสดงว่าคุณคิดว่าเขาสุขภาพไม่ดี คุณจะช่วยพยุงเขา แต่ถ้าคุณคิดว่าคนนี้แกล้งคุณ แสดงว่าคุณมองในแง่ไม่ดี คุณจะมีปฏิกิริยาคือผลักเขา เมื่อคุณผลักเขาๆ อาจจะผลักคุณและเกิดการต่อสู่กันได้ เพราะฉะนั้นคิดที่ดีจะช่วยทำให้ชีวิตเรามีความสุข ถ้าคิดร้ายหรือคิดทางลบชีวิตเราเป็นทุกข์ ถ้าคิดในทางที่ดีเราทำงานประสบความสำเร็จ ถ้าคิดในแง่ลบงานของเราก็มีทุกข์ตามไปด้วย (ที่มา: http://www.stou.ac.th/Thai/Offices/Oce/Knowledge/4-46/page6-4-46.html)

สุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับอะไร?

ข่าวที่มีผู้ถูกหวยรัฐบาลได้รางวัลเป็นจำนวนหลายล้านบาท เรียกว่าเป็นเศรษฐีภายใน ชั่วข้ามคืน คงเป็นข่าวที่ทุกท่านผ่านตามาแล้ว และก็ดูเหมือนจะเป็นทุกขลาภอยู่ไม่น้อยที่ต้องหลบเลี่ยงผู้ที่มาหยิบยืมเงินทอง รวมทั้ง โจร-ขโมย จ้องจะแบ่งปันเงินเอาไปใช้

ในต่างประเทศ ก็เคยมีการศึกษาถึงชีวิตคนที่ถูกหวยในลักษณะของกรณีศึกษาก็ค้นพบว่าหลายต่อหลายคน ประสบความทุกข์ยากแสนสาหัสกว่าเดิม หลายรายต้องสูญเสียเงินทองจำนวนมาก มีอยู่รายหนึ่งที่สุดท้ายกลับไปทำงานเป็นพนักงานทำความสะอาด ความเป็นจริงแล้ว พบว่า วิธีคิด หรือโลกทัศน์ของเราต่างหากที่บ่งบอกถึงความสามารถในการมีความสุขหรือความทุกข์

วิธีคิดอย่างไร นำมาซึ่งความสุข?

คงไม่ใช่วิธีคิดแบบเดียวอย่างแน่นอน แต่วิธีคิดซึ่งมีอยู่หลายแบบและนำมาซึ่งความสุขนั้น มักมีพื้นฐานคล้ายๆกัน คือ การมองด้านบวกหรือคาดหวังด้านบวกรวมทั้งมองเห็นประโยชน์จากสิ่งต่างๆ (แม้ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เลวร้ายก็ตาม)

แต่กว่าที่คนเราจะ **"บรรลุ"** ความเข้าใจได้ ก็อาจใช้เวลาเป็นสิบๆ ปี เลยทีเดียว คริสโตเฟอร์ รีฟ อดีตดาราในบทบาทของซุปเปอร์แมน ได้ประสบอุบัติเหตุตกจากหลังม้า เขาเคยให้สัมภาษณ์ในรายการหนึ่งว่า เขาต้องปรับตัวอย่างมากในช่วงแรกๆ แล้วในที่สุด เขาก็สามารถมีความสุขได้ แม้ว่าจะไม่สามารถขยับแขนขยับขาได้ดังใจนึกก็ตาม

ผู้บริหารคนหนึ่งของบริษัทในเครือเยื่อกระดาษสยาม เล่าว่า เขาโชคดีที่ถูกลูกค้าด่าเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วในเวลานั้น ลูกค้าซึ่งเป็นผู้จัดการบริษัทแถวถนนสาธุประดิษฐ์ ไม่พอใจเซลล์ขายกระดาษคนก่อนเป็นอย่างยิ่งที่ปรับราคากระดาษโดยกระทันหัน จนทำให้บริษัทของเขาต้องสูญเสียเงินจำนวนมากเขา (เซลล์ขายกระดาษ) ท่านนี้ได้ใช้ความพยายามเอาชนะใจลูกค้าคนนี้อยู่ 6 เดือนเต็มๆ อันเป็นเวลาที่ออเดอร์ล๊อตปรากฏขึ้น “ผมขอบคุณวิกฤติการณ์ในครั้งนั้นมาก มันทำให้ผมเข้าใจในอาชีพนักขายและสอนบทเรียนที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน”

จากตัวอย่างดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า

1. ผู้ประสบความสำเร็จมักผ่านวิกฤติการณ์และได้บทเรียนมาแล้วทั้งสิ้น

2. ผู้ที่จะมีความสุขในการทำงานและใช้ชีวิตได้ ย่อมต้องใช้วิธีคิดที่เป็นด้านบวกซึ่งได้รับการพิสูจน์มาแล้ว

หากอยากมีความสุขต้องเริ่มจากการสร้างความคิดด้านบวก มองเหตุการณ์อย่างได้ประโยชน์

(ที่มา: http://drterd.com/news/view.asp?id=4)

ท่านได้พัฒนาทักษะการอ่าน เขียน ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะในการแสวงหาความรู้

เรื่องที่ 3 การทำแผนผังความคิด

แผนผังความคิด (Mind Map)

การเขียนแผนผังความคิดคืออะไร

การเขียนแผนผังความคิด คือ การเอาความรู้มาสรุปรวมเป็นหมวดหมู่เพิ่มการใช้สี และใช้รูปภาพมาประกอบ ช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมได้ชัดเจน

แผนผังความคิด (Mind Map) จะช่วยให้เราฝึกคิดเป็นรูปภาพ จำเป็นภาพ เป็นสี ซึ่งก็ตรงกับลักษณะการจำตามธรรมชาติของสมอง

การทำแผนผังความคิด (Mind Map)

กฎของการทำแผนผังความคิด

1. เริ่มต้นด้วยภาพสีตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาพ ๆ เดียวมีค่ากว่าคำพันคำ ซ้ำยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และเพิ่มความจำมากขึ้นด้วย ให้วางกระดาษตามแนวนอน

2. ใช้ภาพให้มากที่สุดใน แผนผังความคิดของคุณ ตรงไหนที่ใช้ภาพได้ให้ใช้ก่อนคำหรือรหัสเป็นการช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตาและช่วยจำ

3. ควรเขียนคำบรรจงตัวใหญ่ ๆ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ เพื่อที่ว่าเมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่จะให้ภาพที่ชัดเจน สะดุดตาอ่านง่าย และก่อผลกระทบต่อความคิดมากกว่า การใช้เวลาเพิ่มอีกเล็กน้อยในการเขียนตัวให้ใหญ่อ่านง่ายชัดเจน จะช่วยให้เราสามารถประหยัดเวลาได้เมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่อีกครั้ง

4. เขียนคำเหนือเส้นและแต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้แผนผังความคิดมีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ

5. คำควรมีลักษณะเป็น “หน่วย” เช่น คำละเส้น เพราะจะช่วยให้แต่ละคำเชื่อมโยงกับคำอื่น ๆ ได้อย่างอิสระเปิดทางให้แผนผังความคิดคล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น

6. ใช้สี ให้ทั่วแผนผังความคิด เพราะสีช่วยยกระดับความจำเพลินตา กระตุ้นสมองซีกขวา

7. เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ควรปล่อยให้หัวคิดมีอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่ามัวแต่คิดว่าจะเขียนลงตรงไหนดี หรือว่าจะใส่หรือไม่ใส่อะไรลงไป เพราะล้วนแต่จะทำให้งานล่าช้าไปอย่างน่าเสียดาย

หลักของแผนผังความคิด (Mind Map) คือ การฟื้นความจำในทุกเรื่องที่หัวคิดนึกออกจากอบศูนย์กลางความคิด สมองของคุณสามารถจะจุดประกายความคิดต่าง ๆ ได้เร็วกว่าที่มือคุณเขียนทัน คุณจึงต้องเขียนแบบไม่หยุดเลย เพราะถ้าคุณหยุด คุณจะสังเกตได้ว่าปากกาหรือดินสอของคุณยังคงขยุกขยิกต่อไปบนหน้ากระดาษ ในช่วงที่คุณสังเกตเห็นนี้ก็อย่าปล่อยให้ผ่านไป จงรีบเขียนต่ออย่ากังวลถึงลำดับ หรือการจัดองค์ประกอบให้ดูดี เพราะในที่สุดมันก็จะลงตัวไปเอง หรือไม่อย่างนั้นค่อยมาจัดอีกครั้งในตอนท้ายเป็นครั้งสุดท้ายก็ย่อมได้

กิจกรรม “ตัวของฉัน”

ให้ผู้เรียนใช้กฎของแผนผังความคิด (Mind Map) โดยให้เขียนแผนผังความคิด (Mind Map) ในหัวข้อ “ตัวของฉัน”

กิจกรรม “สาระทักษะการเรียนรู้”

ให้ผู้เรียนใช้กฎของแผนผังความคิด (Mind Map) โดยให้เขียนแผนผังความคิด (Mind Map) ในหัวข้อ “สาระทักษะการเรียนรู้” โดยสรุปให้ได้เนื้อหาครอบคลุมรายวิชาสาระทักษะการเรียนรู้ตามความเข้าใจของท่าน

เรื่องที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองประสบความสำเร็จ

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning Readiness : SDLR) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้ที่มีความสนใจ มีความรักจะเรียนรู้ด้วยตนเอง วัดได้จากความรู้สึก และความคิดเห็นที่ผู้เรียนมีต่อการแสวงหาความรู้ การที่บุคคลจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้นั้นต้องมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ประการ ดังนี้

1. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การมีความสนใจในการเรียนรู้มากกว่าผู้อื่น มีความพึงพอใจกับความคิดริเริ่มของบุคคล มีความรักในการเรียนรู้และความคาดหวังว่าจะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แหล่งความรู้มีความดึงดูดใจ มีความอดทนต่อการค้นหาคำตอบในสิ่งที่สงสัย มีความสามารถในการยอมรับและใช้ประโยชน์จากคำวิจารณ์ได้ การนำความสามารถด้านสติปัญญามาใช้ได้ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

2. มีอัตมโนทัศน์ในด้านของการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถจัดเวลาในการเรียนรู้ได้ มีระเบียบวินัยต่อตนเองมีความรู้ในด้านความจำเป็นในการเรียนรู้ และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ มีความคิดเห็นต่อตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น

3. การมีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ ความสามารถติดตามปัญหายาก ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ความปรารถนาต่อการเรียนรู้อยู่เสมอ ชื่นชอบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะทำงานด้วยตนเองได้ดี ชื่นชอบในการเรียนรู้ มีความพอใจกับทักษะการอ่าน การทำความเข้าใจ มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ มีความสามารถในการวางแผนการทำงานของตนเองได้ และมีความคิดริเริ่มในเรื่องการเริ่มต้นโครงการใหม่ ๆ

4. การมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ได้แก่ การมีทัศนะต่อตนเองในด้านสติปัญญาอยู่ในระดับปานกลางหรือสูงกว่า ยินดีต่อการศึกษาในเรื่องที่ยาก ๆ ในขอบเขตที่ตนสนใจ มีความเชื่อมั่นต่อหน้าที่ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับการศึกษา ชื่นชอบที่จะมีบทบาทในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นต่อหน้าที่ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับการศึกษา ชื่นชอบที่จะมีบทบาทในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และมีความสามารถในการตัดสินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเองได้

5. รักการเรียนรู้ ได้แก่ มีความชื่นชมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการเรียนรู้ มีความสนุกสนานกับการสืบสวนหาความจริง

6. ความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถคิดค้นวิธีการ แปลก ๆ ใหม่ ๆ และความสามารถที่จะคิดวิธีต่าง ๆ ได้มากมายหลายวิธีสำหรับเรื่องนั้น ๆ

7. การมองอนาคตในแง่ดี ได้แก่ การมีความเข้าใจตนเองว่าเป็นผู้ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสนุกสนานในการคิดถึงเรื่องในอนาคต มีแนวโน้มในการมองปัญหาว่าเป็นสิ่งท้าทายไม่ใช่สัญญาณให้หยุดกระทำ

8. ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา คือ มีความสามารถใช้ทักษะพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน เขียนและจำ มีทักษะในการแก้ปัญหา

กิจกรรมที่ 1 ให้อธิบายลักษณะของ "ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง" มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 2 "รู้เขา รู้เรา"

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิด และความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และผู้อื่น

แนวคิด สิ่งแวดล้อมของการมีเพื่อนใหม่ คือ การทำความรู้จักคุ้นเคยกัน บรรยากาศที่เป็นกันเองมารยาททางสังคมจะเป็นแนวทางการนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งจะนำไปสู่การแสดงความคิดเห็น การอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความร่วมมือในการทำงาน

คำชี้แจง

1. ให้ท่านคิดสัญลักษณ์แทนตัวเองซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยใจคอ จำนวน 1 ข้อ วาด/เขียนลงในช่องว่างที่กำหนดให้ข้างล่าง หลังจากนั้น ให้ท่านเขียนอุดมการณ์ แนวคิด หรือคำขวัญ ประจำตัวลงใต้ภาพ

2. ให้ท่านไปสัมภาษณ์ พูด คุยกับเพื่อนหรือคนใกล้ชิด โดยการให้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดคิดสัญลักษณ์แทนตัวเองซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยใจคอ จำนวน 1 ข้อ วาด/เขียนลงในช่องว่างที่กำหนดให้ข้างล่าง หลังจากนั้น ให้เขียนอุดมการณ์ แนวคิด หรือคำขวัญ ประจำตัวลงใต้ภาพ

3. ท่านได้ข้อคิดอะไรบ้างจากกิจกรรมนี้

กิจกรรม "คุณค่าของตน"

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง และสร้างความภูมิใจในตนเอง

2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถระบุปัจจัยที่มีผลทำให้ตนได้รับความสำเร็จ และความต้องการความสำเร็จ รวมทั้งความคาดหวังที่จะได้รับความสำเร็จอีกในอนาคต

แนวคิด

ทุกคนย่อมมีความสามารถอยู่ในตนเอง การมองเห็นถึงความสำคัญของตน จะนำไปสู่การรู้จักคุณค่าแห่งตน และถ้ามีโอกาสนำเสนอถึงความสามารถและผลสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่นได้รับทราบในโอกาสที่เหมาะสม จะทำให้คนเราเกิดความภาคภูมิใจยิ่งขึ้น การทบทวนความสำเร็จในอดีตจะช่วยสร้างเสริมความภูมิใจ กำลังใจ เจตคติที่ดี เกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองจะเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และความต้องการประสบความสำเร็จต่อไปอีกในอนาคตความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอย่างแท้จริงเป็นการเห็นคุณค่าคุณประโยชน์ในตนเอง เข้าใจ ตนเอง รับผิดชอบต่อทุกสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เห็นคุณค่าการยอมรับของผู้อื่น สามารถพัฒนาตนเองทั้งในด้านส่วนตัว ยอมรับ ยกย่อง ศรัทธาใน

ตัวเองและผู้อื่น ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเป็นความรู้สึกไว้วางใจตนเอง สามารถยอมรับในจุดบกพร่อง จุดอ่อนแอของตนและพยายามแก้ไข รวมทั้งยอมรับความสามารถของตนเองในบางครั้ง และพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยไป เมื่อทำอะไรผิดแล้วก็สามารถยอมรับได้อย่างแท้จริง และแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนเขียนความสำเร็จที่ภาคภูมิใจในชีวิตในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา จำนวน 1 เรื่อง และตอบคำถามในประเด็น 1) ความรู้สึกเมื่อประสบความสำเร็จ

2) ปัจจัยที่มีผลทำให้ตนได้รับความสำเร็จ

2. ให้ผู้เรียนเขียนเรื่องที่มีความมุ่งหวัง ที่จะให้สำเร็จในอนาคตและซึ่งคาดว่าทำได้จริง จำนวน 1 เรื่อง และตอบคำถามในประเด็น ปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้ความคาดหวังได้รับความสำเร็จในอนาคต”

แนวการตอบ

ได้เกิดความมั่นใจในตนเองว่าจะเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองของบุคคลที่มีต่อตนเองว่ามีคุณค่า มีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ มีความเชื่อมั่นและนับถือตัวเอง ส่วนการมีอัตมโนทัศน์ในด้านของการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น หมายถึง การมีความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถจัดเวลาในการเรียนรู้ได้ มีระเบียบวินัยต่อตนเอง มีความรู้ในด้านความจำเป็นในการเรียนรู้และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ มีความคิดเห็นต่อตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น

กิจกรรม “เวลาของชีวิต”

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงการใช้เวลาอย่างคุ้มค่ะ

แนวคิด

เวลาเป็นสิ่งมีค่าทุกคนมีเวลาในแต่ละวันคือ 24 ชั่วโมงเท่า ๆ กันเพียงแต่ว่า แต่ละคนจะบริหารจัดเวลาของตนเองให้มีค่าได้อย่างไร

คำชี้แจง

1. ในแต่ละวันท่านได้ใช้เวลาของท่านอย่างไรบ้าง
2. ให้ท่านอ่านเรื่อง “อาคารขยายเวลา” แล้วให้เขียนถึงความรู้สึกของตนต่อการใช้เวลาที่ผ่านมาในอดีต และแผนการใช้เวลาของตนนับแต่นี้ไป

อาคารขยายเวลา

แด่...ทุกคนที่มีเวลาวันละ 24 ชั่วโมงเท่ากัน

ในตอนค่ำ ฉันโยนหนังสือสองสามเล่มบนโต๊ะอย่างเบื่อหน่าย เวลาอีกไม่กี่เดือนก็จะถึงฤดูสอบที่เขาจะคัดเลือกพวกเราหนึ่งในจำนวนผู้สมัครเป็นแสน ๆ คน ให้เข้าไปเรียนในที่โก้ ๆ ที่ชื่อมหาวิทยาลัย ไม่รู้เหมือนกันว่าเรื่องราวอย่างนี้มันเริ่มต้นขึ้นที่ไหน ฉันเพียงแต่รู้สึกเหมือนว่า คนเอารั้วยาว ๆ สองแถวมากั้นทุ่งกว้างให้เป็นทางเดินแคบ ๆ แล้วก็ต้อนพวกเราให้เข้าไปเบียดเสียดกันเดินตามทางแคบ ๆ นั้น และเมื่อถึงปลายทาง เขาก็เปิดประตูรับเราไปหมดทุกคน คนที่ได้มีโอกาสเข้าไปก็เป็นเรื่องดี ส่วนคนที่ไม่ได้ผ่านไปแน่หละ...มันก็คงจะแย่มากทีเดียว จริงอยู่แม้จะมีทางเลือกอื่นสำหรับบางคนที่จะตัดสินใจมุดหรือปีนรั้วออกไปข้างนอกเพื่อหาทางเดินที่ดีกว่า ฉันเองก็อยากเป็นอย่างนั้นบ้าง แต่ฉันไม่กล้าพอ

ฉันเอาคางเกยขอบโต๊ะ ไล่ปลายนิ้วไปตามสันหนังสือที่ตั้งเรียงรายเป็นแถวยาวรอให้อ่านต้องลองสู้ดูสิ...สักครั้ง แต่อีกใจหนึ่งมันคอยบอกว่าเดี๋ยว...ยังขี้เกียจอยู่ ขอนอนก่อน ขอดูทีวีก่อน ขอไปเที่ยวก่อน ฯลฯ เวลาเป็นปีที่เขามีไว้ให้เราเตรียมตัวจึงผ่านไปอย่างไม่เป็นชิ้นเป็นอัน เพราะ ความเฉื่อยชาของฉันเอง

อากาศกำลังดี ฉันทิ้งตัวลงบนเตียงนอนที่คลุมด้วยผ้าห่มขนหนูลายฝูงนกนางนวลสีเขียวเห็นหนังสือกองโตที่ยังค้างคาคอยให้ฉันไปอ่าน พัดลมคอยาวส่งเสียงคราง เบา ๆ แล้วฉันก็หลับไป

พบตัวเองอีกทีที่หน้าอาคารหลังใหญ่ ดูเหมือนจะสร้างด้วยหินอ่อน ลักษณะคล้ายธนาคารมีบันไดสีเขียวเป็นมันวับเรียงรายเป็นชั้น ๆ สุดบันไดขั้นสุดท้ายมีประตูกระจกติดฟิล์มกรองแสงสีเข้มมีป้ายแผ่นหนึ่งแขวนไว้ตรงประตูมีข้อความว่า “มีเวลาขาย”

ฉันไม่แน่ใจว่าเป็นเพราะความอยากรู้อยากเห็น หรือเพราะอะไรกันแน่ที่ทำให้เท้าทั้งสองข้างก้าวขึ้นไปบนอาคารแห่งนี้ เมื่อเอื้อมมือผลักประตูกระจกเข้าไป ไอเย็นของเครื่องปรับอากาศก็ปะทะร่างกาย

สถานที่นั้นดูโอ่โถงและสวยงาม ดูราวกับห้องรับรองชั้นดี มีโต๊ะสีเขียวตัวยาวซึ่งกองแฟ้มเอกสารเรียงรายอยู่ทั่วไปบนนั้น ชายหนุ่มคนที่นั่งประจำโต๊ะเอ่ยทักทายฉัน ท่าทางเขาอบอุ่นและเป็นมิตร

“สวัสดีครับ”

“ครับผม” ฉันตอบรับคำเขาเบา ๆ

“ผมคิดว่า คุณคงจะไม่ได้มาซื้อเวลา ท่าทางคุณยังเป็นเด็กอยู่เลย อายุยังไม่เกินยี่สิบ”

“ผมไม่ได้มาซื้อเวลาหรอกครับ” ฉันตอบไปทั้ง ๆ ที่ยังไม่แน่ใจว่าสินค้าหรือบริการอะไรกันแน่ที่เขากำลังขายอยู่ “เพียงแต่ว่าผมอยากดู...ผู้คน แล้วก็การซื้อขายของคุณเท่านั้น”

“ตามสบายเลยครับ” เขายิ้มอย่างมีไมตรี “เชิญนั่ง” เขาผายมือไปทางโซฟาชุดที่ตั้งอยู่ชิดผนังด้านหนึ่ง ฉันจึงถอยไปทรุดตัวลงนั่ง

ลูกค้าคนแรกที่ฉันพบในอาคารขายเวลาคือชายชราร่ายกายผอมเกร็งผมขาวโพลน ใบหน้าซีดเหลือง เขาพยุงตัวให้ก้าวผ่านบันไดทีละขั้น ๆ อย่างลำบากยากเย็น จนกระทั่งผลักประตูมาหยุดยืนตรงหน้าชายขายเวลา

“ผมมาขอซื้อเวลาที่ผ่านไป...ห้าปี” น้ำเสียงเขาแหลมแห้ง และสั่นพร่าอย่างคนที่ป่วยหนัก “หมอบอกว่าผมมาหาหมอช้าไปห้าปี ไม่อย่างนั้นแล้วโรคนี้ก็พอจะมีทางรักษาหายและผมก็จะไม่ตาย”

คนต่อมาเป็นชายหนุ่ม หน้าตาดี แต่งตัวสะอาดสะอ้าน เพียงแต่ดูว่าหม่นหมองและหมดหวัง...

“ขอซื้อเวลาสามเดือน” เขาพูดกับชายขายเวลา “คุณรู้ไหม ผู้หญิงที่ผมรัก เธอไปเมืองนอกเมื่อสามเดือนก่อน เราคบกันมาเป็นปี แต่ผมก็ยังไม่เคยบอกรักเธอทั้ง ๆ ที่รักเธอมาก เธอไปโดยไม่รู้อะไรเลย

ชายขายเวลามีทีท่าว่าเห็นใจ ฉันคิดว่าเขาเป็นนักขายที่มีความอดทนมากทีเดียว ที่จะต้องพบลูกค้าที่ล้วนแต่มีปัญหาต่าง ๆ กันไป พร้อม ๆ กับนึกเสียดายแทนผู้ชายคนนี้ที่เข้าผ่านเวลาร่วมปีโดยเปล่าประโยชน์ แล้วเพิ่งจะเห็นคุณค่าของเวลาเหล่านั้น...เมื่อมันได้ผ่านไปแล้ว

ยังไม่ทันที่ชายหนุ่มคนนั้นจะก้าวพ้นประตูออกไป หญิงคนหนึ่งก็เดินสวนเข้ามา หล่อนสวมชุดไว้ทุกข์สีดำ ใบหน้ายังเปื้อนคราบน้ำตา ดวงตายังมีรอยบอบช้ำ

“อยากได้เวลาค่ะ สักสองปี ปีเดียวหรือเพียงครึ่งปีก็ได้” หล่อนพูดด้วยน้ำเสียงที่โศกเศร้า

“ผมคิดว่า คุณคงมีปัญหาเกี่ยวกับเวลาในอดีตเหมือนคนอื่น ๆ” ชายขายเวลากล่าวขึ้น

“ค่ะ” หล่อนรับคำเสียงแผ่ว “คุณแม่ของดิฉันเพิ่งเสียเมื่อสองวันก่อน ท่านดีกับฉันมาก เลี้ยงดูอย่างเอาอกเอาใจ แต่ดิฉันยังไม่ทันที่จะทำอะไรให้แม่ชื่นใจเลย มีแต่ตั้งแง่ตั้งงอน ท่านก็มาด่วนจากไป”

“คุณเลยอยากซื้อเวลาที่ผ่านไปเพื่อทำดีกับคุณแม่ของคุณ”

“ค่ะ” หล่อนป้ายน้ำตา

ฉันนึกเวทนาหล่อน เวทนาที่หล่อนมาคิดอะไร ๆ ได้ก็เมื่อสายไป ถ้าหากหล่อนได้ทำอะไรไปตั้งนานแล้ว ก็คงไม่ต้องมานึกเสียดายตอนนี้ วูบหนึ่งฉันจึงนึกย้อนกลับมาที่ตัวเอง

คนต่อมาเป็นเด็กหนุ่ม ใบหน้าเขายังอ่อนเยาว์ แต่พกริ้วรอยความกังวลไว้เต็มเปี่ยม “ต้องการเวลาเท่าไรดีครับ” ชายขายเวลาถามขึ้นก่อน “สองปี” เขายิ้มอย่างอ่อนเพลีย “ผมอยากกลับไปตอนเลือกแผนการเรียนใหม่ ผมพลาดไปตอนนั้น บางทีผมอาจจะได้เริ่มต้นใหม่ด้วยดีจะได้เรียนวิชาที่ชอบแทนวิชาที่น่าเบื่อตอนนี้”

แล้วเขาก็จากไป เมื่อได้สิ่งที่ต้องการแล้ว ฉันเห็นชายขายเวลาหลับลงในขณะที่กำลังเว้นว่างลูกค้าต่อเมื่อฉันขยับตัวเขาก็ลืมตาขึ้น แล้วหันมายิ้มให้ฉัน ดวงตาเขาอบอุ่น...

เป็นเวลานานเท่าไรก็ไม่ทราบที่ฉันนั่งมองดูผู้คนเดินผ่านมา ล้วนแล้วแต่มีท่าทีวิตก กังวล ผิดหวัง เสียใจ แล้วก็มาซื้อเวลาไป เพราะว่าพวกเขาได้พลาดสิ่งที่น่าจะได้ในอดีต

แล้วชายขายเวลาก็เปิดแฟ้มพร้อมกับเงยหน้าขึ้นมาทางฉัน สักครู่จึงเดินมาทรุดตัวลงนั่งเก้าอี้โซฟาข้าง ๆ

“จะปิดร้านแล้วหรือครับ” ฉันถาม

“ครับ...ได้เวลาแล้ว”

“ขอบคุณมากนะครับ สำหรับวันนี้ ผมเห็นจะกลับเสียที” ฉันว่า แม้จะไม่แน่ใจว่าฉันจะกลับไปไหนอย่างไร

“เชิญครับ...ขอให้คุณโชคดี จงใช้เวลาของคุณให้มีค่า จงเห็นความสำคัญของทุกวินาทีที่ผ่านไป ผมหวังว่า...คงจะไม่ได้เห็นคุณมาที่นี่เพื่อซื้อเวลา” เขากล่าวในที่สุด

“ขอบคุณมากครับ ผมจะไม่ลืมคุณ...และที่นี่” ฉันลุกขึ้นยืน ทันใดไฟก็ดับวูบ

ฉันตื่นขึ้นมาด้วยความรู้สึกที่แปลกใหม่ เอื้อมมือไปรูดผ้าม่านหน้าต่างสีครีม พบว่าท้องฟ้ายังไม่สว่างดี และไก่ก็ยังไม่ขัน ฉันลุกขึ้นมาเก็บที่นอนและกระโดดเข้าห้องน้ำอย่างสดชื่นแล้วถึงกลับเข้ามานั่งที่โต๊ะเขียนหนังสือตัวเดิมที่ฉันไม่เคยจริงจังด้วยมานานแล้ว คิดอยากจะฮัมเพลงไปด้วยซ้ำถ้าไม่ติดว่าจะทำลายสมาธิในการอ่านหนังสือ

วูบหนึ่ง...ฉันรู้สึกดีใจที่ฉันยังมีเวลาเหลืออยู่ ยังไม่สายเกินไปที่จะเริ่มลงมือทำอะไร ๆ อย่างมีความหวัง ไม่เหมือนกับผู้คนเหล่านั้น...ที่ฉันพบที่...อาคารขายเวลา

มหาวิทยาลัย
แม้เหนื่อยยาก..จะก้าวไปให้ถึงมัน
ในสนามของการแข่งขัน
ใช้ศรัทธาอันคมเข้มเป็นเข็มทิศ
หวังเบื้องหน้ามีรุ้งทองงามผ่องใส
มีความรัก ความเริงรื่นให้ชื่นชู
แล้วเมื่อการแข่งขันถึงจุดจบ
ต่างมีความมุ่งหวังความตั้งใจ
แต่จะมีใครบ้างไหมที่ได้รู้
เท่านี้หรือเรียกได้ว่าชนะ-แพ้
ต่อเมื่อถึงพรุ่งนี้ของชีวิต
การแข่งขันครั้งใหม่ในสังคม
คือดินแดนที่ใครใครต่างใฝ่ฝัน
ด้วยถือเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต
ต่างมุ่งมั่นชิงชัยให้ได้สิทธิ์
ถูกหรือผิดยังคงต้องลองทำดู
ช่อดอกไม้ไมตรีคงมีอยู่
ทุกสิ่งสวยเลิศหรูดังวาดไว้
ย่อมได้พบคนยิ้มชื่น คนร้องไห้
หากไม่ได้ดังหมายมาดอาจท้อแท้
ความหมายของชีวิตอยู่ที่ใดแน่
อันเกิดแต่มายาค่านิยม
อาจได้คิดเห็นจริงทุกสิ่งสม
ได้ชมผู้ชนะอย่างแท้จริง

เรียน **6 ส่วน**	**พักผ่อน** **6 ส่วน**
ครอบครัว **6 ส่วน**	**ส่วนตัว/เพื่อน** **(3+3) = 6 ส่วน**

คนเรามี 24 ชั่วโมง ใน 1 วันเท่ากัน การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ จึงเกิดจากการที่มนุษย์บริหารจัดการเวลาทุกวินาทีให้เกินประโยชน์สูงสุด

ตัวอย่าง การบริหารเวลา โดยใช้สูตร 24 ชั่วโมง ใน 1 วัน มีงานหลัก 4 อย่าง สามารถทำได้ดังนี้

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคลข้าง พร้อมกันไปกับการปฏิบัติหน้าที่ตามวัยของตน นักเรียนจึงควรมีการใช้เวลาให้ครบทั้ง 4 ส่วนอย่างสมดุล ซึ่งเวลาทั้ง 4 ส่วน ดังกล่าว สามารถยืดหยุ่นสัดส่วนได้ขึ้นกับความจำเป็นในแต่ละช่วงวัยและความรับผิดชอบของบุคคลนั้น ๆ

กิจกรรม “บัณฑิตสูงวัย”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบและเข้าใจในแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความพร้อมในการ เรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เพื่อนำไปสู่ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ใฝ่เรียนรู้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ความสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองความรับผิดชอบในการเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดี ของสมาชิก รวมทั้งสมาชิกเห็นความสำคัญ และตระหนักในความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวคิด

คุณลักษณะพิเศษในการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยมิจำเป็นต้องรอคอยจากการศึกษาหรือการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเพียงอย่างเดียว คุณลักษณะพิเศษ ดังกล่าวคือ “ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง” ซึ่งเป็นความคิดเห็น ว่า ตนเองมีเจตคติ ความรู้ ความสามารถที่จะเรียนรู้โดยมิต้องให้คนอื่นกำหนดหรือสั่งการ พร้อมที่จะเรียนรู้วิธีการเรียนรู้และประเมินการเรียนรู้ ทั้งอาจด้วยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม การที่บุคคลสามารถชี้นำตนเองที่จะเรียนรู้ ย่อมเป็นโอกาสที่บุคคลจะเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ย่อมเป็นหนทางที่ทำให้บุคคลเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนศึกษาภาพข่าว การสำเร็จการศึกษาจากภาพ ของ บัณฑิตสูงวัย พร้อมอธิบายในประเด็น

(1) “ความรู้สึกของท่านต่อภาพที่ได้เห็น”

(2) “ทำไมบุคคลในภาพ ถึงประสบความสำเร็จในการเรียนรู้”

แนวการตอบ

ได้เห็นคุณค่าและความสำเร็จที่จะมีต่อผู้มีใจใฝ่เรียนรู้

กิจกรรม “ทางแห่งความสำเร็จ”

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนอ่านเรื่อง “ทางแห่งความสำเร็จ” แจ้งให้สรุปเรื่องที่อ่านตามความเข้าใจ ผลไม้ลูกหนึ่งกว่าจะสุกมีกลิ่นหอม ให้เราได้ลิ้มรสฉ่ำหวานก็ผ่านกาลเวลาเพาะบ่มคนเราก็เช่นกันกว่าจะประสบผลสำเร็จให้ได้ก็ผ่านกาลเวลาแห่งการพิสูจน์ มิใช่ฉับพลันทันใดความสำเร็จนั้นอาศัยหลายสิ่งหลายอย่าง เฉพาะความมุ่งหวังตั้งใจอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต้องมีความรู้จริง รู้วิธีที่ดำเนินไป รู้เหตุปัจจัยที่มาสัมพันธ์เกี่ยวข้องและสำคัญคือต้องปฏิบัติให้ถูกวิธี มีปัญหาคอยตรวจสอบอยู่เสมอ ถ้าประสบผลสำเร็จเพียงเพราะตั้งความหวังโดยไม่ต้องทำอะไร ในโลกนี้คงไม่ต้องมีใครผิดดังตั้งความหวังสักวันคงต้องได้สมหวังตั้งใจ

แหล่งที่มา : http://watsunmamout.i.getweb.com

ลักษณะชีวิตและลักษณะนิสัยภายในของคนเป็นฐานของความสำเร็จเป็นเหตุให้คนสร้างฐานชีวิตปรับความสำเร็จที่ยั่งยืนในอนาคตได้

กิจกรรม “ แปรงสีฟันมหัศจรรย์ ”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมองโลกในแง่ดี ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทั้งความคิดในด้านบวก และความคิดสร้างสรรค์ที่มีในตนเอง

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนเขียนประโยชน์ของแปรงสีฟัน ให้ได้มากที่สุด ในเวลา 5 นาที

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ท่านได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตนเอง

กิจกรรม “ บทสะท้อนจากการเรียนรู้ ”

วัตถุประสงค์

ให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มีความสำคัญที่ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพได้อย่างไร

แบบสอบถาม เรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามที่วัดความชอบและเจตคติเกี่ยวกับการเรียนรู้ของท่าน ให้ท่านอ่านข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้ ซึ่งมีด้วยกัน 58 ข้อ หลังจากนั้น โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ ***ความเป็นจริง*** ของตัวท่านมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น

มากที่สุด	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความนั้นส่วนใหญ่**เป็นเช่นนี้หรือมีน้อยครั้งที่ไม่ใช่
มาก	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความเกินครึ่ง**มักเป็นเช่นนี้
ปานกลาง	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความ**จริงบ้างไม่จริงบ้าง**ครึ่งต่อครึ่ง**
น้อย	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความ**เป็น**จริงบ้างไม่บ่อยนัก**
น้อยที่สุด	หมายถึง	**ท่านรู้สึกว่า ข้อความ**ไม่จริง **ไม่เคยเป็นเช่นนี้**

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้อยู่เสมอตราบชั่วชีวิต					
2. ข้าพเจ้าทราบดีว่าข้าพเจ้าต้องการเรียนอะไร					
3. เมื่อประสบกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะหลีกเลี่ยงไปจากสิ่งนั้น					
4. ถ้าข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้สิ่งใด ข้าพเจ้าจะหาทางเรียนรู้ให้ได้					
5. ข้าพเจ้ารักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ					
6. ข้าพเจ้าต้องการใช้เวลาพอสมควรในการเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ๆ					
7. ในชั้นเรียนข้าพเจ้าหวังที่จะให้ผู้สอนบอกผู้เรียนทั้งหมดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้างอยู่ตลอดเวลา					
8. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การคิดเสมอว่าตัวเราเป็นใครและอยู่ที่ไหน และจะทำอะไร เป็น หลักสำคัญของการศึกษาของทุกคน					
9. ข้าพเจ้าทำงานด้วยตนเองได้ไม่ดีนัก					
10. ถ้าต้องการข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่มี ข้าพเจ้าทราบดีว่าจะไปหาได้ที่ไหน					
11. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ดีกว่าคนส่วนมาก					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12. แม้ข้าพเจ้าจะมีความคิดที่ดี แต่ดูเหมือนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้					
13. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรเรียนอะไร และจะเรียนอย่างไร					
14. ข้าพเจ้าไม่เคยท้อถอยต่อการเรียนสิ่งที่ยาก ถ้าเป็นเรื่องที่ขาพเจ้าสนใจ					
15. ไม่มีใครอื่นนอกจากตัวข้าพเจ้าที่จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ข้าพเจ้าเลือกเรียน					
16. ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ว่า ข้าพเจ้าเรียนสิ่งใดได้ดีหรือไม่					
17. สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ได้มากมาย จนข้าพเจ้าอยากให้แต่ละวันมีมากกว่า 24 ชั่วโมง					
18. ถ้าตัดสินใจที่จะเรียนรู้อะไรก็ตาม ข้าพเจ้าสามารถจะจัดเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งนั้นได้ ไม่ว่าจะมีภารกิจมากมายเพียงใดก็ตาม					
19. ข้าพเจ้ามีปัญหาในการทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน					
20. ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียนก็ไม่ใช่ความผิดของข้าพเจ้า					
21. ข้าพเจ้าทราบดีว่า เมื่อไรที่ข้าพเจ้าต้องการจะเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ มากขึ้น					
22. ขอมีความเข้าใจพอที่จะทำข้อสอบให้ได้คะแนนสูง ๆ ก็พอใจแล้ว ถึงแม้ว่า ข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจเรื่องนั้นอย่างถ่องแท้ก็ตามที					
23. ข้าพเจ้าคิดว่า ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ					
24. ข้าพเจ้าชื่นชอบผู้ที่เรียนรูสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ					
25. ข้าพเจ้าสามารถคิดค้นวิธีการต่าง ๆ ได้หลายแบบสำหรับการเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ					
26. ข้าพเจ้าพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายระยะยาว ที่ตั้งไว้					
27. ข้าพเจ้ามีความสามารถเรียนรู้ ในเกือบทุกเรื่อง ที่ข้าพเจ้าต้องการ จะรู้					
28. ข้าพเจ้าสนุกสนานในการค้นหาคำตอบสำหรับคำถามต่าง ๆ					
29. ข้าพเจ้าไม่ชอบคำถามที่มีคำตอบถูกต้องมากกว่าหนึ่งคำตอบ					
30. ข้าพเจ้ามีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
31. ข้าพเจ้าจะดีใจมาก หากการเรียนรู้ของข้าพเจ้าได้สิ้นสุดลง					
32. ข้าพเจ้าไม่ได้สนใจการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น					
33. ข้าพเจ้าไม่มีปัญหา เกี่ยวกับทักษะเบื้องต้นในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน เขียน และจำ					
34. ข้าพเจ้าชอบทดลองสิ่งใหม่ๆ แม้ไม่แน่ใจ ว่า ผลนั้นจะออกมาอย่างไร					
35. ข้าพเจ้าไม่ชอบ เมื่อมีคนชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาด ในสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่					
36. ข้าพเจ้ามีความสามารถในการคิดค้น หาวิธีแปลกๆ ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ					
37. ข้าพเจ้าชอบคิดถึงอนาคต					
38. ข้าพเจ้ามีความพยายามค้นหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการรู้ได้ดี เมื่อเทียบกับผู้อื่น					
39. ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ					
40. ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเอง ให้กระทำสิ่งที่ คิดว่า ควรกระทำ					
41. ข้าพเจ้าชอบวิธีการของข้าพเจ้า ในการสำรวจตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ					
42. ข้าพเจ้ามักเป็นผู้นำกลุ่ม ในการเรียนรู้					
43. ข้าพเจ้าสนุกที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น					
55. ในแต่ละปีข้าพเจ้าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หลายๆ อย่างด้วยตนเอง					
56. การเรียนรู้ไม่ได้ทำให้ชีวิตของข้าพเจ้า แตกต่างไปจากเดิม					
57. ข้าพเจ้าเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในชั้นเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
58 ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า “ผู้เรียนคือ ผู้นำ”					

แบบประเมินตนเองหลังเรียนเรียน

บทสะท้อนที่ได้จากการเรียนรู้

1. สิ่งที่ท่านประทับใจในการเรียนรู้รายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเองตนเอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ปัญหา / อุปสรรค ที่พบในการเรียนรู้รายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบวัดระดับการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียน

คำชี้แจง แบบวัดนี้เป็นแบบวัดระดับการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียน มีจำนวน 7 ข้อ โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ❒ ที่ตรงกับความสามารถในการเรียนด้วยตนเองตามความเป็นจริงของท่าน

1. การวินิจฉัยความต้องการเนื้อหาในการเรียน

❒ นักศึกษาได้เรียนเนื้อหา ตามคำอธิบายรายวิชาเท่านั้น

❒ ครู นำเสนอเนื้อหาอื่น นอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชา แล้วให้นักศึกษาเลือกเรียนเพิ่มเติม

❒ นักศึกษาได้เสนอเนื้อหาอื่นเพื่อเรียนเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชาด้วย

❒ นักศึกษาเป็นผู้กำหนดเนื้อหาในการเรียนเอง

2. การวินิจฉัยความต้องการวิธีการเรียน

❒ ครูเป็นผู้กำหนดว่าจะจัดการเรียนการสอนวิธีใด

❒ ครูนำเสนอวิธีการเรียนการสอนแล้วให้นักศึกษาเลือก

❒ นักศึกษาร่วมกับครูกำหนดวิธีการเรียนรู้

❒ นักศึกษาเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง

3. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

❒ ครูเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

❒ ครูนำเสนอจุดมุ่งหมายในการเรียนแล้วให้นักศึกษาเลือก

❒ นักศึกษาร่วมกับครูกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

❒ นักศึกษาเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนเอง

5. การดำเนินการเรียน

❒ นักศึกษาดำเนินการเรียนตามแนวทางที่ครูกำหนด

❒ นักศึกษาดำเนินการเรียน ตามแนวทางที่ครูนำเสนอ แล้วให้นักศึกษาปรับ

❒ นักศึกษาดำเนินการเรียน ตามแนวทางที่นักศึกษาร่วมกันกำหนดกับครู

❒ นักศึกษาดำเนินการเรียน ตามการกำหนดของตนเอง

6. การแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียน

❒ ครูเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนให้นักศึกษา

❒ ครูเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียน แล้วให้นักศึกษาเลือก

❒ นักศึกษาร่วมกับครูหาแหล่งทรัพยากรการเรียน ร่วมกัน

❒ นักศึกษาเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนเอง

7. การประเมินการเรียน

❒ ครู เป็นผู้ประเมินการเรียนของนักศึกษา

❒ ครู เป็นผู้ประเมินการเรียนของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประเมินการเรียนของตนเองด้วย

❒ มีการประเมินการเรียนโดยครู ตัวนักศึกษาเอง และเพื่อนนักศึกษา

❒ นักศึกษาเป็นผู้ประเมินการเรียนของตนเอง

4. การวางแผนการเรียน

❒ นักศึกษาไม่ได้เขียนแผนการเรียน

❒ ครูนำเสนอแผนการเรียนแล้วให้นักศึกษานำไปปรับแก้

❒ นักศึกษาร่วมกับครูวางแผนการเรียน

❒ นักศึกษาวางแผนการเรียนเอง โดยการเขียนสัญญาการเรียนที่ระบุจุดมุ่งหมายการเรียน วิธีการเรียน แหล่งทรัพยากรการเรียน วิธีการประเมินการเรียน และวันที่จะทำงานเสร็จ

กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยทักษะและความรู้บางอย่าง ผู้เรียนควรได้มีการตรวจสอบพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทที่ 2

การใช้แหล่งการเรียนรู้

▶▶ สาระสำคัญ

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในการพัฒนาความรู้ของมนุษย์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกเหนือการเรียนในชั้นเรียน และเป็นแหล่งที่อยู่ให้สังคมมนุษย์ล้อมรอบตัวผู้เรียน ที่สามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าเพื่อการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

▶▶ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้และห้องสมุดประชาชน
2. ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนได้

▶▶ ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของแหล่งเรียนรู้
เรื่องที่ 2 แหล่งเรียนรู้ประเภทห้องสมุด
เรื่องที่ 3 ทักษะการเข้าถึงสารสนเทศของห้องสมุดประชาชน
เรื่องที่ 4 การใช้แหล่งเรียนรู้สำคัญๆ ภายในประเทศ
เรื่องที่ 5 การใช้แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เรื่องที่ 1 : ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ความรู้หรือข้อมูลสารสนเทศเกิดขึ้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และมีการเผยแพร่ ถึงกันโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภายในไม่กี่วินาที ทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันเหตุการณ์ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ความรู้หรือข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ดังกล่าวมีอยู่ในแหล่งเรียนรู้ล้อมรอบตัวเรา ดังนั้นการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นภายในห้องเรียนย่อมเป็นการไม่เพียงพอในความรู้ที่ได้รับ

ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง หรือที่ ที่มีสาระเนื้อหาเป็นข้อมูล ความรู้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่มีข้อมูล/ ความรู้ ตามวัตถุประสงค์ของแหล่งเรียนรู้นั้น เช่น สวนสัตว์ ให้ความรู้เรื่องสัตว์ พิพิธภัณฑ์ให้ความรู้เรื่องโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ
2. เป็นสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ที่ความรู้ก่อให้เกิดทักษะ และช่วยการเรียนรู้สะดวกรวดเร็ว เช่น อินเทอร์เน็ต
3. เป็นแหล่งช่วยเสริมการเรียนรู้ของการศึกษาประเภทต่าง ๆ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
4. เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มนุษย์เข้าไปหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ และความสามารถ
5. เป็นแหล่งที่มนุษย์สามารถเข้าไปปฏิบัติได้จริง เช่น การประดิษฐ์เครื่องใช้ต่าง ๆ การ ซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ความใฝ่รู้
6. เป็นแหล่งที่มนุษย์สามารถเข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ ยังไม่มีของจริงให้เห็นหรือไม่สามารถเข้าไปดูจากของจริงได้โดยเรียนรู้ การดูภาพยนตร์ วีดิทัศน์ หรือสื่ออื่น ๆ
7. เป็นแหล่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในท้องถิ่นให้เกิดความตระหนักและ เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้
8. เป็นสิ่งที่ช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดใหม่ เกิดจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์กับผู้เรียน
9. เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีการแบ่งแยกตามลักษณะได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. **แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล** ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ด้วยรูปแบบวิธีต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่ให้ผู้สนใจหรือผู้ต้องการเรียนรู้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์มามาก หรืออาจจะเป็นบุคคลที่ ได้รับแต่งตั้งเป็นทางการ มีบทบาทสถานะทางสังคม หรืออาจเป็นบุคคลที่เป็นโดยการงานอาชีพ หรือบุคคลที่เป็นโดยความสามารถเฉพาะตัว หรือบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นภูมิปัญญา

2. **แหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ** ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และให้ ประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น ดิน น้ำ อากาศ พืช สัตว์ ต้นไม้ แร่ธาตุ ทรัพยากรธรรมชาติ เหล่านี้อาจถูกจัดให้เป็นอุทยาน วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น

3. **แหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุและสถานที่** ได้แก่ อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบ หรือสิ่งที่ต้องการจากการเห็น ได้ยิน สัมผัส เช่น ห้องสมุด ศาสนสถาน ศูนย์การเรียน พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ตลาด นิทรรศการ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่าง ๆ

4. **แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อ** ได้แก่ สิ่งที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ สารสนเทศ ให้ถึงกันโดยผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ แหล่งเรียนรู้ ประเภทนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพสูง ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน

5. **แหล่งเรียนรู้ประเภทเทคนิค** สิ่งประดิษฐ์คิดค้น ได้แก่ สิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางนวัตกรรม เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ที่ได้มีการประดิษฐ์คิดค้นหรือพัฒนาปรับปรุงขึ้นมาให้มนุษย์ได้ เรียนรู้ถึงความก้าวหน้า เกิดจินตนาการ แรงบันดาลใจ

6. **แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม** ได้แก่ การปฏิบัติการด้านประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนการปฏิบัติการความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหา และปรับปรุงพัฒนาสภาพต่าง ๆ ในท้องถิ่น การที่ มนุษย์เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การส่งเสริมการเลือกตั้ง ตามระบบประชาธิปไตย การรณรงค์ความปลอดภัยของเด็กและสตรีในท้องถิ่น

เรื่องที่ 2 : แหล่งเรียนรู้ประเภทห้องสมุด

ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญประเภทหนึ่ง ที่จัดหา รวบรวมสรรพวิชาการต่าง ๆ ที่เกิด ขึ้นจากทั่วโลกมาจัดระบบ และให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ปัจจุบันมีคำอื่น ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ใช้ในความหมายของคำว่า ห้องสมุด เช่น ห้องสมุด และศูนย์สารสนเทศ สำนักบรรณาสารการพัฒนา สำนักบรรณสารสนเทศ สำนักหอสมุด สำนัก วิทยบริการ เป็นต้น

ห้องสมุดโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ

นับเป็นห้องสมุดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ดำเนินการโดยรัฐบาล ทำหน้าที่หลัก คือ รวบรวมหนังสือ สิ่งพิมพ์ และสื่อความรู้ ทุกอย่างที่ผลิตขึ้นในประเทศ และ ทุกอย่างที่เกี่ยวกับประเทศ ไม่ว่าจะจัดพิมพ์ในประเทศใด ภาษาใด ทั้งนี้เป็นการอนุรักษ์สื่อความรู้ ซึ่งเป็นทรัพย์สินทาง ปัญญาของชาติมิให้สูญไป และให้มีไว้ใช้ในอนาคต นอกจากรวบรวมสิ่งพิมพ์ในประเทศแล้ว ก็มี หน้าที่รวบรวมหนังสือที่มีคุณค่า ซึ่งพิมพ์ในประเทศอื่นไว้เพื่อการค้นคว้าอ้างอิง ตลอดจนทำหน้าที่ เป็นศูนย์รวบรวมบรรณานุกรมต่าง ๆ และจัดทำบรรณานุกรมแห่งชาติออกเผยแพร่ให้ทราบทั่ว กันว่ามีหนังสืออะไรบ้างที่ผลิตขึ้นในประเทศ หอสมุดแห่งชาติจึงเป็นแหล่งให้บริการทางความรู้แก่ คนทั้งประเทศ ช่วยเหลือการค้นคว้า วิจัย ตอบคำถาม และให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับหนังสือ

2.ห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนดำเนินการโดยรัฐ อาจจะ เป็นรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น หรือเทศบาล แล้วแต่ระบบ การปกครอง ตามความหมายเดิม ห้องสมุดประชาชนเป็น ห้องสมุดที่ประชาชนต้องการให้มีในชุมชนหรือเมืองที่เขา อาศัยอยู่ ประชาชนจะสนับสนุนโดยยินยอมให้รัฐบาลจ่ายเงิน รายได้จากภาษีต่าง ๆ ในการจัดตั้งและดำเนินการห้องสมุด ประเภทนี้ให้เป็นบริการของรัฐ จึงมิได้เรียกค่าตอบแทน เช่น ค่าบำรุงห้องสมุด หรือค่าเช่าหนังสือ ทั้งนี้เพราะถือว่าประชาชนได้บำรุงแล้ว โดยการเสียภาษีรายได้ให้แก่

ประเทศ หน้าที่ของห้องสมุด ประชาชนก็คือ ให้บริการหนังสือและสื่ออื่น ๆ เพื่อการศึกษาตลอดชีวิต บริการข่าวและเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่ประชาชนควรทราบ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ ข่าวสาร ข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานและการพัฒนาด้านต่าง ๆ

3.ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย

เป็นห้องสมุดที่ตั้งอยู่ในสถานศึกษาระดับ อุดมศึกษา ทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยการจัดรวบรวมหนังสือและสื่อความรู้อื่น ๆ ในหมวดวิชา ต่าง ๆ ตามหลักสูตร ช่วยเหลือในการค้นคว้าวิจัยของอาจารย์ และนักศึกษา ส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาการของอาจารย์ และนักศึกษา และช่วยจัดทำบรรณานุกรมและดรรชนีสำหรับค้นหาเรื่องราวที่ต้องการ แนะนำ นักศึกษาในการใช้หนังสืออ้างอิงบัตรรายการและคู่มือสำหรับการค้นเรื่อง

4. ห้องสมุดโรงเรียน

เป็นห้องสมุดที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนมัธยมและโรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริมการ เรียนการสอนตามหลักสูตร โดยการรวบรวมหนังสือและสื่อ ความรู้อื่น ๆ ตามรายวิชา แนะนำ สอนการใช้ห้องสมุดแก่ นักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน แนะนำให้รู้จัก หนังสือที่ควรอ่าน ให้รู้จักวิธีศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วย ตนเอง ให้รู้จักรักและถนอมหนังสือ และเคารพสิทธิของผู้อื่น ในการใช้ห้องสมุดและยืมหนังสือซึ่งเป็นสมบัติของทุกคน ร่วมกัน ร่วมมือกับครูอาจารย์ในการจัดชั่วโมงใช้ห้องสมุด จัด หนังสือ และสื่อการสอนอื่น ๆ ตามรายวิชาให้แก่ครูอาจารย์

5. ห้องสมุดเฉพาะ

เป็นห้องสมุดซึ่งรวบรวมหนังสือในสาขาวิชาบางสาขาโดยเฉพาะ มักเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยราชการ องค์การ บริษัทเอกชน หรือธนาคาร ทำหน้าที่จัดหาหนังสือและให้บริการความรู้ ข้อมูล และข่าวสารเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ ห้องสมุดเฉพาะจะเน้น

การรวบรวมรายงานการค้นคว้าวิจัย วารสารทางวิชาการ และเอกสารเฉพาะเรื่องที่ผลิตเพื่อการใช้ใน กลุ่มนักวิชาการบริการของห้องสมุดเฉพาะจัดพิมพ์ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์เฉพาะเรื่องส่งให้ถึงผู้ใช้ จัดส่งเอกสารและเรื่องย่อของเอกสารเฉพาะเรื่องให้ถึงผู้ใช้ตามความสนใจเป็นรายบุคคล

ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากการผลิตหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ โดยเฉพาะวารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย และรายงานการประชุมทางวิชาการมีปริมาณเพิ่มขึ้นมากมาย แต่ละสาขาวิชา แยกย่อยเป็นรายละเอียดลึกซึ้ง จึงยากที่ห้องสมุดแห่งใดแห่งหนึ่งจะรวบรวมเอกสารเหล่านี้ได้หมด ทุกอย่าง และให้บริการได้ทุกอย่างครบถ้วน จึงเกิดมีหน่วยงานดำเนินการเฉพาะเรื่อง เช่น รวบรวม หนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เฉพาะสาขาวิชาย่อย วิเคราะห์เนื้อหา จัดทำเรื่องย่อ และดรรชนีค้นเรื่อง นั้น ๆ แล้วพิมพ์ออกเผยแพร่ให้ถึงตัวผู้ต้องการเรื่องราวข่าวสารและข้อมูล ตลอดจนเอกสารในเรื่องนั้น หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประเภทนี้ จะมีชื่อเรียกว่า ศูนย์เอกสาร ศูนย์สารสนเทศ ศูนย์ข่าวสาร หรือ ศูนย์สารนิเทศ เช่น ศูนย์เอกสารการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ศูนย์ข่าวสารการประมง เป็นต้น ศูนย์เหล่านี้บางศูนย์เป็นเอกเทศ บางศูนย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุด บางศูนย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของ หน่วยงานเช่นเดียวกับห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดประชาชน

ในที่นี้จะกล่าวถึงห้องสมุดประชาชนเป็นหลัก เนื่องจากเป็นห้องสมุดที่ให้บริการในทุกอำเภอ และใน กทม.บางเขต หรือให้บริการประชาชนทั่วไป และอยู่ในชุมชนใกล้ตัวนักศึกษามากที่สุด

ห้องสมุดประชาชน หมายถึง สถานที่จัดหา รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อการอ่าน และการศึกษาค้นคว้าทุกชนิด ทุกประเภท มีการจัดระบบหมวดหมู่ตามหลักสากล เพื่อการบริการ และจัดบริการอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนในชุมชน สังคม โดยไม่จำกัดเพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยมีบรรณารักษศาสตร์เป็นผู้อำนวยความสะดวก

ห้องสมุดประชาชนดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงาน กศน. (ห้องสมุด ประชาชนทั่วประเทศ) กรุงเทพมหานคร (ห้องสมุดประชาชนในเขต กทม.) เทศบาล (ห้องสมุด ประชาชนเทศบาล) เป็นต้น

ประเภทของห้องสมุดประชาชน (สังกัดสำนักงาน กศน.)

ห้องสมุดประชาชน แบ่งตามขนาดได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใน เขตอำเภอเมือง และหอสมุดรัชมังคลาภิเษกพระราชวังไกลกังวล หัวหิน ซึ่งมีลักษณะอาคารส่วนใหญ่ เป็น 2 ชั้น ชั้นบนจัดบริการหนังสือ เอกสาร และสื่อเกี่ยวกับการศึกษาตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ โดยจัดเป็นห้องการศึกษานอกโรงเรียนและห้องโสตทัศนศึกษา ห้องหรือมุมหนังสือมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง และห้องหรือมุมศูนย์ข้อมูลชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนชั้นล่างจัดเป็นชั้น

หนังสือและบริการหนังสือ เอกสาร สื่อความรู้ทางงวิชาการ สารคดีโดยทั่วไป และจัดบริการหนังสือสำหรับเด็ก สื่อสำหรับเด็ก เยาวชน มุมจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

2. ห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ลักษณะอาคารเป็น 2 ชั้น มีรูปแบบอาคารเหมือนกันเกือบทุกแห่ง ชั้นบนจัดเป็นห้องศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นบริการเกี่ยวกับข้อมูลชุมชน ห้องการศึกษานอกโรงเรียน บริการสื่อความรู้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ทุกหลักสูตร ทุกประเภท ตลอดจนห้องโสตทัศนศึกษาและห้องการศึกษาดาวเทียมไทยคม และห้อง สำคัญที่สุดห้องหนึ่งคือห้องเฉลิมพระเกียรติฯ จัดบริการข้อมูลเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจโครงการในพระราชดำริหนังสือพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและพระราชวงศ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ชั้นล่างจัดบริการมุมเด็กซึ่งประกอบด้วยสื่อความรู้สำหรับเด็ก เครื่องเล่นพัฒนาความพร้อม สื่อความรู้ทุกประเภท รวมทั้งเป็นที่จัดกิจกรรมสำหรับเด็ก และจัดสื่อ เอกสารหนังสือวิชาการ สารคดี ความรู้ทั่วไปสำหรับผู้ใหญ่ ประชาชนทั่วไป

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” เป็นห้องสมุดที่ได้พระราชทานพระราชานุญาตจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ 36 พรรษา และพระองค์ทรงเสด็จเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ทุกแห่งด้วยพระองค์เอง

3. ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอทั่วไป จัดบริการหนังสือและสื่อความรู้ประเภทต่าง ๆ จัดมุมเด็กและครอบครัว มุมวารสารหนังสือพิมพ์ มุมการศึกษานอกโรงเรียนและหนังสือวิชาการ สารคดีทั่วไป รวมทั้งหนังสืออ้างอิง เป็นต้น

ความสำคัญของห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาคนในชุมชน และของประเทศ ในทุกด้าน ดังนี้

1. เป็นแหล่งกลางในการจัดหารวบรวม และบริการข้อมูลข่าวสารสำคัญที่ทันเหตุการณ์ และความเคลื่อนไหวของโลกที่ปรากฏในรูปลักษณ์ต่าง ๆ มาไว้บริการแก่ประชาชน

2. เป็นแหล่งเรียนรู้การศึกษาตามอัธยาศัยที่ให้พื้นฐานความคิดของประชาชนโดย ส่วนรวมและเป็นพื้นฐานความเติบโตทางสติปัญญาและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3 เป็นศูนย์ข้อมูลชุมชนในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของชุมชน

4. เป็นแหล่งกลางที่จะปลูกฝังให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ การศึกษาวิจัย

5. เป็นแหล่งที่ประชาชนสามารถใช้หนังสือ สื่อความรู้ต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ตามความต้องการและสภาพแวดล้อมของประชาชน

6. เป็นแหล่งสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ ความคิด ทัศนคติ ประสบการณ์ในรูปแบบ ของสื่อต่างๆ

7. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการศึกษานอกระบบ การศึกษาในระบบ และเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

1. การบริการภายในห้องสมุด

ห้องสมุดประชาชนทุกประเภทจะจัดบริการภายในห้องสมุดตามความเหมาะสมของแต่ละห้องสมุด และการสนองตอบความต้องการของผู้รับบริการ ดังนี้

1.1 บริการการอ่าน การศึกษาค้นคว้า จัดสื่อต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ถูกจัดเป็นสัดส่วน และ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

1.2 บริการสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ด้วยโปรแกรม PLS (Public Library Service) โดยจัดบริการเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นและ แนะนำการใช้

1.3 บริการสืบค้นด้วยตู้บัตรรายการ โดยสารสนเทศทุกประเภท ทุกชนิด จะถูกจัดทำรายการค้นเป็นบัตรรายการ จัดเรียงไว้ในตู้บัตรรายการ แยกประเภทเป็นบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อหนังสือ และ บัตรเรื่อง รวมทั้งบัตรดรรชนีต่าง ๆ ไว้บริการ

1.4 บริการยืม-คืน หนังสือ-สื่อความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้ใช้บริการยืมอ่านนอกห้องสมุด โดยแต่ละแห่งจะกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ ตามความเหมาะสมของแต่ละห้องสมุด และมีการใช้ ระบบเทคโนโลยีในการบริการที่รวดเร็ว

1.5 การบริการแนะแนวการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแก่นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

1.6 บริการสื่อเอกสารของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.7 บริการข้อมูลสารสนเทศและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งหนังสืออ้างอิง

1.8 บริการการเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

1.9 บริการสถานที่จัดกิจกรรมเสริมความรู้ต่าง ๆ

1.10 บริการแนะนำให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนในการ รู้จักใช้ห้องสมุดประชาชน

1.11 บริการแนะนำทางบรรณารักษศาสตร์แก่บุคลากรเครือข่ายในการจัด ปรับปรุง พัฒนา แหล่งเรียนรู้ห้องสมุดของท้องถิ่น

1.12 บริการฝึกประสบการณ์การปฏิบัติงานห้องสมุดแก่นักเรียน นักศึกษา สถาบันต่าง ๆ

2. การบริการภายนอกห้องสมุด

2.1 บริการห้องสมุดเคลื่อนที่กับหน่วยงานองค์กรท้องถิ่น

2.2 บริการหมุนเวียนสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังศูนย์การเรียน แหล่งความรู้ ครอบครัว ฯลฯ ที่อยู่ห่างไกลห้องสมุด ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป้ ย่าม หีบ กระเป๋า ฯลฯ

2.3 บริการความรู้ทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย แผ่นพับ แผ่นปลิว ฯลฯ

2.4 บริการสื่อต่าง ๆ แก่บุคลากร กศน. ทั้งครู วิทยากร นักศึกษากลุ่มการเรียนรู้ต่าง ๆ

เรื่องที่ 3 : ทักษะการเข้าถึงสารเทศของห้องสมุดประชาชน

ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ช่วยลดขั้นตอนการหาข้อมูลของห้องสมุดประชาชน ผู้เรียนสามารถค้นหาได้จากอินเทอร์เน็ต ว่ามีห้องสมุดประชาชนที่ใดบ้าง สถานที่ตั้ง เวลาเปิด-ปิด หมายเลขโทรศัพท์ กิจกรรมที่ให้บริการ ช่วยให้ผู้ใช้สะดวกและสามารถเข้าถึงห้องสมุดได้ง่าย

ห้องสมุดทุกประเภททุกชนิดจะมีการจัดระบบหมวดหมู่ของสารสนเทศ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงสิ่งที่ต้องการสนใจได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว และสะดวกในการบริหาร จัดการห้องสมุดเพื่อการบริการกลุ่มเป้าหมายในระยะยาว

ระบบหมวดหมู่ที่ห้องสมุดนำมาใช้จะเป็นระบบสากลที่ทั่วโลกใช้ และเหมาะกับกลุ่ม เป้าหมายเข้าถึงได้ง่าย ระบบที่นิยมใช้ในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ มี 2 ระบบ ได้แก่ ระบบทศนิยม ของดิวอี้ ซึ่งใช้ตัวเลขอารบิกเป็นสัญลักษณ์ แทนหมวดหมู่สารสนเทศ นิยมใช้ในห้องสมุดประชาชน กับอีกระบบหนึ่ง ได้แก่ระบบรัฐสภาอเมริกัน ใช้อักษรโรมัน (A-Z) เป็นสัญลักษณ์ นิยมใช้ในห้อง สมุดมหาวิทยาลัย

ระบบทศนิยมของดิวอี้ แบ่งความรู้ในโลกออกเป็นหมวดหมู่จากหมวดใหญ่ไปหาหมวดย่อย จากหมวดย่อยแบ่งเป็นหมู่ย่อย และหมู่ย่อยๆ โดยใช้เลขอารบิก 0-9 เป็นสัญลักษณ์ ดังนี้

000 สารวิทยาความรู้เบ็ดเตล็ดทั่วไป
100 ปรัชญาและวิชาที่เกี่ยวข้อง
200 ศาสนา
300 สังคมศาสตร์
400 ภาษาศาสตร์
500 วิทยาศาสตร์ (วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์)
600 เทคโนโลยี (วิทยาศาสตร์ประยุกต์)
700 ศิลปกรรมและการบันเทิง
800 วรรณคดี
900 ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

ระบบรัฐสภาอเมริกา (Library of Congress Classification)

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งปรับปรุงและพัฒนาโดย เฮอร์เบิร์ด พัทนัม (Herbirt Putnum) เมื่อปี พ.ศ. 2445

ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแบ่งหมวดหมู่วิชาออกเป็น 20 หมวด ใช้อักษรโรมันตัวใหญ่ A-Z ยกเว้นตัวอักษร I, O, W, X, Y เพื่อสำหรับการขยายหมวดหมู่วิชาการใหม่ ๆ ในอนาคต

ตารางการแบ่งหมวดหมู่หนังสือระบบหอสมุดอเมริกัน แบ่งหมวดหมู่วิชาการเป็น 20 หมวดใหญ่ ดังนี้

1. หมวด A : ความรู้ทั่วไป
2. หมวด B : ปรัชญา ศาสนา
3. หมวด C : ประวัติศาสตร์
4. หมวด D : ประวัติศาสตร์สากล
5. หมวด E-F : ประวัติศาสตร์อเมริกา
6. หมวด G : ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา คติชนวิทยา
7. หมวด H : สังคมศาสตร์
8. หมวด J : รัฐศาสตร์
9. หมวด K : กฎหมาย
10. หมวด L : การศึกษา
11. หมวด M : ดนตรี
12. หมวด N : ศิลปกรรม
13. หมวด P : ภาษาและวรรณคดี
14. หมวด Q : วิทยาศาสตร์
15. หมวด R : แพทยศาสตร์
16. หมวด S : เกษตรศาสตร์
17. หมวด T : เทคโนโลยี
18. หมวด U : วิชาการทหาร
19. หมวด V : นาวิกศาสตร์
20. หมวด Z : บรรณารักษศาสตร์

สำหรับห้องสมุดประชาชนซึ่งผู้ใช้บริการเป็นประชาชนทั่วไป การจัดหมวดหมู่หนังสือ นอกจากระบบดังกล่าวแล้ว ยังมีชื่อหมวดหนังสือและสื่อเพื่อเพิ่มความสะดวกในการค้นหา เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ กีฬา นันทนาการ เป็นต้น

การเข้าถึงสารสนเทศห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนมีหลากหลายสังกัด เช่น สังกัดสำนักงาน กศน. สังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดเทศบาล การจัดระบบการสืบค้นห้องสมุดประชาชนได้อำนวยความสะดวกในการสืบค้นสารสนเทศ ดังนี้

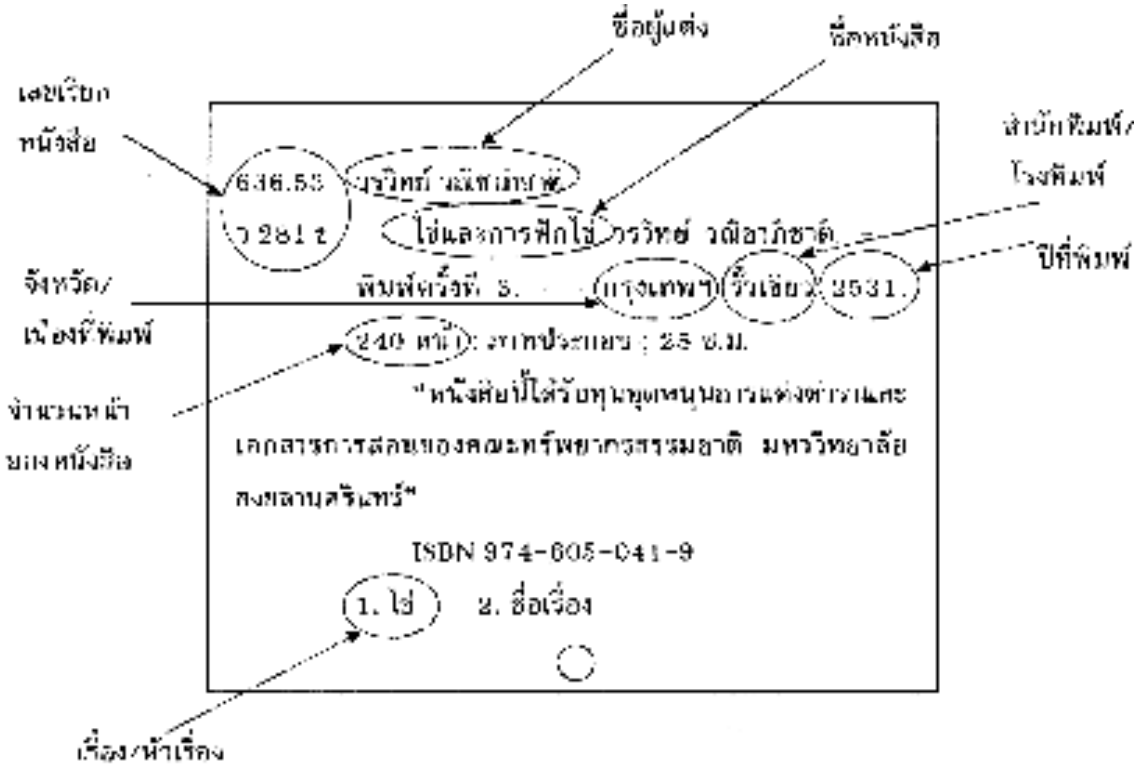
1. การใช้โปรแกรมเพื่อการสืบค้น ในยุคปัจจุบัน สำนักงาน กศน. ได้พัฒนาโปรแกรม เพื่อบริหารจัดการงานห้องสมุดให้ครบวงจร เช่น ข้อมูลหนังสือ สื่อ ข้อมูล สมาชิก ข้อมูลอื่น ๆ ดังนั้น หากผู้ใช้บริการต้องการรู้ว่ามีหนังสือหรือสื่อที่ต้องการในห้องสมุดแห่งนั้นหรือไม่ ก็สามารถค้นหา ได้ด้วย

โปรแกรมดังกล่าว ซึ่งห้องสมุดจะมีคอมพิวเตอร์ให้สืบค้นได้ด้วยตนเอง โดยพิมพ์คำที่ เกี่ยวข้องกับหนังสือ เช่น ประวัติศาสตร์ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม การศึกษา โลกร้อน ฯลฯ ส่วน รายละเอียดวิธีการใช้โปรแกรม สามารถศึกษาได้จากห้องสมุดประชาชนแห่งนั้น

2. การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศด้วยบัตรรายการ

ห้องสมุดประชาชนบางแห่งอาจยังจัดบริการสืบค้นด้วยบัตรรายการ ซึ่งมีลักษณะเป็น บัตรแข็ง เก็บไว้ในลิ้นชักในตู้บัตรรายการ

ตัวอย่างลักษณะของบัตรรายการ

บัตรรายการหนังสือที่ปรากฏข้างบน จะมีชื่อผู้แต่งอยู่บรรทัดบนสุด มีชื่อเรียกว่า บัตรผู้แต่ง

กิจกรรม

ให้ครู กศน. รวมกลุ่มผู้เรียนแบ่งกลุ่มละประมาณ 10 คน ไปห้อง สมุดประชาชน โดยประสานงานกับบรรณารักษ์ให้แนะนำห้องสมุด การ ใช้ห้องสมุดแหล่งสารสนเทศ และให้ผู้เรียนแข่งขันการหาหนังสือจาก โปรแกรมห้องสมุด หรือจากตู้บัตรรายการ ให้ผู้แข่งขันหยิบหนังสือตาม รายการที่ค้นให้ได้จากชั้นหนังสืออย่างรวดเร็ว และให้แต่ละกลุ่มจัดทำ รายงานส่งครู

เรื่องที่ 4 : การใช้แหล่งเรียนรู้สำคัญๆ ภายในประเทศ

ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี"

ในโอกาสมิ่งมงคลสมัยที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระ ชนมายุ 36 พรรษา เมื่อปีพุทธศักราช 2534 กระทรวงศึกษาธิการได้รับพระราชทานพระราชานุญาต ให้ดำเนินโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" เพื่อเฉลิมพระเกียรติ และเพื่อสนอง แนวทางพระราชดำริในการส่งเสริมการศึกษาสำหรับประชาชนที่ได้ทรงแสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น

ในโอกาสที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จเป็นองค์ประธานในการประชุมสมัชชาสากล ว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2533 ได้ทรงพระราชทานลายพระหัตถ์เชิญชวนให้

"ร่วมกันทำให้ชาวโลกอ่านออกเขียนได้"

และในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง "ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า" ได้ทรงกล่าวว่า

"...ความรู้ของมนุษย์เป็นมรดกที่ตกทอดกันมาแต่โบราณ เมื่อมีการประดิษฐ์คิดค้นอักษรขึ้น ผู้มีความรู้ก็ได้บันทึกความรู้ของตน สิ่งที่ตนค้นพบเป็นการจารึก หรือเป็นหนังสือทำให้บุคคลอื่นใน สมัยเดียวกัน หรืออนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาทราบถึงเรื่องนั้นนๆ และได้ใช้ความรู้เก่าๆ เป็นพื้นฐาน ที่จะหาประสบการณ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นความก้าวหน้าเป็นความเจริญสืบต่อไป...

ห้องสมุดเป็นสถานที่เก็บเอกสารต่าง ๆ อันเป็นแหล่งความรู้ดังกล่าว แล้วจึงเรียกได้ว่า เป็นครูเป็นผู้ชี้นำให้เรามีปัญญาวิเคราะห์วิจารณ์ให้รู้สิ่งควรรู้อันชอบด้วยเหตุผลได้

ข้าพเจ้าอยากให้เรามีห้องสมุดที่ดี มีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับประชาชน..."

ด้วยความจงรักภักดีและความมุ่งมั่นศรัทธาที่จะร่วมสนองแนวทางพระราชดำริในการ ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา ภายในปี 2533 และ 2534 ได้มีประชาชนในแต่ละพื้นที่ หน่วยงาน ภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสนับสนุนกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" จำนวน 59 แห่ง ในพื้นที่ 47 จังหวัด เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้เดิม 37 แห่ง และนับเนื่องจากนั้น ยังมีข้อเสนอจากจังหวัดต่างๆ ขอเข้าร่วมโครงการเพิ่มเติมจวบจนปัจจุบันมีห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" จำนวน 82 แห่ง (ข้อมูลจากสถาบันพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักงาน กศน. พฤศจิกายน 2553)

บทบาทหน้าที่

1. ศูนย์ข่าวสารข้อมูลของชุมชน หมายถึง การจัดห้องสมุดให้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ค้นคว้า วิจัย โดยมีการจัดบริการหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ ตลอดจนการจัดทำทำเนียบ และการแนะแนวแหล่งความรู้อื่นๆ ที่ผู้ใช้บริการสามารถไปศึกษาเพิ่มเติม

2. ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง การเป็นแหล่งส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยห้องสมุดอาจดำเนินการเอง หรือประสานงานอำนวยความสะดวก ให้ชุมชน หรือหน่วยงานภายนอกมาจัดดำเนินการ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นจะให้ความสำคัญแก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การแนะแนวการศึกษา และการพัฒนาอาชีพ การสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียน สายสามัญ การจัดกลุ่มสนใจและชั้นเรียนวิชาชีพ การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปของ นิทรรศการ การอภิปรายการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ในชุมชน และการแสดงภาพยนตร์และสื่อโสตทัศน์

3. **ศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน** หมายถึง การให้บริการแก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม เช่น การประชุมขององค์กรท้องถิ่นและชมรมต่างๆ การจัดนิทรรศการ การแสดงผลิตภัณฑ์ การจัดกิจกรรมวันสำคัญตามประเพณี การจัดสวนสุขภาพ สนามเด็กเล่น และสวนสาธารณะ เป็นต้น

4. **ศูนย์กลางสนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน** หมายถึง การจัดให้เกิดกระบวน การที่จะเชื่อมประสานระหว่างห้องสมุดและแหล่งความรู้ในชุมชนอื่นๆ เช่นที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถานศึกษา แหล่งประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการผลิตและเผยแพร่เอกสารสิ่งพิมพ์ไป สนับสนุนเวียนหนังสือ จัดทำทำเนียบผู้รู้ในชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ชุมชน เป็นต้น

อาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ที่จัดสร้างขึ้นในรุ่นแรกจะเป็นอาคาร 2 ชั้น มีเนื้อที่ ใช้สอยประมาณ 320 ตารางเมตร และมีรูปทรงที่คล้ายคลึงกัน จะต่างกันเฉพาะบริเวณหลังคาและ จั่ว ทั้งนี้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการอำนวยการโครงการที่กำหนดให้ห้องสมุดมีทั้งเอกลักษณะ เฉพาะของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” และในขณะเดียวกัน ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะภาค

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.ศรีมโหสถ จ.ปราจีนบุรี

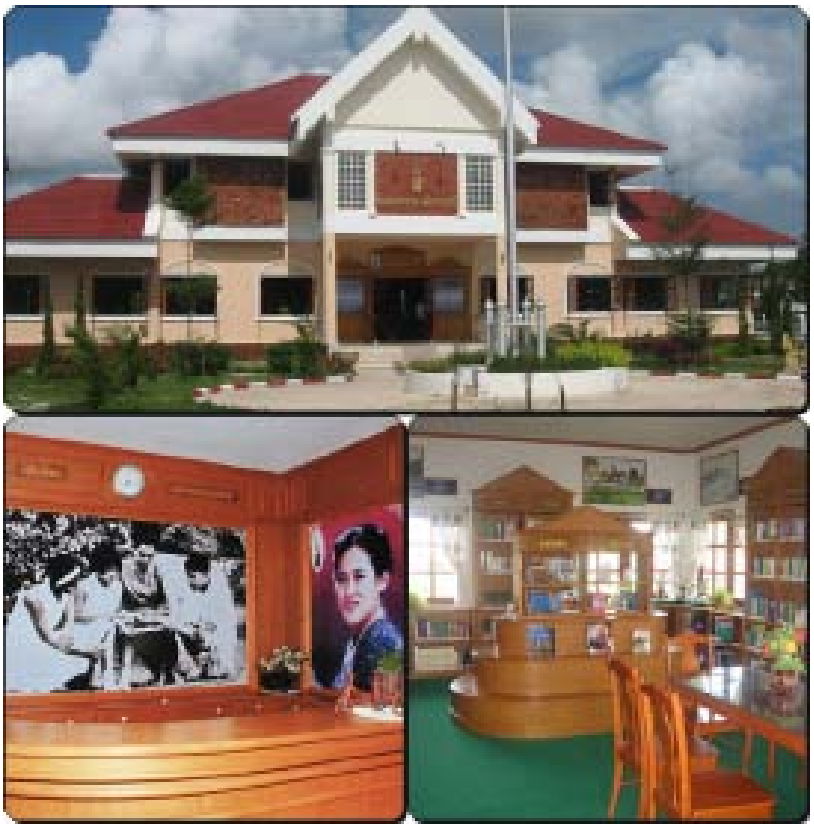
ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” นครราชสีมา

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ราชบุรี

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” สมุทรสาคร

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” สกลนคร

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” จ.นครปฐม

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส

การบริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

บริการหนังสือทั่วไป

หนังสือที่จัดบริการประกอบด้วย หนังสืออ้างอิง นวนิยาย สารคดี และแบบเรียนในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษานอกโรงเรียนที่จะสามารถยืมหนังสือเรียนไปใช้ นอกจากนี้ ยังมีหนังสือพิมพ์และวารสารจัดบริการ พร้อมกับกฤตภาค จุลสาร และสิ่งพิมพ์อื่นๆ

บริการพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ได้แก่

บริการศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น ห้องสมุดแต่ละแห่งจะจัดศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นตามพระราโชบายของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีพระราชประสงค์ให้ห้องสมุดประชาชน “เฉลิม ราชกุมารี” จัดรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ อำเภอ และจังหวัดที่ตั้งในรูปของสถิติ เอกสารสิ่งพิมพ์ บทสัมภาษณ์ แผนที่ ตลอดจนภาพถ่าย

ในปัจจุบัน ศูนย์ข้อมูลภายในห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ยังมีความแตกต่างกันในความสมบูรณ์และวิธีการนำเสนอ แต่ส่วนใหญ่จะมีข้อมูลในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสภาพทั่วไป
2. ข้อมูลทางสังคม
3. ข้อมูลทางการเมืองการปกครอง
4. ข้อมูลทางการศึกษา
5. ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม
6. ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
7. ข้อมูลทางการเกษตร
8. ข้อมูลทางอุตสาหกรรม
9. ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

มุมนักเขียนท้องถิ่น ได้มีความพยายามที่จะประกาศเกียรติคุณและรวบรวมผลงานนักเขียนท้องถิ่นที่มีผลงานมีชื่อเสียงระดับชาติ และเป็นที่รู้จักภายในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในแต่ละ พื้นที่เกิดความภาคภูมิใจในพลังความสร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตนและเยาวชนรุ่นหลังเกิดแรงบันดาลใจ ที่จะเจริญรอยตาม

มุมวรรณกรรมพื้นบ้าน นอกจากมุมนักเขียนท้องถิ่นแล้ว ห้องสมุดยังมุ่งเพื่อจะรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านทั้งที่อยู่ในรูปของเอกสารสิ่งพิมพ์ และเป็นตำนานเล่าสืบต่อกันมา

มุมธรรมะ ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” หลายแห่งได้ริเริ่มห้องธรรมะหรือมุมธรรมะ ซึ่งนอกจากจะนำเสนอประวัติและผลงานของพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพในพื้นที่แล้ว ยังจัดหนังสือ พระไตรปิฎก และรวบรวมหนังสือธรรมะ ตลอดจนเทปธรรมะเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าอีกด้วย

มุมหนังสือทั่วไป

มุมศิลปินท้องถิ่น

บริการแนะแนว เนื่องจากผู้ใช้บริการห้องสมุดจำนวนไม่น้อยเป็นประชาชนนอกระบบโรงเรียน จึงมีการจัดมุมแนะแนวขึ้นในหลายแห่ง เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสในการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประโยชน์ที่จะได้รับและข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่จัดสอน ค่าเล่าเรียน และรายละเอียดพื้นฐานอื่นๆ

ห้องเด็กและครอบครัว

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” แต่ละแห่งได้จัดบริเวณเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชน ให้มาใช้บริการร่วมกันด้วยการจัดหนังสือและสื่อนานาชนิดซึ่งมีทั้งสื่อทดลองที่ผู้ใช้สามารถทดลองด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม เครื่องเล่น และสื่อสาธิต

ในบริเวณดังกล่าว จะจัดบรรยากาศให้ดึงดูดใจ โดยอาจจำลองภาพจากตำนานพื้นฐาน เทพนิยาย หรือสภาพภูมิประเทศทั้งใกล้และไกลตัวมาตกแต่ง พร้อมกับจัดที่นั่งอ่าน ที่นั่งเล่นที่เหมาะสม มีบริเวณจัดกิจกรรมที่เด็กและครอบครัวสามารถมีส่วนร่วมและแสดงออก เช่น การเล่านิทาน การแสดง ละครหุ่น การวาดภาพ การแข่งขันอ่านเขียน เป็นต้น ห้องสมุดบางแห่ง เช่น ที่อำเภอไพธิ์ทอง ได้ สอดแทรกการปลูกฝังระเบียบวินัยให้กับเด็ก ด้วยการจัดระบบให้เด็ก ไม่ว่าจะเล็กเพียงใดได้ฝึกหัด เบิกและเก็บของเล่นให้เป็นระเบียบ

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลายและต่อเนื่อง การรักษาระเบียบวินัยภายในห้องสมุด การส่งเสริมให้ครอบครัวมาใช้บริการร่วมกัน การดูแลสภาพเครื่องเล่นให้ใช้การได้ ตลอดจนการเสริมหนังสือและสื่อให้มีพอเพียง จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายผู้มีส่วนร่วมในการจัดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ทุกคน

ห้องโสตทัศนศึกษา

ห้องโสตทัศนศึกษา เป็นห้องที่มุ่งพัฒนาให้เป็นศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาของอำเภอ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดบริการสื่อเพื่อการศึกษาค้นคว้า เพื่อส่งเสริมการศึกษาด้วยตนเอง เพื่อ ประกอบการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน และเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการ นันทนาการ

ในแต่ละห้องสมุดจะมีสื่อพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ สไลด์ CD C.A.I CD-ROM และคู่มือประกอบ การฟังและการชมซึ่งจะมีเนื้อหา ดังนี้

1. สื่อการศึกษาสำหรับศึกษาด้วยตนเอง หรือเสริมหลักสูตรการศึกษาสายสามัญทั้งใน และนอกระบบโรงเรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และในบางแห่งมีถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา และมหาวิทยาลัยเปิด
2. สื่อการศึกษาสายอาชีพ สำหรับศึกษาด้วยตนเอง หรือประกอบการเรียนตามหลักสูตร
3. สื่อที่ให้ความรู้ทั่วไปเชิงสารคดี เช่นเรื่องศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว เป็นต้น
4. สื่อที่ให้ความรู้ในเรื่องธรรมะ และศาสนา
5. สื่อดนตรีประเภทต่างๆ ทั้งดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีไทย และดนตรีสากล
6. สื่อบันเทิง

ห้องอเนกประสงค์

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” มีบทบาทในการเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน ในการวางแผนเบื้องต้น จึงกำหนดให้มีห้องอเนกประสงค์ที่จะสามารถจัดกิจกรรมการศึกษาที่หลาก หลาย ทั้งในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น นิทรรศการ การอภิปราย การพบกลุ่มของนักศึกษา หรือการ เรียนการสอนกลุ่มสนใจ ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของพื้นที่นั้นๆ ทั้งในภาพรวม และเจาะลึกในบางประเด็น เช่น ห้องสมุดอ่าวลึกแสดงนิทรรศการถ้ำหัวกะโหลกและลูกปัดโบราณ ห้องสมุดปัตตานีจัดห้องพิเศษ เพื่อนำเสนอเรื่องเมืองโบราณ ห้องสมุดพัฒนานิคมจัดนิทรรศการตามรอยสมเด็จพระนารายณ์ และ ห้องสมุดทองผาภูมิ เสนอเส้นทางเดินทัพ เป็นต้น

2. ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ห้องสมุดแต่ละแห่งจะนำเสนอแผนที่แสดงอาณาเขต และ สภาพทางภูมิประเทศ พร้อมกับเสนอประเด็นปัญหา เช่น ห้องสมุดน้ำพองเสนอนิทรรศการลำน้ำ แห่งชีวิต ห้องสมุดบางปะกงจัดนิทรรศการป่าชายเลน ห้องสมุดวิเศษชัยชาญแสดงเรื่องแม่น้ำน้อย ห้องสมุดสิงหนครเน้นการสร้างความตระหนักในเรื่องทะเลสาปสงขลา เป็นต้น

3. ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ห้องสมุดหลายแห่งให้ความสนใจต่อการนำเสนอนิทรรศการ ที่เกี่ยวกับความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมประเพณี และการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของประชาชน เช่น ห้องสมุดแม่สะเรียงเสนอเรื่องไทยใหญ่และชาวเขาเผ่าต่างๆ ห้องสมุดที่จัตุรัสแสดงวัฒนธรรมชาว ชัยภูมิที่มีพื้นฐานไทยโคราช และลาว ห้องสมุดลาดหลุมแก้วจัดนิทรรศการวัฒนธรรมมอญ ห้องสมุด ศีขรภูมิเน้นเรื่องส่วย ในขณะที่ห้องสมุดกาบเชิงเน้นเรื่องวัฒนธรรมเขมร เป็นต้น

4. อาชีพ เป็นหัวข้อที่มีการนำเสนออย่างกว้างขวางทั้งในแง่ของการแสดงวิวัฒนาการของอาชีพในพื้นที่ เช่นการทำเครื่องปั้นดินเผาที่ห้องสมุดชุมพวง ผ้ายกดอกที่ลำพูน ผ้าไหม ผ้าขิต ผ้าแพรวาในห้องสมุดเขตอีสาน จนถึงการทำขนมเค้กที่ขึ้นชื่อของจังหวัดตรัง การประกาศเกียรติคุณครูชาวบ้าน ที่มีความรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่การสนับสนุนให้ถ่ายทอดไปสู่ประชาชน การปรับปรุงอาชีพ ในพื้นที่และการนำเสนอทางเลือกใหม่ตลอดจนขั้นตอนในการประกอบอาชีพ

5. การส่งเสริมคุณภาพชีวิต ห้องสมุดหลายแห่งได้รับความร่วมมือในการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เช่น นิทรรศการเรื่องคุณค่าทางโภชนาการของพืชผักพื้นเมืองที่หนองบัวลำภู นิทรรศการเรื่องการขาดวิตามินเอ ที่ปัตตานี เรื่องอุบัติภัยที่ศีขรภูมิ การพัฒนาชายแดน ที่ห้องสมุดนาดี เป็นต้น

6. คนดีมีฝีมือ นอกเหนือการจัดมุนนักเขียนท้องถิ่นในห้องอ่านหนังสือทั่วไปแล้ว ยังมี ความพยายามที่จะรวบรวมประวัติและผลงานของคนดีมีฝีมือที่เกิดในอำเภอ และจังหวัด เพื่อเผยแพร่ ในห้องนี้ด้วย

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดแทรกภายในนิทรรศการแต่ละหัวข้อ มีความพยายามที่จะ เสนอผลงานและประสบการณ์จากผู้รู้ในชุมชน เช่น หมอยาสมุนไพร ช่างทอผ้า ช่างตีเหล็ก เกษตรกร ที่ทำไร่ทำนาสวนผสม ทั้งนี้เพื่อให้ห้องสมุดได้เป็นสื่อกลางระหว่างเทคโนโลยีจากภายนอก และ ภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมไว้ในแต่ละพื้นที่

ห้องเฉลิมพระเกียรติ

หัวใจของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” คือห้องเฉลิมพระเกียรติซึ่งมีวัตถุประสงค์ ที่จะนำเสนอพระราชประวัติ พระปรีชาญาณ และพระมหากรุณาธิคุณที่สถาบันพระมหากษัตริย์มีต่อ ประชาชนชาวไทย ห้องเฉลิมพระเกียรติจึงแบ่งเป็น 4 ส่วน กล่าวคือ

1. นิทรรศการเกี่ยวกับพระราชประวัติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2. พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชนิพนธ์ ของพระบรมวงศานุวงศ์ ในราชวงศ์จักรี หนังสือเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จักรี

3. นิทรรศการเกี่ยวกับพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านต่างๆ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม การดนตรี

4. พระราชกรณียกิจและโครงการพระราชดำริในรัชกาลปัจจุบันของสมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การนำเสนอนั้น จะแตกต่างในแต่ละห้องสมุด ส่วนใหญ่จะประกอบด้วย ภาพซึ่งส่วนหนึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน และอีกส่วนหนึ่งได้จากประชาชนในพื้นที่ที่เก็บรักษาไว้ด้วยความเทิดทูนบูชา หลายภาพมีอายุกว่า 20 ปี หนังสือ กฤตภาค สิ่งที่จำลอง ผลงานฝีพระหัตถ์ และสื่อโสตทัศน์

ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งเรียนรู้หลักในสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาท หน้าที่ส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่เปิดในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยนั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยการจัดรวบรวมหนังสือและสื่อความรู้อื่น ๆ ในสาขาวิชาตามหลักสูตร ส่งเสริมช่วยเหลือการ ค้นคว้าวิจัยของอาจารย์และนักศึกษา ส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาการของอาจารย์และนักศึกษาโดย จัดให้มีแหล่งความรู้และช่วยเหลือจัดทำบรรณานุกรมและดรรชนีสำหรับค้นหาเรื่องราวที่ต้องการ แนะนำนักศึกษาในการใช้หนังสืออ้างอิงบัตรรายการและคู่มือสำหรับการค้นเรื่อง

ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เน้นการให้บริการกับนิสิตนักศึกษาของวิทยาลัยนั้น ๆ แต่ก็มีหลายแห่งที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปใช้บริการได้ตามข้อกำหนดของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยนั้น (ให้ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมในอินเทอร์เน็ต)

ตัวอย่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปิด มีชื่อ เรียกว่า “สำนักบรรณสารสนเทศ” มีบริการทั้งในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง (กทม.) ระดับภาค ที่ ประชาชนมีโอกาสเข้าใช้บริการได้ โดยเสียค่าบำรุงรายวัน จังหวัดที่เปิดให้บริการ ได้แก่ นครศรีธรรมราช เพชรบุรี นครสวรรค์ สุโขทัย อุดรธานี อุบลราชธานี ลำปาง จันทบุรี ยะลา และ นครนายก เน้นเพื่อการเรียนของ มสธ. ตามหลักสูตรต่าง ๆ และหนังสือทั่วไป เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือเยาวชน

❑ กิจกรรม

ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างห้องสมุดในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย 1 แห่ง พร้อมทั้งบอกลักษณะการให้บริการของห้องสมุด ได้แก่ สถานที่ตั้ง การ เปิด-ปิด บริการ ค่าบริการ สำหรับประชาชนทั่วไป ฯลฯ

หอสมุดแห่งชาติของไทย สถาปนาขึ้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระมหากษัตราธิราช ในพระบรมราชจักรีวงศ์ โดยการรวบรวมหอพระมณเฑียรธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธสาสนสังคหะ เข้าด้วยกัน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้มีพระบรมราชโองการประกาศจัดการหอพระสมุดวชิรญาณ ให้เป็นหอสมุดสำหรับ พระนคร เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พุทธศักราช 2448 และได้วิวัฒนาการเป็นสำนักหอสมุดแห่งชาติปัจจุบัน

บทบาทและหน้าที่

1. ดำเนินการจัดหา รวบรวม และสงวนรักษาทรัพย์สินทางปัญญา วิทยาการ ศิลปกรรม และวัฒนธรรมของชาติในรูปของหนังสือตัวเขียน เอกสารโบราณและจารึก หนังสือตัวพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ผลิตจากในประเทศและต่างประเทศ

2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ดำเนินงานด้านเทคนิควิชาการบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ และเทคโนโลยีสารนิเทศตามหลักมาตรฐานสากล ตลอดจนให้การฝึกอบรมแก่ บุคลากรของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. ให้บริการการอ่าน ศึกษาค้นคว้า และวิจัยแก่ประชาชนเพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. เป็นศูนย์ประสานงานระบบสารนิเทศทางวิชาการแห่งชาติ

5. เป็นศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติแห่งประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ ศูนย์กำหนดเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือและวารสาร ศูนย์กำหนดรายละเอียดทาง บรรณานุกรมของหนังสือที่จัดพิมพ์ในประเทศ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ในระดับ ชาติและนานาชาติ

หอสมุดแห่งชาติสาขาต่าง ๆ

หอสมุดแห่งชาติ นอกจากจะตั้งอยู่ที่ท่าวาสุกรี เทเวศน์ เขตดุสิต กรุงเทพฯ ยังมีหอสมุดแห่งชาติสาขาในภูมิภาคต่าง ๆ อีก 17 แห่ง ดังนี้

ภาคกลาง

หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ

280/8 หมู่ 2 ถนนหลวงพรตพิทยพยัต เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ

10520 โทรศัพท์ 0-2739 - 2297 - 8 โทรสาร 0 - 2739 - 2297 - 8

ต่อ 206 เวลาเปิด - ปิดทำการ/บริการ : 08.30 - 16.30 น.

วันจันทร์ - วันศุกร์ หยุดวันเสาร์ - วันอาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติอินทร์บุรี สิงห์บุรี

109 หมู่ 1 ตำบลอินทร์บุรี อำเภอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี 16110

โทรศัพท์ 036 - 581 - 520

เวลาเปิด - ปิดทำการ/ บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์

หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ – และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก กาญจนบุรี

ถนนแสงชูโต ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง

จังหวัดกาญจนบุรี 71000 โทรศัพท์ 034 - 513 924 - 6, 516 - 755

โทรสาร 034 - 513 -924

เวลาเปิด - ปิดทำการ / บริการ : 09.00 - 17.00 น.

วันอังคาร - วันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ
ถนนสุพรรณบุรี-ชัยนาท ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี 72000
โทรศัพท์ 035 - 535 - 343, 535 - 244 โทรสาร 035 - 535 -343
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันพุธ
และวันนักขัตฤกษ์

ภาคเหนือ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก เชียงใหม่
ถนนบุญเรืองฤทธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ 053 - 278 - 3223, 053 - 808 - 550
โทรสาร 053 - 808 - 550
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติลำพูน

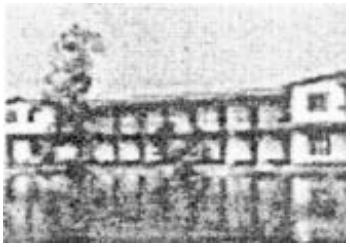
ถนนอินทรยงยศ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 5100
โทรศัพท์ 053 - 511 - 911 โทรสาร 053 - 560 - 801
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.11 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

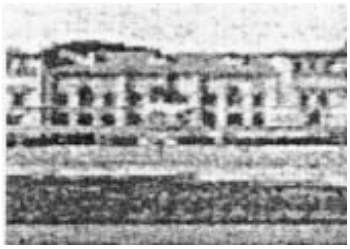
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.9 นครราชสีมา

ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
30000 โทรศัพท์ 044 - 256 - 029 - 30 โทรสาร 044 - 256 - 030
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ – และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติประโคนชัย บุรีรัมย์

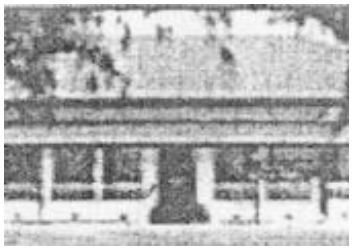
ถนนโชคชัย - เดชอุดม ตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย
จังหวัดบุรีรัมย์ 31140
โทรศัพท์ 044 - 671 - 239 โทรสาร 044 - 671 - 239
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร-วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ - และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม

ถนนอภิบาลบัญชา อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 48000
โทรศัพท์ 144 - 512 - 200, 042 - 512 - 204
โทรสาร 042 - 516 - 246
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร-วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ - และวันนักขัตฤกษ์

ภาคตะวันออก

หอสมุดแห่งชาติชลบุรี

ถนนวชิรปราการ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20000 โทรศัพท์ 038 - 286 - 339 โทรสาร 038 - 273 - 231

เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ - และวันนักขัตฤกษ์

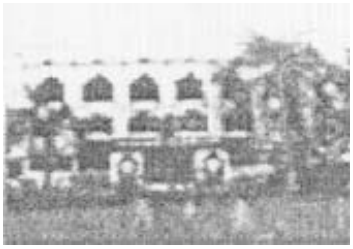
หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก จันทบุรี

ถนนเทศบาล 3 อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

โทรศัพท์ 039 - 321 - 333, 039 - 331 - 211, 322 - 168

เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร-วันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

ภาคใต้

หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช

ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000 โทรศัพท์ 075 - 324 - 137, 075 - 324 - 138

โทรสาร 075 - 341 - 056

เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา

ซอยบ้านศรัทธา ถนนน้ำกระจาย-อ่างทอง ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90100

โทรศัพท์ 074 - 333 - 063 -5 โทรสาร 074 - 333 - 065

เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

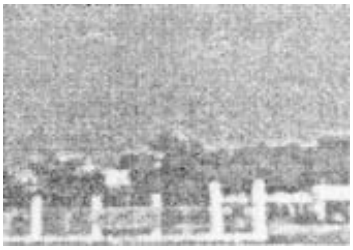
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา

สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่ ถนนกาญจนวานิช
ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
โทรศัพท์ 074 - 212 - 211, 212 - 250 โทรสาร 074 - 212 - 211, 212 - 250 ต่อ 201
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติ วัดดอนรัก สงขลา

ถนนไทรบุรี ตำบลย่อบาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
โทรศัพท์ 074 - 313 - 730 โทรสาร 074 - 212 - 211
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร-วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตรัง

วัดมัชฌิมภูมิ ถนนหยองหวน ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง
จังหวัดตรัง 92000
โทรศัพท์ 075 - 215 - 450 โทรสาร 075 - 215 - 450
เวลาเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

หอสมุดแห่งชาติวัดเจริยสมณกิจ ภูเก็ต

วัดหลังศาล ตำบลเขาโต๊ะแซะ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000
โทรศัพท์ 076 - 217 -780 - 1 โทรสาร 076 - 217 - 781
เปิดเปิด-ปิดทำการ/บริการ : 09.00 - 17.00 น. วันอังคาร - วันเสาร์
หยุดวันอาทิตย์ - วันจันทร์ และวันนักขัตฤกษ์

ห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดเฉพาะคือห้องสมุดซึ่งรวบรวมหนังสือในสาขาวิชาบางสาขาโดยเฉพาะ มักเป็น ส่วนหนึ่งของหน่วยราชการ องค์การ บริษัทเอกชน หรือธนาคาร ทำหน้าที่จัดหาหนังสือและให้ บริการความรู้ ข้อมูล และข่าวสารเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ ห้องสมุด เฉพาะจะเน้นการรวบรวมรายงานการค้นคว้าวิจัย วารสารทางวิชาการ และเอกสารเฉพาะเรื่องที่ผลิต เพื่อการใช้ในกลุ่มวิชาการบริการของห้องสมุดเฉพาะจะเน้นการช่วยค้นเรื่องราว ตอบคำถาม แปล บทความทางวิชาการ จัดทำสำเนาเอกสาร ค้นหาเอกสาร จัดทำบรรณานุกรมและดรรชนีค้นเรื่อง ให้ตามต้องการ จัดพิมพ์ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์เฉพาะเรื่องส่งให้ถึงผู้ใช้ จัดส่งเอกสารและเรื่องย่อ ของเอกสารเฉพาะเรื่องให้ถึงผู้ใช้ตามความสนใจเป็นรายบุคคล

ในปัจจุบันนี้เนื่องจากการผลิตหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ โดยเฉพาะวารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย และรายงานการประชุมทางวิชาการมีปริมาณเพิ่มขึ้นมากมาย แต่ละสาขาวิชามีสาขา แยกย่อยเป็นรายละเอียดลึกซึ้ง จึงยากที่ห้องสมุดแห่งใดแห่งหนึ่งจะรวบรวมเอกสารเหล่านี้ได้หมด ทุกอย่างและให้บริการได้ทุกอย่างครบถ้วน จึงเกิดมีหน่วยงานดำเนินการเฉพาะเรื่อง เช่น รวบรวม หนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เฉพาะสาขาวิชาย่อย วิเคราะห์เนื้อหา จัดทำเรื่องย่อ และดรรชนีค้นเรื่อง นั้น ๆ แล้วพิมพ์ออกเผยแพร่ให้ถึงตัวผู้ต้องการข้อมูล ตลอดจนเอกสารในเรื่องนั้น

ตัวอย่างห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดมารวย เติมความรู้ เติมความสนุก ทุกอรรถรสแห่งการเรียนรู้

ความเป็นมา

จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ในนาม “ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” เพื่อเป็น แหล่งสารสนเทศด้านตลาดเงิน ตลาดทุน และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะปรับปรุงรูปลักษณ์ใหม่ และเปลี่ยนชื่อเป็น “ห้องสมุดมารวย” ในปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นเกียรติแก่ ดร.มารวย ผดุงสิทธิ์ กรรมการ ผู้จัดการตลาดทรัพย์ทรัพย์ฯ คนที่ 5

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ด้านการเงิน การออม และการลงทุน
2. เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจมีช่องทางในการเข้าถึงแหล่งความรู้ผ่านศูนย์การค้าชั้นนำได้สะดวกยิ่งขึ้น
3. เพื่อขยายฐานและสร้างผู้ลงทุนหน้าใหม่

การดำเนินการ

ห้องสมุดมารวยได้จัดมุมบริการสำหรับกลุ่มเป้าหมายในการใช้บริการ ดังนี้

1. **Library Zone**

รวบรวมข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดย ตลท. บจ. บลจ. กลต. สมาคมฯ ที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่ความรู้ด้านการวางแผนทางการเงิน การออม และการลงทุน ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ

- SET Corner
- Magazine & Nespaper
- Listed Company : Annual Report
- Personal Finance
- Business & Management
- Literature & Best Seller : หนังสือจาก MOU ระหว่างตลาดหลักทรัพย์ฯ และสำนักพิมพ์ชั้นน้ำ
- อื่น ๆ ประกอบด้วยหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการออม การลงทุน และ จริยธรรม เป็นต้น

2. E - Learing & Internet Zone

จัดคอมพิวเตอร์นำเสนอข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตในการติดตามหุ้นรวมทั้งส่งคำสั่งซื้อ-ขาย ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เพื่อดึงดูดลูกค้าที่เป็นนักลงทุนนั่งผ่อนคลายโดยที่ไม่พลาดความเคลื่อนไหว สำคัญที่เกี่ยวกับการซื้อ-ขาย หลักทรัพย์ ตลอดจนความรู้ในรูปแบบ e-learing, e-book รวมทั้งการ สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

3. Coffee Zone

เพื่อให้สอดคล้องกับ Lifestyle ของผู้ใช้บริการ โดยจำหน่ายเครื่องดื่ม ชา กาแฟ จาก Settrade.com

4. Activity Zone

เป็นการจัดกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ อาทิ การเชิญผู้ที่มีชื่อเสียงมา สัมภาษณ์ในเรื่องน่าสนใจและเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิธีการบริหารเงิน และการลงทุน หรือเป็น กิจกรรมและนำหนังสือขายดี หรือการจัดเสวนาให้ความรู้ด้านการออม การเงิน การลงทุนจากตัวแทน บล. บลจ. เป็นต้น

☐กิจกรรม

ให้ผู้เรียนค้นคว้าห้องสมุดเฉพาะจากอินเทอร์เน็ต แล้วทำรายงานส่งครู

วัด โบสถ์ และมัสยิด

1.วัด

วัดเป็นศานสถานที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ และเป็นส่วนประกอบสำคัญ ของท้องถิ่น และเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมการศึกษาที่หลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น วัดในประเทศไทยสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

ก. **พระอารามหลวง** หมายถึงวัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างหรือบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ หรือเป็นวัดที่เจ้านายหรือขุนนางสร้างแล้วถวายเป็นวัดหลวงพระอารามหลวง แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ พระอารามหลวงชั้นเอก ชั้นโท และชั้นตรี

ข. **พระอารามราษฎร์** เป็นวัดที่ผู้สร้างไม่ได้ยกถวายเป็นวัดหลวง ซึ่งมีจำนวนมาก กระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วไป

อนึ่ง นอกเหนือจากการแบ่งวัดออกเป็น 2 ประเภทแล้ว ยังมีวัดประจำรัชกาลซึ่งตาม โบราณราชประเพณี จะต้องมีการแต่งตั้งวัดประจำรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดินแต่ละพระองค์

ความสำคัญของวัด วัดมีความสำคัญนานัปการต่อสังคม เป็นแหล่งความรู้ของคนในชุมชน ที่มีค่ามากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการอบรมสั่งสอนโดยตรงแก่ประชาชนทั่วไป และการอบรม สั่งสอนโดยเฉพาะแก่กุลบุตรเพื่อให้เตรียมตัวออกไปเป็นผู้นำครอบครัวและท้องถิ่นที่ดีในอนาคต หรือ การให้การศึกษาในด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆ นอกจากนี้บริการ ต่าง ๆ ที่วัดให้แก่คนในท้องถิ่นในรูปของกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ นั้น นับเป็นการให้การศึกษาทาง อ้อม ประชาชนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการสังเกตพูดคุย ปรึกษาหารือ หรือเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดให้บริการ ในส่วนที่เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจนั้น เมื่อประชาชนเข้าไปในวัด เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ก็จะเกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไปด้วยในตัว เช่น เรียนรู้วิธีปฏิบัติให้จิตใจผ่องใส สงบเยือกเย็น ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ซึ่งพระจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และวิธีปฏิบัติ ให้ นอกจากนี้หากวัดบางวัดจัดบริเวณสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ปลูกต้นไม้นานา พรรณ และเขียนชื่อต้นไม้ติดไว้ ผู้ที่เข้าวัดก็มีโอกาสจะศึกษาหความรู้ในเรื่องชนิดของพรรณไม้ เหล่านั้นได้ด้วยตัวเอง

วัดกับการจัดกิจกรรมการศึกษา กิจกรรมการศึกษาที่พบในวัด ได้แก่

ก. ศึกษาและฝึกอบรมศีลธรรม สั่งสอนวิชาการต่าง ๆ ทั้งโดยตรง คือแก่ผู้มาบวชตามประเพณี และแก่เด็กที่มาอยู่วัด และโดยอ้อมคือแก่ผู้มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด หรือมาร่วมกิจกรรม ในวัด ทั้งวิชาหนังสือและวิชาช่างต่าง ๆ

ข. ก่อกำเนิดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สืบทอดวัฒนธรรม รวบรวมศิลปกรรมเสมือน เป็นพิพิธภัณฑ์

ค. สงเคราะห์ช่วยให้บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัย เลี้ยงชีพพร้อมไปกับได้ศึกษา เล่าเรียนรับเลี้ยงและฝึกอบรมเด็กที่มีปัญหา เด็กอนาถา ตลอดจนผู้ใหญ่ซึ่งได้ที่พักพิง

ง. ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับปัญหาชีวิต ความทุกข์ ความเดือดร้อน ความรู้สึกคับแค้น ข้องใจต่าง ๆ และปรึกษาหารือให้คำแนะนำสั่งสอนเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหา

จ. ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยอาศัยความเคารพนับถือ เชื่อฟัง พระสงฆ์ทำหน้าที่ประดุจศาลตัดสินความที่มุ่งในทางสมัครสมานสามัคคี เป็นสำคัญ

ฉ. ให้ความบันเทิงจัดงานเทศกาล งานสนุกสนานร่าเริง และมหรสพต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งเป็นที่เล่นสนุกสนานของเด็ก ๆ

ช. เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ให้ความร่มรื่นสดชื่นของธรรมชาติ พร้อมไปกับให้บรรยากาศที่สงบเยือกเย็นทางจิตใจของพระศาสนา

ซ. เป็นสถานที่พบปะประดุจสโมสรที่ชาวบ้านนัดพบ เป็นที่ชุมนุมสังสรรค์ สนทนาปรึกษาหารือกันในกิจกรรมที่เหมาะสม และผ่อนคลาย

ฌ. เป็นสถานที่แจ้งข่าว แพร่ข่าว และสื่อสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจการของท้องถิ่น ข่าวภายในท้องถิ่น ข่าวจากภายนอกท้องถิ่น เช่นข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ของประเทศชาติบ้านเมือง อาศัยวัด เป็นศูนย์เผยแพร่ที่สำคัญที่สุด และวัดหรือศาลาวัดเป็นที่สำหรับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจน นายอำเภอเรียกชาวบ้าน หรือลูกบ้านมาประชุม หรือถือโอกาสที่มีชุมชนในงานวัด แจ้งข่าวคราว กิจกรรมต่าง ๆ

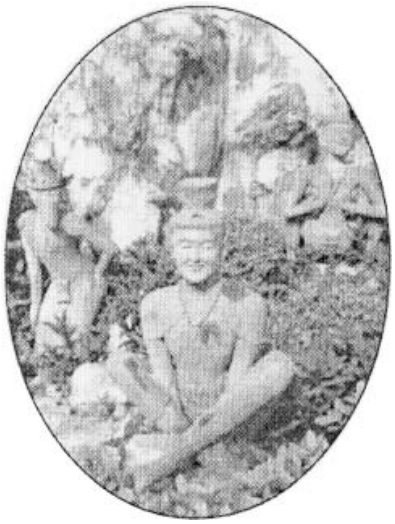
ญ. เป็นสถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนดำเนินการบางอย่างของบ้านเมือง เช่น เป็นที่กล่าวปราศรัยหาเสียงของนักการเมือง ที่จัดลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ฎ. เป็นสถานพยาบาล และเป็นที่ที่รวบรวมสืบทอดตำรายาแผนโบราณ ยากลางบ้าน ที่รักษาผู้ป่วยเจ็บตามภูมิรู้ซึ่งถ่ายทอดสืบ ๆ มา

ฏ. ให้บริการที่พักคนเดินทาง ทำหน้าที่ดุจโรงแรม สำหรับผู้เดินทางไกล โดยเฉพาะจาก ต่างถิ่นและไม่มีญาติเพื่อนพ้อง

ฐ. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บอุปกรณ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อ มีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน

ฑ. เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านพิธีกรรม ซึ่งผูกพันกับชีวิตของทุกคน ในระยะเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตตามวัฒนธรรมประเพณีชุมชนไทยแต่ละชุมชน เช่น แต่ละหมู่บ้านมีวัดประจำชุมชนของตน และต่างก็ยึดถือว่าวัดนี้เป็นวัดของตน เป็นสมบัติร่วมกันของ คนทั้งหมดในชุมชน วัดแต่ละวัดจึงเป็นเครื่องผนึกชุมชนให้รวมเป็นหน่วยหนึ่ง ๆ ของสังคม วัดที่ สำคัญที่ปูชนียสถานที่ประชาชนเคารพอย่างกว้างขวาง ก็เป็นเครื่องรวมใจประชานทั้งเมือง ทั้งจังหวัด ทั้งภาค หรือทั้งประเทศ พระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ ก็ได้กลายเป็นส่วนประกอบสำคัญในระบบ การรวมพลังและควบคุมทางสังคม

รูป : การนวดแผนโบราณเพื่อรักษาโรค ที่วัดพระเชตุพนฯ

โบสถ์ (คริสต์ศาสนา)

ในทางคริสต์ศาสนา โบสถ์ หมายถึง อาคารหรือสถานที่ที่ผู้นับถือศาสนาคริสต์มารวมกัน เพื่อประกอบพิธีหรือทำศาสนกิจร่วมกัน เป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งของวิถีชีวิตของคริสตชน และ คริสตชนสำนึกตนเองว่าเป็นประชากรของพระเจ้า และพวกเขาก็มารวมตัวกันถวายนมัสการในฐานะ ที่เป็นประชากร

ส่วนประกอบของโบสถ์

คำว่า “โบสถ์” (Church) มาจากภาษากรีกว่า “ekklesia” ตรงกับคำภาษาลาตินว่า “ecclesai” ความหมายตามอักษร “ekklesia” คือผู้ได้รับเรียก (จากพระจิตเจ้า) ให้เรารวมตัวกัน หมายถึง ตัวอาคารโบสถ์ ซึ่งเป็นสถานที่ให้การต้อนรับผู้ที่มาชุมชนกันนี้ ความหมายของคำว่า “โบสถ์” มีพัฒนาการอันยาวนาน ตลอดประวัติศาสตร์ของพระศาสนจักร โบสถ์มีส่วนประกอบคร่าว ๆ ดังนี้

ลานหน้าโบสถ์ (Church Courtyard)

ลานหน้าโบสถ์ถือว่ามีความสำคัญมากที่จะต้องมีเผื่อไว้ เพราะลานนี้จะแสดงออกซึ่งคุณค่า ของการให้การต้อนรับเป็นด่านแรก ดังนั้น อาจออกแบบเป็นรูปลานหน้าโบสถ์ที่มีเสาเรียงรายรองรับ ซุ้มโค้งอยู่โดยรอบ ๆ ด้าน หรือรูปแบบอย่างอื่นที่จะส่งผลคล้ายคลึงกัน บางครั้งก็ใช้ลานดังกล่าวใน การประกอบพิธีด้วย หรือบางทีก็ใช้เป็นทางผ่านเข้า เป็น “ตัวเชื่อมโยง” ระหว่าง “ภายนอกโบสถ์” และ “ภายในโบสถ์” โดยจะต้องไม่ให้ส่งผลกระทบที่กลายเป็นการปิดกั้น แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการ ปรับสภาพจิตใจจากความสับสนวุ่นวายของชีวิตภายนอก เตรียมจิตใจเข้าสู่ความสงบภายในโบสถ์

ระเบียงทางเข้าสู่อาคารโบสถ์ (Atrium หรือ Nathex) และประตูโบสถ์

การสร้างโบสถ์ในคติเดิมเพื่อจะผ่านเข้าสู่โถงภายในอาคารโบสถ์ จะต้องผ่านระเบียงทาง เข้าสู่อาคารโบสถ์ที่เรียกกันว่า Atrium หรือ Nathex ก่อน และบริเวณนั้นจะมีประตูอยู่ด้วย ระเบียง นี้คือบริเวณที่ให้การต้อนรับบรรดาสัตบุรุษผู้มาร่วมพิธีซึ่งเปรียบเสมือนพระศาสนจักรเหมือน “มารดา ผู้ให้การต้อนรับลูก ๆ ของพวกเธอ” และประตูทางเข้าอาคารโบสถ์ก็เปรียบเสมือน “พระคริสตเจ้า ผู้ทรงเป็นประตูของบรรดาแกะทั้งหลาย” (เทียบ ยน : 10:7) ดังนั้น หากจะมีภาพตกแต่งที่ประตูกลาง ก็ให้คำนึงถึงความหมายดังกล่าวขนาดของประตูและทางเข้านี้ นอกจากจะต้องคำนึงถึงสัดส่วนให้ เหมาะสมกับขนาดความจุของโถง ภายในโบสถ์แล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของขบวนแห่ อย่างสง่าที่จะต้องผ่านเข้า-ออกด้วย

หอระฆัง (Bell Tower) และระฆังโบสถ์ (Bell)

ในการออกแบบก่อสร้างโบสถ์ ควรจะคำนึงถึงบริเวณการก่อสร้างหอระฆัง และกำหนดให้ มีการใช้ระฆัง เพื่อประโยชน์ใช้สอยแบบดั้งเดิม นั่นคือ การเรียกสัตบุรุษให้มาร่วมชุมนุมกันในวัน พระเจ้า หรือเป็นการแสดงออกถึงวันฉลองและสมโภช รวมทั้งเป็นการสื่อสารให้ทราบกันด้วยสัญญาณ การเคาะระฆัง เช่น ระฆังเข้าโบสถ์วันธรรมดา ระฆังพรหมถือสาร ระฆังวันสมโภช ระฆังผู้ตาย ฯลฯ ควรละเว้นการใช้เสียงระฆังจากเครื่องเสียงและลำโพง

รูปพระ

สอดคล้องกับธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของพระศาสนจักร พระรูปของคริสตเจ้า, พระแม่ มารี และนักบุญได้รับการเคารพในโบสถ์ต่าง ๆ แต่รูปพระเหล่านี้จะต้องจัดวางในลักษณะที่จะไม่ทำ ให้สัตบุรุษวอกแวกไปจากการประกอบพิธีที่กำลังดำเนินอยู่และไม่ควรมีจำนวนมาก และจะต้องไม่มี รูปนักบุญองค์เดียวกันมากกว่าหนึ่งรูป รวมทั้งจัดขนาดให้เหมาะสมด้วย โดยปกติแล้วควรจะคำนึง ถึงความศรัทธาของหมู่คณะทั้งหมดในการตกแต่งและการจัดสร้างโบสถ์ (I.G.278)

อ่างน้ำเสก (Holy water Font)

อ่างน้ำเสกเตือนให้ระลึกถึงอ่างล้างบาป และน้ำเสกที่สัตบุรุษใช้ทำเครื่องหมายกางเขนบน ตนเองนั้น เป็นการเตือนใจให้ระลึกถึงศีลล้างบาปที่เราได้รับ ด้วยเหตุนี้เองที่น้ำเสกจึงตั้งไว้ตรงทาง เข้าโบสถ์ นอกจากนี้ยังกำกับให้ใช้วัสดุเดียวกัน มีรูปแบบและรูปทรงสอดคล้องกับอ่างล้างบาปด้วย

รูปสิบสี่ภาค (Stations of the Cross)

ไม่ว่ารูปสิบสี่ภาคจะประกอบด้วยพระรูปพร้อมทั้งไม้กางเขน หรือมีเฉพาะไม้กางเขนเพียง อย่างเดียว ก็ให้ประดิษฐานไว้ในโบสถ์ หรือ ณ สถานที่เหมาะสมสำหรับติดตั้งรูปสิบสี่ภาค เพื่อ ความสะดวกของสัตบุรุษ (หนังสือเสก และอวยพร บทที่ 34 ข้อ 1098)

เครื่องเรือนศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Futnishings)

การประกอบพิธีกรรมของคริสตชนต้องใช้อุปกรณ์หลายอย่างทั้งที่เป็นโครงสร้างถาวรและที่เป็นแบบเคลื่อนย้ายได้ มีทั้งเป็นเครื่องเรือนหรือภาชนะ เราใช้ชื่อรวมเรียกอุปกรณ์เหล่านี้ว่า “เครื่อง เรือนศักดิ์สิทธิ์” หรือ “เครื่องเรือนพิธีกรรม” ซึ่งหมายถึงอุปกรณ์เหล่านั้นซึ่งมีไว้ใช้สอยในระหว่างการประกอบพิธีการ ปฏิรูปพิธีกรรมสังคายนาก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ด้วย “พระศาสนจักรเอาใจใส่กวดขันเป็นพิเศษ ให้เครื่องเรือนที่ใช้ในศาสนาสวยงามสมที่จะให้คารวกิจมีความสง่างาม พระศาสนจักรจึงยอมให้ มีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงการตกแต่งที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิชาการตามยุคสมัย (S.C.122)

คริสตศาสนาในประเทศไทย มีหลายนิกาย แต่ละนิกายจะมีจารีตและการใช้คำ สัญลักษณ์ ที่แตกต่างกัน นิกายที่มีประชาชนรู้จักและนับถือกันมากมีอยู่ 2 นิกาย คือนิกายโรมันคอทอลิก (คริสตัง) และนิกายโปรเตสแตนต์ (คริสเตียน) แต่ละนิกายจะมีวิธีเรียกที่แตกต่างกัน เช่นนิกาย โรมันคาทอลิก จะเรียกโบสถ์ของตนเองว่า โบสถ์พระแม่มารี โบสถ์ในนิกายนี้จะแตกต่างด้าน สถาปัตยกรรมยุโรป ประดับประดาด้วยรูปปั้นต่าง ๆ แต่นิกายโปรแตสแตนส์และเรียกโบถส์ของ ตนเองว่า คริสตจักร เช่น คริสตจักรพระสัญญา อาคารของโบสถ์จะเน้นความเรียบง่ายเหมือนอาคาร ทั่วไป ไม่เน้นรูปเคารพ หรือรูปปั้น อาจจะมีไม้กางเขนเล็กพอเป็นเครื่องหมายแสดงถึงอาคารทางด้าน ศาสนกิจเท่านั้น *อ้างจาก http: www.panyathai.or.th*

มัสยิด

มัสยิด หรือสุเหร่า หรือสะกดว่า มัสญด เป็นศาสนสถานของชาวมุสลิม คำว่า มัสญิด เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า สถานที่กราบ ชาวมุสลิมในแต่ละชุมชนจะสร้างมัสยิดขึ้นเพื่อเป็น สถานที่ปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา อันได้แก่ การนมาซ และการวิงวอน การปลีกตนเพื่อบำเพ็ญตบะ หาความสันโดษ (อิอฺติกาฟ และคอลวะหฺ) นอกจากนี้มัสยิดยังเป็นโรงเรียนสอนอัลกุรอาน และ ศาสนา สถานที่ชุมนุม พบปะ ประชุม เฉลิมฉลอง ทำบุญเลี้ยง สถานที่ทำพิธีสมรส และสถานที่พักพิงของ ผู้สัญจรผู้ไร้ที่พำนัก โดยที่จะต้องรักษามารยาทของมัสยิด เช่นการไม่คละเคล้าระหว่างเพศชายและ หญิง การกระทำที่ขัดกับบทบัญญัติห้ามของอิสลาม (ฮะรอม) ทั้งมวล

คำว่า มัสยิด หรือมัสญิด เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาอาหรับ แปลว่า สถานที่กราบ

คำว่า สุเหร่า เป็นคำที่ยืมมาจากภาษามลายู Surau

ศาสนสถานของศาสนาอิสลามที่สำคัญที่สุด คือ

อัลมัสญิด อัลฮะรอม (มัสญิดต้องห้าม) ในนครมักกะหฺ อันเป็นที่ตั้งของกะอฺบะหฺ มะกอมอิบรอฮีม (รอยเท้าของศาสดาอิบรอฮีม) ข้าง ๆ นั้นเป็นเนินเขา อัศศอฟา และอัลมัรวะหฺ อัลมัสญิดอัลฮะรอม เป็นสถานที่นมาซประจำวัน และสถานที่บำเพ็ญฮัจน์ เพราะยามที่มุสลิม ประกอบพิธีฮัจญ์ต้องฏอวาฟรอบกะอฺบะหฺ นมาซหลังมะกอมอิบรอฮีม และเดิน (สะอฺยฺ) ระหว่าง อัศศอฟา และอัลมัรวะหฺ

รองลงมาคือ อัลมัสญิด อัลนะบะวีย์ คือมัสญิดของศาสนทูตมุฮัมมัด ซึ่งมีร่างของท่าน ฝังอยู่

อัลมัสญิด อัลอักศอ เป็นมัสญิดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อิสลาม เพราะศาสนทูต มุฮัมมัด ได้ขึ้นสู่ฟากฟ้า (มิอฺรอจญ์) จากที่นั่น

htt://www.wikipedia.org/wike

☐กิจกรรม

ให้ผู้เรียนแต่ละคนไปสำรวจวัด โบสถ์ และมัสยิดที่อยู่ในชุมชน / ตำบล เขียนเป็นประวัติความเป็นมา ความสำคัญ สิ่งที่จะเรียนรู้ได้จากวัด โบสถ์ มัสยิด จัดทำเป็นรายงานส่งครู

พิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ เป็นที่รวบรวม รักษา ค้นคว้า วิจัย และจัดแสดงหลักฐานวัตถุสิ่งของที่ สัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เป็นบริการการศึกษาที่ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินแก่ ประชาชนทั่วไป เน้นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่เอื้อให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเอง พิพิธภัณฑ์ มีหลากหลายรูปแบบ มีการจัดแบ่งประเภทแตกต่างกันไป ซึ่งกล่าวโดยสรุป แบ่งออกได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. พิพิธภัณฑสถานประเภททั่วไป (Encyclopedia Museum) เป็นสถาบันที่รวมวิชาการ ทุกสาขาเข้าด้วยกัน โดยจัดเป็นแผนก ๆ

2. พิพิธภัณฑสถานศิลปะ (Museum of Arts) เป็นสถาบันที่จัดแสดงงานศิลปะทุกแขนง

3. พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museum of Science and Technology) เป็นสถาบันที่จัดแสดงวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ด้านต่าง ๆ เช่น เครื่องจักรกล โทรคมนาคม ยานอวกาศ และวิวัฒนาการเกี่ยวกับเครื่องมือการเกษตร เป็นต้น

4. พิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museum) เป็นสถาบันที่จัดแสดงเรื่องราวของธรรมชาติเกี่ยวกับเรื่องของโลก ดิน หิน แร่ สัตว์ พืช รวมทั้งสวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน และพิพิธภัณฑสัตว์น้ำและสัตว์บกด้วย

5. พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ (Historical Museum) เป็นสถาบันที่จัดแสดงหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณี พิพิธภัณฑประเภทนี้อาจแยก เฉพาะเรื่องก็ได้ เช่นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมและจัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม หรือการแสดงบ้านและเมืองประวัติศาสตร์ ทั้งนี้รวมถึงโบราณสถาน อนุสาวรีย์ และสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม

6. พิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์วิทยาและประเพณีพื้นเมือง (Museum of Ethnology) และ การจำแนกชาติพันธุ์ และอาจจัดเฉพาะเรื่องของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าพิพิธภัณฑสถาน พื้นฐาน และถ้าจัดแสดงกลางแจ้งโดยปลูกโรงเรียน จัดสภาพแวดล้อมให้เหมือนสภาพจริง ก็เรียกว่า พิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง (Open-air Museum)

อนึ่ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินั้น เป็นพิพิธภัณฑที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ สามารถ แบ่งประเภทได้ 3 ประเภท คือ

ก. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่เป็นสถานสะสมศิลปโบราณวัตถุของวัด และประกาศเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขณะนี้มีจำนวน 10 แห่ง ได้แก่

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร
2. พิพธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร
3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดมหาธาตุ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มหาวีรวงศ์ วัดสุทธิจินดา จังหวัดนครราชสีมา

5. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อินทบุรี วัดโบสถ์ อำเภออินทบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
6. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
7. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช
8. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน
9. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา
10. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชัยนาทมุนี วัดพระบรมธาตุ จังหวัดชัยนาท

ข. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แหล่งอนุสรณ์สถาน (Site Museum) พิพิธภัณฑสถาน ประเภทนี้เกิดขึ้นเมื่อกรมศิลปากรดำเนินการสำรวจขุดค้นและขุดแต่งบูรณะโบราณสถานในจังหวัด ต่าง ๆ เป็นต้น เหตุให้พบศิลปวัตถุโบราณเป็นจำนวนมาก กรมศิลปากรจึงดำเนินนโยบายจัดสร้าง พิพิธภัณฑสถานขึ้นตรงแหล่งที่พบศิลปะโบราณวัตถุให้เป็นสถานที่รวบรวม สงวนรักษา และจัด แสดงสิ่งที่ค้นพบจากแหล่งโบราณสถาน เพื่อให้ประชาชนที่ได้มาชมโบราณสถานได้ชมโบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุที่ขุดค้นพบด้วย ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของแต่ละแห่ง ได้เข้าใจเห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจ ช่วยกันหวงแหนรักษาสมบัติ วัฒนธรรมให้เป็นมรดกของชาติสืบไป พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแหล่งอนุสรณ์สถานที่สร้างขึ้นแล้ว ได้แก่

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
5. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
6. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเล่า จังหวัดกาญจบุรี
7. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
8. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี
9. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวังจันทรเกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
10. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี

ค. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติส่วนภูมิภาค (Regional Museun) เป็นการดำเนินนโยบายเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณคดีแก่ประชาชนในภาคต่าง ๆ โดยใช้ พิพิธภัณฑสถานเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมให้การศึกษาแก่ประชาชนแต่ละภาค ได้แก่

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี
5. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
6. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา จังหวัดสงขลา

พิพิธภัณฑ์กับการจัดกิจกรรมการศึกษา พิพิธภัณฑ์ได้มีการจัดกิจกรรมการศึกษาในรูปแบบ ที่หลากหลาย ดังนี้ คือ

ก. งานบริการให้การศึกษา ได้แก่

1. จัดบริการบรรยายและนำชมแก่นักเรียน นักศึกษาซึ่งติดต่อนัดหมายวันเวลากับฝ่ายการศึกษา เจ้าหน้าที่การศึกษาจะบรรยายและนำชมตามระดับความรู้ ความสนใจของนักเรียน และ เน้นพิเศษในเรื่องที่สัมพันธ์กับหลักสูตรวิชาเรียนของนักเรียนแต่ละระดับชั้นการศึกษา

2. จัดบรรยายและนำชมแก่ประชาชนในวันอาทิตย์ เจ้าหน้าที่การศึกษาจะบรรยาย และ นำชมซึ่งเป็นบริการสำหรับประชาชน มีทั้งการนำชมทั่วไป (Guided Tour) และการบรรยายแต่ละห้อง (Gallery Talk)

3. เปิดชั้นสอนศิลปะแก่เด็กระหว่างปิดภาคฤดูร้อน ฝ่ายการศึกษาได้ทำการเปิดสอน ศิลปะแก่เด็กทั้งไทยและต่างประเทศ

ข. งานเผยแพร่ศิลละวัฒนธรรมแก่ชาวต่างประเทศ ฝ่ายการศึกษามีเจ้าหน้าที่จำกัด ไม่สามารถบรรยายและนำชมแก่ชาวต่างประเทศเป็นภาษาต่าง ๆ ได้ จึงได้จัดอาสาสมัครและทำการ อบรมมัคคุเทศก์อาสาสมัครที่เป็นชาวต่างประเทศที่อยู่ในไทยมาช่วยงานพิพิธภัณฑสถาน เรียกชื่อ คณะชาวต่างประเทศว่า “The National Museum Volunteer Group” คณะอาสาสมัครทำกิจกรรม ต่าง ๆ ได้แก่

1. จัดมัคคุเทศน์ชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษา เยอรมัน และภาษาญี่ปุ่น
2. จัดอบรมวิชาศิลปในประเทศไทยระยะเวลาครั้งละ 10-12 สัปดาห์ เป็นภาษาอังกฤษ
3. จัดรายการนำชมโบราณสถาน โดยมีเจ้าหน้าที่การศึกษาร่วมไปด้วย
4. จัดรายการบรรยายทางวิชาการเป็นประจำ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้บรรยาย
5. คณะอาสาสมัครช่วยงานห้องสมุด งานห้องสมุดภาพนิ่ง และงานวิชาการอื่น ๆ

ค. งานวิชาการ ได้แก่

1. จัดตั้งห้องสมุดศิลปโบราณคดี ฝ่ายการศึกษาได้ปรับปรุงห้องสมุดกองกลางโบราณคดี ซึ่งเดิมมีหนังสือส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่พิมพ์ในงานฌาปนกิจ จึงได้ติดต่อขอรับหนังสือจากมูลนิธิ ต่าง ๆ และได้จัดหาเงินจัดซื้อหนังสือประเภทศิลปะและโบราณคดีเข้าห้องสมุด และจัดหาบรรณารักษ์ อาสามัครทำบัตรห้องสมุดและดูแลงานห้องสมุด

2. จัดตั้งห้องสมุดภาพนิ่ง (Slide Library) มีภาพนิ่งศิลปะ โบราณวัตถุและโบราณสถาน

3. จัดทำ Catalogue ศิลปะวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นภาษาอังกฤษ

4. จัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการ

อนึ่ง ในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งวิทยาการ จะมีการจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นรถเคลื่อนที่ไปตามสถานที่ต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมหลากหลายในรถ อาทิ จัดนิทรรศการ บรรยาย สาธิต และศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ

พิพิธภัณฑ์พยาธิวิทยาเอลลิส

พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำราชมงคลศรีวิชัย จ.ตรัง

อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน

อุทยานการศึกษา

อุทยานการศึกษา (Educational) หมายถึง การออกแบบระบบการศึกษาเพื่ออำนวยความ สะดวกและบริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นในเขตเมือง เป็นการบริการที่ผสมผสานระหว่างการพักผ่อน หย่อนใจกับการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีความ เห็นแตกต่างกันในเรื่องของนิยามของ “อุทยานการศึกษา” ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มพัฒนาการนิยม จัดอุทยานการศึกษาเพื่อปัญหาการขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญหายากไว้ในที่เดียวกัน โดยจัดเป็นสถาน ศึกษาขนาดใหญ่ที่สามารถให้การศึกษาในหลักสูตรที่จัดไม่ได้ในโรงเรียนปกติ เพราะขาด ทรัพยากร การศึกษาเพื่อเอื้ออำนวยโอกาสทางการศึกษาแก่นักศึกษา นักเรียนทุกระดับชั้น ประชาชนทั่วไปทั้งใน และนอกเวลาเรียนปกติ เป็นการตอบสนองต่อการให้การศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษา ตลอดชีวิต

ข. กลุ่มมนุษยนิยม มีการจัดอุทยานการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ หายากไว้ในที่เดียวกันคล้ายกับกลุ่ม พิพัฒนาการนิยม แต่ในอุทยานการศึกษาของกลุ่มมนุษยนิยม เน้นให้มีส่วนบริเวณที่ร่มรื่นเป็นที่ พักผ่อนแก่ผู้ใช้อุทยานการศึกษาเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง

ความสำคัญของอุทยานการศึกษา

อุทยานการศึกษามีความสำคัญ ดังนี้

ก. ช่วยสร้างความคิดรวบยอด การที่ผู้เรียนมีโอกาสได้เห็น ได้สัมผัส ได้รับคำแนะนำ สาธิต และได้ทดลองด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างมโนภาพที่ถูกต้องได้ทันทีที่เห็น เช่น การได้ทดลองทอผ้าด้วยกี่กระตุก ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดได้รวดเร็ว และถูกต้อง กว่าการอ่านจากเอกสาร เป็นต้น

ข. ให้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม การเรียนรู้ประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์จำลองในอุทยาน การศึกษาทำให้สามารถเข้าใจสภาพที่จริงแท้ขององค์ความรู้ เช่น การศึกษาสถาปัตยกรรม ของบ้านทรงไทย และเพนียดคล้องช้างสมัยโบราณ เป็นต้น

ค. ช่วยสร้างความใฝ่รู้ในเรื่องอื่น ๆ เพิ่มขึ้น จากการที่ผู้เรียนสามารถสัมผัสและเห็นสภาพ จริงของสิ่งที่ต้องการศึกษา ทำให้เข้าใจง่าย และไปเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ง. เป็นแหล่งที่ให้การศึกษาต่อเนื่อง อุทยานการศึกษาสามารถให้บริการแก่คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งทางด้านการพักผ่อนหย่อนใจ และการทำกิจกรรมการ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่จำนวนมากมาย ซึ่งล้วนแต่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสิ้น จึงเป็นแหล่ง ที่ทุกคนสามารถแสวงหาได้ทุกอย่างที่ตนต้องการอย่างอิสระและต่อเนื่อง

รูป อุทยานการศึกษารัชกาลที่ 2

รูป แสดงผู้เรียนร่อนทองในอุทยานการศึกษา

จ. เป็นแหล่งที่ให้ความเสมอภาคแก่ประชาชนทุก ๆ คนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการให้บริการ ของอุทยานการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ การทำกิจกรรมสุขภาพ ตาม เวลาที่ต้องการจะเรียน

อุทยานการศึกษากับการจัดกิจกรรมการศึกษา อุทยานการศึกษามีลักษณะเป็นสวน สาธารณะที่จัดสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยและการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนกิจกรรมของ
การศึกษาที่สำคัญของอุทยานการศึกษามี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนของอุทยานที่มีภูมิทัศน์เขียว สะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงามตามธรรมชาติ มีสระน้ำ ลำธารต้นไม้ใบหญ้าเขียวชอุ่มตลอดปี และมีอาคารสถานที่พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก ในการจัดกิจกรรม การศึกษาตามอัธยาศัย และการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทุกเพศ ทุกวัย พื้นที่ส่วนที่เป็นพฤกษชาติ มีการปลูกและแสดงไม้ดอกและไม้ประดับของไทยไว้ให้สมบูรณ์ครบถ้วน มีสวนน้ำซึ่งจัดปลูกบัวทุกชนิด อาคารสัญลักษณ์ ศาลาพุ่มข้าวบิณฑ์ และอาคารตรีศร เป็นศูนย์ กลางของอุทยาน มีอาคารไทยสมัยปัจจุบันสำหรับจัดพิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ การสาธิต และการ จัดแสดงเรื่องต่างๆ ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ สวนสุขภาพทั้งสวนกายและสวนจิต มีศาลาสำหรับการ นั่งพักผ่อนกระจายอยู่ในบริเวณอุทยาน และมีสื่อไทย 4 ภาค คือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ สร้างขึ้นตามรูปแบบของสถาปัตยกรรมในภาคนั้น ๆ รวมทั้งจัดแสดงสิ่งของ เครื่องใช้ที่มีลักษณะเฉพาะของภาคนั้น ๆ ในเรือนไทย ดังกล่าวด้วย

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งประกอบด้วย

1) กิจกรรมส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับชีวิตไทย เอกลักษณ์ไทย ศิลปวัฒนธรรมไทย วิทยาการก้าวหน้าและประยุกต์วิทยาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยส่วนรวมด้วย มีการผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เสนอไว้ในอุทยานการศึกษา เช่นภาพยนตร์ ภาพทัศน์ คอมพิวเตอร์ มัลติวิชั่น และสื่อโสตทัศน์อื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการและการประยุกต์เทคโนโลยี การสื่อสารในประเทศไทยมีการจัดแสดงมหกรรม นิทรรศการ และการสาธิต ทั้งที่จัดประจำและจัด เป็นครั้งคราว ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและเรื่องทั่วไป เช่นแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการด้านวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรพิมพ์ และการสื่อสารผ่านดาวเทียม เป็นต้น ตลอดจนมี การจัดพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่างที่ไม่ซ้ำซ้อนกับพิพิธภัณฑ์ที่จัดกันอยู่แล้ว เช่นพิพิธภัณฑ์ ชีวิตไทย และจัดสร้างเรือนไทย 4 ภาค เป็นต้น

2) กิจกรรมส่งเสริมการพักผ่อนและนันทนาการเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีบรรยากาศร่มรื่น สงบ สะอาด และปลอดภัย มีงาน อดิเรกที่เหมาะสม รวมทั้งได้พัฒนาร่างกายและจิตใจให้สมบูรณ์แข็งแรง โดยการจัดสร้างศาลาที่พัก กระจายไว้ในบริเวณให้มากพอเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนในวันหยุดของประชาชน จัดตั้งชมรมกลุ่ม ผู้สนใจงานอดิเรกต่าง ๆ และเป็นศูนย์นัดพบเพื่อการทำงานอดิเรกร่วมกัน โดยอุทยานการศึกษา เป็นผู้ประสานส่งเสริมและอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ มีการจัดสวนสุขภาพ ทั้งสวนกายและ สวนจิต เพื่อให้ผู้มาใช้ประโยชน์ได้มาใช้ออกกำลังกายโดยสภาพธรรมชาติ และการพัฒนาสุขภาพจิต

3) กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน การ ละเล่นพื้นบ้าน และงานประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ของไทย โดยการเลือกสรรเรื่องที่หาดูได้ยาก หรือ กำลังจะสูญหายมาแสดงเป็นครั้งคราว จัดทำภาพยนตร์และภาพวีดิทัศน์ บันทึกเรื่องต่างๆ ล้วน เสนอผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารที่จัดไว้ในอุทยานการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการร่วมกับชุมชนจัดงาน ประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ โดยมุ่งธำรงรักษารูปแบบและวิธีการจัดที่ถูกต้องเหมาะสมไว้เป็นตัวอย่าง

อุทยานแห่งชาติ หมายถึง พื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาล ที่ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ที่สวยงาม เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหายาก หรือมีปรากฏ การณ์ธรรมชาติที่อัศจรรย์ อุทยานแห่งชาติที่สำคัญได้แก่ อุทธยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติ ภูกระดึง อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติกับการจัดกิจกรรมการศึกษา มีดังนี้

ก. เป็นสถานที่ศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา มีการรักษาและอนุรักษ์สายพันธุ์ธรรมชาติ ของพืชและสัตว์ป่า ซึ่งเอื้อประโยชน์อย่างมหาศาลต่อการจัดกิจกรรมการศึกษาด้านเกษตรศาสตร์ และชีววิทยา

ข. การรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพกาย และสุขภาพจิตของมนุษยชาติ

ค. ใช้เป็นแหล่งนันทนาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์

❑ **กิจกรรม**

ให้ผู้เรียน แบ่งกลุ่ม ๆ ละ 8-10 คน แต่ละกลุ่มวางแผนการค้นคว้า เกี่ยวกับ “ศิลปวัฒนธรรมไทย” เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยใช้ขอบข่ายเนื้อหา จากบทที่ 2 ว่าท่านสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ใดในการค้นคว้าเรียงลำดับ อย่างน้อย 3 แหล่ง รวมทั้งบอกเหตุผลว่า ทำไมจึงใช้แหล่งเรียนรู้ลำดับที่ 1,2 และ 3 แล้วรายงานหน้าชั้น รวมทั้งจัดทำเป็นรายการการค้นคว้าส่งครู

เรื่องที่ 5 : การใช้แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

มารู้จักอินเทอร์เน็ตกันเถอะ

1. อินเทอร์เน็ต (Internet) คืออะไร[1]

ถ้าจะถามว่าอินเทอร์เน็ต (Internet) คืออะไร ก็คงจะตอบได้ไม่ชัดเจน คงตอบได้ กว้างๆ ว่า คือ 1) ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Computer Network) ขนาดใหญ่ซึ่งเกิดจากนำ เอาคอมพิวเตอร์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์จากทั่วโลกมาเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายเดียวกันโดยใช้ข้อ ตกลงในการสื่อสารระหว่างคอมพิวเตอร์ในเครือข่ายหรือใช้ภาษาสื่อสารหลัก (Protocol) เดียวกัน คือ TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) 2) เป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ ใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้เกือบทุกประเภท เป็นเครื่องมือสื่อสารของคนทุกชาติ ทุกภาษาทั่วโลก และ 3) เป็นเสื่อ (Media) เผยแพร่ข้อมูลได้หลายประเภท เช่น สื่อสิ่งพิมพ์, สื่อ โทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อโทรศัพท์ เป็นต้น

2. อินเทอร์เน็ตสำคัญอย่างไร

เทคโนโลยีสนเทศ (Information Technology) หลายประเทศทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเรียกโดยย่อว่า “ไอที (IT) ซึ่งหมายถึงความรู้ในวิธีการประมวลผล จัดเก็บรวบรวม เรียกใช้ และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้สำหรับ งานไอที คือคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสาร โทรคมนาคม โครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร ไม่ว่า จะเป็นสายโทรศัพท์ ดาวเทียม หรือเคเบิ้ลใยแก้วนำแสง อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง ในการประยุกต์ใช้ไอที หากเราจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารในการทำงานประจำวัน อินเทอร์เน็ตจะ เป็นช่องทางที่ทำให้เราเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือเหตุการณ์ความเป็นไปต่างๆ ทั่วโลกที่เกิดขึ้นได้ในเวลาอันรวดเร็ว ในปัจจุบันสามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่ายๆ กว่าสื่ออื่นๆ อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลแหล่งใหญ่ที่สุดของโลก และเป็นที่รวมทั้งบริการเครื่องมือสืบค้นข้อมูลหลายประเภท จนกระทั่งกล่าว ได้ว่าอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งในระดับ บุคคลและองค์กร

[1] http://www.montfort.ac.th/mcs/dept/computer/Internet/whatinet.html 7 มีนาคม 2552

3. ความหมายของอินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ต[2] (อังกฤษ : Internet) หมายถึง เครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ ที่มีการ เชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายหลายๆ เครือข่ายทั่วโลก โดยใช้ภาษาที่ใช้สื่อการกันระหว่างคอมพิวเตอร์ที่ เรียกว่า โพรโทรคอล (Protocol) ผู้ใช้เครือข่ายนี้สามารถสื่อสารถึงกันได้ในหลายๆ ทาง อาทิเช่น อีเมล์ (E-mail), เว็บบอร์ด (Web bord), แชทรูม (Chat room) การสืบค้นข้อมูลและข่าวสารต่างๆ รวมทั้ง คัดลอกแฟ้มข้อมูลและโปรแกรมมาใช้ได้

อินเทอร์เน็ตในลักษณะเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในโลกปัจจุบัน

ถ้าจะพูดถึงว่าอินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคงจะไม่ผิดนัก เพราะเราสามารถใช้ช่องทางนี้ทำอะไรได้มากมายโดยที่เราก็คาดไม่ถึง ถ้าอย่างนั้นลองมาดูวิว่า อินเทอร์เน็ตมีความสำคัญอย่างไรกับเราในโลกปัจจุบัน

1. เหตุผลสำคัญที่ทำให้แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมแพร่หลาย คือ

1. การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่จำกัดระบบปฏิบัติการของเครื่องคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ต่างระบบปฏิบัติการก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้

2. แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะทาง ไม่ว่าจะอยู่ภายในอาคารเดียวกันห่างกันคนละมุมโลก ข้อมูลก็สามารถส่งผ่านถึงกันได้ด้วยเวลารวดเร็ว

3. อินเทอร์เน็ตไม่จำกัดรูปแบบของข้อมูล ซึ่งมีได้ทั้งมูลมูลที่เป็นข้อความอย่างเดียว หรืออาจมีภาพประกอบ รวมไปถึงข้อมูลชนิดมัลติมีเดีย คือมีทั้งภาพเคลื่อนไหวและมีเสียงประกอบด้วยได้

2. หน้าที่และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้อินเทอร์เน็ต[3]

การสื่อสารในยุคปัจจุบันที่กล่าวขานกันว่าเป็นยุคไร้พรมแดนนั้น การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากๆ ได้ในเวลาอันรวดเร็ว และใช้ต้นทุนในการลงทุนต่ำ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกหน่วยงาน และอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าวได้ จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกคน ต้องให้ความสนใจและปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่นี้ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ดังกล่าวอย่างเต็มที่

2 จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี http://th.wikipedai.org/wiki/

3 http://www.srang-fun.net/web/Knowlage/BasicCom/09.htm

อินเทอร์เน็ตในลักษณะเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในโลกปัจจุบัน

ถ้าจะพูดถึงว่าอินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคงจะไม่ผิดนัก เพราะเราสามารถใช้ช่องทางนี้ทำอะไรได้มากมายโดยที่เราก็คาดไม่ถึง ถ้าอย่างนั้นลองมาดูวิว่า อินเทอร์เน็ตมีความสำคัญอย่างไรกับเราในโลกปัจจุบัน

1. เหตุผลสำคัญที่ทำให้แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมแพร่หลาย คือ

1. การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่จำกัดระบบปฏิบัติการของเครื่องคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ต่างระบบปฏิบัติการก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้

2. แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะทาง ไม่ว่าจะอยู่ภายในอาคารเดียวกันห่างกันคนละมุมโลก ข้อมูลก็สามารถส่งผ่านถึงกันได้ด้วยเวลารวดเร็ว

3. อินเทอร์เน็ตไม่จำกัดรูปแบบของข้อมูล ซึ่งมีได้ทั้งมูลมูลที่เป็นข้อความอย่างเดียว หรืออาจมีภาพประกอบ รวมไปถึงข้อมูลชนิดมัลติมีเดีย คือมีทั้งภาพเคลื่อนไหวและมีเสียงประกอบด้วยได้

2. หน้าที่และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้อินเทอร์เน็ต[3]

การสื่อสารในยุคปัจจุบันที่กล่าวขานกันว่าเป็นยุคไร้พรมแดนนั้น การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย จำนวนมากๆ ได้ในเวลาอันรวดเร็ว และใช้ต้นทุนในการลงทุนต่ำ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกหน่วยงาน และอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าวได้ จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกคน ต้องให้ความสนใจและปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่นี้ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ดังกล่าวอย่างเต็มที่

อินเทอร์เน็ตถือเป็นระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์สากลที่เชื่อมต่อเข้าด้วยกัน ภายใต้มาตรฐาน การสื่อสารเดียวกัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารและสืบค้นสารสนเทศจากเครือข่ายต่างๆ ทั่วโลก ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งรวมสารสนเทศจากทุกมุมโลก ทุกสาขาวิชา ทุกด้าน ทั้งบันเทิงและวิชาการ ตลอดจนการประกอบธุรกิจต่างๆ

3. ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้อินเทอร์เน็ตกับงานด้านต่างๆ[4]

ด้านการศึกษา

1.สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลด้านการเมือง ด้านการแพทย์ และอื่นๆ ที่น่าสนใจ

2.ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะทำหน้าที่เสมือนเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่

3.ผู้ใช้สามารถใช้อินเทอร์เน็ตติดต่อกับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อค้นหาข้อมูลที่กำลังศึกษาอยู่ได้ ทั้งที่ข้อมูลที่เป็นข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหวต่างๆ เป็นต้น

ด้านธุรกิจและการพาณิชย์

1.ในการดำเนินงานทางธุรกิจ สามารถค้นหาข้อมูลต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจทางธุรกิจ

2.สามารถซื้อขายสินค้าผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3.บริษัทหรือองค์กรต่างๆ ก็สามารถเปิดให้บริการและสนับสนุนลูกค้าของตนผ่านระบบเครือ ข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เช่น การให้คำแนะนำ สอบถามปัญหาต่างๆ ให้แก่ลูกค้า แจกจ่ายตัวโปรแกรม ทดลองใช้ (Shareware) หรือโปรแกรมแจกฟรี (Freeware) เป็นต้น

ด้านการบันเทิง

1.การพักผ่อนหย่อนใจ สันทนาการ เช่น การค้นหาวารสารต่างๆ ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่า Magazine Online รวมทั้งหนังสือพิมพ์และข่าวสารอื่นๆ โดยมีภาพประกอบที่จอคอมพิวเตอร์เหมือนกับวารสารตามร้านหนังสือทั่วๆ ไป

2.สามารถฟังวิทยุผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้

3.สามารถดึงข้อมูล (Download) ภาพยนตร์ตัวอย่างทั้งภาพยนตร์ใหม่และเก่ามาดูได้จาก เหตุผลดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่ อินเทอร์เน็ต มีความสำคัญในรูปแบบ ดังนี้

3.1 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

3.2 การติดต่อสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็ว

3.3 แหล่งรวบรวมข้อมูลแหล่งใหญ่ที่สุดของโลก โดยสรุปอินเทอร์เน็ตได้นำมาใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับงานไอที ทำให้เกิดช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็ว ช่วยในการตัดสินใจและบริหารงาน ทั้งระดับบุคคลและองค์กร

[4] http://www.geocities.com/edtecthno251/nuntiya/6thml

3. ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต[5]

ความสำคัญของข้อมูลแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งที่ตระหนักกันอยู่เสมอ

1. การจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้ง่ายและสื่อสารได้ รวดเร็ว การจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอยู่ในรูปแบบของสัญญาณ อิเล็กทรอนิกส์ ผู้เรียนสามารถจัดเก็บไว้ในแผ่นบันทึกข้อมูล สามารถบันทึกได้มากกว่า ๑ ล้านตัวอักษร สำหรับการสื่อสารข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้น ข้อมูลสามารถส่งผ่านสัญญาณ อิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยอัตรา 120 ตัวอักษรต่อวินาที และสามารถส่งข้อมูล 200 หน้า ได้ในเวลาเพียง 40 นาที โดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลานั่งป้อนข้อมูลเหล่านั้นซ้ำใหม่อีก

2. ความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยปกติมีการ ส่งข้อมูลด้วยสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งด้วยระบบดิจิตอล วิธีการรับส่งข้อมูล จะมีการตรวจสอบสภาพของข้อมูล หากข้อมูลผิดพลาดก็มีการรับรู้และพยายามหาวิธีแก้ไขให้ข้อมูล ที่ได้รับมีความถูกต้อง โดยอาจให้ทำการส่งใหม่ กรณีที่ผิดพลาดไม่มาก ผู้รับอาจใช้โปรแกรมของตนแก้ไข ข้อมูลให้ถูกต้องได้ด้วยตนเอง

3. ความรวดเร็วของการทำงานจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยปกติ สัญญาณทางไฟฟ้าจะเดินทางด้วยความเร็วเท่าแสง ทำให้การส่งผ่านข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ตจากซีกโลกหนึ่งสามารถทำได้รวดเร็ว ถึงแม้ว่าข้อมูลจากฐานข้อมูลของแหล่งเรียนรู้นั้น จะมีขนาดใหญ่ ก็ตาม ความรวดเร็วของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะทำให้ผู้เรียนสะดวกสบายอย่างยิ่ง เช่น การทำบัตรประจำตัวประชาชน ผู้รับบริการสามารถทำที่ใดก็ได้ เพราะระบบฐานข้อมูลจะเชื่อมต่อ ถึงกันได้ทุกที่ทั่วประเทศ ทำให้เกิดความสะดวกกับประชาชนผู้รับบริการ

4. แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีต้นทุนประหยัด การเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ เข้าหากันเป็นเครือข่ายเพื่อรับและส่งหรือสำเนาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ ราคาต้นทุนของการใช้ข้อมูลประหยัดมาก เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดส่งแบบอื่น ซึ่งผู้เรียนสามารถรับ และส่ง ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ให้ระหว่างกันผ่านทางสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ได้สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง

[7] สำนักงานคณะกรรมการ (2549) องค์การค้า. หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ตามหลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, หน้า 201.

3. ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต[5]

ความสำคัญของข้อมูลแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งที่ตระหนักกันอยู่เสมอ

1. การจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้ง่ายและสื่อสารได้ รวดเร็ว การจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอยู่ในรูปแบบของสัญญาณ อิเล็กทรอนิกส์ ผู้เรียนสามารถจัดเก็บไว้ในแผ่นบันทึกข้อมูล สามารถบันทึกได้มากกว่ ๑ ล้านตัวอักษร สำหรับการสื่อสารข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้น ข้อมูลสามารถส่งผ่านสัญญาณ อิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยอัตรา 120 ตัวอักษรต่อวินาที และสามารถส่งข้อมูล 200 หน้า ได้ในเวลาเพียง 40 นาที โดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลานั่งป้อนข้อมูลเหล่านั้นซ้ำใหม่อีก

2. ความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยปกติมีการ ส่งข้อมูลด้วยสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งด้วยระบบดิจิตอล วิธีการรับส่งข้อมูล จะมีการตรวจสอบสภาพของข้อมูล หากข้อมูลผิดพลาดก็มีการรับรู้และพยายามหาวิธีแก้ไขให้ข้อมูล ที่ได้รับมีความถูกต้อง โดยอาจให้ทำการส่งใหม่ กรณีที่ผิดพลาดไม่มาก ผู้รับอาจใช้โปรแกรมของตนแก้ไข ข้อมูลให้ถูกต้องได้ด้วยตนเอง

3. ความรวดเร็วของการทำงานจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยปกติ สัญญาณทางไฟฟ้าจะเดินทางด้วยความเร็วเท่าแสง ทำให้การส่งผ่านข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ตจากซีกโลกหนึ่งสามารถทำได้รวดเร็ว ถึงแม้ว่าข้อมูลจากฐานข้อมูลของแหล่งเรียนรู้นั้น จะมีขนาดใหญ่ ก็ตาม ความรวดเร็วของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะทำให้ผู้เรียนสะดวกสบายอย่างยิ่ง เช่น การทำบัตรประจำตัวประชาชน ผู้รับบริการสามารถทำที่ใดก็ได้ เพราะระบบฐานข้อมูลจะเชื่อมต่อ ถึงกันได้ทุกที่ทั่วประเทศ ทำให้เกิดความสะดวกกับประชาชนผู้รับบริการ

4. แหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีต้นทุนประหยัด การเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ เข้าหากันเป็นเครือข่ายเพื่อรับและส่งหรือสำเนาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ ราคาต้นทุนของการใช้ข้อมูลประหยัดมาก เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดส่งแบบอื่น ซึ่งผู้เรียนสามารถรับ และส่ง ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ให้ระหว่างกันผ่านทางสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ได้สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง

5. ชื่อและเลขที่อยู่ไอพีของแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องที่ต่ออยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะมีเลขที่อยู่ไอพี (IP address) และ แต่ละเครื่องทั่วโลกจะต้องมีเลขที่อยู่ไอพีไม่ซ้ำกัน เลขที่อยู่ไอพีนี้จะได้รับการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ให้ แต่ละองค์กรนำไปปฏิบัติเพื่อให้ระบบปฏิบัติการเรียกชื่อง่ายและการบริหารจัดการเครือข่ายทำได้ดี จึง กำหนดชื่อแทนเลขที่อยู่ไอพี เรียกว่า โดเมน โดยจะมีการตั้งชื่อสำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์แต่ละเครื่อง ที่อยู่บน

เครือข่าย เช่น nfe.go.th ซึ่งใช้แทนเลขที่อยู่ไอพี 203.172.142.0 การกำหนดให้มีการใช้ ระบบชื่อโดเมนมีการกำหนดรูปแบบเป็นลำดับชั้น คือ

http: // www.nfe.go.th

หมายเลข 1 หมายถึง เป็นมาตรฐานการสื่อสารในอินเทอร์เน็ต
หมายเลข 2 หมายถึง เครือข่ายเวิลด์ไวด์เว็บ
หมายเลข 3 หมายถึง ชื่อของหน่วยงานหรือเว็บไซต์
หมายเลข 4 หมายถึง ประเภทของหน่วยงาน
หมายเลข 5 หมายถึง ชื่อย่อของประเทศของเว็บไซต์ที่จดโดเมน คือประเทศไทย

ตารางโดเมนที่ประเทศไทยใช้

ชื่อโดเมนหมายเลข 5	**ความหมาย**
ac (academic)	สถาบันการศึกษา
co (company)	บริษัท ห้างร้าน
go (government)	หน่วยงานของรัฐบาล
or (organization)	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร
in (individual)	ส่วนบุคคล
mi (military)	หน่วยงานทางทหาร
net (network)	ผู้ให้ริการเครือข่าย
com (commercial)	หน่วยงานเอกชน ธุรกิจ

บริการจากอินเทอร์เน็ต

1. การสืบค้นข้อมูลความรู้จากเว็บไซต์ต่าง ๆ เพียงแต่พิมพ์คำสำคัญจากเนื้อหา หรือเรื่อง ที่ต้องการค้นคว้าก็จะได้ชื่อเว็บไซต์จำนวนมาก ผู้เรียนสามารถเลือกหาอ่านได้ตามความต้องการ เช่น กล้วยไม้ สัตว์สงวน ข่าวด่วนวันนี้ ราคาทองคำ อุณหภูมิวันนี้ อัตราแลกเปลี่ยนเงิน ฯลฯ (ผู้เรียนสามารถฝึกการใช้อินเทอร์เน็ต จากห้องสมุดประชาชน หรือเรียนรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ)

2. ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หรือที่เรียกกันว่า อีเมล์ เป็นการติดต่อสื่อสารด้วยตัวหนังสือแบบใหม่ แทนจดหมายบนกระดาษ สามารถรับส่งข้อมูลระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว เป็น ที่นิยมในปัจจุบัน

3. การสนทนาหรือห้องสนทนา (Chat room) เป็นการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ต สามารถโต้ตอบกันได้ทันที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถามตอบปัญหาได้หลาย ๆ คน ในเวลาเดียวกัน

4. กระดานข่าว (Web Board) ผู้ใช้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การให้ข้อ เสนอข้อคิดเห็น อภิปรายโต้ตอบ ทุกคนสามารถเข้าไปให้ข้อคิดเห็นได้โดยมีผู้ให้บริการเป็นผู้ตรวจสอบ เนื้อหาและสามารถลบออกจากข้อมูลได้

5. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ หน่วยงานต่าง ๆ จะมีเว็บไซต์ให้บริการข้อมูลและประชาสัมพันธ์องค์กรหรือหน่วยงาน เราสามารถเข้าไปใช้บริการ เช่น สถานที่ตั้งของห้องสมุด บทบาทภารกิจของพิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์อยู่ที่ใดบ้าง แหล่งเรียนรู้มีที่ใดบ้าง ตารางสอบของนักศึกษา กศน. เป็นต้น

6. การอ่านข่าว มีเว็บไซต์บริการข่าว เช่น CNN New York Time ตลอดจนข่าวจากหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย

7. การอ่านหนังสือ วารสาร และนิตยสาร มีบริษัทที่ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์จำนวนมากจัดทำ เป็นนิตยสารออนไลน์ เช่น นิตยสาร MaxPC นิตยสาร Interment ToDay นิตยสารดิฉัน เป็นต้น

8. การส่งการ์ดอวยพร สามารถส่งการ์ดอวยพรอิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-Card ผ่าน อินเทอร์เน็ต โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สะดวก รวดเร็ว

9. การซื้อสินค้าและบริการ เป็นการซื้อสินค้าออนไลน์ โดยสามารถเลือกดูสินค้าพร้อมทั้งคุณสมบัติของสินค้า และสั่งซื้อสินค้าพร้อมชำระเงินด้วยบัตรเครดิตในทันที บริษัทต่าง ๆ จึงมีการโฆษณาขายสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นการใช้อินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ ซึ่งได้รับความนิยมในต่าง ประเทศมาก

10. สถานีวิทยุและโทรทัศน์บนเครื่อข่าย ปัจจุบันสถานีวิทยุบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีหลายร้อยสถานี ผู้ใช้สามารถเลือกสถานีที่..และได้ยินเสียงเหมือนการเปิดฟังวิทยุ ขณะเดียวกัน ก็มีการส่งกระจายภาพวิดีโอบนเครือข่ายด้วย แต่ยังมีปัญหาตรงที่ความเร็วของเครือข่ายที่ยัง ไม่สามารถรองรับการส่งข้อมูลจำนวนมาก ทำให้คุณภาพของภาพไม่ต่อเนื่อง

กิจกรรม

ให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ 1 เรื่อง และบันทึกผลการ ปฏิบัติ ชื่อเว็บไซต์

.....

สรุปเนื้อหาที่ได้

.....

.....

.....

.....

.....

ให้ผู้เรียนศึกษาสื่อในรูปเว็บเพจเรื่องไปษณีย์อิเล็กทรอนิกส์จากแฟ้มชื่อ Index.htm ในโฟลเดอร์ Inchat แล้วช่วยกันตอบคำถามต่อไปนี้

1. E-mail คืออะไร มีประโยชน์อย่างไร

.....

.....

2. ในการส่ง E-mail มีส่วนกรอกข้อมูลต่อไปนี้

ช่อง To มีไว้สำหรับ

.....

ช่อง Subject มีไว้สำหรับ

.....

ช่อง CC และช่อง BCC มีข้อแตกต่างในการใช้งานอย่างไร

.....

3. ถ้าต้องการส่งแฟ้มข้อมูลไปพร้อมกับ E-mail จะต้องทำอย่างไร?

.....

4. เมื่อเราได้รับไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และต้องการทำสำเนาส่งต่อ ทำอย่างไร

.....

.....

5. ให้ผู้เรียนสมัครเป็นสมาชิก เพื่อขอ E-mail Address จากเว็บไซต์ E-mail ใดก็ได้ เช่น http:www.hotmail.com, yahoo.com thaimail.com gmail.com แล้วเขียนชื่อ E-mail ของตน

ประโยชน์ โทษ และมารยาทในการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเรียนรู้

1. **ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต**

อินเทอร์เน็ตเปรียบเสมือนชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก เป็นชุมชนของคนทั่วมุมโลก จึงมีบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา ในที่นี้จะกล่าวถึงประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตหลัก ๆ ดังนี้

1.1 ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail=E=mail) ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-mail เป็นการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยผู้ส่งจะต้องส่งข้อความไปยัง ที่อยู่ของผู้รับ ซึ่งเป็นที่อยู่ในรูปแบบของอีเมล์ เมื่อผู้ส่งเขียนจดหมาย 1 ฉบับ แล้วส่งไปยังที่อยู่นั้น ผู้รับจะได้รับจดหมายภายในเวลาไม่กี่วินาที แม้จะอยู่ห่างกันคนละซีกโลกก็ตาม นอกจากนี้ยังสามารถ ส่งแฟ้มข้อมูลหรือไฟล์แนบไปกับอีเมล์ได้ด้วย

1.2 การขอเข้าระบบจากระยะไกลหรือเทลเน็ต (Telnet) เป็นการบริการอินเทอร์เน็ตรูปแบบหนึ่งโดยที่เราสามารถเข้าไปใช้งานคอมพิวเตอร์อีกเครื่องหนึ่งที่อยู่ไกล ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ถ้าเราอยู่ ที่โรงเรียนทำงานโดยใช้อินเทอร์เน็ตของโรงเรียนแล้วกลับไปที่บ้าน เรามีคอมพิวเตอร์ที่บ้านและต่ออินเทอร์เน็ตไว้เราสามารถเรียกข้อมูลจากที่โรงเรียนมาทำที่บ้านได้ เสมือนกับเราทำงานที่โรงเรียนนั่นเอง

1.3 การโอนถ่ายข้อมูล (File Transfer Protocol หรือ FTP) เป็นการบริการอีกรูปแบบหนึ่งของระบบอินเทอร์เน็ต เราสามารถค้นหาและเรียกข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาเก็บไว้ในเครื่องของเราได้ ทั้งข้อมูลประเภทตัวหนังสือ รูปภาพ และเสียง

1.4 การสืบค้นข้อมูล (Gopher, Archie, World wide Web) หมายถึงการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในการค้นหาข่าวสารที่มีอยู่มากมายแล้วช่วยจัดเรียงข้อมูลข่าวสารหัวข้ออย่างมีระบบ เป็นเมนูทำให้เราหาข้อมูลได้ง่ายหรือสะดวกมากขึ้น

1.5 การแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็น (Usenet) เป็นการให้บริการแลกเปลี่ยน ข่าวสารและแสดงความคิดเห็นที่ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตทั่วโลกสามารถพบปะกัน แสดงความคิดเห็น ของตน โดยมีการจัดการผู้ใช้เป็นกลุ่มหรือนิวกรุ๊ป (New Group) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็น หัวข้อต่าง ๆ เช่น เรื่องหนังสือ เรื่องการเลี้ยงสัตว์ ต้นไม้ คอมพิวเตอร์ และการเมือง เป็นต้น ปัจจุบัน มี Usenet มากกว่า 15,000 กลุ่ม นับเป็นเวทีขนาดใหญ่ให้ทุกคนจากทั่วมุมโลกแสดงความคิดเห็น อย่างกว้างขวาง

1.6 การสื่อสารด้วยข้อความ (Chat, IRC-Internet Relay Chat) เป็นการพูดคุยระหว่าง ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยพิมพ์ข้อความตอบกัน ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารที่ได้รับความนิยมมากอีกวิธีหนึ่ง การ สนทนากันผ่านอินเทอร์เน็ตเปรียบเสมือนเรานั่งอยู่ในห้องสนทนาเดียวกัน แต่ละคนก็พิมพ์ข้อความ โต้ตอบกันไปมาได้ในเวลาเดียวกัน แม้จะอยู่คนละประเทศหรือคนละซีกโลกก็ตาม

http://www.geocities.com/useng_9/33.htm 9 มีนาคม 2522

1.7 การซื้อขายสินค้าและบริการ (E-Commerce = Electronic Commerce) เป็นการ จับจ่ายซื้อสินค้าและบริการ เช่นขายหนังสือ คอมพิวเตอร์ การท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันมีบริษัทใช้ อินเทอร์เน็ตในการทำธุรกิจและให้บริการลูกค้าตลอด 24 ชั่วโมง ในปี 2540 การค้าขายบน อินเทอร์เน็ตมีมูลค่าสูงถึง

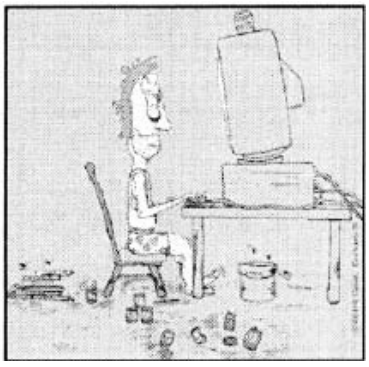
1 แสนล้านบาท และจะเพิ่มเป็น 1 ล้านล้านบาท ในอีก 5 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นโอกาสธุรกิจแบบใหม่ ที่น่าสนใจและเปิดทางให้ทุกคนเข้ามาทำธุรกรรมไม่มากนัก

1.8 การให้ความบันเทิง (Entertain) ในอินเทอร์เน็ตมีบริการด้านความบันเทิงในทุก รูปแบบ ต่าง ๆ เช่น เกม เพลง รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ เป็นต้น เราสามารถเลือกใช้ บริการเพื่อความบันเทิงได้ตลอด 24 ชั่วโมง และจากแหล่งต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก ทั้งประเทศไทย อเมริกา ยุโรป และออสเตรเลีย เป็นต้น

2. โทษของแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ทุกสรรพสิ่งในโลกย่อมมีทั้งด้านที่เป็นคุณประโยชน์และด้านที่เป็นโทษ เปรียบเสมือน เหรียญที่มี 2 ด้านเสมอ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเลือกใช้อย่างไรให้เกิดผลดีต่อเรา ขอยกตัวอย่างโทษที่ อาจจะเกิดขึ้นได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต ดังนี้

2.1 โรคติดอินเทอร์เน็ต (Webaholic) ถ้าจะถามว่าอินเทอร์เน็ตก็เป็นสิ่งเสพติดหรือ? ก็คงไม่ใช่ แต่ถ้าเปรียบเทียบกันแล้วก็คงไม่แตกต่าง หากการเล่นอินเทอร์เน็ตทำให้คุณเสียงานหรือแม้แต่ทำลายสุขภาพ

www.kbyala.ca.th/web-subject/web-tec/pen/my%20web/mywebit7/pan8/word/tot.doc
10 มีนาคม 2552

2.2 อินเทอร์เน็ตทำให้รู้สึกหมกมุ่น มีความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเวลานานขึ้น ไม่สามารถควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตได้ รู้สึกหงุดหงิดเมื่อต้องใช้อินเทอร์เน็ตน้อยลงหรือหยุดใช้ อินเทอร์เน็ตเป็นวิธีในการหลีกเลี่ยงปัญหาหรือคิดว่าการใช้อินเทอร์เน็ตทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น หลอก คนในครอบครัวหรือเพื่อนเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตของตัวเอง การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการ เสี่ยงต่อการสูญเสียงาน การเรียนและความสัมพันธ์ ยังใช้อินเทอร์เน็ตถึงแม้ว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก มีอาการผิดปกติ อย่างเช่น หดหู่ กระวนกระวายเมื่อเลิกใช้อินเทอร์เน็ต ใช้เวลาในการใช้อินเทอร์เน็ต นานกว่าที่ตัวเองได้ตั้งใจไว้

2.3 เรื่องอนาจารผิดศีลธรรม เรื่องของข้อมูลต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาไปในทางขัดต่อศีลธรรม ลามกอนาจาร หรือรวมถึงภาพโป๊เปลือยต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องที่มีมานานพอสมควรแล้วบนโลกอินเทอร์ เน็ต แต่ไม่โจ่งแจ้ง เนื่องจากสมัยก่อนเป็นยุคที่ www ยังไม่พัฒนามากนัก ทำให้ไม่มีภาพออกมา แต่ในปัจจุบันภาพเหล่านี้เป็นที่โจ่งแจ้งบนอินเทอร์เน็ต และสิ่งเหล่านี้สามารถเข้าสู่เด็กและเยาวชน ได้ง่าย โดยผู้ปกครองไม่สามารถที่จะให้ความดูแลได้เต็มที่ เพราะว่าอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นโลกที่ไร้ พรมแดน และเปิดกว้างทำให้สื่อเหล่านี้สามารถเผยแพร่ไปได้รวดเร็ว จนเราไม่สามารถจับกุมหรือเอาผิดผู้ที่ทำ สิ่งเหล่านี้ขึ้นมาได้

2.4 ไวรัส ม้าโทรจัน หนอนอินเทอร์เน็ต และระเบิดเวลา ทำให้ข้อมูลที่เก็บไว้ถูกทำลายหมด

ไวรัส เป็นโปรแกรมอิสระซึ่งจะสืบพันธุ์โดยการจำลองตัวเอง ให้มากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อที่จะทำลายข้อมูล หรืออาจทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานช้าลง โดยการแอบใช้สอยหน่วยความจำหรือพื้นที่ว่างบนดิสก์โดยพลการ

หนอนอินเทอร์เน็ต ถูกสร้างขึ้นโดย Robert Morris, Jr. จนดังกระฉ่อนไปทั่วโลก มันคือโปรแกรมที่จะสืบพันธุ์โดยการจำลองตัวเองมากขึ้นเรื่อยๆ จากระบบหนึ่ง ครอบครองทรัพยากร และ ทำให้ระบบช้าลง

ระเบิดเวลา คือ รหัสซึ่งจะทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นรูปแบบเฉพาะของการโจมตีนั้น ๆ ทำงาน เมื่อสภาพการโจมตีนั้น ๆ มาถึง เช่น ระเบิดเวลาจะทำลายไฟล์ทั้งหมดในวันที่ 31 กรกฎาคม 2542

ส่วนโทษเฉพาะที่เป็นภัยต่อเด็กมีอยู่ 7 ประการ บนอินเทอร์เน็ตสามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

1. การแพร่สื่อลามก มีทั้งที่เผยแพร่ภาพลามกอนาจาร ภาพการสมสู่ ภาพตัดต่อลามก
2. การล่อล่วง โดยปล่อยให้เด็กและเยาวชนเข้าไปพูดคุยกันใน Chat จนเกิดการล่อลวง นัดหมายไปข่มขืนหรือทำในสิ่งที่เลวร้าย
3. การค้าประเวณี มีการโฆษณาเพื่อขายบริการ รวมทั้งชักชวนให้เข้ามาสมัครขายบริการ
4. การขายสินค้าอันตราย มีตั้งแต่ยาสลบ ยาปลุกเซ็กซ์ ปืน เครื่องช็อตไฟฟ้า
5. การเผยแพร่การทำระเบิด โดยอธิบายขั้นตอนการทำงานอย่างละเอียด
6. การพนัน มีให้เข้าไปเล่นได้ในหลายรูปแบบ
7. การเล่มเกม มีทั้งเกมที่รุนแรงไล่ฆ่าฟัน และเกมละเมิดทางเพศ

3. มารยาทในการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเรียนรู้

ทุกวันนี้อินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในแทบทุกด้าน รวมทั้งได้ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาขึ้นในสังคม ไม่ว่าในเรื่องความเป็นส่วนตัว ความ ปลอดภัย เสรีภาพของการพูดอ่านเขียน ความซื่อสัตย์ รวมถึงความตระหนักในเรื่องพฤติกรรมที่เรา ปฏิบัติต่อกันและกันในสังคมอินเทอร์เน็ต ในเรื่องมารยาท หรือจรรยามารยาทบนเน็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนเข้ามาแลกเปลี่ยน สื่อสาร และทำกิจกรรมร่วมกัน ชุมชนใหญ่บ้างเล็กบ้างบน อินเทอร์เน็ตนั้นก็ไม่ต่างจากสังคมบนโลกแห่งความเป็นจริงที่จำเป็นต้องมีกฎกติกา (Codes of Conducr) เพื่อใช้เป็นกลไกสำหรับการกำกับดูแลพฤติกรรมและการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก

❑ **กิจกรรม**

ในความคิดเห็นของผู้เรียนคิดว่าจะมีวิธีการจัดการอย่างไรที่จะรู้ เท่าทันถึงโทษของแหล่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

http://th.answers.yahoo.com/question/indexMqid=20071130091130A4hQlq 10 มีนาคม 2552
ขนิษฐา รุจิโรจน์ อ้างถึงใน http://cc.swu.ac.th/ccnews/content/e1624/e1950/e3918/e3949/indez-th.html มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 9 มีนาคม 2552

แบบทดสอบ เรื่อง การใช้แหล่งเรียนรู้

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ข้อใดเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ มากที่สุด
   ก. ห้องสมุด
   ข. สวนสาธารณะ
   ค. อินเทอร์เน็ต
   ง. อุทยานแห่งชาติ

2. ห้องสมุดประเภทใดที่เก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาเฉพาะวิชา
   ก. ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
   ข. ห้องสมุดโรงเรียนสวนกุหลาบ
   ค. ห้องสมุดมารวย
   ง. ห้องสมุดอำเภอ

3. แหล่งเรียนรู้ หมายถึงข้อใด
   ก. สถานที่ให้ความรู้ตามอัธยาศัย
   ข. แหล่งค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง
   ค. แหล่งรวบรวมความรู้และข้อมูลเฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
   ง. แหล่งข้อมูลและประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ถ้านักศึกษาต้องการรู้เกี่ยวกับโลกและดวงดาว ควรไปใช้บริการแหล่งเรียนรู้ใด
   ก. ท้องฟ้าจำลอง
   ข. เมืองโบราณ
   ค. พิพิธภัณฑ์
   ง. ห้องสมุด

5. หนังสือประเภทใดที่ห้ามยืมออกนอกห้องสมุด
   ก. เรื่องแปล
   ข. หนังสืออ้างอิง
   ค. นวนิยาย เรื่องสั้น
   ง. วรรณกรรมสำหรับเด็ก

6. เหตุใดห้องสมุดจึงต้องกำหนดระเบียบและข้อปฏิบัติในการเข้าใช้บริการ
   ก. เพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้ใช้บริการ
   ข. เพื่อสนองความต้องการแก่ผู้ใช้บริการ
   ค. เพื่อให้การบริหารงานห้องสมุดเป็นไปอย่างเรียบร้อย
   ง. เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาคแก่ผู้ใช้บริการ

7. การจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุดเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุด เป็นบริการประเภทใด
   ก. บริการข่าวสารข้อมูล
   ข. บริการสอนการใช้ห้องสมุด
   ค. บริการแนะนำการใช้ห้องสมุด
   ง. บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

8. ความสำคัญของห้องสมุดข้อใดที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม
   ก. ช่วยให้รู้จักแบ่งเวลาในการศึกษาหาความรู้
   ข. ช่วยให้มีความรู้เท่าทันโลกยุคใหม่ตลอดเวลา
   ค. ช่วยให้มีนิสัยรักการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
   ง. ช่วยให้ระวังรักษาทรัพย์สิน สิ่งของของห้องสมุด

9. ห้องสมุดประเภทใดให้บริการทุกเพศ วัย และความรู้
   ก. ห้องสมุดเฉพาะ
   ข. ห้องสมุดโรงเรียน
   ค. ห้องสมุดประชาชน
   ง. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

10. ห้องสมุดมารวยเป็นห้องสมุดประเภทใด
    ก. ห้องสมุดเฉพาะ
    ข. ห้องสมุดโรงเรียน
    ค. ห้องสมุดประชาชน
    ง. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

11. ข้อใดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการทำกิจกรรมทางศาสนาและสอนคนให้เป็นคนดี
    ก. วัด
    ข. มัสยิด
    ค. โบสถ์
    ง. ถูกทุกข้อ

12. ข้อใดต่อไปนี้คือประโยชน์ที่ได้รับจากอินเทอร์เน็ต
    ก. ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์
    ข. ใช้ค้นหาข้อมูลทำรายงาน
    ค. ดาวน์โหลดโปรแกรม
    ง. ถูกทุกข้อ

13. เว็บไซต์คืออะไร
    ก. แหล่งรวบเว็บเพจ
    ข. แหล่งที่เก็บรวบรวมข้อมูล
    ค. ส่วนที่ช่วยค้นหาเว็บเพจ
    ง. คอมพิวเตอร์เก็บเว็จเพจ

14. เว็บเพจเปรียบเทียบกับสิ่งใด
    ก. ลิ้นชัก
    ข. แฟ้มเอกสาร
    ค. หนังสือ
    ง. หน้าหนังสือ

15. ถ้าหากหน้าเว็บเพจโหลดไม่สมบูรณ์ ต้องแก้ไขอย่างไร?
    ก. กดปุ่มกากบาท
    ข. กดปุ่ม Refresh
    ค. คลิกเม้าส์ที่ปุ่ม
    ง. กดปุ่ม Refresh และคลิกเม้าท์ที่ปุ่ม

16. E-mail ใดต่อไปนี้ได้มาฟรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย
    ก. Supha@ksc.net.th
    ข. Nattaya5001@hotmail.com
    ค. Jan@inet.co.th
    ง. เสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด

17. จดหมายฉบับใดต่อไปนี้จะถูกนำไปเก็บไว้ในโฟเดอร์ Junk mail
    ก. จดหมายที่มีการแนบไฟล์ภาพ และไฟล์เอกสารมาพร้อมกับจดหมาย
    ข. จดหมายที่ผู้รับได้เปิดอ่านเรียบร้อยแล้ว และทำการลบทิ้งไปแล้ว
    ค. จดหมายที่มีข้อความอวยพรจากบุคคลที่เราไม่รู้จัก
    ง. จดหมายโฆษณายาลดน้ำหนักจากบริษัทหรือร้านขายยา

18. ในการใช้งาน Hotmail เมื่อเราลืมรหัสผ่าน เราสามารถเรียกค้นรหัสผ่านของเราได้โดยอะไร
    ก. Sign-out Name
    ข. Sign-in Name
    ค. Secret Question
    ง. ถูกทุกข้อ

แนวคำตอบ

1.ค	2.ค	3.ง	4.ก	5.ข	6.ง	7.ค	8.ง	9.ค
10.ก	11.ง	12.ง	13.ข	14.ง	15.ข	16.ข	17.ง	18.ค

บทที่ 3

การจัดการความรู้

⏩ สาระสำคัญ

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพของงาน หรือสร้างนวัตกรรมใน การทำงาน การจัดการความรู้จึงเป็นการจัดการกับความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคน และ ความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร ด้วยการผสมผสานความ สามารถของคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนางาน พัฒนาคน และ พัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

⏩ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. ออกแบบผลิตภัณฑ์ สร้างสูตร สรุปองค์ความรู้ใหม่ของขอบเขตความรู้
2. ประพฤติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
3. สร้างสรรค์สังคมอุดมปัญญา

⏩ ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ หลักการ
เรื่องที่ 2 กระบวนการจัดการความรู้ การรวมกลุ่มเพื่อต่อยอดความรู้ และการจัดทำสารสนเทศเผยแพร่ความรู้
เรื่องที่ 3 ทักษะกระบวนการจัดการความรู้

แบบทดสอบก่อนเรียน

แบบทดสอบเรื่องการจัดการความรู้

คำชี้แจง จงกาบาท **X** เลือกข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. การจัดการความรู้เรียกสั้น ๆ ว่าอะไร
    ก. MK
    ข. KM
    ค. LO
    ง. QA

2. เป้าหมายของการจัดการความรู้คืออะไร
    ก. พัฒนาคน
    ข. พัฒนางาน
    ค. พัฒนาองค์กร
    ง. ถูกทุกข้อ

3. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
    ก. การจัดการความรู้หากไม่ทำ จะไม่รู้
    ข. การจัดการความรู้ คือการจัดการความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ
    ค. การจัดการความรู้ ถือเป็นเป้าหมายของการทำงาน
    ง. การจัดการความรู้ คือการจัดการความรู้ที่มีในเอกสาร ตำรา มาจัดให้เป็นระบบ

4. ขั้นสูงสุดของการเรียนรู้คืออะไร
    ก. ปัญญา
    ข. สารสนเทศ
    ค. ข้อมูล
    ง. ความรู้

5. ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) คืออะไร
   ก. การจัดการความรู้
   ข. เป้าหมายของการจัดการความรู้
   ค. วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้
   ง. แนวปฏิบัติของการจัดการความรู้
6. รูปแบบของการจัดการความรู้ตามโมเดลปลาทู ส่วน “ท้องปลา” หมายถึงอะไร
   ก. การกำหนดเป้าหมาย
   ข. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
   ค. การจัดเก็บเป็นคลังความรู้
   ง. ความรู้ที่ชัดแจ้ง
7. ผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คือใคร
   ก. คุณเอื้อ
   ข. คุณอำนวย
   ค. คุณกิจ
   ง. คุณลิขิต
8. สารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
   ก. เอกสาร
   ข. วีซีดี
   ค. เว็บไซด์
   ง. ถูกทุกข้อ
9. การจัดการความรู้ด้วยตนเองกับชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ อย่างไร
   ก. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ในบุคคลหลาย ๆ คน รวมกันเป็นชุมชน เรียกว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
   ข. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ให้กับตนเองก็เหมือนกับจัดการความรู้ให้ชุมชนด้วย
   ค. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะจัดการความรู้ด้วยตนเองเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องของชุมชน
   ง. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม

เฉลย : 1) ข 2) ง 3) ก 4) ก 5) ค 6) ข 7) ข 8) ง 9) ก 10) ง

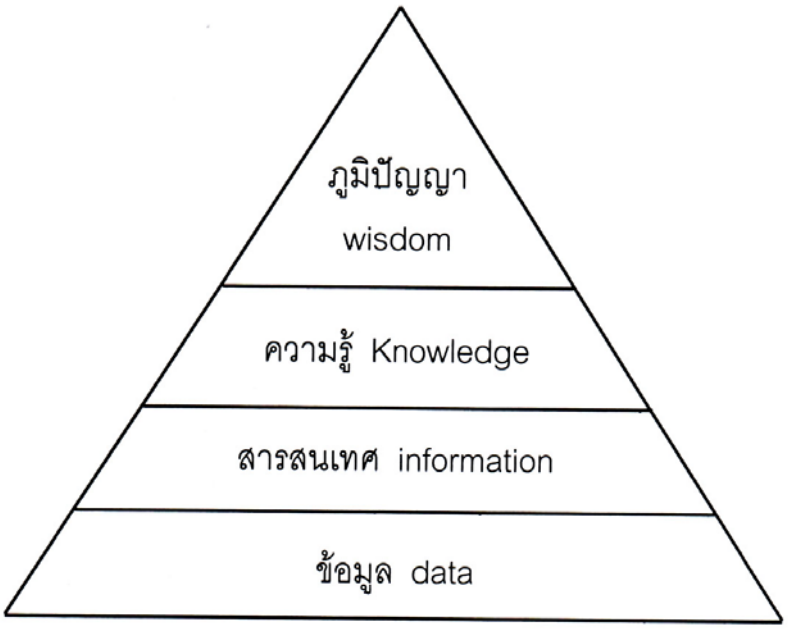
เรื่องที่ 1 : แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการในการเข้าถึงความรู้ และการถ่ายทอด ความรู้ที่ต้องดำเนินการร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการบ่งชี้ความรู้ที่ต้องการใช้ การ สร้างและแสวงหาความรู้ การประมวลเพื่อกลั่นกรองความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การ สร้างช่องทางเพื่อการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการสมัยใหม่กระบวนการ ทางปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการคิด ตัดสินใจ และส่งผลให้เกิดการกระทำ การจัดการจึงเน้นไปที่ การปฏิบัติ

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่ควบคู่กับการปฏิบัติ ซึ่งในการปฏิบัติจำเป็น ต้องใช้ความรู้ที่หลากหลายสาขาวิชามาเชื่อมโยงบูรณาการเพื่อการคิดและตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ จุดกำเนิดของความรู้คือสมองของคน เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในสมอง ชี้แจงออกมาเป็นถ้อยคำหรือ ตัวอักษรได้ยาก ความรู้นั้นเมื่อนำไปใช้จะไม่หมดไป แต่จะยิ่งเกิดความรู้เพิ่มพูนมากขึ้นอยู่ในสมอง ของผู้ปฏิบัติ

ในยุคแรก ๆ มองว่า ความรู้ หรือทุนทางปัญญา มาจากการจัดกระบวนการตีความ สารสนเทศ ซึ่งสารสนเทศก็มาจากการประมวลข้อมูล ขั้นของการเรียนรู้ เปรียบดังปิระมิดตามรูป แบบนี้

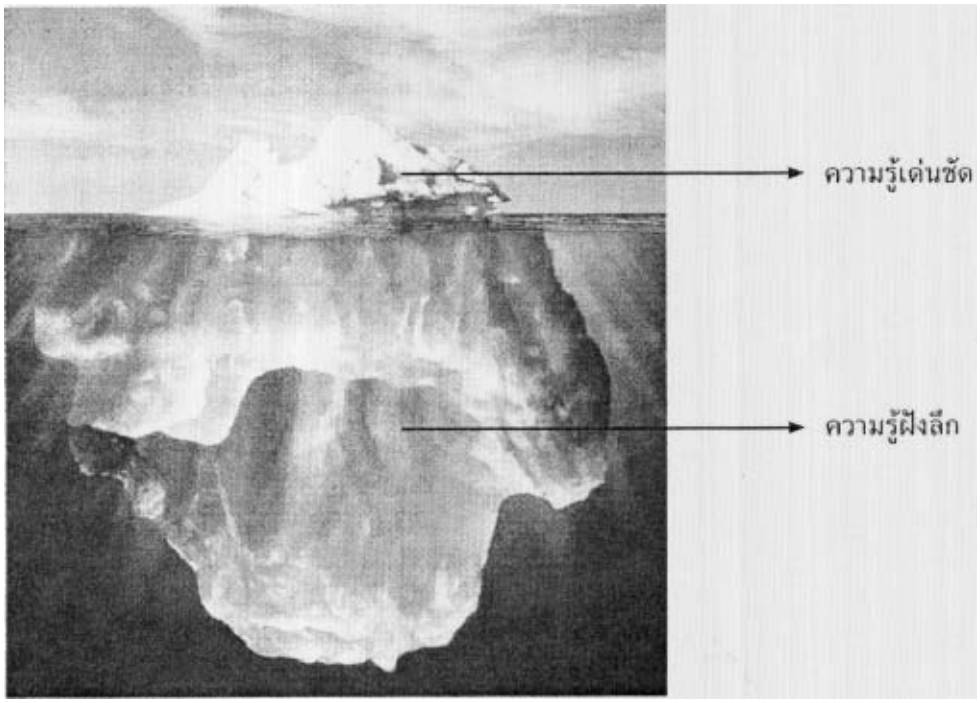

ความรู้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรู้เด่นชัด (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่เป็นเอกสาร ตำรา คู่มือปฏิบัติงาน สื่อต่าง ๆ กฎเกณฑ์ กติกา ข้อตกลง ตารางการทำงาน บันทึกจากการทำงาน ความรู้เด่นชัดจึงมี ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความรู้ในกระดาษ”

2. ความรู้ซ่อนเร้น / ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน พัฒนาเป็นภูมิปัญญา ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่คนได้มาจากประสบการณ์สั่งสมมา นาน หรือเป็นพรสวรรค์อันเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะตัวที่มีมาแต่กำเนิด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่า “ความรู้ในคน” แลกเปลี่ยนความรู้กันได้ยาก ไม่สามารถแลกเปลี่ยนมาเป็นความรู้ที่เปิดเผยได้ ทั้งหมด ต้องเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการเป็นชุมชน เช่นการสังเกต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างการทำงาน

หากเปรียบความรู้เหมือนภูเขาน้ำแข็ง จะมีลักษณะดังนี้

ส่วนของน้ำแข็งที่ลอยพ้นน้ำ เปรียบเหมือนความรู้ที่เด่นชัด คือความรู้ที่อยู่ในเอกสาร ตำรา ซีดี วีดีโอ หรือสื่ออื่น ๆ ที่จับต้องได้ ความรู้นี้มีเพียง 20 เปอร์เซ็นต์

ส่วนของน้ำแข็งที่จมอยู่ในน้ำ เปรียบเหมือนความรู้ที่ยังฝังลึกอยู่ในสมองคน มีความรู้จาก สิ่งที่ตนเองได้ปฏิบัติ ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือให้คนอื่นได้รับรู้ได้ ความรู้ที่ฝังลึกใน ตัวคนนี้มีประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์

ความรู้ 2 ยุค

ความรู้ยุคที่ 1 เน้นความรู้ในกระดาษ เน้นความรู้ของคนส่วนน้อย ความรู้ที่สร้างขึ้นโดยนักวิชาการที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เรามักเรียกคนเหล่านั้นว่า “ผู้มีปัญญา” ซึ่งเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ ไม่มีปัญญา ไม่สนในที่จะใช้ความรู้ของคนเหล่านั้น โลกทัศน์ในยุคที่ 1 เป็นโลกทัศน์ที่ คับแค้น

ความรู้ยุคที่ 2 เป็นความรู้ในคน หรืออยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างคน เป็นการค้นพบ “ภูมิปัญญา” ที่อยู่ในตัวคน ทุกคนมีความรู้เพราะทุกคนทำงาน ทุกคนมีสัมพันธ์กับผู้อื่น จึงย่อมมี ความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนที่เกิดจากการทำงาน และการมีความสัมพันธ์กันนั้น เรียกว่า “ความรู้อันเกิด จากประสบการณ์” ซึ่งความรู้ยุคที่ 2 นี้มีคุณประโยชน์ 2 ประการ คือประการแรก ทำให้เราเคารพ ซึ่งกันและกันต่างก็มีความรู้ ประการที่ 2 ทำให้หน่วยงานหรือองค์กรที่มีความเชื่อเช่นนี้ สามารถใช้ ศักยภาพแฝงของทุกคนในองค์กรมาสร้างผลงาน สร้างนวัตกรรมให้กับองค์กร ทำให้องค์กรมีการ พัฒนามากขึ้น

การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง การจัดการกับความรู้และ ประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคนและความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ด้วยการผสมผสานความสามารถของคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรให้เป็นองคืการแห่งการเรียนรู้

ในปัจจุบันและในอนาคต โลกจะปรับตัวเข้าสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งความรู้กลาย เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคน ทำให้คนจำเป็นต้องสามารถแสวงหาความรู้ พัฒนาและสร้าง องค์กรความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำพาตนเองสู่ความสำเร็จ และนำพาประเทศชาติไปสู่การพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าและสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

คนทุกคนมีการจัดการความรู้ในตนเอง แต่ยังไม่เป็นระบบ การจัดการความรู้เกิดขึ้นได้ในครอบครัวที่มีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พ่อแม่สอนลูก ปู่ย่า ตายาย ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญา ให้แก่ลูกหลานในครอบครัว ทำกันมาหลายชั่วอายุคน โดยใช้วิธีธรรมชาติ เช่นพูดคุย สั่งสอน จดจำ ไม่มีกระบวนการที่เป็นระบบแต่อย่างใด วิธีการดังกล่าวถือเป็นการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง แต่ อย่างใดก็ตาม โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ การใช้วิธีการจัดการ ความรู้แบบธรรมชาติอาจก้าวตามโลกไม่ทัน จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อช่วยให้ องค์กรสามารถทำให้บุคคลได้ใช้ความรู้ตามที่ต้องการได้ทันเวลา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มี ศักยภาพ โดยการสร้างและใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นกว่าเดิม การจัดการ ความรู้หากไม่ปฏิบัติจะไม่เข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ นั่นคือ “ไม่ทำ ไม่รู้” การจัดการความรู้จึง เป็นกิจกรรมของนักปฏิบัติ กระบวนการจัดการความรู้จึงมีลักษณะเป็นวงจรเรียนรู้ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมายคือ การพัฒนางานและพัฒนาคน

การจัดการความรู้ที่แท้จริง เป็นการจัดการความรู้โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เป็นการดำเนิน กิจกรรมร่วมกันในกลุ่มผู้ทำงาน เพื่อช่วยกันดึง “ความรู้ในคน” และคว้าความรู้ภายนอกมาใช้ในการ ทำงาน ทำให้ได้รับความรู้มากขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับความรู้และนำความรู้ที่ได้รับการยกระดับไป ใช้ในการทำงาน เป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น การจัดการความรู้จึงต้องร่วมมือกันทำหลายคน ความ คิดเห็นที่แตกต่างในแต่ละบุคคลจะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ด้วยการใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปณิธานมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อดำเนินการจัดการความรู้แล้วจะเกิด นวัตกรรมในการทำงาน นั่นคือการต่อยอดความรู้ และมีองค์ความรู้เฉพาะเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน ของตนเอง การจัดการความรู้มิใช่การเอาความรู้ที่มีอยู่ในตำราหรือจากผู้ที่เชี่ยวชาญมากองรวมกัน และจัดหมวดหมู่ เผยแพร่ แต่เป็นการดึงเอาความรู้เฉพาะส่วนที่ใช้ในงานมาจัดการให้เกิดประโยชน์ กับตนเอง กลุ่ม หรือชุมชม

“การจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ นำผลจากการปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กัน เสริมพลังของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการชื่นชม ทำให้เป็นกระบวนการแห่งความสุข ความภูมิใจ และการเคารพเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ทักษะเหล่านี้นำไปสู่การสร้างนิสัยคิดบวกทำบวก มองโลก ในแง่ดี และสร้างวัฒนธรรมในองค์กรที่ผู้คนสัมพันธ์กันด้วยเรื่องราวดี ๆ ด้วยการแบ่งปันความรู้ และ แลกเปลี่ยนความรู้จากประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยที่กิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องแทรกอยู่ในการ ทำงานประจำทุกเรื่อง ทุกเวลา”

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

ความสำคัญของการจัดการความรู้

หัวใจของการจัดการความรู้ คือการจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจนงานประสบผลสำเร็จ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง คนกับคนหรือกลุ่มกับกลุ่ม จะก่อให้เกิดการยกระดับความรู้ที่ส่งผลต่อเป้าหมายของการทำงาน นั่นคือเกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของงาน คนเกิดการพัฒนา และส่งผลต่อเนื่องไปถึงองค์กรเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการความรู้จึงถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร ในองค์กร ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ของงาน หากมีการจัดการความรู้ในตนเอง หรือในหน่วยงาน องค์กร จะเกิดผลสำเร็จที่รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากความรู้เพื่อใช้ในการพัฒนางานนั้นเป็นความรู้ที่ได้จากผู้ที่ผ่านการ ปฏิบัติโดยตรง จึงสามารถนำมาใช้ในการพัฒนางานได้ทันที จะเกิดนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน ทั้ง ผลงานที่เกิดขึ้นใหม่ และวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของคนในองค์กรที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน

2. บุคลากร การจัดการความรู้ในตนเองจะส่งผลให้คนในองค์กรเกิดการพัฒนาตนเอง และส่งผลรวมถึงองค์กร กระบวนการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จะทำให้บุคลากรเกิด ความมั่นใจในตนเอง เกิดความเป็นชุมชนในหมู่เพื่อนร่วมงาน บุคลากรเป็นบุคคลเรียนรู้และส่งผล ให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อีกด้วย

3. ยกระดับความรู้ของบุคลากรและองค์กร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้บุคลากรมี ความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม เห็นแนวทางในการพัมนางานที่ชัดเจนมากขึ้น และเมื่อนำไปปฏิบัติจะทำให้ บุคลากรและองค์กรมีองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในเรื่องที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ มีองค์ ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้งาน และจัดระบบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

"*การที่เรามีการจัดการความรู้ในตัวเอง จะพบว่าความรู้ในตัวเราที่คิดว่าเรามีเยอะแล้ว เป็นจริง ๆ แล้วยังน้อยมากเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น และหากเรามีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้กับ บุคคลอื่น จะพบว่า มีความรู้บางอย่างเกิดขึ้นโดยที่เราคาดไม่ถึง และหาเราเห็นแนวทางมีความรู้แล้ว ไม่นำไปปฏิบัติ ความรู้นั้นก็จะไม่มีคุณค่าอะไรเลย หากนำความรู้นั้นไปแลกเปลี่ยน และนำไปสู่การ ปฏิบัติที่เป็นวงจรต่อเนื่องไม่รู้จบ จะเกิดความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมาก หรือที่เรียกว่า "ยิ่งให้ ยิ่งได้รับ"* **"**

หลักการของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ ไม่มีสูตรสำเร็จในวิธีการของการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับปณิธานความมุ่งมั่นที่จะทำงานของตนหรือกิจกรรมของกลุ่มตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม แล้วใช้วิธีการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนางานหรือสร้างนวัตกรรมในงาน มีหลักการ สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. **ให้คนหลากหลายทักษะ หลากหลายวิธีคิด ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์** การ จัดการความรู้ที่มีพลังต้องทำโดยคนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน มีความเชื่อหรือวิธีคิดแตกต่างกัน (แต่มีจุดรวม พลัง คือมีเป้าหมายอยู่ที่งานด้วยกัน) ถ้ากลุ่มที่ดำเนินการจัดการความรู้ประกอบด้วยคน ที่คิดเหมือน ๆ กัน การจัดการความรู้จะไม่มีพลังในการจัดการความรู้ ความแตกต่างหลากหลาย มีคุณค่ามากกว่าความเหมือน

2. **ร่วมกันพัฒนาวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ ๆ** เพื่อบรรลุประสิทธิผลที่กำหนดไว้ ประสิทธิผลประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

   2.1 การตอบสนองความต้องการ ซึ่งอาจเป็นความต้องการของตนเอง ผู้รับบริการ ความต้องการของสังคม หรือความต้องการที่กำหนดโดยผู้นำองค์กร

   2.2 นวัตกรรม ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือวิธีการใหม่ ๆ ก็ได้

   2.3 ขีดความสามารถของบุคคล และขององค์กร

   2.4 ประสิทธิภาพในการทำงาน

3. **ทดลองและการเรียนรู้** เนื่องจากกิจกรรมการจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ จึงต้องทดลองทำเพียงน้อย ๆ ซึ่งถ้าล้มเหลวก็ก่อผลเสียกายไม่มากนัก ถ้าได้ผลไม่ดีก็ยกเลิกความคิด นั้น ถ้าได้ผลดีจึงขยายการทดลอง คือปฏิบัติมากขึ้น จนในที่สุดขยายเป็นวิธีทำงานแบบใหม่ หรือที่ เรียกว่า ได้วิธีการปฏิบัติที่ส่งผลเป็นเลิศ (Best Practice) ใหม่นั่นเอง

4. **นำเข้าความรู้จากภายนอกอย่างเหมาะสม** โดยต้องถือว่าความรู้จากภายนอกยังเป็น ความรู้ที่ “ดิบ” อยู่ ต้องเอามาทำให้ “สุก” ให้พร้อมใช้ตามสภาพของเรา โดยการเติมความรู้ที่มีตาม สภาพของเราลงไป จึงจะเกิดความรู้ที่เหมาะสมกับที่เราต้องการใช้

หลักการของการจัดการความรู้ จึงมุ่งเน้นไปที่การจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือระดมความรู้ในคน และความรู้ในกระดาษทั้งที่เป็นความรู้จากภายนอก และ ความรู้ของกลุ่มผู้ร่วมงาน เอามาใช้และยกระดับความรู้ของบุคคล ของผู้ร่วมงานและขององค์กร ทำให้งานมีคุณภาพสูงขึ้น คนเป็นบุคคลเรียนรู้และองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ จึงเป็นทักษะสิบส่วน เป็นความรู้เชิงทฤษฎีเพียงส่วนเดียว การจัดการความรู้จึงอยู่ในลักษณะ “ไม่ทำ-ไม่รู้”

❑ กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ให้อธิบายความหมายของ “การจัดการความรู้” มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 ให้อธิบายความสำคัญของ “การจัดการความรู้” มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ให้อธิบายหลักของ “การจัดการความรู้” มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 2 : รูปแบบและกระบวนการในการจัดการความรู้

1. รูปแบบการจัดการความรู้

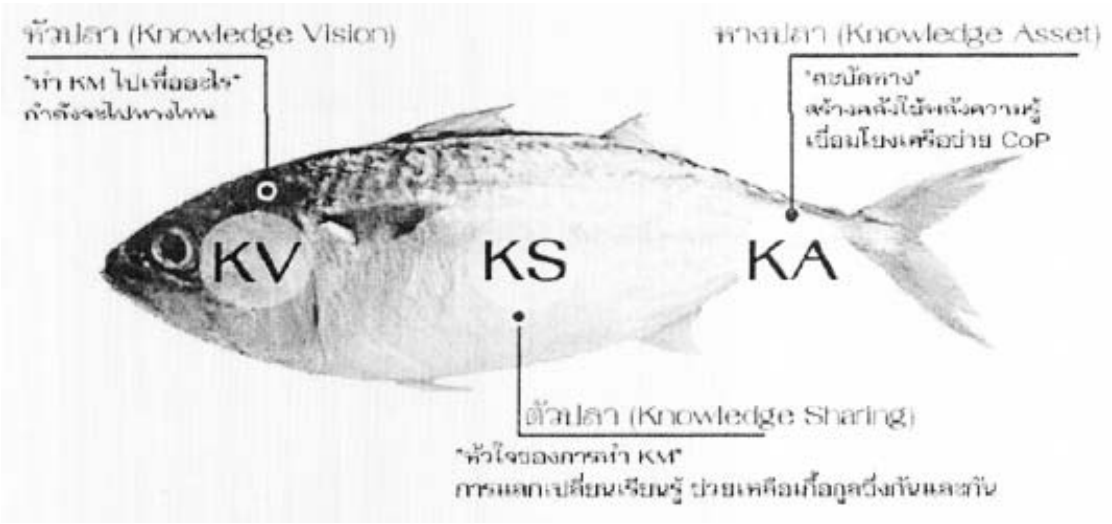
การจัดการความรู้นั้นมีหลายรูปแบบ หรือที่เรียกกันว่า “โมเดล” มีหลากหลายโมเดล หัวใจ ของการจัดการความรู้ คือการจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวคนในฐานะผู้ปฏิบัติและเป็นผู้มีความรู้ การ จัดการความรู้ที่ทำให้คนเคารพในศักดิ์ศรีของคนอื่น การจัดการความรู้นอกจากการจัดการความรู้ใน ตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนางานและพัฒนาตนเองแล้ว ยังมองรวมถึงการจัดการความรู้ในกลุ่มหรือ องค์กรด้วยรูปแบบการจัดการความรู้จึงอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีความรู้ ปฏิบัติใน ระดับความชำนาญที่ต่างกัน เคารพความรู้ที่อยู่ในตัวคน

ดร.ประพนธ์ ผาสุกยืด ได้คิดค้นรูปแบบการจัดการความรู้ไว้ 2 รูปแบบ คือรูปแบบ ปลาทูหรือที่เรียกว่า “โมเดลปลาทู” และรูปแบบปลาตะเพียน หรือที่เรียกว่า “โมเดลปลาตะเพียน” แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวมของการจัดการที่ครอบคลุมทั้งความรู้ที่ชัดแจ้ง และความรู้ที่ฝังลึก ดังนี้

โมเดลปลาทู

เพื่อให้การจัดการความรู้ หรือ KM เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย จึงกำหนดให้การจัดการความรู้ เปรียบเหมือนกับปลาทูตัวหนึ่ง มีสิ่งที่ต้องดำเนินการจัดการความรู้อยู่ 3 ส่วน โดยกำหนดว่า ส่วนหัว คือการกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ชัดเจน ส่วนตัวปลาคือการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกัน และกัน และส่วนปางปลาคือ ความรู้ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ ตาม โมเดลปลาทู

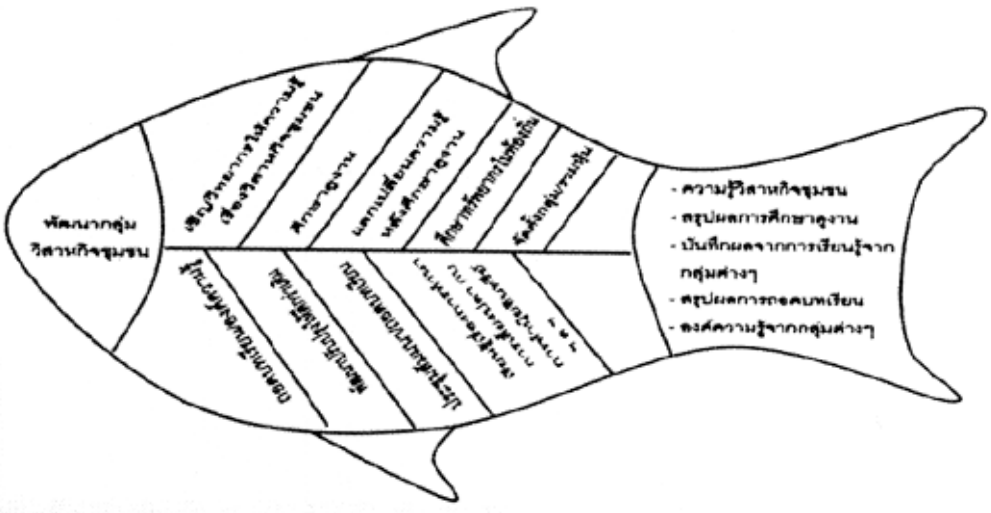

ส่วนที่ 1 “หัวปลา” หมายถึง “Knowledge Vision” KV คือเป้าหลายของการจัดการความรู้ ผู้ใช้ต้องรู้ว่าจะจัดการความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายอะไร เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับวิสัยทัศน์พันธกิจ และยุทธศาสตร์ขององค์กรอย่างใด เช่น จัดการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงาน จัดการความรู้ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านยาเสพติด จัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม จัดการ ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านชีวิตและทรัพย์สิน จัดการความรู้เพื่อฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี ดั้งเดิมของคนในชุมชน เป็นต้น

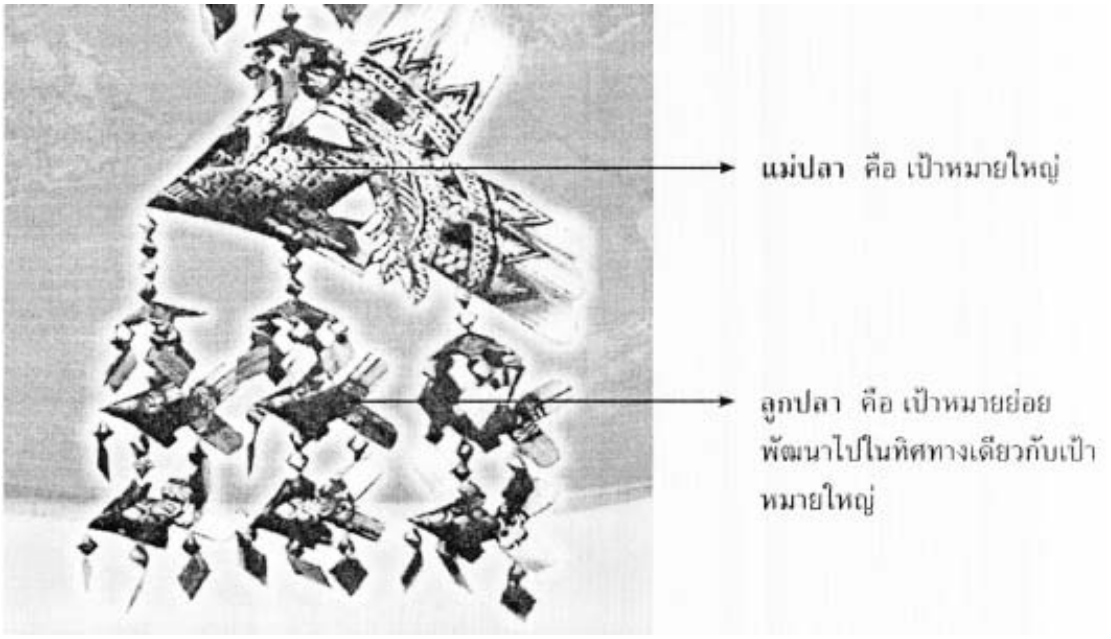
ส่วนที่ 2 “ตัวปลา” หมายถึง “Knowledge Sharing” หรือ KS เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนผู้ปฏิบัติ เน้นการแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานที่ประสบผลสำเร็จ ไม่เน้นที่ปัญหา เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีหลากหลายแบบ อาทิ การเล่าเรื่อง การสนทนา เชิงลึก การชื่นชมหรือการสนทนาสนเชิงบวก เพื่อนช่วยเพื่อน การทบทวนการปฏิบัติงาน การถอด บทเรียน การถอดองค์ความรู้

ส่วนที่ 3 “หางปลา” หมายถึง “Knowledge Assets” หรือ KA เป็นขุมความรู้ที่ได้จาก การแลกเปลี่ยนความรู้ มีเครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ที่มีชีวิตไม่หยุดนิ่ง คือ นอกจากจัดเก็บความรู้ แล้วยังง่ายในการนำความรู้ออกมาใช้จริง ง่ายในการนำความรู้ออกมาต่อยอด และง่ายในการปรับ ข้อมูลไม่ให้ล้าสมัย ส่วนนี้จึงไม่ใช่ส่วนที่มีหน้าที่เก็บข้อมูลไว้เฉย ๆ ไม่ใช่ห้องสมุดสำหรับเก็บสะสม ข้อมูลที่นำไปใช้จริงได้ยาก ดังนั้น เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือจัดเก็บความรู้ อันทรงพลังยิ่งในกระบวนการจัดการความรู้

ตัวอย่างการจัดการความรู้เรื่อง “พัฒนากลุ่มวิสาหกินชุมชน ในรูปแบบปลาทู

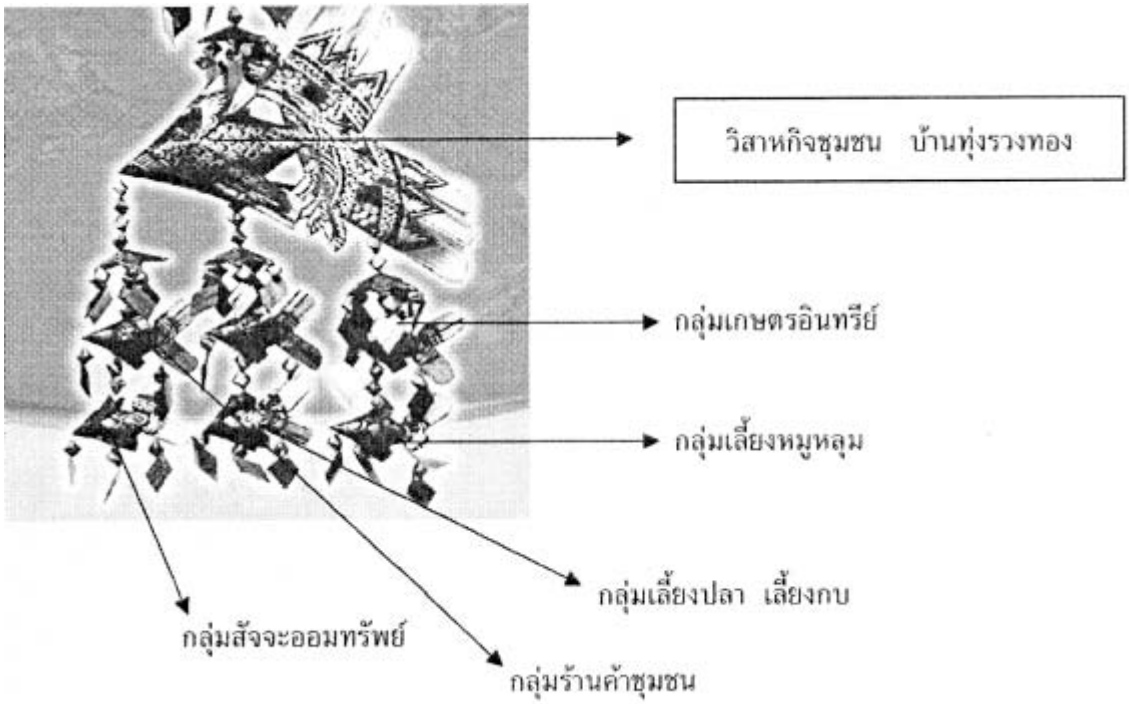
โมเดลปลาตะเพียน

จากโมเดล “ปลาทู” ตัวเดียวมาสู่โมเดล “ปลาตะเพียน” ที่เป็นฝูง โดยเปรียบแม่ปลา “ปลาตัวใหญ่” ได้กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ขององค์กรใหญ่ ในขณะที่ปลาตัวเล็กหลาย ๆ ตัว เปรียบ ได้กับเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ต้องไปตอบสนองเป้าหมายใหญ่ขององค์กร จึงเป็นปลาทั้งฝูง เหมือน “โมบายปลาตะเพียน” ของเล่นเด็กไทยสมัยโบราณที่ผู้ใหญ่สานเอาไว้แขวนเหนือเปลเด็ก เป็น ฝูงปลาที่หันหน้าไปในทิศทางเดียวกัน และมีความเพียรพยายามที่จะว่ายไปในกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา

ปลาใหญ่อาจเปรียบเหมือนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใน ชุมชนซึ่งการพัฒนาอาชีพดังกล่าว ต้องมีการแก้ปัญหาและพัฒนาร่วมกันไปทั้งระบบเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งการทำบัญชีครัวเรือน การทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ หากการแก้ปัญหาที่ปลาตัวเล็กประสบผลสำเร็จ จะส่งผลให้ปลาใหญ่หรือ เป้าหมายในระดับชุมชนประสบผลสำเร็จด้วยเช่น นั่นคือปลาว่ายไปข้างหน้าอย่างพร้อมเพรียงกัน

ที่สำคัญ ปลาแต่ละตัวไม่จำเป็นต้องมีรูปร่างและขนาดเหมือนกัน เพราะการจัดการ ความรู้ของแต่ละเรื่อง มีสภาพของความยากง่ายในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน รูปแบบของการจัดการ ความรู้ของแต่ละหน่วยย่อยจึงสามารถสร้างสรรค์ ปรับให้เข้ากับแต่ละที่ได้อย่างเหมาะสม ปลา บางตัวอาจมีท้องใหญ่เพราะอาจมีส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาก บางตัวอาจเป็นปลาที่หางใหญ่ เด่นในเรื่องของการจัดระบบคลังความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติมา แต่ทุกตัวต้องมีหัวและตาที่มองเห็น เป้าหมายที่จะไปอย่างชัดเจน

การจัดการความรู้ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ ในทุกขั้นตอนของการทำงาน เช่นก่อนเริ่มงานจะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในสิ่งที่กำลังจะทำ จะเป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองหรืออาศัยความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน มีการศึกษาวิธีการและ เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ได้ผลพร้อมทั้งค้นหาเหตุผลด้วยว่าเป็นเพราะอะไร และจะสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ นั้นมาใช้งานที่กำลังจะทำนี้ได้อย่างไร ในระหว่างที่ทำงานอยู่เช่นกัน จะต้องมีการทบทวนการทำงาน อยู่ตลอดเวลา เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการทบทวนกิจกกรรมย่อยในทุก ๆ ขั้นตอน หมั่น ตรวจสอบอยู่เสมอว่าจุดมุ่งหมายของงานที่ทำอยู่นี้คืออะไร กำลังเดินไปถูกทางหรือไม่ เพราะเหตุใด ปัญหาคืออะไร จะต้องทำอะไรให้แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ และนอกจากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นการ ทำงานหรือเมื่อจบโครงการ ก็จะต้องมีการทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้มาแล้วว่ามีอะไรบ้างที่ทำได้ดี มี อะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือรับไว้เป็นบทเรียน ซึ่งการเรียนรู้ตามรูปแบบปลาทูนี้ ถือเป็นหัวใจ สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นวงจรอยู่ส่วนกลางของรูปแบบการจัดการความรู้นั่นเอง

2. กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าถึงขั้นตอน ที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่า เป้าหมายการทำงานของเราคืออะไร และเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายเราจำต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไร อยู่ในรูปแบบใด อยู่กับใคร

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานของคน ในองค์กรเพื่อเอื้อให้คนมีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิด การสร้างความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการจัดทำสารบัญและจัดเก็บความรู้ประเภทต่าง ๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวมและการค้นหาความรู้ นำมาใช้ได้ง่ายและรวดเร็วย

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปเอกสาร หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่มีมาตรฐาน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่าย

5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ เข้าถึงความรู้ ได้ง่ายและสะดวก เช่นใช้เทคโนโลยี เว็บบอร์ด หรือบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้หลายวิธีการ หากเป็นความรู้เด่นชัด อาจจัดทำ เป็นเอกสาร ฐานความรู้ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หากเป็นความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวคน อาจจัดทำเป็น ระบบแลกเปลี่ยนความรู้เป็นทีมข้ามสายงาน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ พี่เลี้ยงสอนงาน การสับเปลี่ยน งาน การยืมตัวเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ การเรียนรู้ของบุคคลจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งจะไปเพิ่มพูน องค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ความรู้เหล่านี้จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ ๆ เป็นวงจรที่ไม่สิ้นสุด เรียกว่าเป็น “วงจรแห่งการเรียนรู้

ตัวอย่างของการะบวนการจัดการความรู้

"วิสาหกิจชุมชน" บ้านทุ่งรวงทอง

1. การบ่งชี้ความรู้

หมู่บ้านทุ่งรวงทองเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในอำเภอจุน จังหวัดพะเยา จากการที่หน่วยงาน ต่าง ๆ ได้ไปส่งเสริมให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน และเห็นความสำคัญของการรวมตัวกัน เพื่อเกื้อกูล คนในชุมชนให้มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงมีเป้าหมายจะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน จึงต้องมีการบ่งชี้ความรู้ที่จำเป็นที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน นั่นคือหาข้อมูลชุมชนใน ประเทศไทยมีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และเมื่อศึกษาข้อมูลแล้วทำให้รู้ว่าความรู้เรื่องวิสาหกิจ ชุมชนอยู่ที่ไหน นั่นคืออยู่ที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่มาส่งเสริม และอยู่ในชุมชนที่มีการทำ วิสาหกิจชุมชนแล้วประสบผลสำเร็จ

2. การสร้างและแสวงหาความรู้

จากการศึกษาหาข้อมูลแล้วว่า หมู่บ้านที่ทำเรื่องวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จอยู่ที่ไหน ได้ประสานหน่วยงานราชการ และจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเตรียมการในการไปศึกษาดูงาน เมื่อไปศึกษาดูงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น เข้าใจรูปแบบ กระบวนการ ของการทำวิสาหกิจชุมชน และแยกกันเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในการทำ วิสาหกิจชุมชนในหมู่บ้านของตนเอง เมื่อกลับมาแล้ว มีการทำเวทีหลายครั้ง ทั้งเวทีใหญ่ที่คนทั้ง หมู่บ้านและหน่วยงานหลายหน่วยงานมาให้คำปรึกษา ชุมชนร่วมกันคิด วางแผน และตัดสินใจ รวมทั้งมีเวทีย่อยเฉพาะกลุ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีชาวบ้านหลายครั้ง ทำให้ชุมชนเกิด การพัฒนาในหลายด้าน เช่น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ

การทำหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน เป็นความรู้ใหม่ของคนในชุมชน ชาวบ้านได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีส่วนราชการและองค์กรเอกชนต่าง ๆ ร่วมกันหนุนเสริมการทำงานอย่างบูรณาการ และจากการถอดบทเรียนหลายครั้ง ชาวบ้านมีความรู้เพิ่มมากขึ้นและบันทึกความรู้อย่างเป็นระบบนั่นคือ มีความรู้เฉพาะกลุ่ม ส่วนใหญ่ จะบันทึกในรูปเอกสาร และมีการทำวิจัยจากบุคคลภายนอก

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้

มีการจัดทำข้อมูล ซึ่งมาจากการถอดบทเรียน และการจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่เฉพาะ กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษา กศน. และนักเรียนในระบบโรงเรียน รวมทั้งมีนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของ กศน. อำเภอจุน ด้วย

5. การเข้าถึงความรู้

นอกจากการมีข้อมูลในชุมชนแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดทำข้อมูลเพื่อให้คนเข้าถึงความรู้ได้ง่าย ได้นำข้อมูลใส่อินเตอร์เน็ต และในแต่ละตำบลจะมี อินเตอร์เน็ตตำบลให้บริการ ทำให้คนภายนอกเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และมีการเข้าถึงความรู้จากการ แลกเปลี่ยนเรียนร่วมกันจากการมาศึกษาดูงานของคนภายนอก

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

ในการดำเนินงานกลุ่ม ชุมชน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในหลายรูปแบบ ทั้งการไป ศึกษาดูงาน การศึกษาเป็นการส่วนตัว การรวมกลุ่มในลักษณะชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ที่แลกเปลี่ยน เรียนร่วมกันทั้งเป็นทางกายและไม่เป็นทางการ ทำให้กลุ่มได้รับความรู้มากขึ้น และบางกลุ่มเจอ ปัญหาอุปสรรค โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้กลุ่มต้องมาทบทวนร่วมกันใหม่ สร้าง ความเข้าใจร่วมกัน และเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการจากกลุ่มอื่นเพิ่มเติม ทำให้กลุ่มสามารถดำรง อยู่ได้โดยไม่ล่มสลาย

7. การเรียนรู้

กลุ่มได้เรียนรู้หลายอย่างจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน การที่กลุ่มมีการพัฒนาขึ้น นั่นแสดงว่า กลุ่มมีความรู้มากขึ้นจากการลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนา นอกจากความรู้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการยกระดับความรู้ของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความคิด ของคนในชุมชน ชุมชนมีความคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้ร่วมกันบ่อยขึ้น มีความคิดในการพึ่งพาตนเอง และเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

❑ กิจกรรม

1. รูปแบบของการจัดการความรู้มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. กระบวนการจัดการความรู้มีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างกลุ่ม หรือชุมชนที่มีการจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ และอธิบายด้วยว่า สำเร็จอย่างไร เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 3 : การรวมกลุ่มเพื่อต่อยอดองค์ความรู้

1. บุคคลและเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

ในการจัดการความรู้ด้วยวิธีการรวมกลุ่มปฏิบัติการเพื่อต่อยอดความรู้ การแลกเปลี่ยน เรียนรู้เพื่อดึงความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลออกมาแล้วสกัดเป็นขุมความรู้ หรือองค์ความรู้เพื่อใช้ในการ ปฏิบัติงานนั้น จะต้องมีบุคคลที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในบรรยากาศของการมีใจใน การแบ่งปันความรู้ รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้คนอยากที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บุคคล ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ มีดังต่อไปนี้

“คุณเอื้อ” ชื่อเต็มคือ **“คุณเอื้อระบบ”** เป็นผู้นำระดับสูงขององค์กร หน้าที่สำคัญคือ

1) ทำให้การจัดการความรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานตามปกติขององค์กร
2) เปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรเป็น “ผู้นำ” ในการพัฒนาวิธีการทำงานที่ตนรับผิดชอบ และนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน สร้างวัฒนธรรมการเอื้ออาทร และแบ่งปันความรู้ และ
3) หากุศโลบายทำให้ความสำเร็จของการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้มีการนำไปใช้มากขึ้น

“คุณอำนวย” หรือผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้ เป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำคนมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำงานร่วมกัน ช่วยให้คนเหล่านั้นสื่อสารกันให้เกิดความเข้าใจ เห็นความสามารถของกันและกัน เป็นผู้เชื่อมโยงคนหรือหน่วยงานเข้ามาหากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อมระหว่างคนที่มีความรู้หรือ ประสบการณ์กับผู้ต้องการเรียนรู้ และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ คุณอำนวยต้องมีทักษะที่สำคัญ คือทักษะการสื่อสารกับคนที่แตกต่างหลากหลาย รวมทั้งต้องเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย และรู้จักประสานความแตกต่างเหล่านั้นให้มีคุณค่าในทางปฏิบัติ ผลักดันให้เกิดการพัฒนางาน และ ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ค้นหาความสำเร็จ หรือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

“คุณกิจ” คือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน คนทำงานที่รับผิดชอบตามหน้าที่ของตนในองค์กร ถือเป็นผู้จัดการความรู้ตัวจริงเพราะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ มีประมาณร้อยละ 90 ของทั้งหมด เป็นผู้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการใช้การจัดการความรู้ของกลุ่มตน เป็นผู้ค้นหาและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม และดำเนินการเสาะหาและดูดซับความรู้จากภายนอกเพื่อนำมาประยุกต์ ใช้ให้บรรลุเป้าหมายร่วมที่กำหนดไว้ เป็นผู้ดำเนินการจดบันทึกและจัดเก็บความรู้ให้หมุนเวียนต่อยอด ความรู้ไปไม่รู้จบ

“คุณลิขิต” คือคนที่ทำหน้าที่จดบันทึกกิจกรรมจัดการความรู้ต่าง ๆ เพื่อจัดทำเป็นคลัง ความรู้ขององค์กร

ในการจัดการความรู้ที่อยู่ในคน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการเล่าเรื่องสู่กันฟัง บุคคลที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันเพื่อเล่าเรื่องคือผู้นำสูงสุด หรือที่เรียกว่า “คุณเอื้อ” เมื่อรวมตัวกันแล้วแต่ละคนได้เล่าเรื่องที่ประสบผลสำเร็จจากการปฏิบัติของตนเองออกมาให้เพื่อนฟัง คน ที่เล่าเรื่องแต่ละเรื่องนั้นเรียกว่า “คุณกิจ” และในระหว่างที่เล่าจะมีการซักถามความรู้ เพื่อให้เห็น แนวทางของการปฏิบัติ เทคนิค เคล็ดลับในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เรียกว่า “คุณอำนวย” และในขณะที่เล่าเรื่องจะมีผู้คอยจดบันทึก โดยเฉพาะเคล็ดลับ วิธีการทำงานให้ ประสบผลสำเร็จ นั่นคือ “คุณลิขิต” ซึ่งก็หมายถึง คนที่คอยจดบันทึกนั่นเอง เมื่อทุกคนเล่าจบ ได้ฟังเรื่องราว วิธีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จแล้ว ทุกคนช่วยกันสรุป ความรู้ที่ได้จากการสรุปนี้ เรียกว่า “แก่นความรู้” นั่เนอง

เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หัวใจสำคัญคือการจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวคน เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง กับการจัดงานความรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1. **การประชุม** (สัมมนา ปฏิบัติการ) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หน่วยงานองค์กรต่างๆ มีการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ในรูปแบบนี้ กันมาก โดยเฉพาะกลุ่มงานราชการ

2. **การไปศึกษาดูงาน** นั่นคือแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการไปศึกษาดูงาน มีการซักถาม หรือ จัดทำเวทีแสดงความคิดเห็นในระหว่างไปศึกษาดูงาน ก็ถือเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน คือ ความรู้ยายจากคนไปสู่คน

3. **การเล่าเรื่อง** (Storytelling) เป็นการร่วมกลุ่มกันของผู้ปฏิบัติงานที่มีลักษณะคล้ายกัน ประมาณ 8-10 คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการเล่าเรื่องสู่กันฟัง การเล่าเรื่องผู้ฟังจะต้องนั่งฟังอย่าง มีสมาธิ หรือฟังอย่างลึกซึ้งจะทำให้เข้าใจในบริบทหรือสภาพความเป็นไปของเรื่องที่เล่า เมื่อแต่ละคน เล่าจบ จะมีการสกัดความรู้ ที่เป็นเทคนิค วิธีการที่ให้งานประสบผลสำเร็จออกมา งานที่ทำจน ประสบผลสำเร็จเรียกว่า best practice หรือการปฏิบัติงานที่เลิศ ซึ่งแต่ละคนอาจมีวิธีการที่แตกต่าง กัน ความรู้ที่ได้ถือเป็นการยกระดับความรู้ให้กับคนที่ยังไม่เคยปฏิบัติ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนางานของตนเองได้

4. **ชุมชนนักปฏิบัติ** (Community of Practice : CoPS) เป็นการรวมตัวกันของคนที่สนใจ เรื่องเดียวกัน รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเป็นทางการแบะไม่เป็นทางการ ผ่านการสื่อสาร หลาย ๆ ช่องทาง อาจรวมตัวกันในลักษณะของการประชุม สัมมนา และแลกเปลี่ยนความรู้กัน หรือการรวมตัวในรูปแบบอื่น เช่น การตั้งเป็นชมรม หรือใช้เทคโนโลยีในการแลกเปลี่ยนความรู้กันใน ลักษณะของเว็บบล็อก ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ทุกที ทุกเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ และต่อยอดความรู้

5. การสอนงาน หมายถึงการถ่ายทอดความรู้หรือบอกวิธีการทำงาน การช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งการสร้างบรรยากาศเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน ความรู้จากคนที่รู้มาก ไปสู่คนที่รู้น้อยในเรื่องนั้น ๆ

6. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) หมายถึง การเชิญทีมอื่นมาแบ่งปันประสบการณ์ดี ๆ ที่เรียว่า best practice มาแนะนำ มาสอน มาบอกต่อ หรือมาเล่าให้เราฟัง เพื่อเราจะได้นำไป ประยุกต์ใช้ในองค์กรของเราได้ และเปรียบเทียมเป็นระยะ เพื่อยกระดับความรู้และพัฒนางานให้ดี ยิ่งขึ้นต่อไป

7. การทบทวนก่อนการปฏิบัติงาน (Before Action Review : BAR) เป็นการทบทวนการทำงานก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อดูความพร้อมก่อนเริ่มการอบรม ให้ความรู้ หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ โดยการเชิญคณะทำงานมาประชุมเพื่อตรวจสอนความพร้อม แต่ละฝ่ายนำเสนอถึงความพร้อมของ ตนเองตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ การทบทวนก่อนการปฏิบัติงานจึงเป็นการป้องกันความผิดพลาดที่ จะเกิดขึ้นก่อนการทำงานนั้นเอง

8. การทบทวนขณะปฏิบัติงาน (During Action Review : DAR) เป็นการทบทวนใน ระหว่างที่ทำงาน หรือจัดอบรม โดยการสังเกตและนำผลจากการสังเกตมาปรึกษาหารือและแก้ ปัญหาในขณะทำงานร่วมกัน ทำให้ลดปัญหา หรืออุปสรรคในระหว่างการทำงานได้

9. การทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) เป็นการติดตามผล หรือทบทวนการทำงานของผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือคณะทำงานหลังเลิกกิจกรรมแล้ว โดยการนั่งทบทวน สิ่งที่ได้ปฏิบัติไปร่วมกัน ผ่านการเขียนและการพูด ด้วยการตอบคำถามง่าย ๆ ว่า คาดหวังอะไรจาก การทำกิจกรรมนี้ ได้ตามที่คาดหวังหรือไม่ ได้เพราะอะไร ไม่ได้เพราะอะไร และจะทำอย่างไรต่อไป

10. การจัดทำดัชนีผู้รู้ คือการรวบรวมผู้ที่เชี่ยวชาญ เก่งเฉพาะเรื่อง หรือภูมิปัญญา มา รวบรวม จัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งรูปแบบที่เป็นเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้คนได้เข้าถึง แหล่งเรียนรู้ได้ง่าย และนำไปสู่กิจกรรมการแลกเปลี่ยนรู้ต่อไป

เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครื่องมืออีกหลายชนิดที่นำไปใช้ การจัดการความรู้ เครื่องมือที่มีผู้นำมาใช้มากในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับตนเองและระดับกลุ่ม คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเทคนิคการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากวิธีการทำงาน ของคนอื่นที่ประสบผลสำเร็จ หรือที่เรียกว่า best practice เป็นการเรียนรู้ทางลัด นั่นคือเอาเทคนิค วิธีการทำงานที่คนอื่นทำแล้วประสบผลสำเร็จมาเป็นบทเรียน และนำวิธีการนั้นมาประยุกต์ใช้กับ ตนเอง เกิดวิธีการปฏิบัติใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นวงจรเรื่อยไปไม่สิ้นสุด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก การเล่าเรื่อง มีลักษณะดังนี้

การเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง หรือ Storytelling เป็นเครื่องมืออย่างง่ายในการจัดการความรู้ ซึ่งมีวิธีการ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถใช้ได้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย เป็นการเล่าประสบการณ์ในการทำงานของแต่ ละคนว่า มีวิธีการทำอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ

กิจกรรมเล่าเรื่อง ต้องทำอย่างไรบ้าง

กิจกรรมจัดการความรู้ โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้คุณกิจ (สมาชิกทุกคน) เขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตนเองเพื่อให้ความรู้ฝังลึกในตัว (Tacit Knowledge) ปรากฏออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Expicit Knowledge)
2. เล่าเรื่องความสำเร็จของตนเอง ให้สมาชิกในกลุ่มย่อย ฟัง
3. คุณกิจ (สมาชิก) ในกลุ่ม ช่วยกันสกัดขุมความรู้ จากเรื่องเล่า เขียนบนกระดาษลิปชาร์ต
4. ช่วยกันสรุปขุมความรู้ที่สกัดได้จากเรื่อง ซึ่งมีจำนวนหลายข้อ ให้กลายเป็นแก่นความรู้ ซึ่งเป็นหัวใจที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จ
5. ให้แต่ละกลุ่ม คัดเลือกเรื่องเล่าที่ดีที่สุด เพื่อนำเสนอในที่ประชุมใหญ่
6. รวมเรื่องเล่าของทุกคน จัดทำเป็นเอกสารคลังความรู้ของกองค์กร หรือเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน

ขุมความรู้ คือวิธีการแก้ปัญหา หรือพัฒนางาน

แก่นความรู้ คือบทสรุปของขุมความรู้ (เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า)

ตัวอย่างเรื่องเล่า ...ประสบการณ์ความสำเร็จ

เรื่อง “อดีตเด็กหลงผิด สู่ผู้นำความคิดเยาวชน

..อรรพผล บุญเลี้ยง..

“ตอนเด็ก ๆ ชีวิตผลนี่ก็แบบสุด ๆ เหมือนกันนะ อย่างตอนมัธยมต้น ผมเคยโดนคดี ธนบัตรปลอม พอมาช่วงมัธยมปลายก็มาโดนคดีค้าอาวุธสงคราม ซึ่งตอนนั้นจะว่าไปจริง ๆ มันไม่ใช่ ของผมนะ แต่เป็นของเพื่อน ๆ ที่มาอยู่กับเรามากกว่า ก็จะมีปืนเอ็ม 16 สองกระบอก ปืน 11 มม. สองกระบอก มีลูกกระบอกส่องวิถี 56 นัด ส่วนคดียาเสพติดที่โดน ผมจะมียาบ้าในครอบครอง 800 เม็ด แล้วก็กัญชา 2 กิโล

ชีวิตผมมันก็อยู่ในวงการนี้มาตลอด การจะเข้าไปสัมผัสกับสิ่งเหล่านี้มันก็เลยไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร แล้วตอนนี้โดนจับก็เป็นการตกกระไดพลอยโจนมากกว่า เพราะตอนนั้นเป็นช่วงที่ผมหันหลังให้ กับทุกอย่าง แล้วก็ขึ้นจากบ้านที่สุราษฎร์ธานีมาเรียนรามคำแหง วันหนึ่งคิดถึงบ้านและเพื่อน ๆ ก็ เลยกลับไปเยี่ยมเพื่อน ตำรวจก็มาล็อคตัวพาเข้าไปบ้านทันที ผมเจอข้อหาคดีสูญกัญชาและถูกคุม ประพฤติ 3 ปี

บางครั้งเคยเจอเหตุการณ์หันหลังชนกันกับเพื่อน 2 คน แล้วมีคนล้อมรุมกระทืบกว่า 20 คน ส่วนหนึ่งอาจจะด้วยผมเป็นคนมีเพื่อนเยอะ พอใครมาขอความช่วยเหลือผมก็ช่วย พอใครเกิด เรื่องอะไรขึ้นก็ต้องเข้าไปช่วยทุกที แต่อย่างที่บอกครับ ผมก็มีขีดจำกัดการช่วยเหลือของผมอยู่ มี 2 ข้อ ที่ผมจะไม่เข้าไปช่วย นั่นคือการไปหาเรื่องคนอื่นก่อน แล้วก็ต้องไม่ใช่เรื่องผู้หญิง เพราะถ้าเป็น 2 กรณีนี้ ผมจะไม่ช่วยเหลืออย่างเด็ดขาด

อยู่ห่างบ้านอยู่ห่างครอบครัว เบื้องหลังผมจะเป็นแบบนี้ตลอด แต่พอเข้าบ้านปุ๊บ!! ผมก็ จะกลายเป็นลูกชายที่น่ารัก เป็นหลานที่เรียบร้อยในสายตาย่าไปในทันที เพราะอะไรเหรอครับ ก็ เพราะผมมีรางวัลเยาวชนดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2544 การันตีไงครับ ผมเป็นคนเรียนเก่ง เคยเป็น ตัวแทนของโรงเรียนไปประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์ได้ที่ 1 ของประเทศ ก่อนจะไปแข่งระดับนานาชาติ ที่ประเทศมาเลเซีย ผลก็คือได้รับรางวัลชนะเลิศด้านสิ่งแวดล้อมกลับมาครับ

กระทั่งช่วงที่ถูกคุมความประพฤตินั่นละครับ ครอบครัวถึงรู้ถึงพฤติกรรมผมทั้งหมด แต่เมื่อ ทุกอย่างมันมาถึง ทุกคนก็ต้องยอมรับ ซึ่งในใจส่วนลึกตอนนั้นผมแคร์ความรู้สึกของย่ามาก ผมรักย่า มาก เพราะท่านเลี้ยงผมมาตั้ง 12 ปี ผมไม่อยากให้ท่านเสียใจ แต่เมื่อเรื่องมันแก้ไขไม่ได้เสียแล้ว สิ่งที่ผมจะทำได้ คือการปรับปรุงตัวใหม่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ทุกคน ให้คุณย่ากลับมาอีกครั้ง

ผมตัดสินใจเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมาเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงอย่างที่ตั้งใจเอาไว้ โดยเลือกคณะรัฐศาสตร์ เอกการเมืองการปกครอง ผมอยากพิสูจน์ตัวเองให้ทุกคนเห็น ทั้งจะหาเงิน เรียนเองโดยไม่ขอทางบ้าน

ผมใช้เวลาเรียนปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยราคำแหง 3 ปีจบ ที่สำคัญคะแนนเฉียดฉิวว่าจะ ได้เกียรตินิยมอันดับ 1 ด้วยนะครับ บางคนอาจสงสัยว่า เป็นไปได้ยังไง เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย ที่สำคัญการทำงานของผม คือการหาเงินมาได้ด้วยความสุจริต 100% ครับ

งานสุจริตที่ผมทำที่แรกคือที่บริษัทซีพี ผมทำในส่วนงานประสานกิจการสัมพันธ์ แล้วก็ทำ ออร์แกไนซ์ ซึ่งรายได้จะอยู่ที่วันละ 200 บาท เรียกได้ว่าตอนนั้นใครใช้ให้ทำอะไรผมทำหมด ขอแต่ ว่าอย่าให้ผมทำผิดกฎหมาย ซึ่งผมทำงานได้ประมาณ 3 เดือน ก็มีการขึ้นเงินให้ผมเป็นวันละ 500 บาท มันทำให้ผมดีใจมาก เพราะการได้ทำงานที่นี่ก็เหมือนเป็นการเปิดโลกทัศน์หลายอย่างทาง ความคิดให้ผมได้ก้าวมาถึงทุกวันนี้

หลายคนอาจจะสงสัยว่า แล้วคดีควบคุมความประพฤติที่ติดตัวผมไม่มีผลกับสังคม ภายนอกเหรอ สำหรับผมไม่มีครับ เพราะความผิดมันไม่ได้ติดไว้ที่หน้าผาก มันไม่ได้โชว์ให้คนอื่นเห็น ในเมื่อมีคนให้โอกาสผมทำงาน และทุกคนก็ให้การต้อนรับผม ผมก็ตั้งใจทำงานอย่างถึงที่สุด ไม่มี ใครมานั่งพูดพล่ามถึงอดีตที่ผ่านมาของผม ทุกคนดูที่การทำงานการปฏิบัติตัวในวันนี้ของผมมากกว่า

และจุดเปลี่ยนที่สำคัญในชีวิตผมก็คือ ช่วงที่เกิดเหตุสินามิครับ ตอนนั้นผมเป็นตัวแทนของ บริษัทลงไปดูพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ด้วยสภาพที่เห็นในตอนนั้นมันเป็นสภาวะความสูญเสีย ยากจะบรรยายจริง ๆ บ้านเรือน ทรัพย์สิน ชีวิต รวมไปถึงการสูญเสียด้านจิตใจยากที่จะเยียวยา มันเป็นความรู้สึกที่บอกไม่ถูกจริง ๆ ยิ่งผมเห็นสภาพเด็ก ๆ ที่ต้องสูญเสียพ่อแม่ไม่เหลือใคร มัน สะท้อนถึงก้นบึ้งของหัวใจเลยทีเดียว

ผมลงพื้นที่สำรวจได้พักหนึ่ง ก็มานั่งคิดกับเพื่อนว่าใกล้ถึงวันเด็กแล้ว ก็น่าจะมีการจัดงาน วันเด็กให้เด็ก ๆ ได้สนุกสนานกัน จากนั้นเราก็เริ่มออกไปประกาศทั่วพื้นที่ว่าจะมีการแจกของ มีการ จัดกิจกรรมวันเด็ก ซึ่งตอนนั้นผมกับเพื่อนเราควักตังค์ของตัวเองเพื่อไปซื้อของขวัญมาให้เด็ก ๆ กว่า 70-80 คน

หลังจากกลับช่วยสึนามิ ผมก็เดินทางกลับเข้ากรุงเทพฯ มาทำงานเหมือนเดิม แต่ทิศทาง ความคิดเริ่มเปลี่ยน ผมอยากทำงาน อยากทำกิจกรรมในทางสร้างสรรค์สังคม ผมไม่อยากทิ้ง ความรู้สึกว่าอยากช่วยเหลือเด็ก ๆ น้อง ๆ เยาวชน ดีที่การไปทำกิจกรรมที่บ้านน้ำเค็มผมได้เพื่อน 2 คน ซึ่งอุดมการณ์ตรงกัน มีไอเดียตรงกัน จนมาตั้งกลุ่ม Y-ACT. ซึ่งเราจะทำกิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชน

กลุ่มของเราจะทำหน้าที่อบรมน้อง ๆ ทั่วประเทศในเรื่องต่าง ๆ อย่างเช่น กิจกรรมสร้างสรรค์ จิตสาธารณะ การพัฒนาโครงการ ทักษะผู้นำ รณรงค์เรื่องเหล่า บุหรี่ เอดส์ รวมไปถึงการอบรม ในส่วนของหน่วยงานต่าง ๆ ในที่สุดผมลาออกจากงานประจำมาทำงานนี้เต็มตัว ผมมีความสุขกับ การทำงานทุกวันนี้มาก”

“คนเราทุกคนล้วนย่อมเคยทำผิดกันทั้งนั้น ไม่มีใครที่ไม่เคยทำไม่ผิด อยู่ที่ว่าเมื่อเราทำผิด แล้วเราจะใช้เวลานานแค่ไหนในการสำนึกผิด และหันหลับมาใช้บทเรียนที่ผ่านมา ก้าวมาอยู่กับ ปัจจุบันและอนาคตที่ดีกว่าเดิมได้ เท่านี้ที่เคยทำผิดพลาดมาก็จะถูกลบเลือนหายไปด้วย คุณค่าแห่ง ความดีที่จะพิสูจน์ว่าความดีย่อมชนะความชั่วเสมอ”

2. ชุมชนนักปฏิบัติหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ (CoPs)

ในชุมชนมีปัญหาซับซ้อน ที่คนในชุมชนต้องร่วมกันแก้ไข การจัดการความรู้จึงเป็นเรื่องที่ ทุกคนต้องให้ความร่วมมือ และให้ข้อเสนอแนะในเชิงสร้างสรรค์ การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วม มือกันพัฒนาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เรียกว่า ชุมชนนักปฏิบัติ บุคคลในกลุ่มจึงต้องมี เจตคติที่ดีในการแบ่งปันความรู้ นำความรู้ที่มีอยู่พัฒนากลุ่มจากการลงมือปฏิบัติ และเคารพใน ความคิดเห็นของผู้อื่น

ชุมชนนักปฏิบัติคืออะไร

ชุมชนนักปฏิบัติคือคนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งทำงานด้วยกันมาระยะหนึ่ง มีเป้าหมายร่วมกัน และต้องการที่จะแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์จาการทำงานร่วมกัน กลุ่มดังกล่าวมักจะไม่ได้ เกิดจากการจัดตั้งโดยองค์กร หรือชุมชน เป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง เป็นความพยายามที่จะทำให้ความฝันของตนเองบรรลุผลสำเร็จ กลุ่มที่เกิดขึ้นไม่มีอำนาจใด ๆ ไม่มี การกำหนดไว้ในแผนภูมิโครงสร้างองค์กร ชุมชน เป้าหมายของการเรียนรู้ของคนมีหลายอย่าง ดังนั้น ชุมชนนักปฏิบัติจึงมิได้มีเพียงกลุ่มเดียว แต่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อยู่ที่ประเด็นเนื้อหาที่ต้องการ จะเรียนรู้ร่วมกันนั่นเอง และคนคนหนึ่งอาจจะเป็นสมาชิกในหลายชุมชนก็ได้

ชุมชนนักปฏิบัติมีความสำคัญอย่างไร

ชุมชนนักปฏิบัติเกิดจากลุ่มที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการมารวมกัน เกิด จากความใกล้ชิด ความพอใจจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การรวมตัวกันในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ จะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ ๆ มากกว่าการรวมตัวกันเป็นทางการ มีจุดเน้นคือ ต้องการเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์การทำงานเป็นหลัก การทำงานในเชิงปฏิบัติ หรือจากปัญหา ในชีวิตประจำวัน หรือเรียนรู้เครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนางาน หรือวิธีการทำงานที่ได้ผล และไม่ได้ผล การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก สร้าง ความรู้ และความเข้าใจได้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ หรือการฝึกอบรมตามปกติ เครือข่ายที่ ไม่เป็นทางการ ในเวทีชุมชนนักปฏิบัติซึ่งมีสมาชิกจากต่างหน่วยงาน ต่างชุมชน จะช่วยให้องค์การ หรือชุมชนประสบความสำเร็จได้ดีกว่าการสื่อสารตามโครงสร้างที่เป็นทางการ

ชุมชนนักปฏิบัติเกิดขึ้นได้อย่างไร

การรวมกลุ่มปฏิบัติการ หรือการก่อตัวขึ้นเป็นชุมชนนักปฏิบัติได้ ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคน คนต้องมี 3 สิ่งต่อไปนี้เป็นเบื้องต้น คือ

1. **ต้องมีเวลา** คือมีเวลาที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ช่วยกันพัฒนางาน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น หากคนที่มารวมกลุ่มไม่มีเวลา หรือไม่จัด สรรเวลาไว้เพื่อการนี้ก็ไม่มีทางบที่จะรวมกลุ่มปฏิบัติการได้

2. **ต้องมีเวทีหรือพื้นที่** การมีเวทีหรือพื้นที่คือการจัดหาหรือกำหนดสถานที่ที่จะใช้ในการ พบกลุ่ม การชุมชน พบปะพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตามที่กลุ่ม ได้ช่วยกันกำหนดขึ้น เวทีดังกล่าวอาจมีหลายรูปแบบ เช่นการจัดประชุม การจัดสัมนา การจัดเวที ประชาคม เวทีข้างบ้าน การจัดเป็นมุมกาแฟ มุมอ่านหนังสือ เป็นต้น

การจัดให้มีเวทีหรือพื้นที่ดังกล่าว เป็นการทำให้คนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน บรรยากาศสบาย ๆ เปิดโอกาสให้คนที่สนใจเรื่องคล้าย ๆ กัน หรือคนที่ทำงานด้านเดียวกันมีโอกาส จับกลุ่มปรึกษาหารือกันได้โดยสะดวก ตามความสมัครใจ ในภาษาอังกฤษเรียกการชุมนุมลักษณะ นี้ว่า Community of Practices หรือเรียกย่อว่า CoPs ในภาษาไทยเรียก ชุมชนนักปฏิบัติ

ชุมชนนักปฏิบัติเป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไป และมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายเดียวกันนี้ เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนปฏิบัติการ หรือเรียกคำย่อในภาษาอังกฤษว่า CoPs ก็เป็นที่เข้าใจกัน

3. **ต้องมีไมตรี** คนต้องมีไมตรีต่อกันเมื่อมาพบปะกัน การมีไมตรีเป็นเรื่องของใจ การมี น้ำใจต่อกัน มีใจให้กันและกัน เป็นใจที่เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พร้อมรับสิ่งใหม่ ๆ ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งเดิม ๆ มีความเอื้ออาทร พร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การรวมกลุ่มปฏิบัติการ จะดำเนินไปได้ด้วยดี บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งใจ จะต้องมีเวลา เวทีไมตรี เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง และเอื้ออำนวยต่อการแสดงความคิดเห็น ที่หลากหลายในกลุ่ม จะทำให้ได้มุมมองที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

รูปแบบของเวทีชุมชนนักปฏิบัติ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีชุมชนนักปฏิบัติมีหลากหลายรูปแบบ เช่นการมารวมกลุ่มกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุม การสัมมนา การจัดเวทีประชาคม เวทีข้างบ้าน การจัดเป็นมุมกาแฟ มุมอ่านหนังสือ แต่ในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสาร ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านทางอินเตอร์เน็ต ดังนั้นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่เรียกว่า “เวทีชุมชนนักปฏิบัติ” จึงมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. เวทีจริง เป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือชุมชน และมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วย การเห็นหน้ากัน พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่การ แลกเปลี่ยนในลักษณะนี้จะมีข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาพบกัน แต่สามารถแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันได้ในเชิงลึก

2. เวทีเสมือน เป็นการรวมตัวกันเชื่อมเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านทางอินเตอร์เน็ต ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้อินเตอร์เน็ตในการสื่อสารหรือค้นคว้าข้อมูลกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ ไม่เป็นทางการ มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านทางออนไลน์ จะเห็นหน้ากันหรือไม่เห็นหน้ากันก็ได้ และจะมี ความรู้สึกเหมือนอยู่ใกล้กัน จึงเรียกว่า เวทีเสมือน นั่นคือเสมือนอยู่ใกล้กันนั่นเอง การแลกเปลี่ยน เรียนรู้จะใช้วิธีการบันทึกผ่านเว็บบล็อกซึ่งเหมือนสมุดบันทึกเล่มหนึ่งที่อยู่ในอินเตอร์เน็ต สามารถ บันทึกเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งข้อมูลหากันได้ทุกที ทุกเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายเนื่องจาก ไม่ต้องเดินทางมาพบกัน

ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือการที่คนในชุมชนเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ พร้อมที่จะเป็น ผู้ให้ความรู้และรับความรู้ จากการแบ่งปันความรู้ทั้งในตนเองและความรู้ในเอกสารให้แก่กันและกัน ชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงมีทั้งระบบบุคคลและระดับกลุ่ม เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงต้องเริ่มที่ตัวบุคคล เริ่มต้นจากการทำ ความเข้าใจ สร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เห็นความสำคัญของการ มีนิสัยใฝ่

เรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมที่รัฐบาลหรือองค์การชุมชนจัดให้ จากการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดเป็นความเคยชินและเห็นประโยชน์จาก ความรู้ที่ได้รับเพิ่มขึ้น

การสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ของบุคคล คือการให้ประชาชนในชุมชนได้รับบริการต่าง ๆ ที่สนใจอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นเป็นอันดับแรก เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้นำในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งการเรียนรู้จากหนังสือ เรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและการพัมนาคุณภาพชีวิต

ดังนั้น บุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคม การส่งเสริมบุคคลเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ย่อมส่งผลให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วย การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะทำให้เกิดการหมุนเกลียวของ ความรู้ หากบุคคลในชุมชนเกิดความคุ้นเคยและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อยู่เสมอ จะเป็นก้าว ต่อไปของการพัมนาชุมชนและสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ตัวชี้วัดระดับกลุ่ม

1. มีเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลายระดับ
2. มีกลุ่ม องค์กร เครือข่ายที่มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
3. มีชุดความรู้ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ที่ปรากฏเด่นชัดและเป็นประสบการณ์เรียนรู้ของชุมชน ถูกบันทึกและจัดเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ

4. การจัดทำสารสนเทศเผยแพร่ความรู้

สารสนเทศ

คือข้อมูลต่าง ๆ ที่ผ่านการกลั่นกรองและประมวลผลแล้ว บวกกับประสบการณ์ ความ เชี่ยวชาญที่สะสมมาแรมปี มีการจัดเก็บหรือบันทึกไว้ พร้อมในการนำมาใช้งาน

การจัดทำสารสนเทศ

ในการจัดการความรู้ จะมีการรวบรวมและสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติขึ้นมากมาย การจัดทำการสนเทศจึงเป็นการสร้างช่องทางให้คนที่ต้องการใช้ความรู้สามารถเข้าถึง องค์ความรู้ได้ และก่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ในการจัดเก็บเพื่อให้ค้นหา ความรู้คือได้ง่ายขึ้น องค์กรต้องกำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ และต้องพิจารณ์ถึง วิธีการในการเก็บรักษา และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามต้องการ องค์กรต้องเก็บรักษาสิ่งที่องค์กร เรียกว่าเป็นความรู้ไว้ให้ดีที่สุด

การจัดทำสารสนเทศ ควรจัดทำอย่างเป็นระบบ และควรเป็นระบบที่สามารถค้นหาและ ส่งมอบได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ทันเวลาและเหมาะสมกับความต้องการ และจัดให้มีการจำแนก รายการต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานตามความจำเป็นในการเรียนรู้ องค์กรต้องพิจารณาถึงความแตกต่าง ของกลุ่มคนในการค้นคืนความรู้ องค์กรต้องหาวิธีการให้พนักงานทราบถึงช่องทางการค้นหาความรู้ เช่นการทำสมุดจัดเก็บรายชื่อและทักษะของผู้เชี่ยวชาญ เครือข่ายการทำงานตามลำดับชั้น การ ประชุม การฝึกอบรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ในองค์กร

วัตถุประสงค์การจัดทำสารสนเทศ

1. เพื่อให้มีระบบการจัดเก็บข้อมูลและองค์ความรู้ อย่างเป็นหมวดหมู่ และเหมาะสมต่อ การใช้งาน และสามารถค้นหาได้ตลอดเวลา สะดวก ง่าย และรวดเร็ว
2. เพื่อให้เกิดระบบการสื่อสาร การแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่าง กันผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้เกิดการเข้าถึงและเชื่อมโยงองค์ความรู้ ระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ สะดวกและรวดเร็ว
4. เพื่อรวบรวม และจัดเก็บความรู้จากผู้มีประสบการณ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ได้
5. เพื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดระหว่างความรู้ฝังลึก กับความรู้ชัดแจ้ง ที่สามารถเปลี่ยนสถานะระหว่างกันตลอดเวลา ทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ

การเผยแพร่ความรู้

เป็นการนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้บุคลากรในองค์กรได้รับทราบ และให้มีความรู้ เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การเผยแพร่ความรู้จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการความรู้ การ เผยแพร่ความรู้มีการปฏิบัติกันมานานแล้ว สามารถทำให้หลายทางคือ การเขียนบันทึก รายงาน การฝึกอบรม การประชุม การสัมนา จัดทำเป็นบทเรียนทั้งในรูปแบบของหนังสือ บทความ วิดิทัศน์ การอภิปรายของเพื่อนร่วมงานในระหว่างการปฏิบัติงาน การอบรมพนักงานใหม่อย่างเป็นทางการ ห้องสมุด การฝึกอบรมอาชีพและการเป็นพี่เลี้ยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ เรื่องเล่าแห่งความสำเร็จ การสัมภาษณ์ การสอบถาม เป็นต้น การถว่ายทอดหรือ เผยแพร่ความรู้ มีการพัฒนารูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร และเทโนโลยีมีการกระจาย ไปอย่างกว้างขวาง ทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านเทคโนโลยีโดยเฉพาะอินเตอร์เน็ตได้รับ ความนิยมอย่างแพร่หลายมากขึ้น

การเผยแพร่ความรู้และการใช้ประโยชน์ มีความจำเป็นสำหรับองค์กร เนื่องจากองค์กรจะ เรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อมีความรู้ มีการกระจายและถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็ว และเหมาะสมทั่วทั้งองค์กร การเคลื่อนที่ของสารสนเทศและความรู้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปอีกบุคคลหนึ่งนั้น จึงเป็นไปได้โดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจ

❑ **กิจกรรม**

1. หากผู้เรียนเป็น “คุณอำนวย” ผู้เรียนมีวิธีกระตุ้นให้เพื่อนเล่าเรื่องในเชิงลึก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้ด้วยวิธีใด

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ความรู้ที่จำเป็นในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาตัวผู้เรียนคืออะไร และขอบข่ายความรู้นั้นมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. การจัดทำสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ ผู้เรียนคิดว่าวิธีใดเผยแพร่ได้ดีที่สุด เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

เรื่องที่ 4 : การฝึกทักษะกระบวนการจัดการความรู้

1. กระบวนการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักการอันแท้จริงในการพัฒนาตนเอง และจูงใจตนเองให้ก้าวไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพในการทำงาน เป็นผู้มีสัมฤทธิ์ผลสูงสุด โดยการนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตและ ประสบการณ์การทำงานร่วมกัน มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตนเองและผู้อื่น มีความกระตือรือร้นและเสริมสร้าง ทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน นำไปสู่การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเกื้อกูล เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในลักษณะของทีมที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการความรู้เป็นเรื่องที่เริ่มต้นที่คน เพราะความรู้เป็นสิ่งที่เกิดมาจากคน มาจากกระบวนการเรียนรู้การคิดของคน คนจึงมีบทบาททั้งในแง่ของผู้สร้างความรู้และเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ ซึ่ง ถ้าจะมองภาพกว้างออกไปเป็นครอบครัว ชุมชน หรือแม้แต่ในหน่วยงาน ก็จะเห็นได้ว่าทั้งครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน ล้วนประกอบขึ้นมากจาคนหลาย ๆ คน ดังนั้น หากระดับปัจเจกบุคคลมีความ สามารถในการจัดการความรู้ ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มด้วย

วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการจัดการความรู้ด้วยตนเอง คือให้ผู้เรียนได้เริ่มกระบวน การเรียนรู้ตั้งแต่การคิด คิดแล้วลงมือปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วจะเกิดความรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งผู้ ปฏิบัติจะจดจำทั้งส่วนที่เป็นความรู้ฝังลึกและความรู้ที่เปิดเผย มีการบันทึกความรู้ในระหว่างเรียนรู้ กิจกรรมหรือโครงการลงในสมุดบันทึก ความรู้ปฏิบัติที่บันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ จะเป็นประโยชน์ สำหรับตนเองและผู้อื่นในการนำไปปฏิบัติแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ให้บรรลุเป้าหมาย และขั้น สุดท้าย ให้ผู้เรียนได้พัฒนาปรับปรุงสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ย้อนดูว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น มีความบกพร่องในขั้นตอนใด ก็ลงมือพัมนาตรงจุดนั้นให้ดี

ทักษะการเรียนรู้ เพื่อจัดการความรู้ในตนเอง

ผู้เรียนจะต้องพัฒนาตนเอง ให้มีความสามารถและทักษะในการจัดการความรู้ด้วยตนเอง ให้มีความรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งสามารถฝึกทักษะเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

ฝึกสังเกต ใช้สายตาและหูเป็นเครื่องมือ การสังเกตจะช่วยให้เข้าใจในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ

ฝึกการนำเสนอ การเรียนรู้จะกว้างขึ้นได้อย่างไร หากรู้อยู่คนเดียว ต้องนำความรู้ไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนอื่น การนำเสนอให้คนอื่นรับทราบ จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กัน อย่างกว้างขวาง

ฝึกตั้งคำถาม คำถามจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเข้าถึงความรู้ได้ เป็นการตั้งคำถาม ให้ตนเองตอบ หรือจะให้ใครตอบก็ได้ ทำให้ได้ขยายขอบข่ายความคิด ความรู้ ทำให้รู้สึก และรู้กว้างยิ่งขึ้นไปอีก อันเนื่องมาจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าในคำถามที่สงสัยนั้น คำถามควรจะถามว่า ทำไม อย่างไร ซึ่งคำถามระดับสูง

แสวงหาคำตอบ ต้องรู้ว่าความรู้ หรือคำตอบที่ต้องการนั้นมีแหล่งข้อมูลให้ค้นคว้าได้จาก ที่ไหนบ้าง เป็นความรู้ที่อยู่ในห้องสมุด ในอินเตอร์เน็ต หรือเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวคน ที่ต้องไปสัมภาษณ์ ไปสกัดความรู้ออกมา เป็นต้น

ฝึกบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ เนื่องจากความรู้เรื่องหนึ่งเรื่องใดไม่มีพรมแดนกั้น ความรู้นั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปหมด จึงจำเป็นต้องรู้ความเป็นองค์รวมของเรื่องนั้น ๆ อย่างยกตัวอย่างปุ๋ยหมัก ไม่เฉพาะแต่มีความรู้เรื่องวิธีทำเท่านั้น แต่เชื่อมโยงการกำหนดราคาไว้เพื่อจะขาย โยงไปที่วิธีใช้ ถ้าจะนำไปใช้เอง หรือแนะนำให้ผู้อื่นใช้ โยงไปถึงบรรจุภัณฑ์ว่าจะบรรจุกระสอบแบบไหน ทุกอย่าง บูรณาการกันหมด

ฝึกบันทึก จะบันทึกแบบจดลงสมุด หรือเป็นภาพ หรือใช้เครื่องมือบันทึกใด ๆ ก็ได้ ต้องบันทึกไว้ บันทึกไว้ปรากฏร่องรอยหลักฐานของการคิดการปฏิบัติ เพื่อการเข้าถึงและการเรียนรู้ของ บุคคลอื่นด้วย

การฝึกเขียน เขียนรายการของตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเองและผู้อื่น งานเขียนหรือข้อเขียนดังกล่าวจะกระจายไปเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้คนในสังคมที่มาอ่านงานเขียน

ขั้นตอนการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

ในการเรียนรู้เพื่อจัดการความรู้ในตัวเอง นอกจากวิเคราะห์ตนเองเพื่อกำหนดองค์ความรู้ ที่จำเป็นในการพัฒนาตนเองแล้วนั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ เป็นวิธีการค้นหา และเข้าถึงความรู้ที่ง่ายเป็นการเรียนรู้ทางลัด นั่นคือ ดูว่าที่อื่นทำอย่างไร เลียนแบบ best practice และทำให้ดีกว่า เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อยก็ถือว่าเป็น best practice ในขณะนั้น กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. **ขั้นการบ่งชี้ความรู้** ผู้เรียนวิเคราะหตนเอง เพื่อรู้จุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง กำหนดเป้าหมายในชีวิต กำหนดแนวทางเดินไปสู่จุดหมาย และรู้ว่าความรู้ที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง คืออะไร

2. **ขั้นสร้างและแสวงหาความรู้** ผู้เรียนจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการ แสวงหาความรู้ เข้าถึงความรู้ที่ต้องการด้วยวิธีการที่หลากหลาย แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ ได้แก่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อน โดยยอมรับในความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน และต้องใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสร้างความรู้ เช่นฝึกสังเกต ฝึกการนำเสนอ ฝึกการตั้งคำถาม ฝึกการแสวงหาคำตอบ ฝึกบูรณาการเชื่อมโยง ความรู้ ฝึกบันทึก และฝึกการเขียน

3. **การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ** จัดท่ำสารบัญจัดเก็บความรู้ประเภทต่าง ๆ ที่จำเป็น ต้องรู้และนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง การจัดการความรู้ให้เป็นระบบจะทำให้เก็บรวบรวม ค้นหา และนำมาใช้ได้ง่าย รวดเร็ว

4. **ขั้นการประมวลและกลั่นกรองความรู้** ความรู้ที่จำเป็นอาจต้องมีการค้นคว้า และ แสวงหาเพิ่มเติม เพื่อให้ความรู้มีความทันสมัย นำไปปฏิบัติได้จริง

5. **การเข้าถึงความรู้** เมื่อมีความรู้จากการปฏิบัติแล้ว มีการเก็บความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สมุดบันทึกความรู้ แฟ้มสะสมงาน วารสาร หรือใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บรูปแบบเว็บไซด์ วิดีทัศน์ แถมบันทึกเสียง และคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นเข้าถึงได้ง่ายอย่างเป็นระบบ

6. **ขั้นการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้** ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้กับ เพื่อน ๆ หรือชุมชน เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน อาจเป็นลักษณะของการสัมมนา เวทีเรื่องเล่าแห่งความสำเร็จ การศึกษาดูงาน หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านทางอินเตอร์เน็ต เป็นต้น

7. **ขั้นการเรียนรู้** ผู้เรียนจะต้องนำเสนอความรู้ในโอกาสต่าง ๆ เช่นการจัดนิทรรศการ การพบกลุ่มการเข้าค่าย หรือการประชุมสัมมา รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น วารสาร เว็บไซด์ จดหมายข่าว เป็นต้น

ความสำเร็จของการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

1. ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแผนพัฒนาตนเองที่ได้กำหนดไว้
2. ผู้เรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบในการพัมนาตนเองเพื่อเรียนรู้วิชาต่าง ๆ อย่างเข้าใจและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
3. ผู้เรียนมีความรู้ที่ทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้

ตัวอย่างการจัดการความรู้ของ “เอก 009”

คุณคงเคยได้ยินคนพูดว่า “ไม่มีเวลา” นี่เป็นคำพูดที่แปลกมาก เป็นคำพูดที่บอกถึง ความหมายในตัวของมันเอง โดยไม่ต้องการคำอธิบายใด ๆ สำหรับเวลาแล้ว คนที่ไม่มีเวลาแล้ว คนที่ไม่มีเวลาคือคนตาย ดังนั้น ถ้าคุณยังหายใจ แสดงว่าเวลายังเดินอยู่ แต่ไม่ต้องเร่งรีบเสียจนมาก เกินไป และควรรู้ว่าตอนไหนควรรีบ และถ้ารีบแล้วก็ต้องทำให้ดี เพราะเวลาที่คนเราทำอะไรเร็ว ๆ มักจะมากับความลวก ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการเข้าแก้ไขปัญหา ผมวิเคราะห์ดูตนเอง จึงพบว่า ทำไม 1 วัน ผมจึงมีเวลาเพียงน้อยนิด ปัญหาหลัก ๆ คือผมเสียเวลาไปกับการนอนตื่นสาย เล่มเกม ดูทีวี เล่นเน็ต และขี้เกียจนั่นเอง ดังนั้นผมจึงคิดว่า วิธีแก้อยู่ที่ตัวเราเอง ผมจึงรู้ว่าเราควรทำในสิ่งที่ตรง กันข้าม นั่นคือ

1. **ผมตื่นเช้า** ตอนแรก ๆ อาจจะยากนิดหนึ่ง เริ่มจากนอนก่อน 4 ทุ่มทุกวัน ร่างกาย จะตื่นเอง 05.00 น. และเราก็ไม่นอนสัปหงก แต่ให้ตื่นเลย หรือถ้าเราไม่มีแรงใจ หรือไม่รู้ว่า ตื่นมาแล้วจะทำอะไรดี ให้เราสำร้วจเน็ตว่ามีกิจกรรมอะไรดี ๆ ที่เราไปร่วมตอนเช้าได้ และนัดกลุ่ม ผู้ที่จะทำกิจกรรมในตอนเช้า ทำให้เรามีแรงจูงใจในการตื่นนอนเช้า กิจกรรมที่ผมทำเป็นประจำ คือ ปั่นจักรยาน หรืออาจไปวิ่งตอนเช้า เพื่อหากลุ่มเพื่อนใหม่ ๆ กลุ่มเพื่อนใหม่ ๆ คงน่าจะไม่ใช่รุ่นเดียว กัน แต่เป็นผู้ใหญ่ที่เราจะสามารถคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน แล้วเราก็จะได้ความรู้ อะไรอีกเยอะ เปรียบเหมือนการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ยิ่งรู้จักคนมากขึ้น เราก็จะได้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากคนที่รู้จักมากมาย ว่าเค้าเคยเป็นอะไร ทำอะไรมา บางครั้งคนที่เราอยากไปร่วมกิจกรรมด้วย อาจจะสร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตเราได้ เช่นเค้าอาจจะกำลังตามหาคนที่มีความสามารถ บางอย่าง แล้วบังเอิญได้มาเจอกันตอนออกกำลังกาย ซึ่งผมเองก็ได้ประโยชน์จากตรงนี้เยอะมาก ซึ่งการที่เราได้ที่ปรึกษาแบบความเป็นเพื่อน ทำให้มีความจริงใจและได้รับคำปรึกษาฟรี เรื่องบางอย่าง เราค้นหาจากเอกสาร จากอินเตอร์เน็ต ไม่เจอ แต่กลับไปเจอเอาง่าย ๆ ตอนออกกำลังกาย นั่นเพราะ เราได้ เจอผู้คนมากมายที่พร้อมจะเป็นมิตร และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน นำพาซึ่งโอกาส อันมากมายชักนำเราไปสู่อนาคตที่ดี และเราต้องพาตัวเราไปออกไปหามันก่อน

2. **เลิกเล่นเกม** เกมไม่ว่าจะเป็น offline หรือ online ก็ไม่ต่างกัน อาการติดเกมผมก็ เคยเป็นวัน ๆ นั่งคุยแต่เรื่องเกม ซื้อหนังสือเกม การ์ตูน จดจ่อแต่เรื่องเกม ผมสรุปออกมาว่าเกม เป็นกิจกรรมที่สิ้นเปลืองเวลามาก ๆ และประโยชน์ที่ได้ช่างน้อยนิดจนไม่คุ้มค่าที่จะไปเสียเวลาเล่น อาการติดเกมเหมือนติดยาเสพติด อยากเล่น ตื่นมาก็เล่น กินเสร็จเล่นต่อ หมดแรงก็นอน ตื่นมาก็ เล่นอีก ชีวิตแทบไม่ได้ทำอะไรเลย การเลิกเล่นเกมของผมโดยการทำงานให้มากขึ้นจนไม่มีเวลาเล่นเกม และยิ่งทำงานมากก็ยิ่งได้เงินมาก ผมจึงไม่มีเวลาหันหลังกลับไปเล่นเกมอีก มุ่งมั่นทำงาน โลกจริง ๆ หาเงินจริง ๆ ไม่ใช่เงินในเกม หาเพื่อนจริง ๆ ที่คุยกันแบบเห็นหน้าเห็นตา ทำอะไรที่มันเป็นจริง สัมผัสได้ ไม่ใช่โลกจอมปลอมที่เด็ก ๆ หลงใหล และถอนตัวไม่ขึ้น นอกจากการทำงานคือการออก กำลังกาย และได้ไปเที่ยวด้วยกัน นั่นคือ การปั่นจักรยานทางไกล เพราะเราต้องซ้อมปั่นเพื่อไป ออกทริปทางไกล ตอนที่ผมเลิกเล่นเกม เป็นช่วงที่ผมไม่รู้สึกตัวว่าผมเลิกเล่น แต่ผมมารู้สึกตัวอีกครั้ง ก็ตอนที่ผมไม่คิดจะกลับไปเล่นมันอีกแล้ว เพราะการที่ผมได้

ออกไปพบปะพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนใหม่ ๆ คนจริง ๆ ได้ทำกิจกรรมในโลกแห่งความเป็นจริงร่วมกัน มันดีกว่าโลกของเกมเยอะเลย และผมคิดว่า ถ้าเด็ก ๆ ทุกคนถ้าได้มีโอกาสไปทำกิจกรรมที่สนุกสนานกับเพื่อนต่างวัย ก็น่าจะช่วยให้ห่างเหินจาก โลกของเกมได้ และค้นพบตัวเองว่ายังมีกิจกรรมอีกเยอะแยะที่ดีกว่าการนั่งเล่นเกม

3. ดูทีวี การติดทีวี หรือละคร หรือเกมโชว์ช่วงดึก เมื่อก่อนผมก็ติดแบบต้องดูให้ได้ แต่ปัจจุบันผมก็แทบไม่ได้ดูทีวีเลย 1 อาทิตย์ดูไม่เกิน 3 ชั่วโมง เพราะกิจกรรมอื่น ๆ นอกบ้านและ การทำงานที่เราใส่ใจ เราใส่ความรับผิดชอบในงาน กลับถึงบ้านมีแรงเหลือ การดูทีวี เช่นข่าว ก็อาจจะติดตามเฉพาะช่วงสรุปข่าว และข่าวไหนที่เจาะลึกหรือสนใจเป็นพิเศษ ผมก็จะค้นเพิ่มเติมจาก Internet

4. **การเล่นเน็ต** มีหลายเว็บไซต์ที่ให้ความรู้ที่ดี การหาความรู้เพิ่มเติมให้กับตนเอง ผ่านเน็ต มีเว็บบอร์ดอีกมากมายที่มีความรู้ให้เราเข้าไปขุด ดักจับเอามาใช้ เพียงแต่เราต้องรู้จักจำกัด เวลาในการเล่นเน็ต และเลือกอ่านที่มีสาระ และมีประโยชน์กับเราจริง ๆ สิ่งที่ผมหาความรู้จากเน็ตอยู่ ตลอด คือ การศึกษาภาษาอังกฤษ โดยการฟังเพลงที่เราชอบ เราแปลไม่ออกเราก็หาคำแปลในเน็ต และฝึกร้องไปด้วย การแปลเพลงต่าง ๆ และการฝึกร้องเพลง ช่วยพัฒนาทักษะด้านภาษาได้ดีเยี่ยม ผมคิดว่าเป็นบทเรียนที่ดี สิ่งที่ผมไม่ทำในการเล่นเน็ต คือ เลิกเปิดเว็บที่เกี่ยวกับเกม การ์ตูน ทุกชนิด เลิกดูดวง เลิกอ่านข่าวซุบซิบนินทา

5. **ความขี้เกียจ** สิ่งนี้มันฝังตัวอยู่ในมนุษย์ทุกตัวตนที่อับจน แร้นแค้น เฝ้าคิด ภาวนา ถึงแต่ความสุขสบาย ความร่ำรวย แต่กลับไม่ลงมืออะไรเลย เฝ้าแต่ขอเงิน หรือหวังจะทำน้อยแต่ ได้เยอะ ทำเร็ว ๆ ลวก ๆ แต่ไร้ซึ่งคุณภาพ ความขี้เกียจเมื่อก่อนผมก็มีขี้เกียจนะ จนผมคิดว่า ทำไมต้องทำโน่น ทำนี่ด้วย เราก็อยู่แบบสกปรก ๆ ของเราไป ตัวเรารับได้ คนอื่นจะรู้สึกยังไงก็ช่าง ไม่ได้อยู่กับเรานี่ ก็ปล่อยให้ที่อยู่อาศัยสกปรกรุงรัง และเมื่อผมเริ่มทำงานจริงจัง เริ่มใช้ชีวิตในโลกแห่ง ความเป็นจริง เริ่มพบเจอผู้คนมากขึ้นโดยเฉพาะคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต สิ่ง ๆ หนึ่งที่เค้า เหล่านั้นมีเหมือนกันก็คือ ความสะอาด คนที่หาเงินได้เยอะ ๆ จะใช้เวลาส่วนหนึ่งของชีวิตเพื่อรักษา ความสะอาดพื้นที่รอบ ๆ ตัวเอง โดยคนเหล่านั้นจะไม่ชอบความสกปรก ความไม่เป็นระเบียบ แต่ ถ้าต้องให้เขาอยู่กับคนสกปรก หรือไม่มีระเบียบ เค้าจะยอมรับไม่ได้ หากเราจะทำงานกับเขา เรา ก็ต้องทำตัวเองให้สะอาด เป็นระเบียบ การปฏิบัติตัวง่าย ๆ ถ้าหากขี้เกียจ ก็กำจัดความสกปรกออกไป แบ่งเวลาวันละ 30 นาที หรืออาจจะเริ่มจากวันละ 10 นาทีก่อน โดยตั้งใจว่า เวลา 10 นาทีนี้ จะเป็นเวลาที่พิเศษที่สุดในชีวิตของเราทุกวัน คือเราจะทำให้บ้านเราสะอาด เริ่มจาก 1 ห้องน้ำก่อน (ดูเหมือนว่าจะง่ายและเห็นผลเร็ว) เทน้ำยาขัดห้องน้ำ แล้วขัด ๆๆๆ ภายใน 10 นาที เราก็จะรู้ว่า ง่ายมาก ทำทุกวันยังได้เลย เมื่อขัดห้องน้ำแล้ว ก็เก็บกวนดบ้าน เริ่มจากการจำกัดพื้นที่ก่อน เช่น 10 นาทีต่อไปนี้ เราจะเก็บโต๊ะทำงาน ซึ่งเมื่อทำจริง ๆ แล้วจะเกิน 10 นาที แต่ผมก็มักจะเก็บต่อ จนเสร็จ แต่ปัญหาสำคัญของการเริ่มต้นเข้าสู่การเป็นคนรักสะอาด คือเราต้องรู้จักการจัดการ ต้อง มีเครื่องมือ เช่น เพิ่มชั้นวางของ ซื้อถังขยะมาไว้ใช้ ถ้าอยากเก็บของก็หากล่อง หรือลังมาใส่

อย่าปล่อยเวลาให้ผ่านไปกับกิจกรรมเดิม ๆ เช่นเล่มเกม ดูทีวี เล่นเน็ต Chat ดูดวง เมื่อ อะไร ๆ รอบตัวสะอาดขึ้นมา จิตใจเราก็จะแจ่มใส และสมองปลอดโปร่ง มีกะจิตกะใจทำงานให้ ได้มากขึ้น งานที่ออกมาก็เปี่ยมไปด้วยคุณภาพ คุ้มกับเวลาที่เสียไป ที่ผมพูดมานี้ เพราะผมทำได้ มากกว่า 500,000 บาทต่อเดือน

2. การสรุปองค์ความรู้และการจัดทำสารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การสรุปองค์ความรู้

การจัดการความรู้ เรามุ่งหา “ความสำเร็จ” มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรามุ่งหาความสำเร็จในจุดเล็ก ๆ จุดน้อยต่างจุดกัน นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการขยายผลไปสู่ความสำเร็จที่ ใหญ่ขึ้น

องค์ความรู้เป็นความรู้จากการปฏิบัติ เรียกว่า “ปัญญา” กระบวนการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง สังเกตสิ่งที่ตนอยากรู้ ลงมือปฏิบัติจริง ค้นคว้าและแสวงหาความรู้ เพิ่มจนค้นพบความจริง สร้างสรรค์เกิดเป็นองค์ความรู้และเกิดประสบการณ์ใหม่ การเรียนรู้แบบนี้ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิด สู่การปฏิบัติ และเกิด “ปัญญา” หรือองค์ ความรู้เฉพาะของตนเอง

องค์ความรู้มีอยู่อย่างมากมาย การปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานที่ส่งผลให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าประสงค์ ถือว่าเป็นองค์ ความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น และเป็นองค์ความรู้ที่มีค่าต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

การสรุปองค์ความรู้มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการความรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะการสรุป องค์ความรู้จะเป็นการต่อยอดความรู้ให้กับตนเองและผู้อื่น หากบุคคลอื่นต้องการความช่วยเหลือใน การแก้ปัญหาบางเรื่อง เราจะใช้ความรู้ที่มีอยู่ช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างไร และเมื่อเราจะเริ่มต้นทำอะไร เรารู้บ้างไหมว่ามีใครทำเรื่องนี้มาบ้าง อยู่ที่ไหนในชุมชนของเรา เพื่อที่เราจะทำงานให้สำเร็จได้ง่ายขึ้น และไม่ทำผิดซ้ำซ้อน การดำเนินการจัดการองค์ความรู้ อาจต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องาน หรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร
2. การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ
3. การปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะต่อการใช้งานของตน
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจกรรมงานของตน
5. การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสกัดขุมความรู้ ออกมาบันทึกไว้
6. การจัดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึก และเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากขึ้น

การจัดการความรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ต้องการ เริ่มจากการกำหนด “เป้าหมายของงาน” นั่นคือ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ ในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ คือ

1. การตอบสนอง คือการสนองตอบความต้องการของทุกคนที่เกี่ยวข้อง
2. การมีนวัตกรรม คือ 1) นวัตกรรมในการทำงาน 2) นวัตกรรมทางผลงาน
3. ขีดความสามารถ คือการมีสมรรถนะที่เกิดจากการเรียนรู้ของตนเอง
4. ประสิทธิภาพ คือองค์ความรู้ หรือคลังความรู้

การจัดทำสารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง องค์ความรู้ก็ยังอยู่ในสมองคนในรูปของประสบการณ์จากการทำงานที่ประสบผลสำเร็จนั้น เราต้องมีการถอดองค์ความรู้ซึ่งอาจไหลเวียนองค์ความรู้จาก คนสู่คน หรือจากคนมาจัดทำเป็นสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คนเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและ นำไปสู่การปฏิบัติได้

โดยการนำความรู้ที่ได้มาจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ของความรู้ การชี้แหล่งความรู้ การสร้าง เครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ การกรองความรู้ การเชื่อมโยมความรู้ การจัดระบบองค์ความรู้ยัง หมายรวมถึงการทำให้ความรู้ละเอียดชัดเจนขึ้น องค์ความรู้อาจจัดเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บันทึกความรู้ แฟ้มสะสมงาน เอกสารจากการถอดบทเรียน แผ่นซีดี เว็บไซด์ เว็บบล็อก เป็นต้น

3. กระบวนการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

กระบวนการจัดการความรู้ด้วยกลุ่มปฏิบัติการ

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนั้น ปัญหาจะมีความซับซ้อนมากขึ้น เราจำเป็นต้อง มีความรู้ที่หลากหลาย ความรู้ส่วนหนึ่งอยู่ในรูปของเอกสาร ตำรา หรืออยู่ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เทป วิดีโอ แต่ความรู้ที่มีอยู่มากที่สุดคืออยู่ในสมองคน ในรูปแบบของประสบการณ์ ความจำ การทำงานที่ประสบผลสำเร็จ การำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ความรู้อย่างหลากหลาย นำความรู้หลายวิชามาเชื่อมโยง บูรณาการให้เกิดการคิด วิเคราะห์ สร้างความรู้ใหม่จากการแก้ ปัญหาและพัมนาตนเอง ความรู้บางอย่างเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาในระดับ กลุ่ม องค์กร หรือชุมชน ดังนั้นจึงต้องมีการรวบกลุ่มเพื่อจัดการความรู้ร่วมกัน

ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการประสบผลสำเร็จ

1. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมของคนในกลุ่ม** คนในกลุ่มต้องมีเจตคติที่ดีในการแบ่งปัน ความรู้ ซึ่งกันและกัน มีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ให้เกียรติกัน และเคารพความคิดเห็นของคนในกลุ่มทุกคน

2. **ผู้นำกลุ่ม** ต้องมองว่าคนทุกคนมีคุณค่า มีความรู้จากประสบการณ์ ผู้นำกลุ่มต้อง เป็นต้นแบบในการแบ่งปันความรู้ กำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ในกลุ่มให้ชัดเจน หาวิธีการ ให้คนในกลุ่มนำเรื่องที่ตนรู้ออกมาเล่าสู่กันฟัง การให้เกียรติกับทุกคนจะทำให้ทุกคนกล้าแสดงออก ในทางสร้างสรรค์

3. **เทคโนโลยี** ความรู้ที่เกิดจากการรวมกลุ่มปฏิบัติการเพื่อถอดองค์ความรู้ ปัจจุบันมี การใช้เทคโนโลยีมาใช้เพื่อการจัดเก็บ เผยแพร่ความรู้กันอย่างกว้างขวาง จัดเก็บในรูปของเอกสารใน เว็บไซต์ วิดีโอ VCD หรือจดหมายข่าว เป็นต้น

4. **การนำไปใช้ การติดตามประเมินผล** จะช่วยให้ทราบว่า ความรู้ที่ได้จากการรวมกลุ่ม ปฏิบัติมีการนำไปใช้หรือไม่ การติดตามผลอาจใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ หรือถอดบทเรียนผู้ เกี่ยวข้อง ประเมินผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกลุ่ม เช่นการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด ของคนในกลุ่ม พฤติกรรมของคนในกลุ่ม ความสัมพันธ์ ความเป็นชุมชนที่รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้กันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลให้กลุ่มเจริญเติบโตขึ้นด้วย

กระบวนการจัดการความรู้ด้วยกลุ่มปฏิบัติการ มีขั้นตอนดังนี้

1. **การบ่งชี้ความรู้** สำรวจปัญหา วิเคราะห์ปัญหาภายในกลุ่ม แยกปัญหาเป็นข้อ ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ กำหนดความรู้ที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหา ความรู้นั้นอาจอยู่ในรูปของเอกสาร หรืออยู่ที่ตัวบุคคลผู้ที่เคยปฏิบัติในเรื่องนั้นและสำเร็จมาแล้ว

2. **การสร้างและแสวงหาความรู้** เมื่อกำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาแล้ว ทำการสำรวจและแสวงหาความรู้ที่ต้องการจากหลาย ๆ แหล่ง

3. **การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ** นำข้อมูลที่ได้จากการแสวงหาความรู้ มาจัดให้เป็น ระบบเพื่อแยกเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์และตัดสินใจในการนำไปใช้

4. **การประมวลและกลั่นกรองความรู้** ในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมี การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการมากขึ้น ความรู้บางอย่างอาจล้าสมัย ใช้ แก้ปัญหาไม่ได้ในสมัยนี้ ต้องมีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ก่อนนำมาใช้ ความรู้ที่ผ่านการปฏิบัติ จนประสบผลสำเร็จมาแล้ว ถือเป็นความรู้ที่สำคัญเนื่องจากมีบทเรียนจากการปฏิบัติ และหาเป็น ความรู้ตามที่เราต้องการก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มได้

5. **การเข้าถึงความรู้** สมาชิกในกลุ่มทุกคนควรจะเข้าถึงความรู้ได้ทุกคน เนื่องจากทุกคน มีความสำคัญในการแก้ปัญหา พัฒนา รวมทั้งเป็นผู้สร้างพลังให้กับกลุ่ม การแก้ปัญหาไม่ได้ หมายความว่าผู้นำกลุ่มคนเดียวสามารถแก้ปัญหาได้หมด ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ความรู้ที่จำเป็นในการ

แก้ปัญหาหรือพัฒนากลุ่ม ต้องมีการจัดการให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ ได้ง่าย หากเป็นกลุ่มปฏิบัติการ การเข้าถึงความรู้ได้ง่าย คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในตัวคน การศึกษาดูงานกลุ่มอื่น การศึกษาหาความรู้จากเว็บไซด์ หรือการนำเอกสารมาให้สมาชิกได้อ่าน

6. **การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้** ความรู้ส่วนใหญ่จะอยู่ในสมองคนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง ในรูปของเอกสาร หรือสื่ออื่น ๆ ที่จับต้องได้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างมากในการดึงความรู้ที่อยู่ในตัวคนออกมา เป็นการต่อยอด ความรู้ให้แก่กันและกัน การแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ร่วมกัน ทำได้หลายวิธี เช่นการประชุม สัมมนา การศึกษาดูงาน การเป็นพี่เลี้ยงสอนงาน หรือการรวมกลุ่มชุมชนนักปฏิบัติเฉพาะเรื่องที่สนใจ

7. **การเรียนรู้** สมาชิกในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ก็ถือ เป็นการเรียนรู้ นั่นคือเกิดความเข้าใจและมีแนวคิดในการนำไปปรับใช้ หากมีการนำไปใช้โดยการ ปฏิบัติจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เพราะในระหว่างการปฏิบัติจะมีปัญหาเข้ามาให้ แก้ไขเป็นระยะ ๆ การทำไปแก้ปัญหาไป เป็นการเรียนรู้ที่ดี และเมื่อปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ อาจเป็น ผลสำเร็จที่ไม่ใหญ่โตสำเร็จในขั้นที่หนึ่ง หรือขั้นที่สอง ก็ถือเป็นผลสำเร็จจาการปฏิบัติที่เป็นเลิศ หรือ best practice ของผู้ปฏิบัตินั่นเอง

4. การสรุปองค์ความรู้และการจัดการทำสารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

การรวมกลุ่มปฏิบัติการ

ในการปฏิบัติงานแต่ละครั้ง กลุ่มจะต้องมีการสรุปองค์ความรู้เพื่อจัดทำเป็นสารสนเทศ เผยแพร่ความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่ม และกลุ่มอื่น ๆ ที่สนใจในการเรียนรู้ และเมื่อมีการดำเนินการจัดหา หรือสร้างความรู้ใหม่จากการพัฒนาขึ้นมา ต้องมีการกำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ และต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ ซึ่งกลุ่ม ต้องจัดเก็บองค์ความรู้ไว้ให้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารสนเทศ การวิจัย การพัฒนา โดยต้อง คำนึงถึงโครงสร้างและสถานที่หรือฐานของการจัดเก็บ ต้องสามารถค้นหาและส่งมอบให้อย่างถูกต้อง มีการจำแนกหมวดหมู่ของความรู้ไว้อย่างชัดเจน

การสรุปองค์ความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

การจัดการความรู้กลุ่มปฏิบัติการ เป็นการจัดการความรู้ของกลุ่มที่รวมตัวกัน มีจุดมุ่งหมาย ของการทำงานร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีกลุ่มปฏิบัติการ หรือที่เรียกว่า “ชุมชนนักปฏิบัติ” เกิดขึ้นอย่างมากมาย เช่น กลุ่มฮักเมืองน่าน กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่ม สัจจะออมทรัพย์ หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มเหล่านี้พร้อมที่จะเรียนรู้และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้จึงเป็นความรู้และปัญญาที่แตกต่างกันไปตามสภาพและบริบทของชุมชน การสร้างองค์ความรู้หรือชุดความรู้ของกลุ่มได้แล้ว จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีองค์ความรู้หรือชุดความรู้ ไว้เป็นเครื่องมือในการพัมนางาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนอื่น หรือกลุ่มอื่นอย่างภาคภูมิใจ เป็น การต่อยอดความรู้และการทำงานของตนต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อย่างที่เรียกกว่าเกิดการเรียนรู้ และพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในการสรุปองค์ความรู้ของกลุ่ม กลุ่มจะต้องมีการถอดองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การถอดองค์ความรู้จึงมีลักษณะของการไหลเวียนความรู้ จากคนสู่คน และจากคนสู่กระดาษ นั่นคือ การองค์ความรู้มาบันทึกไว้ในกระดาษ หรือคอมพิวเตอร์ เพื่อเผยแพร่ให้กับคนที่สนใจได้ศึกษาและ พัฒนาความรู้ต่อไป ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการรวมกลุ่มปฏิบัติการ คือ

1. การสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกัน กลุ่มมีความเป็นกันเอง

2. ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม สมาชิกทุกคนควรไว้วางใจกัน ซื่อสัตว์ต่อกัน สื่อสารกันอย่างเปิดเผย ไม่มีลับลมคมใน

3. การมอบหมายงานอย่างชัดเจน สมาชิกทุกคนเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยอมรับภารกิจหลักของทีมงาน

4. การกำหนดบทบาทให้กับสมาชิกทุกคน สมาชิกแต่ละคนเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตนเอง และเรียนรู้เข้าใจในบทบาทของผู้อื่นในกลุ่ม ทุกบทบาทมีความสำคัญ รวมทั้งบทบาทในการช่วยรักษาความเป็นกลุ่มให้มั่นคง เช่น การประนีประนอม การ อำนวยความสะดวก การให้กำลังใจ เป็นต้น

5. วิธีการทำงาน สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณา คือ

1) การสื่อความ การทำงานเป็นกลุ่มต้องอาศัยบรรยากาศ การสื่อความที่ชัดเจนเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ทุกคนกล้าเปิดใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันจนเกิดความเข้าใจ และนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2) การตัดสินใจ การทำงานเป็นกลุ่มต้องใช้ความรู้การตัดสินใจร่วมกัน เมื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจแล้ว สมาชิกย่อมเกิดความผูกพันที่จะทำให้สิ่งที่ตนเองได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น

3) ภาวะผู้นำ คือบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่มควรส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้มีโอกาสแสดงความเป็นผู้ เพื่อให้ทุกคนเกิดความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ จะได้รู้สึกว่าการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นมีความหมาย ปรารถนาที่จะทำอีก

4) การกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา หรือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ร่วมกัน

6. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ควรมีการประเมินผลการทำงานเป็นระยะในรูปแบบทั้งไม่เป็นทางการและเป็นทางการ โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลงาน ทำให้สมาชิกได้รับทราบความก้าวหน้าของงาน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งพัฒนา กระบวนการทำงาน หรือการปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน ซึ่งในที่สุดสมาชิกจะได้ทราบว่าผลงานบรรลุ เป้าหมาย และมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด

ตัวอย่าง การถอดองค์ความรู้ชุมชนอินทรีย์บ้านยางยวน

บริบทชุมชนบ้านยางยวน หมู่ที่ 5 ตำบลดอนตรอ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนคร ศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ราบกลุ่มแบบลูกคลื่น ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก อาชีพ รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์ เช่นเลี้ยงโค เป็ด ไก่ เป็นรายได้เสริม และมีการปลูกผักไว้เพื่อบริโภคเอง จากสภาพความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบันทำให้คนในบ้านยางยวนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต มาพึ่งตนเองมากขึ้น แกนนำชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำธรรมชาติเข้ามามีบทบาทพลักผันวิถีชีวิตชุมชนให้ ดีขึ้น การประสบปัญหาจากภาวะเศรษฐกิจทำให้การลงทุนในการประกอบการทำนาสูงขึ้น ทั้งในเรื่อง ของค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ซึ่งมีผลกับเกษตรกร ส่วนหนึ่งที่มองเห็นได้ชัดคือ การ เจ็บไข้ได้ป่วยของคนในชุมชน บ้านยางยวนมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายสำหรับการใช้แก้ ปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเน้นที่การประกอบอาชีพ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีแกนนำ ชุมชนอย่างกลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสวนา และทีมงาน เข้ามามีบทบาทในการรวบรวม ประชาชนในพื้นที่มาร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างมหาศาลให้กับคนในบ้าน ยางยวน หมู่ที่ 5 ตำบลตอนตรอ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

กระบวนการแผนชุมชนพึ่งตนเองบ้านยางยวน

กลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสวนา เล่าว่าการจัดทำแผนชุมชนของบ้านยางยวนนั้น เริ่มที่ การจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนของหมู่บ้าน แล้วนำข้อมูลนั้นมาร่วมวิเคราะห์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ ในการจัดทำแผนชุมชน สิ่งที่ปรากฏคือเรื่องของค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากการ ประกอบอาชีพ และหนี้สินส่วนใหญ่ก็เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพด้วยเช่นกัน เพราะบางครั้งใน การทำนาต้องใช้ต้นทุนสูง เมื่อเจอกับปัญหาภัยธรรมชาติ นาล่มทำให้เป็นหนี้เป็นสิน จากข้อมูลที่ได้ ก็นำมาจัดทำเป็นแผนชุมชน ซึ่งจะเน้นที่เรื่องของแผนการทำเกษตร ซึ่งมีผลโดยตรงกับการประกอบ อาชีพของคนในชุมชน สิ่ที่ต้องทำก็คือการทำนาแบบอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต ในเรื่องของปุ๋ย มีราคาแพง โดยต้องการที่จะขยายการทำนาแบบอินทรีย์ทั้งหมู่บ้ารน จากแผนการทำเกษตรของชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำนามากมาย

นอกเหนือจากการทำแผนเรื่องการทำนาแบบอินทรีย์แล้ว บ้านยางยวนได้มีการทำเรื่องของ การปลูกผักปลอดสารพิษ ปลูกกินเองในชุมาชนก่อนที่จะขายสู่ตลาดนอกชุมชน โดยเน้น การปลูก ทุกอย่างที่กิน และกินทุกอย่างที่ปลูก ในการนี้ได้มีพื้นที่สำหรับใช้เป็นแปลงผักรวมของ ชุมชน โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทำขึ้นเองใช้ในแปลกผัก

กลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสนวนาบอกกับทีมงานว่า ในการจัดทำเวทีประชาคมจัดทำแผน ของหมู่บ้าน ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเข้ามาสนับสนุนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาหนุนเสริมเพื่อบูรณาการแผนเข้ากับการทำงานของหน่วยงาน ทั้งพัฒนาชุมชน เกษตร กศน. และสาธารณสุข

กลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสวนา และผู้ให้ข้อมูลได้พูดถึงเรื่องสุขภาพชุมชน บอกว่าการที่ จะให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีต้องเริ่มที่การกิน และข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักต้องเป็นข้าวที่ปลอดภัย ต่อคนในชุมชน เพราะฉะนั้นชุมชนต้องผลิตข้าวเองจึงจะได้ข้าวมีคุณภาพ และข้าวที่มีคุณภาพนั้น จะเป็นผลดีต่อตนเอง และลูกหลานของตนในชุมชน โดยจะเน้นให้คนในชุมชนปลูกข้าวสำหรับบริโภค เองไว้หนึ่งแปลง โดยทำนาแบบอินทรีย์

เมื่อมีแผนพัฒนาในเรื่องเกษตรอินทรีย์ หมู่บ้านก็ต้องหาความรู้ในเรื่องนี้ โดยได้ส่งแกนนำ เข้าอบรมหาความรู้จากที่ต่าง ๆ เช่นเรื่องการทำนาชีวภาพ การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักชีวภาพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้กับกลุ่มได้เหมาะสม

กลุ่มองค์กรบ้านยางยวน

เรื่องของกลุ่มและองค์กรในบ้านยางยวนเป็นเรื่องที่โดดเด่น เพราะการจัดตั้งนั้นสอดคล้อง กับวิถีชีวิตและสามารถแก้ปัญหาของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น

ศูนย์ข้าวบ้านยางยวน เป็นองค์กรของชุมชนมีกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการผลิตข้าว โดยเฉพาะ เน้นเรื่องการทำข้าวอินทรีย์ โดยจ่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกและเมื่อสมาชิกขายผลผลิตก็นำเงิน ค่าเมล็ดพันธุ์มาคืน เพื่อที่ศูนย์ข้าวจะได้นำมาซื้อเมล็ดพันธุ์มาไว้ในศูนย์ข้าวต่อไป นอกจากให้กู้ยืม เมล็ดพันธุ์แล้ว ศูนย์ข้าวก็รับขายข้าวให้กับสมาชิกอีกด้วย จากการมีศูนย์ข้าวทำให้ประชาชนเปลี่ยน จากการทำนาปีมาเป็นการทำนาปรัง ซึ่งสามารถทำได้ถึง 3 ครั้งต่อปี

นอกจากมีศูนย์ข้าวของหมู่บ้านแล้ว บ้างยางยวนยังมีโรงสีข้าวของชุมชนอีกด้วย ซึ่งเป็น อีกกิจกรรมหนึ่งที่ตอบสนองคนในชุมชนได้ดี เพราะโรงสีรับสีข้าว 3 ประเภท คือข้าวกล้อง ข้าวซ้อม มือ และข้าวขาว และมีการรับสีข้าวจากภายนอกชุมชนอีกด้วย ซึ่งโรงสีจะมีผลกำไรก็นำมาปันกำไร ให้กับสมาชิก โดยกำหนดว่าสมาชิกของโรงสีเป็นสมาชิกทุกคนที่อยู่ในหมู่บ้าน บริหารโดยศูนย์ข้าว บ้านยางยวน ทุกคนในหมู่บ้านสามารถมาใช้บริการได้

บ้านยางยวนมีกลุ่มองค์กรการเงินที่หลากหลาย ทุกกลุ่มเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จะมีองค์กร การเงินของกลุ่มตามมา กลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสวนาบอกว่า เป็นการสร้างนิสัยให้รักการอ่าน และเป็นทุนสำหรับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่าง ๆ นั้นมีทั้งที่หมู่บ้าน จัดตั้งเองตามมติของประชาชนและกลุ่มองค์กรที่หน่วยงานภาครัฐมาหนุนเสริมให้มีการจัดตั้งเพื่อ แก้ปัญหาให้กับประชาชนกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ได้แก่ กองทุนข้าว กองทุนอาหารและโภชนาการ กองทุนเลี้ยงสัตว์ กองทุนปลูกผัก กองทุนเลี้ยงโคยุทธศาสตร์ กองทุนมะลิ กองทุนพัฒนาอาชีพสตรี กองทุนปุ๋ยหมัก กองทุนแผนแม่บทชุมชน กองทุนสวัสดิการสาธารณสุข สัจจะวันละ 1 บาท ออมทรัพย์ต้นแบบและกองทุนหมู่บ้าน

การเกิดกลุ่มองค์กรการเงินเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนนั้น เป็นการเรียนรู้ใน เรื่องของการประหยัดอดออม บางคนเป็นสมาชิกในทุกกองทุน และบางคนก็เลือกที่จะเป็นสมาชิก กองทุนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว ซึ่งนับได้ว่ากลุ่มองค์กร การเงินบ้านยางยวนตอบสนองคนในชุมชนได้ทุกอาชีพ

กลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสวนา และสมาชิกบอกว่า ทุกกลุ่มมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ เพราะความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน และการทำหลักฐานการเงินบัญชีที่ชัดเจน หากขาดความ โปร่งใสคิดว่าคงอยู่ไม่ได้ และจะขาดซึ่งความรักและสามัคคีไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ได้เลย ทุกกลุ่มมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ พึ่งพาซึ่งกันและกัน

การดำเนินการกลุ่มข้าวอินทรีย์นั้น เชื่อมโยงกับกลุ่มปุ๋ยหมัก เชื่อมโยงกับกลุ่มเลี้ยงโค เชื่อมโยงกับศูนย์ข้าว เชื่อมโยงกับโรงสีชุมชน เรียกว่าทุกกิจกรรมเชื่อมโยงกันหมดอย่างลงตัว

การสืบทอดภูมิปัญญา

การปฏิสัมพันธ์กันในระหว่างชุมชน การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกองทุนการเงิน ต่าง ๆ ของชุมชน ได้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวิธีการปฏิบัติร่วมกัน ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มี อยู่ในชุมชนก็มีการถ่ายทอดสู่ลูกหลานก็ด้วยวิธีการสอนกับแบบตัวต่อตัวตามแต่ผู้เรียนจะสนใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านหัตถกรรม การทำเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ใช้ในการทำมาหากินของคนในชุมชน หรือ แม้แต่เรื่องหมอพื้นบ้าน หมอสมุนไพร ก็ได้ถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง จากรุ่นสู่รุ่นไม่มีที่สิ้นสุด แม้ไม่ได้ ถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็ยังมีเหลืออยู่ในชุมชนบ้านยางยวน

ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐ

ประชาชนในบ้านยางยวนมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐค่อนข้างดี สังเกตได้จากการ เกิดกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีหน่วยงานภาครัฐคอยหนุนเสริมในเรื่องต่าง ๆ ซึ่ง ทางชุมชนไม่ปฏิเสธในการที่จะรับสิ่งดี ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาในชุมชนบ้านยางยวน เช่น กลุ่ม พัฒนาอาชีพสตรี โรงสีชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงโค ยุทธศาสตร์ กองทุนแผนแม่บทชุมชน สวัสดิการสาธารณสุข หรือแม้แต่กองทุนหมู่บ้าน และการที่หมู่บ้านไม่ปฏิเสธหน่วยงานภาครัฐที่ลง ไปหนุนเสริม ผู้เข้าร่วมเวที

บอกว่า ที่บ้านยางยวนนั้นหน่วยงานภาครัฐได้ลงมาอย่างต่อเนื่อง คอย ติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือ ทุกโครงการจะได้รับคำแนะนำมาเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มาปฏิบัติ งานในพื้นฐาน นำความรู้ต่าง ๆ มาให้อยู่เสมอมิได้ขาด เรียกได้ว่าลงมาคลุกคลีอยู่ในหมู่บ้านก็ว่าได้

สิ่งที่อยากให้มีในหมู่บ้านยางยวน

กลุ่มแกนนำที่เข้าร่วมเวทีเสวนา บอกว่า อยากให้คนในบ้านยางยวนหันมาทำข้าวอินทรีย์ กินข้าวอินทรีย์ เพราะจะทำให้สุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้น ทุกอย่างที่ทำสิ่งที่ดี ๆ คนในชุมชนต้อง ได้รับสิ่งนั้นก่อนที่คนที่อยู่นอกชุมชน มีข้าวอินทรีย์ มีผักปลอดสารพิษ มีปลาจากธรรมชาติ ปลอด สารเคมี คนในชุมชนต้องได้กินก่อนที่จะส่งขายโรงพยาบาล เพราะหากไม่เริ่มกินที่ชุมชนแต่ไปกินที่ โรงพยาบาลก็เหมือนกับไม่ได้ดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

สารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

สารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ หมายถึงการรวบรวมข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางาน พัฒนาคน หรือพัฒนากลุ่ม ซึ่งอาจจัดทำเป็นเอกสารคลังความรู้ ของกลุ่มหรือเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซด์ เพื่อแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ใน การทำงาน

ตัวอย่างของสารสนเทศจากการรวมกลุ่มปฏิบัติการ ได้แก่

1. บันทึกเรื่องเล่า เป็นเอกสารที่รวบรวมเรื่องเล่า ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงานให้ ประสบผลสำเร็จ อาจแยกเป็นเรื่อง ๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจเฉพาะเรื่องได้ศึกษา

2. บันทึการถอดบทเรียนหรือการถอดองค์ความรู้ เป็นการทบทวน สรุปผลการทำงานที่ จัดทำเป็นเอกสาร อาจจัดทำเป็นบันทึกระหว่างการทำงาน และหลังจากทำงานเสร็จแล้ว เพื่อให้เห็น วิธีการแก้ปัญหาในระหว่างการทำงาน และผลสำเร็จจากการทำงาน

3. วีซีดีเรื่องสั้น เป็นการจัดทำฐานข้อมูลความรู้ที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ที่มีการ ใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์อย่างแพร่หลาย การทำวีซีดีเป็นเรื่องสั้น เป็นการเผยแพร่ให้บุคคลได้เรียนรู้ และนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานในโอกาสต่อไป

4. คู่มือการปฏิบัติงาน การจัดการความรู้ที่ประสบผลสำเร็จจะทำให้เห็นแนวทางของ การทำงานที่ชัดเจน การจัดทำเป็นคู่มือเพื่อการปฏิบัติงาน จะทำให้งานมีมาตรฐาน และผู้เขียวข้อง สามารถนำไปพัฒนางานได้

5. อินเตอร์เน็ต ปัจจุบันมีการใช้อินเตอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลาย และมีการสื่อสารแลก เปลี่ยนความรู้ผ่านทางอินเตอร์เน็ตในเว็บไซด์ต่าง ๆ มีการบันทึกความรู้ทั้งในรูปแบบของเว็บบล็อก เว็บบอร์ด และรูปแบบอื่น ๆ อินเตอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งเก็บข้อมูลจำนวนมากในปัจจุบัน เพราะคน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา

❑ **กิจกรรม**

1. การจัดการความรู้ด้วยตนเองต้องอาศัยทักษะอะไรบ้าง และผู้เรียนมีวิธีการจัดการความรู้ด้วยตนเองอย่างไร ยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. องค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการจัดการความรู้ด้วยตนเองคืออะไร (แยกเป็นข้อ ๆ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ให้ผู้เรียนเขียนเรื่องเล่าแห่งความสำเร็จ และรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีเรื่องเล่าลักษณะคล้ายกัน ผลัดกันเล่าเรื่อง สกัดความรู้จากเรื่องเล่าของเพื่อน ตามแบบฟอร์มนี้

แบบฟอร์มการบันทึกขุมคงามรู้จากเรื่องเล่า

ชื่อเรื่อง .....

ชื่อผู้เล่า .....

1 เนื้อเรื่องย่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การบันทึกขุมความรู้จากเรื่องเล่า

2.1 ปัญหา .....

.....

.....

.....

.....

2.2 วิธีแก้ปัญหา (ขุมความรู้) .....

.....

.....

.....

2.3 ผลที่เกิดขึ้น .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 ความรู้สึกของผู้เล่า / ผู้เล่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากการทำงานนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แก่นความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม 3-5 คน ไปถอดองค์ความรู้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ โดยเรียบเรียงเขียนเป็นเรียงความ คล้ายตัวอย่าง “การถอดองค์ความรู้ชุมชนอินทรีย์บ้านยางยวน”

สรุปองค์ความรู้กลุ่ม .....

ที่อยู่แหล่งเรียนรู้ .....

ชื่อผู้ถอดองค์ความรู้ 1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

5 .....

ประเด็นการถอดองค์ความรู้

1. สภาพบริบทแหล่งเรียนรู้
2. กระบวนบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้
3. การสืบทอดภูมิปัญญา
4. ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

แบบทดสอบหลังเรียน

แบบทดสอบเรื่องการจัดการความรู้

คำชี้แจง จงกาบาท **x** เลือกข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. การจัดการความรู้เรียกสั้น ๆ ว่าอะไร
    ก. MK
    ข. KM
    ค. LO
    ง. QA

2. เป้าหมายของการจัดการความรู้คืออะไร
    ก. พัฒนาคน
    ข. พัฒนางาน
    ค. พัฒนาองค์กร
    ง. ถูกทุกข้อ

3. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
    ก. การจัดการความรู้หากไม่ทำ จะไม่รู้
    ข. การจัดการความรู้ คือการจัดการความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ
    ค. การจัดการความรู้ ถือเป็นเป้าหมายของการทำงาน
    ง. การจัดการความรู้ คือการจัดการความรู้ที่มีในเอกสาร ตำรา มาจัดให้เป็นระบบ

4. ขั้นสูงสุดของการเรียนรู้คืออะไร
    ก. ปัญญา
    ข. สารสนเทศ
    ค. ข้อมูล
    ง. ความรู้

5. ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) คืออะไร

ก. การจัดการความรู้

ข. เป้าหมายของการจัดการความรู้

ค. วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้

ง. แนวปฏิบัติของการจัดการความรู้

6. รูปแบบของการจัดการความรู้ตามโมเดลปลาทู ส่วน “ท้องปลา” หมายถึงอะไร

ก. การกำหนดเป้าหมาย

ข. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ค. การจัดเก็บเป็นคลังความรู้

ง. ความรู้ที่ชัดแจ้ง

7. ผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คือใคร

ก. คุณเอื้อ

ข. คุณอำนวย

ค. คุณกิจ

ง. คุณลิขิต

8. สารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง

ก. เอกสาร

ข. วีซีดี

ค. เว็บไซด์

ง. ถูกทุกข้อ

9. การจัดการความรู้ด้วยตนเองกับชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ อย่างไร

ก. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ในบุคคลหลาย ๆ คน รวมกันเป็นชุมชน เรียกว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ข. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ให้กับตนเองก็เหมือนกับจัดการความรู้ให้ชุมชนด้วย

ค. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะจัดการความรู้ด้วยตนเองเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องของชุมชน

ง. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม

แบบประเมินตนเองหลังเรียน

บทสะท้อนที่ได้จากการเรียนรู้

1. สิ่งที่ท่านประทับใจในการเรียนรู้รายวิชาการจัดการความรู้

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ปัญหา / อุปสรรคที่พบในการเรียนรู้รายวิชาการจัดการความรู้

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

บทที่ 4

คิดเป็น

สาระสำคัญ

ทบทวนทำความเข้าใจกับความเชื่อพื้นฐานของคนคิดเป็นทางการศึกษาผู้ใหญ่และการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้เรื่องของการคิดเป็น ปรัชญาคิดเป็น การคิดแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น ศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะของข้อมูล การคิดเป็นและกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลการคิดเป็น ทั้ง 3 ประการ คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลทางสภาวะแวดล้อมทางสังคม โดยเน้นที่ข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นจุดเน้นสำคัญของการคิด การตัดสินใจ แก้ปัญหาของคนคิดเป็น

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายถึงความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ของคนคิดเป็น และการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้เรื่องการคิดเป็น ปรัชญาคิดเป็น การคิดแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบ แบบคนคิดเป็นได้
2. วิเคราะห์จำแนกลักษณะของข้อมูลการคิดเป็นทั้ง 3 ด้าน ที่นำมาใช้ประกอบการคิดและการตัดสินใจ ทั้งข้อมูลด้านวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสภาวะแวดล้อม โดยเน้นที่ข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ที่เป็นจุดเน้นสำคัญของคนคิดเป็นได้
3. ฝึกปฏิบัติการคิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดเป็น ทั้งจากกรณีตัวอย่างและหรือสถานการณ์จริงในชุมชน โดยนำข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลทางสังคมและสภาวะแวดล้อมมาประกอบการคิดการพัฒนาได้

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่กับกระบวนการคิดเป็น การเชื่อมโยงสู่ปรัชญาคิดเป็น และการคิดการตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบแบบคนคิดเป็น
2. ระบบข้อมูล การจำแนกลักษณะของข้อมูล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทั้งด้านวิชาการ ด้านตนเอง และสังคมสภาวะแวดล้อม โดยเน้นไปที่ข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ครอบครัวและชุมชน เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหาตามแบบอย่างของคนคิดเป็น
3. กรณีตัวอย่าง และสถานการณ์จริงในการฝึกปฏิบัติเพื่อการคิด การแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น

ข้อแนะนำการจัดการเรียนรู้

1. คิดเป็น เป็นวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการคิด การวิเคราะห์ และแสวงหาคำตอบด้วยการใช้กระบวนการที่หลากหลายเปิดกว้าง เป็นอิสระมากกว่าการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาให้ท่องจำ หรือมีคำตอบสำเร็จรูปให้โดยผู้เรียนไม่ต้องคิด ไม่ต้องวิเคราะห์เหตุและผลเสียก่อน

2. ขอแนะนำว่า กระบวรการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ผู้เรียนส่วนใหญ่ผ่านการเรียนมาจากหลักสูตร กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมาก่อน คุ้นเคยกับกระบวนการกลุ่ม การสานเสวนา หรือการอภิปรายถกแถลงมาก่อน พอจะใช้การอธิบายเสริมการอภิปรายได้บ้าง แต่ถึงกระนั้นก็ควรจะใช้กระบวนการกลุ่ม การอภิปราย เพื่อให้เป็นการฝึกทักษะการคิดการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่เป็นประจำจนเกิดเป็นนิสัย สามารถนำกระบวนการดังกล่าวนี้ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันได้ด้วย ในเวลาเดียวกันก็จะเป็นการช่วยเพื่อนๆ ผู้เรียนบางคนที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการคิดการวิเคราะห์มาก่อนได้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจดียิ่งขึ้น

3. เนื่องจากเป็นวิชาที่ประสงค์จะให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดการวิเคราะห์ เพื่อแสวงหาคำตอบด้วยตนเองมากกว่าท่องจำเพื่อหาความรู้แบบเดิม ครูและผู้เรียนจึงควรจะต้องปฏิบัติตามกระบวนการที่แนะนำโดยไม่ข้ามขั้นตอนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่องที่ 1

ทบทวนความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ของคนคิดเป็น

และการเชื่อมโยงไปสู่ปรัชญาคิดเป็น

การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบของคนคิดเป็น

ในชีวิตประจำวันทุกคนต้องเคยพบกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเรียน การงาน การเงิน หรือแม้แต่การเล่นกีฬาหรือปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาขัดแย้งของเด็ก หรือปัญหาการแต่งตัวไปงานต่างๆ เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาก็เกิดทุกข์ แต่ละคนก็จะมีวีแก้ไขปัญหา หรือแก้ทุกข์ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละคน แต่ละวิธีการอาจเหมือนหรือต่างกัน และอาจให้ผลลัพธ์ที่เหมือนกันหรือต่างกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเชื่อ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของบุคคลนั้น หรืออาจจะขึ้นอยู่กับทฤษฎีและหลักการของความเชื่อที่ต่างกัน เหล่านั้น

“คิดเป็น” เป็นกระบวนการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาวิธีหนึ่งของคนทำงาน กศน.ที่ท่านอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อดีตอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนและอดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้นำเสนอไว้เป็นทิศทางและหลักการสำคัญในการดำเนินงานโครงการการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนในสมัยนั้น และใช้เป็นปัญหาส่องนำทางในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในระยะต่อมาด้วย

“คิดเป็น” ตั้งอยู่บนความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ที่เป็นหลักความจริงของมนุษย์ที่ว่า คนเรามีความหลากหลายแตกต่างกัน แต่ทุกคนต้องการความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุด คน กศน.เชื่อว่าปัญหาหรือความทุกข์เป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ก็สามารถแก้ไขได้ ความทุกข์หรือปัญหาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนมากน้อย หนักเบา ต่างกันออกไป เมื่อเกิดปัญหาหรือความทุกข์คนเราก็ต้องพยายามหาทางแก้ปัญหาหรือคลี่คลายความทุกข์ให้หมดไปให้ความสุขกลับคืนมา ความสุขของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมนุษย์กับสภาวะแวดล้อมที่เป็นวิถีชีวิตของตนสามารถปรับตัวกับสภาวะแวดล้อมให้กลมกลืนกันได้นี้มนุษย์ต้องรู้จักแสวงหาข้อมูลที่หลากหลายและเพียงพออย่างน้อย 3 ด้านด้วยกัน คือ ข้อมูลด้านวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมทางสังคม ชุมชน นำมาวิเคราะห์ศึกษารายละเอียดอย่างรอบคอบและสังเคราะห์เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดนำมาใช้แก้ปัญหา

ความเชื่อพื้นฐานของคนคิดเป็นหรือความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่คืออะไร?

เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเข้าถึง “คิดเป็น” ได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจน ผู้เรียนที่เคยเรียนเรื่อง “คิดเป็น” มาก่อนในระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ขอให้ข้ามไปอ่านต่อและร่วมกิจกรรมกระบวนการ ตั้งแต่ เรื่องที่ 2 ของบทนี้เป็นต้นไป

สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่เคยเรียนเรื่อง “คิดเป็น” มาก่อนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ขอให้ร่วมกันทำความเข้าใจเรื่องความเชื่อพื้นฐานของคนคิดเป็นหรือความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่เสียก่อน ทั้งนี้เพราะกระบวนการ “คิดเป็น” เน้นการทำความเข้าใจด้วยกระบวนการคิดและสร้างความเข้าใจด้วยตนเองเป็นหลัก ให้ใช้กรณีตัวอย่างในแบบเรียนคิดเป็น ระดับประถมศึกษาเป็นเอกสารประกอบการสนทนาและร่วมสรุปแนวคิดดังต่อไปนี้

ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ ปฐมบทของปรัชญา “คิดเป็น”

ครั้งหนึ่ง ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเคยเป็นอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนมาก่อนเคยเล่าให้ฟังว่ามีเพื่อนฝรั่งถามท่านว่า ทำไมคนไทยบางคนจนก็จน อยู่กระต๊อบเก่าๆทำงานก็หนัก หาเช้ากินค่ำ แต่เมื่อกลับบ้านยังมีแก่ใจนั่งเป่าขลุ่ย ตั้งวงสนทนา สนุกสนาน เฮฮากับเพื่อนบ้านหรือโขกหมากรุกกับเพื่อน ได้อย่างเบิกบานใจ ตกเย็นก็นั่งกินข้าวคลุกน้ำพริก คลุกน้ำปลากับลูกเมียอย่างมีความสุขได้ ท่านอาจารย์ตอบไปว่า เพราะเขาคิดเป็น เขาจึงมีความสุข มีความพอเพียง ไม่ทุกข์ ไม่เดือดร้อนทุรนทุรายเหมือนคนอื่นๆ เท่านั้นแหละ คำถามก็ตามมาเป็นหางว่าว เช่น ก็เจ้า “คิดเป็น” มันคืออะไร อยู่ที่ไหน หน้าตาเป็นอย่างไร หาได้อย่างไร หายากไหม ทำอย่างไรจึงจะคิดเป็น ต้องไปเรียนจากพระอาจารย์ทิศาปาโมกข์หรือเปล่า ค่าเรียนแพงไหม มีค่ายกครูไหม ใครเป็นครูอาจารย์หรือศาสดา ฯลฯ ดูเหมือนว่า “คิดเป็น” ของท่านอาจารย์จะเป็นคำไทยง่ายๆ ธรรมดาๆ แต่ก็ออกจะลึกล้ำ ชวนให้ใฝ่หาคำตอบยิ่งนัก

“ คิดเป็น” คืออะไรใครรู้บ้าง
มีทิศทางมาจากไหนใครเคยเห็น
จะเรียนรู้ทำอย่างไรให้คิดเป็น
ไม่ล้อเล่นใครตอบได้ ขอบใจเอย

ประมาณปี พ.ศ.2513 เป็นต้นมา ท่านอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ และคณะได้นำแนวคิดเรื่อง “คิดเป็น” มาเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่หลายโครงการ เช่น โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ โครงการการศึกษาประชาชนและการศึกษาผู้ใหญ่ขั้นต่อเนื่องเป็นต้น*ต่อมาท่านย้ายไปเป็นอธิบดีกรมวิชาการ ท่านก็นำคิดเป็นไปเป็นแนวทางจัดการศึกษาสำหรับเด็กในโรงเรียนจนเป็นที่ยอมรับมากขึ้น เพื่อให้การทำความเข้าใจกับการคิดเป็นง่ายขึ้นพอที่จะให้คนที่จะมามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนตามโครงการดังกล่าวเข้าใจและสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักการ “คิดเป็น” ได้ จึงมีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยใช้กระบวนการคิดเป็น ในการทำความเข้าใจกับความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้กับผู้ที่จะจัดกระบวนการเรียนการสอนตามโครงการดังกล่าวในรูปแบบของการฝึกอบรม** ด้วยการฝึกอบรมผู้ร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ และโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ขั้นต่อเนื่องระดับ 3-4-5 เป็นที่รู้จักฮือฮากันมากในสมัยนั้นผู้เข้ารับการอบรมยังคงรำลึกถึงและนำมาใช้ประโยชน์จนทุกวันนี้

เราจะมาทำความรู้จักกับความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ที่เป็นปฐมบทของการคิดเป็นกันบ้างดีไหม

การเรียนรู้เรื่องความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้เข้าใจได้ดีผู้เรียนต้องทำความเข้าใจด้วยการร่วมกิจกรรม การคิดวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ เป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับ และสรุปความคิดเป็นขั้นเป็นตอนตามไปด้วย โดยไม่ต้องกังวลว่าคำตอบหรือความคิดที่ได้จะผิดหรือถูกเพียงใด เพราะจะไม่มีคำตอบใดถูกทั้งหมด และไม่มีคำตอบใดผิดทั้งหมด เมื่อได้ร่วมกิจกรรมครบตามกำหนดแล้ว ผู้เรียนจะร่วมกันสรุปแนวคิดเรื่อง ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ได้ ด้วยตนเอง

ต่อไปนี้เราจะมาเรียนรู้เรื่องความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเรื่องการคิดเป็นร่วมกันเริ่มด้วยการร่วมกิจกรรมต่างๆเป็นขั้นเป็นตอนไป ตั้งแต่กิจกรรมที่ 1 - 5 โดยจะมีครูร่วมกิจกรรมด้วย

---

* นับเป็นวิธีการทางการศึกษาที่สมัยใหม่มากยังไม่มีหน่วยงานไหนคเยทำมาก่อน

** ที่ให้วิทยากรที่เป็นผู้จัดอบรมและผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย กระบวนการอภิปรายถกแถลงในรูปกระบวนการกลุ่มมีการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างหลายเรื่อง ที่กำหนดขึ้น นำเหตุผล และข้อคิดเห็นของกลุ่มมาสรุปสังเคราะห์ออกมาเป็นความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ (สมัยนั้น) หรือ กศน. (สมัยต่อมา) ผลสรุปของการอภิปรายถกแถลงไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไหนก็จะได้ออกมาเป็นทิศทางเดียวกันเพราะเป็นสัจธรรมที่เป็นความจริงในชีวิต

กิจกรรมที่ 1

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 1 ที่เป็นกรณีตัวอย่างเรื่อง “หลายชีวิต” ให้ผู้เรียนทุกคน ครูอธิบายให้ผู้เรียนทราบว่า ครูจะอ่านกรณีตัวอย่างให้ฟัง 2 เที่ยวช้าๆ ใครที่พออ่านได้บ้างก็อ่านตามไปด้วย ใครที่อ่านยังไม่คล่องก็ฟังครูอ่านและคิดตามไปด้วย เมื่อครูอ่านจบแล้วก็จะพูดคุยกับผู้เรียนเชิงทบทวนถึงเนื้อหาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “หลายชีวิต” เพื่อจะให้แน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนเข้าใจเนื้อหาของกรณีตัวอย่างตรงกันจากนั้นครูจึงอ่านประเด็น ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (คำถามที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป) ที่กำกับมากับกรณีตัวอย่างให้ผู้เรียนฟัง

ใบงานที่ 1

กรณีตัวอย่าง เรื่อง “หลายชีวิต”

หลายชีวิต

พระมหาสมชัย เป็นพระนักเทศน์ มีประสบการณ์การเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีที่มีชื่อเสียงเป็นที่แพร่หลายในหลายที่หลายภาคของไทย วัดหลายแห่งต้องจองท่านไปเทศน์ให้งานของวัดนั้นๆ เพราะญาติโยมขอร้อง และพระนักเทศน์ทั้งหลายก็นิยมเทศน์ร่วมกับท่านมหาสมชัยตั้งใจไว้ว่าอยากเดินทางไปเทศน์ที่วัดไทยในอเมริกาสักครั้งในชีวิต เพราะไม่เคยไปต่างประเทศเลย

เจ๊เกียว เป็นนักธุรกิจชั้นนำ มีกิจการหลายอย่างในความดูแล เช่น กิจการเสื้อผ้าสำเร็จรูป กิจการจำหน่ายสินค้าโอท็อป กิจการส่งออกสินค้าอาหารกระป๋อง กิจการจำหน่ายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต แต่เจ๊เกียวไม่มีลูกสืบสกุลเลย ตั้งความหวังไว้ว่าขอมีลูกสักคน แต่ก็ไม่เคยสมหวังเลย

ลุงแป้น เป็นเกษตรกรอาวุโส อายุเกิน 60 ปีแล้ว แต่ยังแข็งแรง มีฐานะดี ชอบทำงานทุกอย่าง ไม่อยู่นิ่ง ทำงานส่วนตัว งานสังคม งานช่วยเหลือคนอื่น และงานบำรุงศาสนา ลุงแป้นแอบมีความหวังลึกๆ อยากได้ปริญญากิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสักแห่งเพื่อเก็บไว้เป็นความภูมิใจของตนเอง และวงศ์ตระกูล

เด็กหญิงนวลเพ็ญ เป็นเด็กหญิงจนๆ ต่างจังหวัดห่างไกล ไม่เคยเห็นกรุงเทพ ไม่เคยเข้าเมือง ไม่เคยออกจากหมู่บ้านไปไกลๆ เลย ด.ญ. นวลเพ็ญคิดว่าถ้ามีโอกาสไปเที่ยวกรุงเทพสักครั้งคงจะดีใจและมีความสุขมากที่สุด

ทิดแหวง บวชเป็นเณรตั้งแต่เล็ก เมื่ออายุครบบวชก็บวชเป็นพระ เพิ่งสึกออกมาช่วยพ่อทำนา ทิดแหวงตั้งความหวังไว้ว่าเขาอยากแต่งงานกับหญิงสาวสาย ร่ำรวยสักคน จะได้มีชีวิตที่สุขสบาย ไม่ต้องทำงานหนักเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ประเด็น กรณีตัวอย่างเรื่อง “หลายชีวิต” บอกอะไรบ้างเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์

ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 2-3 กลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่มเพื่อเป็นผู้นำอภิปรายและผู้จดบันทึกผลการอภิปรายของกลุ่มและนำผลการอภิปรายของกลุ่มเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ จากนั้นให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายถกแถลงเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูติดตามสังเกตเหตุผลของกลุ่มหากข้อมูลยังไม่เพียงพอ ครูอาจชี้แนะให้อภิปรายเพิ่มเติม ในส่วนของข้อมูลที่ยังขาดอยู่ได้ เลขานุการกลุ่มบันทึกผลการพิจารณาหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนด ให้เป็นคำตอบสั้นๆ ได้ใจความเท่านั้น และนำคำตอบนั้นไปรายงานในที่ประชุมกลุ่มใหญ่**

ในการประชุมกลุ่มใหญ่ ผู้แทนกลุ่มย่อยนำเสนอรายงาน ครูบันทึกข้อคิดเห็นของกลุ่มย่อยไว้ที่กระดาษปรู๊ฟ ซึ่งเตรียมจัดไว้ก่อนแล้ว เมื่อทุกกลุ่มรายงานแล้ว ครูนำอภิปรายในกลุ่มใหญ่ถึงคำตอบของกลุ่ม ซึ่งจะหลอมรวมบูรณาการคำตอบของกลุ่มย่อยออกมาเป็นคำตอบประเด็นอภิปรายของกรณีตัวอย่าง “หลายชีวิต” ของกลุ่มใหญ่ จากนั้นครูนำสรุปคำตอบที่ได้เป็นข้อเขียนที่สมบูรณ์ขึ้น และนำคำตอบนั้นบันทึกในกระดาษปรู๊ฟติดไว้ให้เห็นชัดเจน

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง เรื่อง “หลายชีวิต” ปรากฏดังในกรอบด้านขวามือ ตัวอย่าง ข้อสรุปนี้อาจใกล้เคียงกับข้อสรุปของท่านก็ได้

ตัวอย่าง
ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
“หลายชีวิต”

คนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีความต้องการที่คล้ายกัน คือ ต้องการประสบความสำเร็จ ซึ่งถ้าบรรลุตามต้องการของตน คนนั้นก็จะมีความสุข

กรณีตัวอย่างเรื่อง “หลายชีวิต” เริ่มเปิดตัวออกมาเป็นเรื่องแรก ผู้เรียนจะต้องติดตามต่อไปด้วยการทำกิจกรรมที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ถึงที่ 5 ตามลำดับ จึงจะพบคำตอบว่า “ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่คืออะไรแน่ และจะเป็นปฐมบทของ “การคิดเป็น”อย่างไร พักสักครู่ก่อนนะ

** หากมีผู้เรียนไม่มากนัก ครูอาจไม่ต้องแบ่งกลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนทุกคนร่วมอภิปรายถกแถลง หรือสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดกันในกลุ่มใหญ่เลย โดยมีประธานหรือหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้นำ และมีเลขานุการกลุ่มใหญ่เป็นผู้บันทึก (ครูอาจเป็นผู้ช่วยบันทึกได้)

กิจกรรมที่ 2

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 2 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง “แป๊ะฮง” ครูดำเนินกิจกรรมเช่นเดียวกับการดำเนินงานในกิจกรรมที่ 1

ใบงานที่ 2

กรณีตัวอย่างเรื่อง แป๊ะฮง

แป๊ะฮง

ท่านขุนพิชิตพลพ่าย เป็นคหบดีมีชื่อเสียงมากในด้านความเมตตากรุณาท่านเป็นคนที่พร้อมไปด้วยทรัพย์สมบัติ ข้าทาสบริวาร เกียรติยศ ชื่อเสียง และสุขกายสบายใจ

ตาแป๊ะฮง เป็นชายจีนชราตัวคนเดียว ขายเต้าฮวย อาศัยอยู่ที่ห้องแถวเล็กๆ หลังบ้านขุนพิชิต แป๊ะฮงขายเต้าฮวยเสร็จกลับบ้านตอนเย็นตกค่ำหลักจากอาบน้ำอาบท่ากินข้าวเสร็จก็นั่งสีซอเพลิดเพลินทุกวันไป

วันหนึ่งท่านขุนคิดว่า แป๊ะฮงดูมีความสุขดี แต่ถ้าได้มีเงินมากขึ้นคงจะมีความสุขอย่างสมบูรณ์มากขึ้น ท่านขุนจึงเอาเงินหนึ่งแสนบาทไปให้แป๊ะฮง จากนั้นมาเป็นเวลาอาทิตย์หนึ่งเต็มๆ ท่านขุนไม่ได้ยินเสียงซอจากบ้านแป๊ะฮงอีกเลย ท่านขุนรู้สึกเหมือนขาดอะไรไปอย่างหนึ่ง เย็นวันที่แปดแป๊ะฮงก็มาพบท่านขุนพร้อมกับนำเงินที่ยังเหลืออีกหลายหมื่นมาคืน แป๊ะฮงบอกท่านขุนว่า

“ผมเอาเงินมาคืนท่านครับ ผสมเหนื่อยเหลือเกิน มีเงินมากก็ต้องทำงานมากขึ้นต้องคอยระวังรักษาเงินทอง เต้าฮวยก็ไม่ได้ขาย ต้องไปลงทุนทางอื่นเพื่อให้รวยมากขึ้นอีกลงทุนแล้วก็กลัวขาดทุนเหนื่อยเหลือเกิน ผมไม่อยากได้เงินแสนแล้วครับ”

คืนนั้นท่านขุนก็หายใจโล่งอก เมื่อได้ยินเสียงซอจากบ้านแป๊ะฮง แทรกเข้ามากับสายลม

ประเด็น ในเรื่องความสุขของคนในเรื่องนี้ ท่านได้แนวคิดอะไรบ้าง?

แนวทางการทำกิจกรรม

1. เลขานุการกลุ่มบันทึกความเห็นของกลุ่มที่ร่วมกันอภิปราย ความเห็นอาจมีหลายคำตอบได้

2. อาจเปรียบเทียบความเห็นหรือคำตอบของกลุ่มผู้เรียนกับตัวอย่างข้อสรุปที่นำเสนอว่าใกล้เคียงกันหรือไม่ เพียงใด

3. เลือกข้อคิดหรือคำตอบของกลุ่มที่คิดว่าดีที่สุดไว้ 1 คำตอบ

4. คำตอบที่กลุ่มคิดว่าดีที่สุด เลือกบันทึกไว้คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

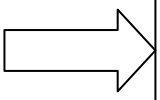
.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง ข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง
เรื่อง “แป๊ะฮง” ปรากฏในกรอบด้าน
ขวามือ ตัวอย่างข้อสรุปนี้อาจ
ใกล้เคียงกับข้อสรุปของท่านก็ได้

ตัวอย่าง
ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
“แป๊ะฮง”

เมื่อคนมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนต่างก็ต้องการความสุข ดังนั้น ความสุขของแต่ละคนก็อาจไม่เหมือนกัน ต่างกันไปตามสภาวะของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันด้วย

กิจกรรมที่ 3

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 3 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ธัญญวดี” ครูดำเนินกิจกรรมเช่นเดียวกับการดำเนินงานในกิจกรรมที่ 2

ใบงานที่ 3

กรณีตัวอย่างเรื่อง “ธัญญวดี”

ธัญญวดี

ธัญญวดีได้รับการบรรจุเป็นครูในโรงเรียนมัธยมที่ต่างจังหวัด พอเป็นครูได้ 1 ปี ก็มีอันเป็นต้องย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โรงเรียนที่ธัญญวดีย้ายเข้ามาทำการสอนเป็นโรงเรียนมัธยมเช่นเดียวกัน แต่มีการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 3-4 และ 5 ในตอนเย็นอีกด้วย มาเมื่อเทอมที่แล้ว ธัญญวดีได้รับการชักชวนจากผู้อำนวยการให้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ในตอนเย็น ธัญญวดี เห็นว่าตัวเองไม่มีภาระอะไรก็เลยตกลงโดยไม่ต้องคิดถึงเรื่องอื่น ซ้ำยังจะมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

แต่ธัญญวดีจะคิดผิดหรือเปล่าไม่ทราบ เริ่มต้นจากเสียงกระแนะกระแหนจากครูเก่าบางคนว่ามาอยู่ยังไม่ทันไรก็ได้สอนภาคค่ำ ส่วนครูเก่าที่สอนภาคค่ำ ก็เลือกสอนเฉพาะชั่วโมงต้นๆ โดยอ้างว่า เขามีภารกิจที่บ้าน ธัญญวดียังสาว ยังโสด ไม่มีภาระอะไรต้องสอนชั่วโมงท้ายๆ ทำให้ธัญญวดีต้องกลับบ้านดึกทุกวัน ถึงบ้านก็เหนื่อย อาบน้ำแล้วหลับเป็นตายทุกวัน

การสอนของครูภาคค่ำ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยคำนึงถึงผู้เรียน เขาจะรีบสอนให้หมดไปชั่วโมงหนึ่งๆ เท่านั้น เทคนิคการสอนที่ได้รับการอบรมมา เขาไม่นำพา ทำงานแบบขอไปที เช้าชามเย็นชาม ธัญญวดีเห็นแล้วก็คิดว่า คงจะร่วมสังฆกรรมไม่ได้ จึงพยายามทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและเวลา ทำทุกๆ วิถีทางเพื่อหวังจะให้ครูเหล่านั้นได้เอาเยี่ยงอย่างของตนบ้างแต่ก็ไม่ได้ผลทุกอย่างเหมือนเดิม ธัญญวดีแทบหมดกำลังใจไม่มีความสุขเลย คิดจะย้ายหนีไปอยู่ที่อื่น มาฉุกคิดว่าที่ไหนๆ คงเหมือนๆกัน คนเราจะให้เหมือนกันหมดทุกคนไปไม่ได้

ประเด็น ถ้าท่านเป็นธัญญวดี ทำอย่างไรจึงจะอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างมีความสุข

แนวทางการทำกิจกรรม

1. เลขานุการกลุ่มบันทึกความเห็นของกลุ่มที่ร่วมกันอภิปราย ความเห็นอาจมีหลายคำตอบได้

2. เปรียบเทียบคำตอบหรือความเห็นของกลุ่มผู้เรียนกับตัวอย่างข้อสรุปที่นำเสนอไว้ว่าใกล้เคียงกันหรือไม่ เพียงใด

3. เลือกข้อคิดหรือคำตอบของกลุ่มที่คิดว่าดีที่สุดไว้ 1 คำตอบ

4. คำตอบที่กลุ่มคิดว่าดีที่สุด เลือกบันทึกไว้คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ธัญญวดี” จากความเห็นของผู้เรียนหลายกลุ่มที่เคยเสนอไว้ดังปรากฏในกรอบด้านขวามือ ตัวอย่างข้อสรุปนี้อาจใกล้เคียงกับข้อสรุปของกลุ่มของท่านก็ได้

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ธัญญวดี”

การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขนั้น ต้องรู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม หรือปรับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเอง หรือปรับทั้งสองทางให้เข้าหากันได้อย่างผสมกลมกลืนก็จะเกิดความสุขได้

ใบงานที่ 4

กรณีตัวอย่างเรื่อง “วุ่น”

วุ่น

หมู่บ้านดอนทรายมูลที่เคยสงบเงียบมาแต่กาลก่อน กลับคึกคักด้วยผู้คนที่อพยพเข้าไปอยู่เพิ่มกันมากขึ้น ๆ ทุกวัน ทั้งนี้เป็นเพราะการค้นพบพลอยในหมู่บ้าน มีการต่อไฟฟ้า ทำให้สว่างไสว ถนนลาดยางอย่างดี รถราวิ่งดูขวักไขว่ไปหมด สิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็เกิดขึ้น เช่น เมื่อวานเจ้าจุกลูกผู้ใหญ่จ้าง ถูกรถจากกรุงเทพฯ ทับตายขณะวิ่งไล่ยิงนก เมื่อเดือนก่อน น.ส.เหรียญเงิน เทพีสงกรานต์ปีนี้ ถูกไฟฟ้าดูดขณะรีดผ้าอยู่ ซ่องผู้หญิงเกิดขึ้นเป็นดอกเห็ด เพื่อต้อนรับผู้คนที่มาทำธุรกิจ ที่ร้ายก็คือเป็นที่เที่ยวของผู้ชายในหมู่บ้านนี้ไปด้วย ทำให้ผัวเมียตีกันแทบไม่เว้นแต่ละวัน

ครูสิงห์แกนั่งดูเหตุการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้นแล้ว ได้แต่นั่งปลงอนิจจัง “เออ ไอ้พวกนี้เคยสอนจ้ำจี้จ้ำไชมาตั้งแต่หัวเท่ากำปั้น เดี๋ยวนี้ดูมันขัดหูขัดตากันไปหมด จะสอนมันอย่างเดิมคงจะไปไม่รอดแล้ว เราจะทำอย่างไรดี”

ประเด็น

1. ทำไมจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นในหมู่บ้านดอนทรายมูล
2. ถ้าท่านเป็นคนในหมู่บ้านทรายมูล ท่านจะแก้ปัญหาอย่างไร
3. ท่านคิดว่า การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนเช่นนี้ ควรเป็นอย่างไร

แนวทางการทำกิจกรรม

1. บันทึกความเห็นของกลุ่มผู้เรียนที่ร่วมกันอภิปรายถกแถลง ความคิดเห็นอาจมีหลายข้อ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นที่กลุ่มผู้เรียนเสนอกับตัวอย่างข้อคิดเห็นที่เสนอไว้ว่าใกล้เคียงกันหรือไม่ เพียงใด

3. เลือกคำตอบหรือข้อคิดที่กลุ่มผู้เรียนเลือกไว้ว่าดีที่สุด บันทึกไว้ 1 คำตอบ

4. คำตอบที่เลือกไว้คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

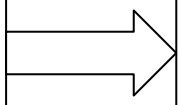
.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง เรื่อง “วุ่น” จากความเห็นของผู้เรียนหลายกลุ่มหลายคนที่เคยเสนอไว้ดังที่ปรากฏในกรอบด้านขวามือตัวอย่างข้อสรุปนี้อาจใกล้เคียงกับข้อสรุปของกลุ่มของท่านก็ได้

ตัวอย่าง
ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “วุ่น”

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีวิ่งเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วและรุนแรงตลอดเวลา จนคนในชุมชนตั้งรับไม่ทัน ปรับตัวไม่ได้จึงเกิดปัญหาที่หลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา อาชีพ ความมั่นคง และความปลอดภัยของคนในชุมชน การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันจะใช้วิธีสอนโดยการบอกการอธิบายของครูให้ผู้เรียนจำได้เท่านั้นคงไม่เพียงพอแต่ต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักการแก้ปัญหาที่ต้องได้ข้อมูลที่หลากหลายมาประกอบการคิดแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความเชื่อ ความจำเป็นของตนเอง และความต้องการของชุมชนด้วย

กิจกรรมที่ 5

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 5 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง “สู้ไหม” ครูเปิดเทปที่อัดเสียง กรณีตัวอย่างเรื่อง “สู้ไหม” ให้ผู้เรียนฟังพร้อมๆ กัน ถ้าไม่มีเทปครูต้องอ่านให้ฟังแบบละครวิทยุ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ตื่นเต้นตามเนื้อหาในกรณีตัวอย่าง เมื่อครูอ่านจบแล้วก็จะพูดคุยกับผู้เรียนในเชิงทบทวนถึงเนื้อหาและเหตุการณ์ในกรณีตัวอย่างเรื่อง “สู้ไหม” เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนเข้าใจถึงเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องของกรณีตัวอย่างตรงกัน ไม่ตกหล่น จากนั้นครูจึงเสนอประเด็นกำกับกรณีตัวอย่างให้ผู้เรียนนำไปอภิปรายถกแถลง เพื่อหาคำตอบในกลุ่มย่อย

ใบงานที่ 5

กรณีตัวอย่างเรื่อง “สู้ไหม”

“สู้ไหม”

ผมตกใจสะดุ้งตื่นขึ้นเมื่อเกิดเสียงเอะอะ พอลืมตาขึ้นมา เห็นทุกคนยืนกันเกือบหมดรถ “ทุกคนนั่งลงอยู่นิ่ง ๆ อย่าเคลื่อนไหวไม่งั้นยิงตายหมด” เสียงตวาดลั่นออกมาจากปากของเจ้าชายหน้าเหี้ยม คอสั้นที่ยืนอยู่หน้ารถ กำลังใช้ปืนจ่ออยู่ที่คอของคนขับ

ผมรู้ทันทีว่ารถทัวร์ที่ผมโดยสารคันนี้ถูกเล่นงามโดยเจ้าพวกวายร้ายแน่ หันไปดูด้านหลัง เห็นไอ้วายร้ายอีกคนหนึ่งถือปืนจังก้าอยู่ ผมใช้มืออันสั่นเทาล้วงลงไปในกระเป๋ากางเกง คลำ .38 เห่าไฟของผมซึ่งซื้อออกมาจากร้านเมื่อบ่ายนี้เอง นึกในใจว่า “โธ่เพิ่งซื้อเอามายังไม่ทันยิงเลย เพียงใส่ลูกเต็มเท่านั้นเองก็จะถูกคนอื่นเอาไปเสียแล้ว”

เสียงเจ้าตาพองหน้ารถตะโกนขู่บอกคนขับรถ “หยุดรถเดี๋ยวนี้ มึงอยากตายโหงหรือไง” ผมนึกในใจว่า เดี๋ยวพอรถหยุดมันคงต้องให้เราลงจากรถแล้วกวาดกันเกลี้ยงตัว แต่ผมต้องแปลกใจแทนที่รถจะหยุดมันกลับยิ่งเร็วขึ้นทุกที ทุกที ยิ่งไปกว่านั้นรถกลับส่ายไปมาเสียด้วย ไอ้พวกมหาโจรเซไปเซมา แต่เจ้าตาพองยังไม่ลดละ แม้จะเซออกไปมันก็กลับวิ่งไปยืนประชิดคนขับอีก พร้อมตะโกนอยู่ตลอดเวลา “หยุดโว้ยหยุด ไอ้นี่ กูลงไปได้ละมึง จะเหยียบให้คาส้นทีเดียว”

รถคงตะบึงไปต่อ คนขับบ้าเลือดเสียแล้ว ผมไม่แน่ใจว่าเขาคิดอย่างไร ขณะนั้นผมกวาดสายตาเห็นผู้ชายที่นั่งถัดไปทางม้านั่งด้านซ้าย เป็นตำรวจยศจ่ากำลังจ้องเขม็งไปที่ไอ้วายร้ายและถัดไปอีกเป็นชายผมสั้นเกรียนอีก 2 คน ใส่กางเกงสีกากี และสีขี้ม้า ผมเข้าใจว่าคงจะเป็นตำรวจหรือทหารแน่ กำลังเอามือล้วงกระเป๋ากางเกงอยู่ทั้งสองคน

บรรยากาศตอนนั้นช่างเครียดจริง ๆ ไหนจะกลัวปล้น ถูกยิง ไหนจะกลัวรถคว่ำ ทุกคนเกร็งไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างถึงจุดวิกฤตแล้ว

ประเด็น

1. ถ้าคุณอยู่ในเหตุการณ์อย่างผม คุณจะตัดสินใจอย่างไร
2. ก่อนที่คุณจะตัดสินใจ คุณคิดถึงอะไรบ้าง

แนวทางการทำกิจกรรม

ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 2 – 3 กลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่มเพื่อเป็นผู้นำและผู้จดบันทึกผลการอภิปรายของกลุ่มตามลำดับ และนำผลการอภิปรายที่บันทึกไว้ไปเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ จากนั้น ให้ผู้เรียนทุกกลุ่มอภิปรายถกแถลงเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูติดตามสังเกต การใช้เหตุผลของแต่ละกลุ่ม หากข้อมูลยังไม่เพียงพอ ครูอาจชี้แนะให้อภิปรายเพิ่มเติมได้ เลขานุการกลุ่มบันทึกผลการพิจารณาหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนด และนำคำตอบนั้นไปรายงานในที่ประชุมกลุ่มใหญ่ (หากมีผู้เรียนไม่มาก ครูอาจให้มีการสนทนาหรืออภิปรายถกแถลงกันในกลุ่มใหญ่เลย โดยไม่ต้องแบ่งกลุ่มย่อยก็ได้)

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง เรื่อง “สู้ไหม” จากความเห็นของผู้เรียนหลายกลุ่มหลายคนที่เคยเสนอไว้ ดังที่ปรากฏในกรอบด้านขวามือ ตัวอย่างข้อสรุปนี้อาจจะใกล้เคียงกับข้อสรุปของกลุ่มของท่านก็ได้

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “สู้ไหม”

ปัญหาในสังคมปัจจุบันซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การเรียนรู้โดยการฟังการจำจากการสอนการอธิบายของครูอย่างเดียวคงไม่พอที่จะแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ทันต่อเหตุการณ์การสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดเอง โดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม มาประกอบในการคิด การตัดสินใจอย่างพอเพียงก็จะทำให้การคิด การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้นมีความมั่นใจและถูกต้องมากขึ้น

เมื่อผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรม ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ ครบทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ครูนำกระดาษบรู๊ฟที่สรุปกรณีตัวอย่างทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ครูนำกระดาษบรู๊ฟที่สรุปกรณีตัวอย่างทั้ง 5 แผ่นติดผนังไว้ เชิญทุกคนเข้าร่วมประชุมกลุ่มใหญ่แล้วให้ผู้เรียนบางคนอาสาสมัครสรุปความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้เพื่อนฟัง จากนั้นครูสรุปสุดท้ายด้วยบทสรุปตัวอย่างดังนี้

ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ เชื่อว่าคนทุกคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ความต้องการก็ไม่เหมือนกันแต่ทุกคนก็มีจุดมุ่งหมายปลายทางของตนที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งถ้าบรรลุถึงสิ่งนั้นได้เขาก็จะมีความสุข ดังนั้น ความสุขเหล่านี้จึงเป็นเรื่องต่างจิตต่างใจที่กำหนดตามสภาวะของตนอย่างไรก็ตามการจะมีความสุขอยู่ได้ในสังคม จำเป็นต้องปรับตัวเอง และสังคมให้ผสมกลมกลืนกันจนเกิดความพอดีแก่เอกัตภาพ และบางครั้งหากเป็นการตัดสินใจที่ได้กระทำดีที่สุดตามกำลังของตัวเองแล้ว ก็จะมีความพอใจกับการตัดสินใจนั้น อีกประการหนึ่งในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ การที่จะปรับตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความพอดีนั้น จำเป็นต้องรู้จักการคิด การแก้ปัญหา การเรียนการสอนที่จะให้คนรู้จักแก้ปัญหาได้นั้น การสอนโดยการบอกอย่างเดียวคงไม่ได้ประโยชน์มากนัก การสอนให้รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์จึงเป็นวิธีที่ควรนำมาใช้กระบวนการคิด การแก้ปัญหามีหลากหลายวิธีแตกต่างกันไป แต่กระบวนการคิด การแก้ปัญหาที่ต้องใช้ข้อมูลประกอบการคิด การวิเคราะห์อย่างน้อย 3 ประการ คือข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อนำผลการคิดนี้ไปปฏิบัติแล้วพอใจ มีความสุข ก็จะเรียกการคิดเช่นนั้นว่า คิดเป็น

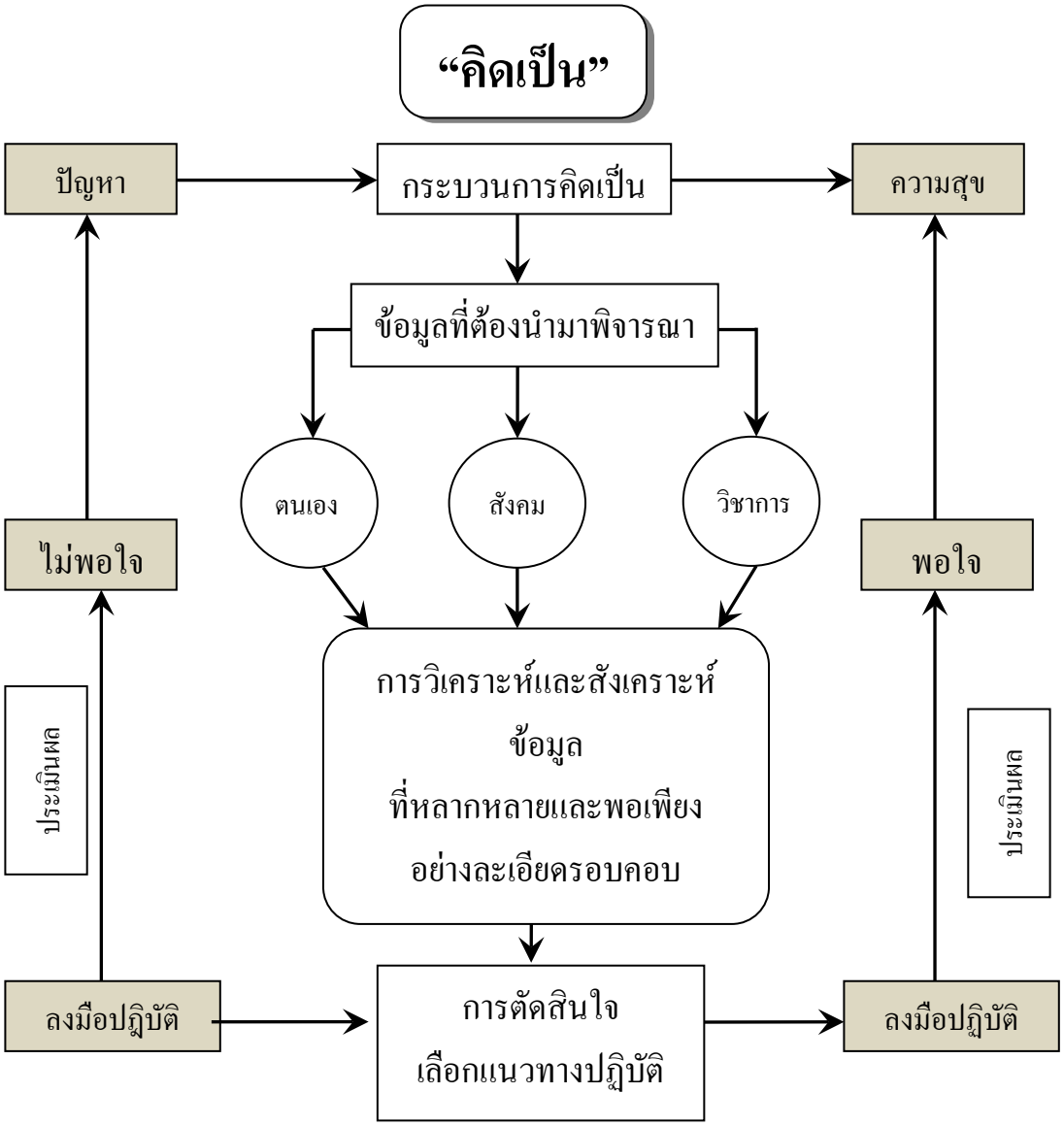
บทสรุป

เราได้เรียนรู้ถึงความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ โดยการทำกิจกรรมร่วมกันทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ดังบทสรุปที่ได้ร่วมกันเสนอไว้แล้ว ความเชื่อพื้นฐานที่สรุปไว้นี้คือ ความเชื่อพื้นฐานที่เป็นความจริงในชีวิตของคนที่ กศน. นำมาเป็นหลักให้คนทำงาน กศน. ตลอดจนผู้เรียนได้ตระหนักและเข้าใจแล้วนำไปใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อการคิด การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับคนอื่น การบริหารจัดการในฐานะเป็นนายเป็นผู้นำหรือผู้ตาม ในฐานะผู้สอน ผู้เรียนในฐานะเป็นสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในชุมชนและสังคม เพื่อให้รู้จักตัวเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักสภาวะสิ่งแวดล้อม การคิดการตัดสินใจต่าง ๆ ที่คำนึงถึงข้อมูลที่เพียงพออย่างน้อยประกอบด้วยข้อมูล 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม ด้วยความใจกว้าง มีอิสระ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่เอาแต่ใจตนเอง จะได้มีสติ รอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน ไม่ผิดพลาดจนเกินไป เราถือว่าความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ ดังกล่าวนี้ คือ พื้นฐานเบื้องต้นของการนำไปสู่การคิดเป็น หรือเรียกตามภาษานักวิชาการว่า ปฐมบทของกระบวนการคิดเป็น

เรื่องที่ 2
คิดเป็นและกระบวนการคิดเป็น

2.1 แนวคิดและทิศทางของการคิดเป็น

“คิดเป็น” เป็นคำไทยสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ใช้เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และซับซ้อน ได้อย่างปกติสุข “คิดเป็น” มาจากความเชื่อพื้นฐานเบื้องต้นที่ว่าคนมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา แต่ทุกคนมีความต้องการสูงสุดเหมือนกันคือความสุขในชีวิต คนจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับตัวเองและสังคม สิ่งแวดล้อมให้เข้าหากันอย่างผสมกลมกลืนจนเกิดความพอดี นำไปสู่ความพอใจและมีความสุข อย่างไรก็ตามสังคมสิ่งแวดล้อมไม่ได้หยุดนิ่ง แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงอยู่ตลอดเวลาก่อให้เกิดปัญหา เกิดความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจขึ้นได้เสมอ กระบวนการปรับตนเองกับสังคมสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนจึงต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและทันการ คนที่จะทำได้เช่นนี้ต้องรู้จักคิด รู้จักใช้สติปัญญา รู้จักตัวเองและธรรมชาติสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี สามารถแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายและพอเพียง อย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเลือกแนวทางการตัดสินใจที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา หรือสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่อย่างรอบคอบ จนมีความพอใจแล้วก็พร้อมจะรับผิดชอบการตัดสินใจนั้นอย่างสมเหตุสมผล เกิดความพอดีความสมดุลในชีวิตอย่างสันติสุข เรียกได้ว่า “คนคิดเป็น” กระบวนการ คิดเป็นอาจสรุปได้ดังนี้

ท่านอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ เคยกล่าวไว้ว่า “คิดเป็น” เป็นคำเฉพาะที่หมายรวมทุกอย่างไว้ในตัวแล้ว เป็นคำที่บูรณาการเอาการคิด การกระทำ การแก้ปัญหา ความเหมาะสม ความพอดี ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี คุณธรรมจริยธรรม มารวมไว้ในคำว่า “คิดเป็น” หมดแล้ว นั่นคือ ต้องคิดเป็น คิดชอบ ทำเป็น ทำชอบ แก้ปัญหาได้อย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ ไม่ใช่เพียงแค่คิดอย่างเดียว เพราะเรื่องดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ต้องนำมาประกอบการคิด การวิเคราะห์อย่างพอเพียงอยู่แล้ว

กระบวนการเรียนรู้ตามทิศทางของ “คิดเป็น” นี้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้สอนเป็นผู้จัดโอกาส จัดกระบวนการ จัดระบบข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งการกระตุ้นให้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ได้ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลาย ลึกซึ้งและพอเพียง นอกจากนั้น “คิดเป็น” ยังครอบคลุมไปถึงการหล่อหลอมจิตวิญญาณของคนทำงาน กศน. ที่ปลูกฝังกันมาจากพี่สู่น้องนับสิบ ๆ ปี เป็นต้นว่า การเคารพคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำตัวเป็นสามัญเรียบง่าย ไม่มีมุม ไม่มีเหลี่ยม ไม่มีอัตตา ให้เกียรติ

ผู้อื่นด้วยความจริงใจ มองในดีมีเสีย ในเสียมีดี ในขาวมีดำ ในดำมีขาว ไม่มีอะไรที่ขาวไปทั้งหมด และไม่มีอะไรที่ดำไปทั้งหมด ทั้งนี้ต้องมองในส่วนดีของผู้อื่นไว้เสมอ

จากแผนภูมิดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า คิดเป็นหรือกระบวนการคิดเป็นนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการคิด การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ไม่ใช่การเรียนรู้จากหนังสือหรือลอกเลียนจากตำราหรือรับฟังการสอนการบอกเล่าของครูแต่เพียงอย่างเดียว

2. ข้อมูลที่นำมาประกอบการคิด การวิเคราะห์ต่าง ๆ ต้องหลากหลาย เพียงพอ ครอบคลุม อย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม

3. ผู้เรียนเป็นคนสำคัญในการเรียนรู้ ครูเป็นผู้จัดโอกาสและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้

4. เรียนรู้จากวิถีชีวิต จากธรรมชาติและภูมิปัญญา จากประสบการณ์และการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. กระบวนการเรียนรู้เป็นระบบเปิดกว้าง รับฟังความคิดของผู้อื่นและยอมรับความเป็นมนุษย์ที่ศรัทธาในความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นเทคนิคกระบวนการที่นำมาใช้ในการเรียนรู้จึงมักจะเป็นวิธีการสานเสวนา การอภิปรายถกแถลง กลุ่มสัมพันธ์เพื่อกลุ่มสนทนา

6. กระบวนการคิดเป็นนั้น เมื่อมีการตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติแล้วจะเกิดความพอใจ มีความสุข แต่ถ้าลงมือปฏิบัติแล้วยังไม่พอใจก็จะมีสติไม่ทุรนทุราย ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ แต่จะกลับย้อนไปหาสาเหตุแห่งความไม่สำเร็จ ไม่พึงพอใจกับการตัดสินใจดังกล่าว แล้วแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้วทบทวนการตัดสินใจใหม่จนกว่าจะพอใจกับการแก้ปัญหานั้น

ท่านมีความเข้าใจเรื่องคิดเป็นมากน้อยเพียงใด ครูให้คะแนนผู้เรียนแต่ละคนด้วยเครื่องหมาย ✓

☐ เข้าใจดีมาก ☐ เข้าใจดีพอควร

2.2 คิดเป็นและการเชื่อมโยงสู่ปรัชญาคิดเป็น

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2543 ให้นิยามคำว่า ปรัชญา ไว้ว่า วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และหลักแห่งความจริง

คิดเป็น คือ ลักษณะอันพึงประสงค์ที่ช่วยให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างสันติสุข เพราะคนคิดเป็นเชื่อมั่นในหลักแห่งความเป็นจริงของมนุษย์ที่ยอมรับในความแตกต่างของบุคคล รู้จักปรับตัวเองและสังคมให้ผสมกลมกลืนจนเกิดความพอดีและพอเพียง และเชื่อมั่นในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่ใช้ข้อมูลประกอบการคิด การวิเคราะห์อย่างน้อย 3 ประการ จนเกิดความพอใจกับการตัดสินใจนั้นก็จะเป็นการแก้ปัญหาที่ประสบความสุข ถ้ายังไม่พอใจก็จะกลับไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่เพียงพอและทันเหตุการณ์จนกว่าจะพอใจกับการตัดสินใจของตนเอง คนที่จะทำได้เช่นนี้ต้องรู้จักคิด รู้จักใช้สติปัญญา รู้จักตัวเอง รู้จักธรรมชาติ สังคมสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี มีความรอบรู้ที่จะแสวงหาข้อมูลมาประกอบการคิด การวิเคราะห์ของตนเองได้

คิดเป็น นอกจากจะเป็นความเชื่อในหลักความเป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าวแล้ว คิดเป็นยังเป็นหลักการและแนวคิดสำคัญในการจัดดำเนินโครงการต่าง ๆทางการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียนตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นธรรมชาติ ความเรียบง่ายที่หลากหลาย มีข้อมูลให้พิจารณาทั้งด้านบวกและด้านลบ มีประเด็นให้คิด วิเคราะห์ แสวงหาเหตุผลในการหาคำตอบที่เหมาะสมให้กับตนเองและชุมชน

คิดเป็น นอกจากจะเป็นหลักในการดำเนินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ยังเป็นหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทำงานการศึกษานอกโรงเรียนและบุคคลทั่วไป เป็นต้นว่า การเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำตัวเป็นคนเรียบง่าย ไม่มีอัตตายึดเหนี่ยวจนไม่รับฟังความคิดของผู้อื่น รวมทั้งการมีทักษะการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

จากการที่คิดเป็น เป็นทั้งความเชื่อในหลักความเป็นจริงของมนุษย์ เป็นทั้งหลักการ แนวคิด และทิศทางการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของ กศน. และเป็นพื้นฐานที่สำคัญในวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้มีทักษะการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในอนาคต คิดเป็นจึงเป็นที่ยอมรับและกำหนดให้เป็น “ปรัชญาคิดเป็น” หรือปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับความเป็น กศน. เป็นอย่างยิ่ง

2.3 กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น

คนคิดเป็นเชื่อว่าทุกข์หรือปัญหาเป็นความจริงตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ก็สามารถแก้ไขได้ ถ้ารู้จักแสวงหาข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมทางสังคมในวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมประเพณี วิถีคุณธรรมจริยธรรม และข้อมูลที่เกี่ยวกับตนเอง รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ซึ่งครอบคลุมถึงการพึ่งพาตนเองและความพอเพียง พอประมาณมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประกอบการคิดและการตัดสินใจแก้ปัญหา คนคิดเป็นจะเผชิญกับทุกข์หรือปัญหาอย่างรู้เท่าทัน มีสติไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบในการเลือกวิธีการแก้ปัญหาและตัดสินใจแก้ปัญหาตามวิธีการที่เลือกแล้วว่าดีที่สุด ก็จะมีความพอใจและเต็มใจรับผิดชอบกับผลการตัดสินใจเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม สังคมในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ปัญหาก็เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกข์ก็เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป หรือเปลี่ยนโฉมหน้าไปตามกาลสมัย กระบวนทัศน์ในการดับทุกข์ก็ต้องพัฒนารูปแบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย กระบวนการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาก็จะหมุนเวียนมาจนกว่าจะพอใจอีกเป็นเช่นนี้อยู่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ขั้นทำความเข้าใจกับทุกข์และปัญหา คนคิดเป็นเชื่อว่าทุกข์หรือปัญหาเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นก็แก้ไขได้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา

"ปัญหา" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ข้อสงสัย ความสงสัย สิ่งเข้าใจยาก สิ่งที่ตนไม่รู้หรือคำถาม อันได้แก่โจทย์ในแบบฝึกหัด หรือข้อสอบเพื่อประเมินผล เป็นต้น ปัญหาจะหมายรวมถึง ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนร่วมงาน ปัญหาจากผู้บังคับบัญชา ปัญหาจากสภาวะสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ

ปัญหาเกิดขึ้นได้ 2 ทาง คือ

1) ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น เมื่อเศรษฐกิจทรงตัวหรือซบเซา ทำให้รายได้ของเราลดน้อยลง คนในสังคมมีการดิ้นรนแก่งแย่งกัน การเอาตัวรอด การลักขโมย จี้ ปล้น ฆาตกรรม ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาหลายเรื่องสืบเนื่องมาจากสุขภาพอนามัย ภัยจากสิ่งเสพติดหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นต้น

2) ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน คือปัญหาจากตัวมนุษย์เอง คือปัญหาที่เกิดจากกิเลสในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมี 3 เรื่องสำคัญคือ โลภะ ได้แก่ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น มากขึ้นกว่าเดิม มีการดิ้นรนแสวงหาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีความพอเพียง เมื่อแสวงหาด้วยวิธีสุจริตไม่ได้ ก็ใช้วิธีการทุจริต ทำให้เกิดความไม่สงบ ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ไม่มีที่สิ้นสุด โทสะ ได้แก่ความโกรธ ความอาฆาตพยาบาทคนอื่น ความคิดประทุษร้ายคนอื่น โมหะ ได้แก่ ความไม่รู้ หรือรู้ไม่จริง หลงเชื่อคำโกหก หลอกลวง ชักชวนให้หลงกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำเรื่องเสียหาย หลงผิดเป็นชอบ เห็นกงจักรเป็นดอกบัว เป็นต้น

2. ขั้นหาสาเหตุของปัญหา ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนที่จะวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่อาจเป็นสาเหตุของปัญหา เป็นตัวต้นตอของปัญหาทั้งที่เป็นต้นเหตุโดยตรง และที่

เป็นสาเหตุทางอ้อม ทั้งนี้ต้องวิเคราะห์จากสาเหตุที่หลากหลายและมีความเป็นไปได้หลาย ๆ ทาง การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาอาจทำได้ง่าย ๆ ใน 2 วิธีคือ

1) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำเอาข้อมูลที่หลากหลายด้านต่าง ๆ มาแยกแยะและจัดกลุ่มของข้อมูลสำคัญ ๆ เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สภาวะแวดล้อม วิทยาการใหม่ ๆ นโยบายและทิศทางในการบริหารจัดการ ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ฯลฯ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นี้เมื่อจำแนกแล้ว สาเหตุของปัญหาอาจมาจากข้อมูลอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- สาเหตุสำคัญมาจากตนเอง จากพื้นฐานของชีวิตตนเองและครอบครัว ความไม่สมดุลของการงานอาชีพที่พึงปรารถนา ความขัดข้องที่เกิดจากโรคภัยของตนเอง ความโลภ โกรธ หลง ในใจของตนเอง ความคับข้องใจในการรักษาคุณธรรม จริยธรรมของตนเอง ฯลฯ
- สาเหตุสำคัญมาจากสังคม ชุมชนและสภาวะแวดล้อม ความไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรม ไม่พึงปรารถนาของเพื่อนบ้าน การขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ชุมชนมีการทะเลาะเบาะแว้ง ขาดความสามัคคี ฯลฯ
- สาเหตุสำคัญมาจากการขาดแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันของวิชาการและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ขาดภูมิปัญญาที่จะช่วยเติมข้อมูลทางปัญญาในการบริหารจัดการ ฯลฯ

2) การวิเคราะห์สถานการณ์ โดยการนำเอาสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ มาพัฒนาหาคำตอบ โดยพยายามหาคำตอบในลักษณะต่อไปนี้ให้มากที่สุด คือ อะไร ที่ไหน เมื่อไร เพียงใด ตัวอย่างเช่น

วิธีการอะไรที่ก่อให้เกิดสภาพเหตุการณ์เช่นนี้
สิ่งแวดล้อมอะไรที่ก่อให้เกิดสภาพเหตุการณ์เช่นนี้
บุคคลใดที่ก่อให้เกิดสภาพเหตุการณ์เช่นนี้
ผลเสียหายเกิดขึ้นมาได้อย่างไร
ทำไมจึงมีสาเหตุเช่นนี้เกิดขึ้น
ฯลฯ

จากนั้นจึงกระทำการจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุต่าง ๆ คือหาพลังของสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา ทั้งนี้เนื่องจาก

- ปัญหาแต่ละปัญหาอาจเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ
- ทุกสาเหตุย่อมมีอันดับความสำคัญ หรือพลังของสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาในอันดับแตกต่างกัน
- ทรัพยากรมีจำกัด ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร เงิน เวลา วัสดุ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาจัดสรรการใช้ทรัพยากรให้ตรงกับพลัง ที่ก่อปัญหาสูงสุด

3. ขั้นวิเคราะห์เสนอทางเลือกของปัญหา เป็นขั้นตอนที่ต้องศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายและทั่วถึง เพียงพอทั้งข้อมูลด้านบวกและด้านลบอย่างน้อย 3 กลุ่มข้อมูล คือ ข้อมูลทางวิชาการ

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังคมสิ่งแวดล้อม แล้วสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นขึ้นมาเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ทางที่มีความเป็นไปได้

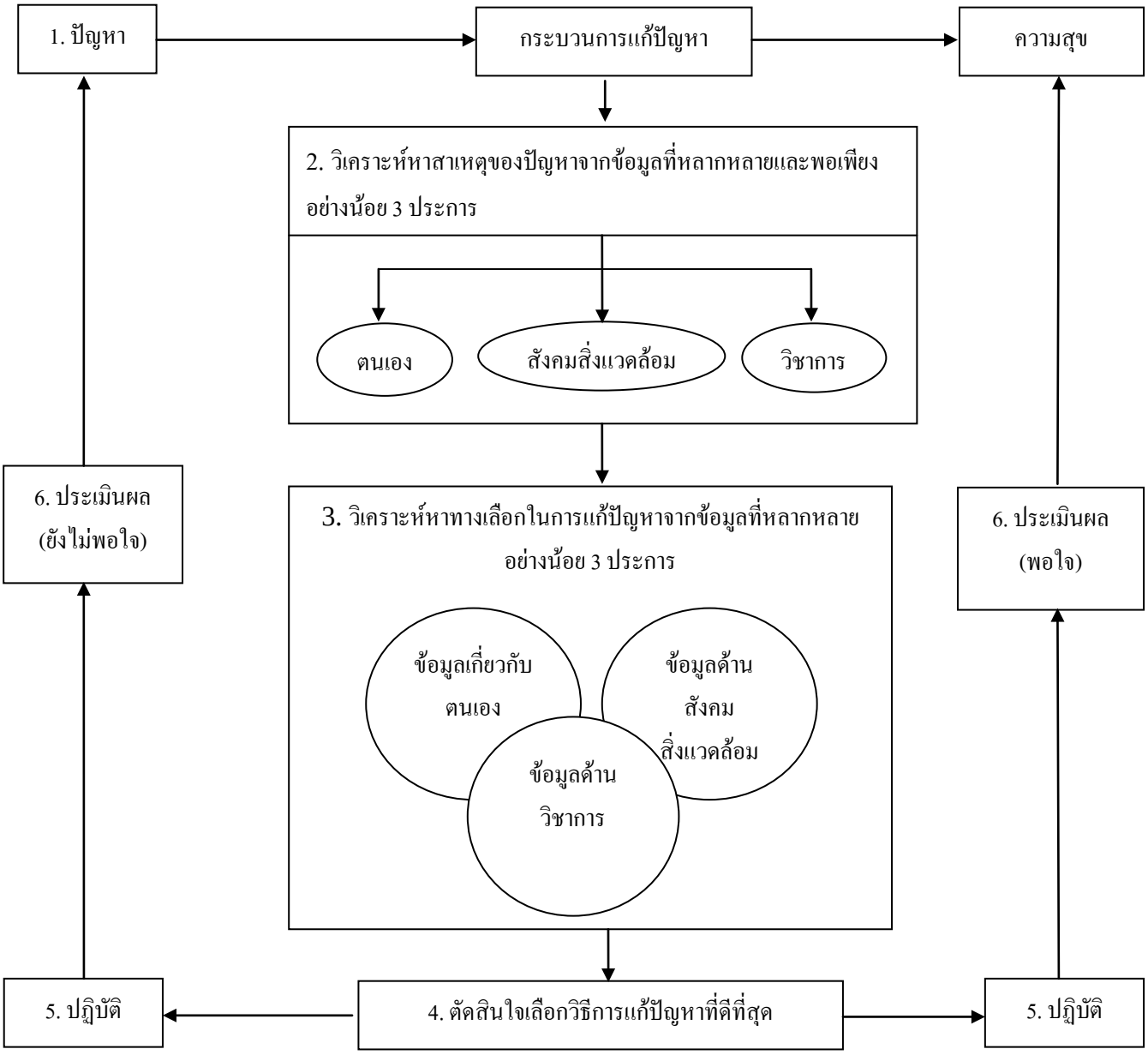
4. ขั้นการตัดสินใจ เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดจากทางเลือกทั้งหมดที่มีอยู่ เป็นทางเลือกที่ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวแล้วอย่างพร้อมสมบูรณ์แล้ว บางครั้งทางเลือกที่ดีที่สุดอาจเป็นทางเลือกที่ได้จากการพิจารณาองค์ประกอบที่ดีที่สุดของแต่ละทางเลือก นำมาผสมผสานกันก็ได้

5. ขั้นนำผลการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ เมื่อได้ตัดสินใจด้วยเหตุผลและไตร่ตรองข้อมูลอย่างรอบคอบ พอเพียงและครบถ้วนทั้ง 3 ประการแล้ว นับว่าทางเลือกที่ตัดสินใจนั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดแล้ว

6. ขั้นติดตามประเมินผล เมื่อตัดสินใจดำเนินการตามทางเลือกที่ดีที่สุดแล้ว พบว่ามีความพอใจก็จะมีความสุข แต่ถ้านำไปปฏิบัติแล้วยังไม่พอใจ ไม่สบายใจ ยังขัดข้องเป็นทุกข์อยู่ ก็ต้องกลับไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้ง 3 ด้านที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่ จนกว่าจะมีข้อมูลที่เพียงพอทำให้การตัดสินใจครั้งนั้นเกิดความพอใจ และมีความสุขกับการแก้ปัญหานั้น

อย่างไรก็ตาม สังคมในยุคโลกาภิวัฒน์เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ปัญหาก็เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกข์ก็เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป หรือเปลี่ยนโฉมหน้าไปตามกาลสมัย กระบวนทัศน์ในการดับทุกข์ก็ต้องพัฒนารูปแบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย กระบวนการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาก็จะหมุนเวียนมาจนกว่าจะพอใจอีกเป็นเช่นนี้อยู่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น

ตัวอย่างกระบวนการและขั้นตอนการคิดแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น

กรณีศึกษาเรื่อง การติดยาเสพติดของเยาวชน

ปัญหา

นายสามารถ เป็นเยาวชนอาศัยอยู่กับเพื่อน ๆ ชานเมืองกรุงเทพ มีอาชีพเป็นช่างก่อสร้าง ซึ่งเป็นช่างชาวบ้านในหมู่บ้าน รับจ้างต่อเติมซ่อมแซมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้าน บางครั้งก็รับเป็นคนงานรับจ้างรายวันของบริษัทรับเหมาทำงานไม้ งานปูน ทั่วไป ไม่มีงานอยู่เป็นประจำเป็นหลักแหล่ง รายได้ไม่แน่นอน เคลื่อนย้ายไปตามแหล่งงานพร้อม ๆ กับเพื่อนคนงานอื่น ๆ พื้นเพเดิมพ่อแม่เป็นเกษตรกรอยู่ต่างจังหวัด ยากจนมีลูกหลายคน นายสามารถจึงต้องมาเป็นคนงานก่อสร้างเพื่อหาเงินส่งไปให้พ่อแม่ แต่ปรากฏว่าลำพังการเลี้ยงตัวเองก็ไม่ค่อยจะพออยู่แล้ว ค่าครองชีพในกรุงเทพฯ ก็สูง ค่าใช้จ่ายก็มากกว่าอยู่ต่างจังหวัด ชีวิตก็โดดเดี่ยวมีแต่เพื่อน ๆ วัยเดียวกันไม่มีผู้ใหญ่คอยดูแล สามารถเรียนจบแค่ประถมศึกษาจากต่างจังหวัด แล้วไม่ได้เรียนต่อ ไม่ได้รับการแนะนำหรือได้รับความรู้เพิ่มเติมหลังจากออกจากโรงเรียนแล้ว เพื่อน ๆ ร่วมงานก็จะมีลักษณะเดียวกันแทบทุกคน ผู้รับเหมาซึ่งเป็นคนจ้างงานก็ไม่เคยสนใจความเป็นอยู่ของคนงาน แต่ก็จ่ายค่าจ้างตามแรงงานไม่เอาเปรียบคนงาน เมื่องานมีน้อยลง สามารถทำงานบ่อยขึ้น คบเพื่อนเที่ยวเตร่มากขึ้น เริ่มดื่มเหล้า และติดยาเสพติดตามเพื่อน ๆ ในที่สุด

การทำความเข้าใจกับปัญหา

ประการแรก คิดมีสติ เพื่อพิจารณาปัญหาให้ชัดเจนและสร้างความมั่นใจว่าสามารถแก้ปัญหาได้ จากนั้นจึงพิจารณาความลำลึกและซับซ้อนของปัญหาการติดยาของนายสามารถ เพื่อแยกแยะความหนักเบาของการติดยา และมองช่องทางในการเข้าถึงปัญหารวมทั้งเข้าถึงความเชื่อมโยงของสภาวะแวดล้อมของการติดยาของสามารถว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไรบ้าง อย่างไรในเบื้องต้น

การหาสาเหตุของปัญหา

ขั้นนี้เป็นการศึกษาสาเหตุของการติดยาของสามารถ ซึ่งจะต้องศึกษาจากข้อมูลที่หลากหลายทั้งจากเรื่องส่วนตัวของสามารถของในเรื่องประวัติครอบครัว ความเป็นมา สถานะความเป็นอยู่ เศรษฐกิจสังคม การทำมาหากิน นิสัย ความประพฤติ การพบเพื่อน ความอดทน ฯลฯ เพื่อดูว่าเรื่องส่วนตัวของสามารถเรื่องใดจะเป็นตัวนำไปสู่ปัญหาการติดยาของสามารถบ้าง ต้องศึกษาข้อมูลจากสภาวะแวดล้อมที่จะทำให้สามารถประสบปัญหาติดยา เช่น การคบเพื่อน การเสพสุรา ลักษณะของการทำงานที่ต้องเร่ร่อนไปตลอดเวลา แหล่งความรู้หรือภูมิปัญญาที่จะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ แหล่งมั่วสุราทั้งการซื้อการขาย การเสพยาในชุมชน ฯลฯ รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องยาเสพติดและอันตรายจากการเสพยา ความใส่ใจของชุมชนในเรื่องการรณรงค์ขัดกัน ภัยจากยาเสพติด การเข้าถึงเอกสารและสื่อประชาสัมพันธ์และประสิทธิภาพของสื่อป้องกันสิ่งเสพติดของประชาชนในชุมชน ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ต้องนำมาวิเคราะห์อย่างหลากหลาย เพื่อสังเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาติดยาของสามารถ

ขั้นวิเคราะห์หาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

เป็นขั้นตอนที่จะต้องนำเอาสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถติดยาที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ของสามารถมาสังเคราะห์ สรุปเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลาย ๆทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ เช่น ไปบวชเพื่อหนีให้พ้นจากสังคมติดยาเสพติดในชุมชน เลิกคบเพื่อนที่ติดยาโดยสิ้นเชิง เปลี่ยนอาชีพไป ทำงานที่เป็นหลักแหล่งไม่เร่ร่อน ศึกษาหาความรู้การประกอบอาชีพใหม่ที่ห่างไกลจากยาเสพติด ปรึกษาผู้รู้ และหน่วยงานที่ช่วยเหลือผู้ติดยาเพื่อเลิกเสพยาและฝึกอาชีพใหม่ เพื่อให้มีรายได้ กลับบ้านต่างจังหวัดเพื่อไปบำบัดการติดยาและอยู่กับครอบครัว ฯลฯ

ขั้นการตัดสินใจ เลือกทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

เป็นขั้นตอนที่สามารถเองจะต้องตัดสินใจ เลือกทางแก้ปัญหาการติดยาของตนเองที่คิดว่าดีที่สุด เหมาะสมกับตนเอง สามารถปฏิบัติได้ด้วยความพอใจ เช่น เลิกเที่ยวเตร่กับเพื่อนที่เสพยาแล้วไปปรึกษากับผู้รู้ขอเข้าโครงการบำบัดการติดยาของหน่วยงานในชุมชน และเข้ารับการฟื้นฟูสุขภาพควบคู่กับการฝึกอาชีพที่มีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น เป็นต้น

ขั้นนำผลการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนนี้สามารถจะต้องเข้ารับการบำบัดการติดยา ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการโดยเฉพาะ สามารถต้องอดทนรับการบำบัดให้ครบถ้วนตามวิธีการ และต้องมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเลิกติดยา สัญญากับตนเองว่าจะไม่หวนกลับมาเสพยาอีก ต้องเข้ารับการดูแลรักษาฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเข้าศึกษาอาชีพใหม่จากศูนย์ฝึกอาชีพเพื่อจะได้มีช่องทางในการทำมาหากินหลังจากบำบัดการติดยาแล้ว

ขั้นติดตามประเมินผล

ขั้นนี้เป็นการประเมินตนเองของสามารถว่าการตัดสินใจของตนเองที่จะเลิกเสพยา และตั้งใจจะเป็นคนดีมีอาชีพเสริมที่จะเป็นช่องทางในการทำมาหากินมีรายได้ ไม่ต้องเป็นทุกข์แล้วหันไปเสพยาอีกนั้น ทำได้หรือไม่ในทางปฏิบัติ พอใจและสบายใจที่จะเข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสุขภาพหรือไม่ ตั้งใจฝึกอาชีพเสริมเพียงใด ถ้าพอใจและสบายใจก็จัดว่าแก้ปัญหาได้ แต่ถ้าลงมือปฏิบัติแล้วยังไม่สบายใจ ยังทุรนทุรายยังไม่สงบสุข ก็ต้องย้อนกลับไปดูข้อมูลทั้ง 3 ด้านอีกครั้งว่ายังไม่ได้ศึกษาข้อมูลด้านใดอย่างพอเพียงหรือไม่ จากนั้นจึงศึกษาหาข้อมูลนั้น ๆ จากแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม แล้วนำมาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาทางเลือกใหม่เพื่อการตัดสินใจแก้ปัญหาต่อไป จนกว่าจะพบทางเลือกแก้ปัญหาได้อย่างพอใจ

ใบงานที่ 1

ให้ผู้เรียนสำรวจตนเอง ว่าเคยประสบปัญหาสำคัญอะไรบ้างที่หนักใจที่สุด เลือกมา 1 ปัญหาแล้วตอบคำถาม โดยการบันทึกสั้น ๆ ในแต่ละข้อที่กำหนดให้

1. ชื่อปัญหา .....

2. ลักษณะของปัญหา
   - ☐ ปัญหาการเรียน
   - ☐ ปัญหาการงาน
   - ☐ ปัญหากับครอบครัว
   - ☐ ปัญหาสังคม
   - ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

3. สาเหตุ หรือที่มาของปัญหา .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. อธิบายผลเสีย หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าว

.....

.....

.....

.....

.....

5. ปัญหานั้นได้มีการแก้ไขเป็นที่พอใจหรือไม่ แก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2

1. ให้ผู้เรียนไปสนทนา หรือสัมภาษณ์เพื่อน ๆ หรือคนใกล้เคียง อย่างไม่เป็นทางการสัก 3-4 คนในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้ แล้วบันทึกข้อมูลไว้

1) ปัญหาครั้งใหญ่สุดที่เคยประสบในชีวิตที่ผ่านมาคืออะไร

2) สาเหตุที่เกิดปัญหานั้นคืออะไร

3) ปัญหานั้นมีการแก้ไขที่สำเร็จด้วยความพอใจหรือไม่ ใช้ข้อมูลอะไรในการแก้ไขปัญหาบ้างหรือไม่อย่างไร

4) มีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร มีขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง

5) ถ้าเกิดปัญหาลักษณะนั้นขึ้นอีก จะใช้วิธีในการแก้ปัญหาแบบเดิมหรือจะมีวิธีใหม่ หรือมีขั้นตอนใหม่อย่างไรหรือไม่

6) ให้เปรียบเทียบปัญหา สาเหตุของปัญหา และกระบวนการแก้ปัญหาของเพื่อน หรือบุคคลใกล้เคียงดังกล่าวว่ามีอะไรบ้างที่เหมือนกัน และมีอะไรบ้างที่ต่างกัน

7) ท่านจะสรุปแนวคิดในการแก้ปัญหา จากประสบการณ์ที่ได้รับครั้งนี้อย่างไรบ้าง อธิบายสั้น ๆ

ใบงานที่ 3

บ้านของท่านอยู่ในแหล่งชุมชนใกล้วัดที่มีเยาวชนมั่วสุมด้วยการซื้อขายและเสพยาเสพติด มีคดีลักเล็กขโมยน้อยไปจนถึงปล้น จี้ ข่มขืน และฆาตกรรม เป็นปัญหาที่เป็นอยู่เป็นประจำ แต่ยังไม่เคยไม่เกิดขึ้นกับท่าน และครอบครัวของท่าน

ประเด็น

1. ท่านคิดว่าปัญหานี้เป็นปัญหาของท่านหรือไม่ เพราะอะไร
2. ท่านคิดว่าปัญหานี้เกิดขึ้นจากอะไร มีทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง ขอให้เรียงลำดับความเป็นไปได้ของทางเลือกเหล่านั้นที่จะนำไปแก้ไข
3. แหล่งข้อมูลอะไรบ้างที่ควรนำมาพิจารณา เพื่อใช้ประกอบการคิดแก้ปัญหา
4. ให้ท่านบันทึกคำตอบของทุกข้อ ส่งให้ครูพิจารณา

เรื่องที่ 3

ลักษณะของข้อมูลและการเปรียบเทียบข้อมูล ด้านวิชาการ ตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อม และทักษะเบื้องต้น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทั้งสามด้าน เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น

ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึง “การคิดเป็น” และการเชื่อมโยงสู่ “ปรัชญาคิดเป็น” และได้ตรวจสอบความคิดกับเพื่อนในกลุ่มด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันบ้างแล้ว พฤติกรรมสำคัญของการคิดเป็นอย่างหนึ่ง คือการใช้ข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงเพื่อประกอบการคิดและตัดสินใจ โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ ตนเอง และสังคมสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลคืออะไร

ข้อมูล คือ ข่าวสารรายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์การหรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ก่อนที่จะมีการจัดระบบให้เป็นรูปแบบที่คนสามารถเข้าใจ และนำไปใช้ได้ เป็นข้อเท็จจริงหรือตัวแทนของข้อเท็จจริงของสิ่งที่เราสนใจที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น จำนวนผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอดส์ในหมู่บ้าน ราคาพืชผักผลไม้ต่างๆ ข้อเท็จจริงที่เป็นสัญลักษณ์ ตัวเลขจำนวนลูกค้า ตัวเลขที่เกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงที่ทำงานในแต่ละสัปดาห์ ตัวเลขที่เกี่ยวกับสินค้าคงคลังเพื่อรายการสั่งของ ตัวเลขที่เป็นน้ำหนักและส่วนสูงของคน หรือตัวเลขที่เป็นรายได้ประจำเดือน ตัวเลขที่เป็นคะแนนการสอบ เป็นต้น ข้อมูลเป็นข้อความหรือรายละเอียดซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น รูปภาพ เสียง วีดีโอ คำอธิบายพื้นฐานหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เป็นต้น

ข้อมูล (Data) กับสารสนเทศ (Information)

ข้อมูล และ สารสนเทศมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่มีความคล้ายคลึงและสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่มาก

ข้อมูล หมายถึง ข้อมูลดิบที่เป็นข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่เก็บรวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ อาจเป็นตัวเลข ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ รูปภาพ และเสียง ถือว่าเป็นข้อมูลระดับปฏิบัติการ ข้อมูลที่ดีจะต้องมีความถูกต้องแม่นยำและเป็นปัจจุบัน เช่น ปริมาณ ระยะทาง ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ คะแนนการสอบ บันทึก รายงาน ฯลฯ

สารสนเทศ คือ ข้อมูลที่นำมาผ่านกระบวนการประมวลผล วิเคราะห์จนสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจต่อไปได้ทันที

<u>ตัวอย่าง</u> ข้อแตกต่างระหว่างข้อมูลและสารสนเทศ

ข้อมูล : ผู้เรียนศูนย์ กศน.อำเภอ ก. มีจำนวน 30,000 คน มีครูผู้สอนจำนวน 30 คน

สารสนเทศ : อัตราส่วนครูผู้สอนต่อผู้เรียนศูนย์ กศน.อำเภอ ก. เท่ากับ 30,000/30 = 1,000

ลักษณะของข้อมูล

ข้อมูลเมื่อจำแนกตามลักษณะแล้วสามารถแบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) หมายถึง ข้อมูลที่เป็นนามธรรมไม่สามารถบอกได้ว่า มีค่ามากหรือน้อยเพียงใด แต่จะสามารถบอกได้ว่าดีหรือไม่ดี หรือบอกลักษณะความเป็นกลุ่มของข้อมูล เช่น เพศ ศาสนา สีผม คุณภาพสินค้า ความพึงพอใจ ฯลฯ

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) หมายถึง ข้อมูลที่สามารถวัดค่าได้ว่ามีมากหรือน้อย ซึ่งสามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขได้ เช่น คะแนนสอบ อุณหภูมิ ส่วนสูง น้ำหนัก ปริมาณต่างๆ ฯลฯ

ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลเมื่อจำแนกตามแหล่งที่มาแล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) หมายถึง ข้อมูลที่ผู้ใช้เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลขึ้นเอง เช่น การเก็บจากแบบสอบถาม การทดลองในห้องทดลอง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) หมายถึง ข้อมูลที่ผู้ใช้นำมาจากหน่วยงานอื่น หรือผู้อื่นที่ได้ทำการเก็บรวบรวมมาแล้วในอดีต เช่น รายงานประจำปีของหน่วยง่านต่างๆ ข้อมูลท้องถิ่นซึ่งแต่ละ อบต. เป็นผู้รวบรวมไว้ ฯลฯ

คุณสมบัติที่เหมาะสมของข้อมูล

1. ความถูกต้อง หากมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วข้อมูลเหล่านั้นเชื่อถือไม่ได้จะทำให้เกิดผลเสียอย่างมาก ผู้ใช้ไม่กล้าอ้างอิงหรือนำเอาไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นเหตุให้การตัดสินใจของผู้บริหารขาดความแม่นยำ และมีโอกาสผิดพลาดได้ โครงสร้างข้อมูลที่ออกแบบต้องคำนึงถึงกรรมวิธีการดำเนินงานเพื่อให้ได้ความถูกต้องแม่นยำมากที่สุด โดยปกติความผิดพลาดของสารสนเทศส่วนใหญ่มาจากข้อมูลที่ไม่มีความถูกต้อง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากคนหรือเครื่องจักร การออกแบบระบบจึงต้องคำนึงถึงในเรื่องนี้

2. ความรวดเร็วและเป็นปัจจุบัน การได้มาของข้อมูลจำเป็นต้องให้ทันต่อความต้องการของผู้ใช้ มีการตอบสนองต่อผู้ใช้ได้เร็ว ตีความหมายสารสนเทศได้ทันต่อเหตุการณ์หรือความต้องการ มีการออกแบบระบบการเรียกคืน และรายงานตามความต้องการของผู้ใช้

3. ความสมบูรณ์ ความสมบูรณ์ของสารสนเทศขึ้นกับการรวบรวมข้อมูลและวิธีการทางปฏิบัติด้วย ในการดำเนินการจัดทำสารสนเทศต้องสำรวจและสอบถามความต้องการการใช้ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่งที่เหมาะสม

4. ความชัดเจนและกะทัดรัด การจัดเก็บข้อมูลจำนวนมากจะต้องใช้พื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูลมาก จึงจำเป็นต้องออกแบบโครงสร้างข้อมูลให้กะทัดรัดสื่อความหมายได้ มีการใช้รหัสหรือยื่นย่อข้อมูลให้เหมาะสมเพื่อที่จะจัดเก็บเข้าไว้ในระบบคอมพิวเตอร์

5. ความสอดคล้อง ความต้องการเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังนั้น จึงต้องมีการสำรวจเพื่อหาความต้องการของหน่วยงานและองค์การ ดูสภาพการใช้ข้อมูล ความลึกหรือความกว้างของขอบเขตของข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการ

การจัดการข้อมูลเพื่อให้เกิดประโยชน์กับการใช้งาน

การทำข้อมูลให้เป็นสารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งาน จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** เป็นเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีจำนวนมาก และต้องเก็บให้ได้อย่างทันเวลา เช่น ข้อมูลการลงทะเบียนเรียนของนักเรียน ข้อมูลประวัติบุคลากร ปัจจุบันมีเทคโนโลยีช่วยในการจัดเก็บอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น การป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ การอ่านข้อมูลจากรหัสแท่ง การตรวจใบลงทะเบียนที่มีการฝนดินสอในตำแหน่งต่างๆ เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่นกัน

2. **การตรวจสอบข้อมูล** เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจำเป็นต้องมีการตรวจสอบข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลที่เก็บเข้าในระบบต้องมีความเชื่อถือได้ หากพบที่ผิดพลาดต้องแก้ไข การตรวจสอบข้อมูลมีหลายวิธี เช่น การใช้ผู้ป้อนข้อมูลสองคนป้อนข้อมูลชุดเดียวกันเข้าคอมพิวเตอร์แล้วเปรียบเทียบกัน

3. **การประมวลข้อมูล**

การดำเนินการประมวลข้อมูลให้กลายเป็นสารสนเทศ อาจประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

- **การจัดแบ่งกลุ่มข้อมูล** ข้อมูลที่จะต้องมีการแบ่งแยกกลุ่ม เพื่อเตรียมไว้สำหรับการใช้งาน การแบ่งแยกกลุ่มมีวิธีการที่ชัดเจน เช่น ข้อมูลในโรงเรียนมีการแบ่งแฟ้มประวัตินักเรียน และแฟ้มลงทะเบียน สมุดโทรศัพท์หน้าเหลืองมีการแบ่งหมวดสินค้าและบริการเพื่อความสะดวกในการค้นหา

- **การจัดเรียงข้อมูล** เมื่อจัดแบ่งกลุ่มเป็นแฟ้มแล้ว ควรมีการจัดเรียงข้อมูลตามลำดับตัวเลขหรือตัวอักษร เพื่อให้เรียกใช้งานได้ง่ายประหยัดเวลา ตัวอย่างการจัดเรียงข้อมูล เช่น การจัดเรียงบัตรข้อมูลผู้แต่งหนังสือในตู้บัตรรายการของห้องสมุดตามลำดับตัวอักษร การจัดเรียงชื่อคนในสมุดรายนามผู้ใช้โทรศัพท์ ทำให้ค้นหาได้ง่าย

- **การสรุปผล** บางครั้งข้อมูลที่จัดเก็บมีเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการสรุปผลหรือสร้างรายงานย่อ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ข้อมูลที่สรุปได้นี้อาจสื่อความหมายได้ดีกว่า เช่น สถิติจำนวนนักเรียนแยกตามชั้นเรียนแต่ละชั้น

- **การคำนวณ** ข้อมูลที่เก็บมีเป็นจำนวนมาก ข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลตัวเลขที่สามารถนำไปคำนวณเพื่อหาผลลัพธ์บางอย่างได้ ดังนั้น การสร้างสารสนเทศจากข้อมูลจึงอาศัยการคำนวณข้อมูลที่เก็บไว้ด้วย

4. **การดูแลรักษาสารสนเทศเพื่อการใช้งาน**

- **การเก็บรักษาข้อมูล** การเก็บรักษาข้อมูล หมายถึง การนำข้อมูลมาบันทึกเก็บไว้ในสื่อบันทึกต่างๆ เช่น แผ่นบันทึกข้อมูล นอกจากนี้ยังรวมถึงการดูแล และทำสำเนาข้อมูลเพื่อให้ใช้งานต่อไปในอนาคตได้

- **การค้นหาข้อมูล** ข้อมูลที่จัดเก็บไว้มีจุดประสงค์ที่จะเรียกใช้งานต่อไป การค้นหาข้อมูลจะต้องค้นได้ถูกต้องแม่นยำ รวดเร็ว จึงมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามามีส่วนช่วยในการทำงาน ทำให้เรียกค้นกระทำได้ทันเวลา

- **การทำสำเนาข้อมูล** การทำสำเนาเพื่อที่จะนำข้อมูลเก็บรักษาไว้ หรือนำไปแจกจ่ายในภายหลัง จึงควรจัดเก็บข้อมูลให้ง่ายต่อการทำสำเนา หรือนำไปใช้อีกครั้งได้โดยง่าย

- **การสื่อสาร** ข้อมูลต้องกระจายหรือส่งต่อไปยังผู้ใช้งานที่ห่างไกลได้ง่าย การสื่อสารข้อมูลจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีบทบาทที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การส่งข่าวสารไปยังผู้ใช้ทำได้รวดเร็วและทันเวลา

5. เทคนิคการรวบรวมข้อมูล ผู้เรียนสามารถรวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น ตาดู (สังเกต) หูฟัง (สนใจตอบรับ) ปากถาม (กระตุ้น ซักถาม ชวนคุย) สมองคิดจำ (เชื่อมโยง สมเหตุสมผล) และมือจด (สรุป บันทึก) เพื่อจับประเด็นและสามารถทำการรวบรวมข้อมูลได้ด้วยวิธีการทางวิชาการต่างๆ พอสังเขป ดังนี้

1. การสังเกต ได้แก่ การค้นหาข้อมูลด้วยตนเองโดนตรง เช่น การสังเกตพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ทีมงานหรือไปสังเกตด้วยตนเอง
2. การสัมภาษณ์ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่นๆ โดยผู้ถามใช้คำพูดในการถามและผู้ตอบให้คำพูดในการตอบจากครอบครัว ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ซึ่งสามารเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
3. การตอบแบบสอบถาม ได้แก่ แบบรายการคำถามที่ให้ผู้อื่นตอบคำถามตามที่ผู้ถามต้องการการสอบถามทางโทรศัพท์ สามารถให้ตอบและจัดรับส่งทางไปรษณีย์
4. การศึกษาเอกสารหรือแหล่งที่เก็บข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ วารสาร คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง ข้อมูลสารสนเทศ ทางอีเมล์ ทางเว็บไซต์ เพื่อใช้เป็นหลักฐาน
5. การทดสอบ/ทดลอง และการสำรวจ ได้แก่ การทดสอบเรื่องต่างๆ ทำการทดลองกับสิ่งของและการสำรวจข้อมูลร้านค้าในบริเวณใกล้เคียง เช่น อาหาร เครื่องดื่ม หรือสินค้าอะไรขายดีที่สุดในหมู่บ้านหรือไปถึงสถานที่จริงๆ เป็นต้น

การบันทึกข้อมูล

เมื่อได้มีการศึกษา จัดเก็บ และรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลาย ก็ต้องมีการบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้เพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป การบันทึกข้อมูลที่มีประสิทธิภาพนั้น เทคนิคการเรียงความ ตีความ ย่อความ สรุปความ ที่ได้ศึกษาจากสาระวิชาภาษาไทย และสาระวิชาอื่นๆ มาแล้ว สามารถนำทักษะเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ได้ และยังสามารถนำไปบันทึกผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การจัดกระทำข้อมูลเป็นสารสนเทศได้อีกด้วย หากมีข้อมูลจำนวนมากต้องบันทึก หลักการย่อความเป็นเทคนิคที่ควรฝึกฝนและนำไปปฏิบัติดังนี้

1. อ่านข้อความที่จะย่อให้เข้าใจ หาใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้าและใจความรองที่สำคัญๆ
2. นำใจความสำคัญและใจความรองมาเรียบเรียงด้วยสำนวนของตนเอง
3. ถ้าข้อความที่อ่านไม่มีชื่อเรื่องต้องตั้งชื่อขึ้นเอง กรณีตัวเลขหรือจำนวนต้องระบุหน่วยชัดเจน
4. ข้อความร้อยกรอง ต้องเปลี่ยนเป็นร้อยแก้วในความย่อ

ข้อมูลเพื่อการคิดเป็น

การคิดการตัดสินใจแก้ปัญหาตามแนวทางของ “การคิดเป็น” นั้น กระบวนการสำคัญ คือ การใช้ข้อมูลอย่างน้อย 3 ปะการมาประกอบการคิดการตัดสินใจ ข้อมูล 3 ประการดังกล่าวได้แก่ ข้อมูลด้านวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ลักษณะของข้อมูลทั้ง 3 ประการดังกล่าวอาจสรุปเป็นตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวตนเอง

พื้นฐานของชีวิต ข้อมูลภายในครัวเรือน อาชีพ ญาติพี่น้อง ครอบครัว ความสัมพันธ์ ทัศนคติ ทัศนะที่เกี่ยวข้อง ความสามารถส่วนบุคคล ความเชื่อ นิสัยใจคอ อารมณ์ บุคลิกภาพ คุณธรรม และพฤติกรรมสภาพภายในภายนอกของตนเอง เป็นต้น

ข้อมูลทางวิชาการ

หลักวิชาการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งที่ศึกษาจากทฤษฎี เอกสาร ตำราของทุกศาสตร์ ทุกสาขาวิชา ที่เรียนรู้จากนักปราชญ์ ผู้รู้ ภูมิปัญญา จากธรรมชาติ ผลงานวิจัย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เทคโนโลยีสารสนเทศ ธรรมะ ข้อมูลทางอาหารและยา และการวินิจฉัยของแพทย์ ข้อมูลทางการเกษตร ฯลฯ

ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมจารีตประเพณี ข้อมูลพื้นฐานบริบททางสังคม ชุมชน การปกครอง อนามัย กิจกรรมของชุมชน สภาพการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ โรงเรือน บ้าน วัด มัสยิด แหล่งเรียนรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องรอบๆ ข้าง

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การแยกแยะข้อมูลหรือส่วนประกอบของข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยๆ ศึกษารายละเอียดของข้อมูลแต่ละเรื่องเพื่อตรวจสอบข้อมูลให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะข้อมูลการคิดเป็นทั้ง 3 ประการว่า แต่ละด้านมีข้อมูลอะไรบ้าง เป็นการหาคำตอบว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ฯลฯ การวิเคราะห์ข้อมูลจะมีการศึกษาและตรวจสอบข้อมูลรอบด้านทั้งด้านบวกและด้านลบ ดูความหลากหลายและพอเพียงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ เที่ยงตรง เชื่อถือได้ สมเหตุสมผล การวิเคราะห์ข้อมูลมีประโยชน์ตรงที่ทำให้เราสามารถเข้าใจเรื่องราวปรากฏการณ์ต่างๆ ที่แท้จริง ช่วยให้มีการแสวงหาข้อมูลหลากหลาย โดยไม่เชื่อคำบอกเล่าหรือคำกล่าวอ้างของใครง่ายๆ เป็นการมองข้อมูลหลากหลายมิติ เกิดมุมมองเชิงลึกและกว้างเพียงพอ ครบถ้วน

การสังเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ถูกต้อง ใกล้เคียง กลุ่มเดียวกันมารวบรวม จัดกลุ่ม จัดระบบเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ในเชิงบูรณาการโดยเฉพาะนำข้อมูลการคิดเป็นทั้ง 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลที่เกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม ที่วิเคราะห์แม่นยำ เที่ยงตรง หลากหลายและพอเพียงทั้งด้านบวกและลบไว้แล้วมาจัดกลุ่มทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เป็นข้อมูลเชิงบูรณาการ ข้อมูลทั้ง 3 ด้าน หลายๆ ทางเลือก โดยแต่ละทางเลือกจะมีข้อมูลทั้ง 3 ด้านมาสังเคราะห์รวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับและพอใจที่สุดนำมาแก้ปัญหาต่อไป

เรื่องที่ 4
คุณธรรม จริยธรรม : องค์ประกอบที่สำคัญของการคิดแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น

1. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรม (Moral) คือ คุณ + ธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่า คือ สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลส ซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ไม่มักมากด้วยกิเลส ซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2543 : 115) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมในแง่สิ่งดีงามไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงาม มีประโยชน์มาก มีโทษน้อย คุณธรรมในแต่ละสังคมอาจต่างกันขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนาและการศึกษาของคนในสังคมนั้นๆ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 190) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ในแบบเดียวกันว่า เป็นสภาพคุณงามความดี ส่วนธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล และวราพรรณ น้อยสุวรรณ กล่าวถึงคุณธรรมในทางพุทธศาสนาว่า หมายถึง ความรัก ความรู้คิด

สรุปแล้ว คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามที่เกิดจากส่วนร่วมของการศึกษาการปฏิบัติ ฝึกอบรม และการกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ ต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคม

จริยธรรม (Ethics) คือ จริย ได้แก่ ความประพฤติ + ธรรมะ ได้แก่ หลักปฏิบัติ หมายถึงหลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติ มีผู้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรมไว้หลายทัศนะ เช่น ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 113) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ความชั่ว พระธรรมปิฎก (2546 : 7) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของชีวิตกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัตถุ เป็นเรื่องของจิตใจและเป็นเรื่องของปัญญา ความรู้ ความคิด พนัส หันนคินทร์ อ้างในธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล และวราพรรณ น้อยสุวรรณ (2546 : 69) อธิบายว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะต้องประกอบด้วยกันทั้งการปฏิบัติทางกายและความรู้สึกทางใจสอดคล้องกัน

ดังนั้น ความหมายของจริยธรรมโดยรวมจะเห็นตรงกันว่า เป็นสิ่งที่เชื่อกันว่า เป็นความดีงามที่ควรยึดเป็นหลักในการประพฤติ ปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ทั้งการกระทำด้วยกายและตระหนักด้วยใจ

จากการให้ความหมายของคุณธรรม และจริยธรรมในหลายทัศนะนี้ จะเห็นได้ว่า แม้ความหมายของคุณธรรม และจริยธรรมจะแตกต่างกัน แต่ก็มีความหมายใกล้เคียงและสัมพันธ์กัน และบางคนก็ใช้ควบคู่กันไปเป็นคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติที่ดีที่ปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงามของคน ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดที่ถูกต้อง ซึ่งอยู่ในจิตสำนึกความรับผิดชอบชั่วดีของบุคคลนั้นๆ อัน

เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งและควบคุมความประพฤติของบุคคลที่แสดงออกเพื่อให้บรรลุในสิ่งที่ปรารถนา เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความมีวินัย ความกตัญญู และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

2. ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถสื่อสารกันทั่วทั้งโลกภายในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้ประชาชนและเยาวชนเกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รูปแบบการดำรงชีวิตของเพื่อนร่วมโลก แล้วถือเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตของตน โดยขาดการคิดวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและเหตุผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพการทุจริตคอรัปชั่นในวงการราชการ การทุจริตในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือ รวมทั้งปัญหาการขยายบริการทางเพศของนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการหย่อนยานทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของประชาชนในชาติเป็นอย่างมาก และควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญมาก เพราะเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของสังคม และเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญและความล่มสลายของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารประเทศ และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการที่จะแก้ปัญหา เร่งพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลในทุกระดับชั้นร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม และหาทางปลูกฝังให้บุคคลในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. องค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม

3.1 องค์ประกอบของคุณธรรมในระดับองค์กร จริยธรรมเป็นเครื่องมือกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงอยู่ขององค์การ แนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่ง การหย่อนยานระเบียบวินัยเป็นการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละคน

2. สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. อิสระเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระสามารถดำรงชีวิตจากสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษา และประสบการณ์ในชีวิต มีความสุข อยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระสามารถปกครองตนเอง และชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองครองธรรม

3.2 คุณธรรมจริยธรรมในระดับบุคคล มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ด้านความเป็นเหตุเป็นผล (Moral Reasoning) คือ ความเข้มแข็งทางจิตใจในหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

2. ด้านความเชื่อและทัศนคติ (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส ความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

3. ด้านพฤติกรรม (Moral Conduct) คือการกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากอิทธิพลของสององค์ประกอบข้างต้น

4. คุณธรรม จริยธรรมเพื่อการคิดแก้ปัญหา

4.1 คุณธรรม จริยธรรม 4 ประการ ตามแนวทางพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพามหากษัตริยาธิราชเจ้า เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2525 ความว่า

"...คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ

1) คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

2) คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกฝนตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

3) คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วง ความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด

4) คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจิต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วถึงกัน จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปดังประสงค์..."

พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการนี้ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในเรื่อง ฆราวาสธรรม 4 คือ

1) สัจจะ มีความจริงใจต่อตนเองที่จะรักษาสัจจะที่ให้ไว้กับตน

2) ทมะ การรู้จักข่มใจตนเองที่จะปฏิบัติตามสัจจะที่กำหนด

3) ขันติ มีความอดทนอดกลั้นที่จะปฏิบัติตามสัจจะนั้นให้สำเร็จลุล่วง

4) จาคะ การสละความชั่วความทุจริตตามสัจจะนั้นๆ

4.2 คุณธรรมตามแนวคิดของอริสโตเติล ซึ่งอริสโตเติลนักปราชญ์ชาวกรีก ได้ให้แนวทางของคุณธรรมหลักๆ ไว้ 3 ประการ คือ

1) ความรอบคอบ คือ รู้ว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ อะไรไม่ควรประพฤติปฏิบัติ

2) ความกล้าหาญ คือ ความกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

3) การรู้จักประมาณ คือ รู้จักควบคุมความต้องการและการกระทำให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของตน

4.3 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้วิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมที่ควรเร่งพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้น ในระดับประถมศึกษา ควรพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 3 ประการคือ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต และความขยันหมั่นเพียร ส่วนระดับมัธยมศึกษาควรพัฒนาทั้ง 3 ประการ และเพิ่มจริยธรรมอีก 2 ประการ คือ การใฝ่สัจธรรมและการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ซึ่งกรมวิชาการได้กำหนดพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1) การใฝ่สัจธรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกแนวทางความเชื่อที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับคำกล่าวที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับการยึดถือ และยอมรับความจริงการแสดงความพอใจกับการแสวงหาความจริง การซักถาม ค้นคว้า เพื่อตอบข้อสงสัย การซักถาม ค้นคว้า เพื่อหาความรู้คำอธิบายเพิ่มเติม

2) การใช้ปัญญาแก้ปัญหา ได้แก่ พฤติกรรมทางด้านการเลือกแนวทางแก้ปัญหา หรือดำเนินงานอย่างมีเหตุผล การวิเคราะห์ตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ได้ การพอใจแนวทางแก้ปัญหา หรือแนวปฏิบัติที่มีเหตุผล การปฏิบัติงานแก้ปัญหา เช่น ทำแบบฝึกหัด ทำรายงาน ค้นคว้า สำเร็จเป็นที่น่าพอใจ การตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” “เราควรทำอย่างไร” ได้อย่างมีเหตุผล

4.4 สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 34) ได้กำหนดขอบข่ายของคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นการดำรงชีวิตไว้ว่า คุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของคนไทย ได้แก่ ความมีเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ความประหยัด และความกตัญญูกตเวที ซึ่งจัดหมวดหมู่ได้ 2 ประการ คือ

1. ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งได้แก่ การแบ่งปัน ความปรารถนาดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ความเมตตากรุณา และความกตัญญูกตเวที

2. ความรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียรละเอียดรอบคอบ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เคารพกฎระเบียบ มีวินัยในตนเอง ความตรงต่อเวลา และการยอมรับผลการกระทำของตนเองเสมอ

4.5 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกคุณค่าของความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย โดยการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ดังนี้

1) ขยัน คือ ความเพียรพยายามทำหน้าที่การงาน สู้งานไม่ท้อถอย ตั้งใจอย่างจริงจัง

2) ประหยัด คือ อยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย ระมัดระวังรายจ่ายของตนที่จำเป็น

3) ซื่อสัตย์ คือ มีความประพฤติตรงต่อหน้าที่ จริงใจ ไม่คดโกง

4) มีวินัย คือ ปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบแบบแผนข้อบังคับรวมถึงต่อตนเองและสังคม

5) สุภาพ คือ อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยทั้งกาย วาจา ใจ และมีมารยาท

6) สะอาด คือ รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ทำจิตใจให้แจ่มใส สวยงาม

7) สามัคคี คือ ช่วยเหลือรับฟัง เกื้อกูลทั้งความคิดเห็นของผู้อื่นและตนเองอย่างมีเหตุผล

8) มีน้ำใจ คือ อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยแรงกายและสติปัญญา ร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามแก่สังคม และชุมชน

4.6 คุณธรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต

คุณธรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต ได้แก่ อริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ในการดำเนินชีวิตของบุคคลหรือการทำงานในกิจการต่างๆ มักจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการ ซึ่งถ้ามีหลักธรรมต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักยึดเพื่อการประพฤติปฏิบัติ บุคคลผู้นั้นก็ย่อมจะผ่านอุปสรรคต่างๆ ไปได้ และประสบความสำเร็จในท้ายที่สุด สาระสำคัญยิ่งของอริยสัจ 4 มีดังนี้

1) ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจที่เกิดขึ้น เนื่องจากสาเหตุนานาประการ

2) สมุทัย คือ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ซึ่งเกิดจากตัณหาทั้งหลาย

3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ โดยการดับตัณหาให้หมดจะเป็นภาวะที่ปลอดทุกข์

4) มรรค คือ วิถีทางในการดับทุกข์ ได้แก่ ข้อปฏิบัติต่างๆ ที่ทำให้ทุกข์หมดไป นั่นคือ อริยมรรค 8 ประการ

สำหรับนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวไปใช้แก้ปัญหา ดังนี้

ทุกข์ คือ สภาพที่เราขาดความสุขทนไม่ได้ มันทำให้เราว้าวุ่น ทุกข์จึงเป็นปัญหา

สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา อะไรทำให้เราว้าวุ่นใจ อะไรทำให้เราวิตกกังวล

นิโรธ คือ แนวทางแก้ไข ลองนั่งนึกว่าจะแก้ไขเรื่องที่ว้าวุ่นได้อย่างไร หาหลายๆ แนวทางลองนั่งเขียนเป็นข้อๆ แยกแยะข้อดีข้อเสีย

มรรค คือ แนวทางปฏิบัติในเชิงพฤติกรรมที่เป็นไปได้ที่จะไม่ให้เกิดปัญหาอีก

5. แนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรม

เพื่อให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงได้มีการกำหนดคุณลักษณะของผู้มีคุณธรรมจริยธรรมไว้ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว
2. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา
3. เป็นผู้มีสติปัญญา รู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท
4. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อความมั่นคง
5. เป็นผู้ที่รัฐสามารถอาศัยเป็นแกนหรือฐานให้กับสังคม สำหรับการพัฒนาใดๆ ได้

แนวทางการพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมที่กำหนดโดยรัฐบาล จากคุณสมบัติของผู้มีจริยธรรมดังกล่าว แสดงถึงความเป็นคนมีคุณภาพ มีภาวะความเป็นผู้นำ อันเป็นที่ต้องการขององค์การและสังคมทุกระดับ รัฐบาลไทยได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของประชาชนในด้านจริยธรรมและคุณธรรมในสังคม จึงได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเน้นการพัฒนาจิตใจในลักษณะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ซึ่งผลที่ปรากฏในปัจจุบันก็คือ มีการ

เผยแพร่ธรรมะทางสื่อต่างๆ มากมาย วัดวาอารามก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมส่วนช่วยในการอบรมสั่งสอนด้วยจริยธรรมเป็นจริยสมบัติ หน่วยงานต่างๆ ก็ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี คนไทยวัยหนุ่มสาว และเยาวชนได้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก จากที่เห็นได้จากสื่อและข่าวต่างๆ เนื่องจากจริยธรรมเป็นคุณสมบัติที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการวัดคุณภาพของคน ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชากรทั้งประเทศ รัฐบาลจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไว้ดังนี้

1. พัฒนาจิตใจประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยให้ผู้นำแต่ละกลุ่มเป็นผู้บริหารเปลี่ยนแปลง
2. ให้สถาบันของสังคมและครอบครัวทำหน้าที่อันถูกต้องชอบธรรมของตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องโดยรีบด่วน
3. บรรจุการพัฒนาจิตใจในหลักสูตร การฝึกอบรมทุกหลักสูตร และให้ดำเนินการพัฒนาต่อเนื่องต่อไป
4. ให้มีการพัฒนาวิธีปลูกฝัง อบรม สั่งสอนศีลธรรม จริยธรรม ตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาให้เป็นที่น่าสนใจ
5. สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมของสังคมอันได้แก่ ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม

นอกจากการพัฒนาของรัฐบาลดังกล่าว องค์กรควรได้ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในวิธีเดียวกัน เพื่อให้บุคลากรขององค์กรเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์โดยแท้จริง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยวิธีดังกล่าวอาจเป็นส่วนหนึ่งสำหรับการพัฒนาองค์กร ที่สำคัญก็คือองค์กรควรให้มีการสร้างบรรยากาศหรือสภาวะแวดล้อมในการทำงานให้ดีด้วย ดังเช่นไม่ให้คนมีงานทำมากเกินไปหรือน้อยเกินไป การพิจารณาความดีความชอบให้มีความยุติธรรม มีธรรมาภิบาลและส่งเสริมด้วยมนุษยสัมพันธ์ภายในองค์กรด้วย ซึ่งบรรยากาศที่ดีจะช่วยการพัฒนาจิตใจ ในด้านสถาบันการศึกษาก็ควรได้มีการบรรจุหลักคุณธรรมไว้ในหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาและให้การศึกษากับคนทั้งชาติ เพื่อการพัฒนาจิตใจของคนในชาติให้มีคุณภาพ

การพัฒนาบุคคลด้วยคุณธรรมต้องฝึกฝนให้มีความรู้สึกตระหนักว่าอะไรดี อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรไม่ดี และปฏิบัติแต่ในทางที่ถูกที่ควรให้เป็นปกติวิสัย การพัฒนาในสิ่งดังกล่าวควรใช้สิ่งโน้มนำให้มีคุณธรรมสูง มีความระลึกได้ว่าอะไรไม่ควร และความรู้สึกตัวว่ากำลังทำอะไรอยู่ ผู้หวังความสงบสุขความเจริญและความมั่นคงแก่ตนเองและประเทศชาติ ต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรม คุณธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมากสำหรับบุคลากรควรให้การส่งเสริมสนับสนุนและชักจูงให้บุคลากรขององค์กรสนใจคุณธรรมและพร้อมนำมาปฏิบัติกับชีวิตการทำงานของตนเอง

บทสรุป

คนเราเมื่อเกิดมามีชีวิต มีการทำงาน สัมพันธ์ติดต่อกับคนอื่นๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การเผชิญกับปัญหาก็เป็นธรรมชาติหนีไม่พ้น คนจึงต้องมีสติ มีสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญาในการแสวงหาข้อมูลที่หลากหลายและเพียงพอมาใช้ประกอบการคิด การแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ลุล่วงไป สภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารถึงกันทั่วโลกในระยะเวลา

อันสั้น ส่งผลให้เยาวชนและประชาชนเกิดการรับรู้ข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการดำรงชีวิตของเพื่อนร่วมโลก และรับมาเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตของตน โดยไม่มีการไตร่ตรองปรับแต่งให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของไทยเราเอง ขาดการวิเคราะห์ถึงความเป็นมา และแนวปฏิบัติที่แท้จริงของเขา ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต กระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอันมาก เช่น ปัญหาการทำงานที่ไม่โปร่งใสของผู้มีอำนาจ การทุจริตคอรัปชั่นเชิงนโยบายในวงราชการ ปัญหาขายบริการทางเพศของนักศึกษา ปัญหาการพนันบอล ปัญหาติดยา ปัญหาหนี้นอกระบบ ครอบครัวแตกแยก ปัญหาการแต่งงานก่อนวัยอันควร ปัญหาการหย่าร้างบ่อยครั้ง ปัญหาเด็กซิ่ง เด็กแว้น ปัญหาโรคเอดส์ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการย่อหย่อนทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของประชาชนในชาติที่ต้องแก้ไขอย่างรีบด่วน คุณธรรมจริยธรรมหลายเรื่อง จึงมีความสำคัญต้องนำมาเป็นข้อมูลประกอบการคิดการตัดสินใจของคนคิดเป็นมากขึ้น ทั้งการนำมาเรียนรู้ นำมาฝึกพัฒนาบุคลากร นำมาปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม คุณธรรมและจริยธรรมก็เป็นเรื่องของบริบทของแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกัน การนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการคิดการแก้ปัญหาของคนคิดเป็นจึงต้องใช้วิจารญาณไตร่ตรอง พัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย

ตัวอย่างคุณธรรม จริยธรรมที่ใช้ประกอบการคิดการแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น

สังคหวัตถุ 4

1. ทาน ได้แก่ การให้ปัน ซึ่งมีทั้งอามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน
2. ปิยวาจา ได้แก่ การพูดจาอ่อนหวาน อ่อนน้อม ถ่อมตนให้เกียรติผู้อื่น
3. อัตถจริยา การรู้จักช่วยเหลือเจือจุน ไม่นิ่งดูดายทำตนให้เป็นประโยชน์
4. สมานัตตตา ได้แก่ การวางตนให้สม่ำเสมอ เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย

ธรรมเพื่อการบริหาร

1. ปัญญาพละ ได้แก่ กำลังความรู้
2. วิริยพละ ได้แก่ กำลัง ความเพียน
3. อนวัชชพละ ได้แก่ กำลังความดี ความซื่อสัตย์
4. สังคหพละ ได้แก่ กำลังสงเคราะห์ ช่วยเหลือ

ธรรมสุภาษิตสำหรับชาวบ้าน เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่คนในสมัยโบราณใช้อบรมสั่งสอนลูกหลาน ในรูปของสุภาษิตสอนใจ ส่วนใหญ่จะเน้นคำร้อยกรอง เพราะคนไทยมักจะเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน เป็นภาษาง่ายๆ แต่ลึกซึ้งในความงามและความหมาย ตัวอย่างเช่น

1. ถ้าแคบนักมักขยับยาก
   ถ้ากว้างมากไม่มีอะไรจะใส่สม
   ถ้าสูงนักมักจะลอยไปตามลม
   ถ้าต่ำนักมักจะจมธรณี

2. ไม้สูงกว่าแม่ มักจะแพ้ลมบน
คนสูงเกินคน มักจะโค่นกลางคัน

3 ผู้ใหญ่นะลูกเอ๋ยต้องมีพรหมวิหาร
ลบล้างสันดานโขดหิน
เสียงตูมต้องแสร้งว่าไม่ได้ยิน
เสียงน้ำไหลรินรินลูกต้องฟัง
แล้วต้องหยุดพินิจพิจารณา
สดับเสียงนกกามันบ้า
ลูกน้องพูดอะไรไม่อินัง
ลับหลังมันก็สับเอาสับเอา

4 จริงใจ ไม่ซีเรียส
ดูแลความสุข ความทุกข์ของผู้ร่วมงานอยู่เสมอ แต่ต้องไม่ซีเรียสไปตามตำรา พอให้มีความจริงใจและใจจริง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ส่งถึงกันได้

5 อนุภาพของปาก
สร้างความรัก ความชังได้ทั้งโลก
ให้สุขโศก สดชื่น ให้ขื่นขม
ให้หวั่นหวาด กราดเกรี้ยว ให้เกลียวกลม
ให้นิยม ชมชื่น ให้ตื่นตัว
ให้โกรธเกลียด เหยียดหยาม ให้ความรัก
ให้แตกหัก สามัคคี ให้ดีทั่ว
ให้ความคิด วิทยา ให้กล้ากลัว
สุขทุกข์ทั่ว รั่วหลาก จากปากคน

จะพูดจากปราศรัยกับใครนั้น อย่าตะคั้นตะคอกให้เคืองหู
ไม่ควรพูดอื้ออึงขึ้นมึงกู คนจะหลู่ล่วงลามไม่ขามใจ
แม้จะเรียนวิชาทางค้าขาย อย่าปากร้ายพูดจาอัชฌาสัย
จะซื้อง่ายขายดีมีกำไร ด้วยเขาไม่เคืองจิตคิดระอา
สุนทรภู่

6. ความสามัคคี

นายมีโค่นไผ่ นายใจขุดหลุม
นายชั้นนายชุ่ม คุมกันไปเกี่ยวแฝก
เสร็จแล้วเกลาเสา เอาโว้ยย้ายแยก
เลิกงานข้าจะแจก ของแปลกแปลกให้กิน

7. เลี้ยงช้างอย่ากินเนื้อช้าง

เบิกทรัพย์วันละบาทซื้อ มังสา
นายหนึ่งเลี้ยงพยัคฆา ไป่อ้วน
สองสามสี่นายมา กำกับ กันแฮ
บังทรัพย์สี่ส่วนถ้วน บาทสิ้นเสือตาย

8. รู้จักโง่ให้เป็น

โง่ไม่เป็นเป็นใหญ่ยากฝากให้คิด
ทางชีวิตจะรุ่งโรจน์โสตถิผล
ต้องรู้โง่รู้ฉลาดปราดเปรื่องตน
โง่สิบหนดีกว่าแบ่งเก่งเดี่ยวเดียว

9. การครองตน

นิคฺคฺณฺเห นิคฺคหารหำ
กำราบคนที่ควรกำราบ
ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหำ
ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

เรื่องที่ 5

กิจกรรมเพื่อการฝึกทักษะ

ใบงานที่ 1 กรณีตัวอย่าง เรื่อง อ้อยอินเตอร์เน็ต

"อ้อยได้รู้จักกับผู้ชายเยอะมากทาง Thaimail โดยการเข้าไป แชท ห้องขำขัน อ้อยชอบแอบเล่นแชท พ่อแม่ไม่ให้เล่น เพราะกลัวลูกโดนหลอก แต่อ้อยก็แอบเล่นตลอด เมื่อก่อนอ้อยเป็นคนที่ติดเกมมากๆ เหตุที่อ้อยมาเล่นแชท เพราะเข้าเว็บเพื่อเล่นเกมไม่ได้ เพื่อนในห้องแนะนำให้เล่นแชท แต่พอเล่นไปเรื่อย ๆ ก็ติดอยากคุยกับคนอื่น มีคนเข้าคุยด้วย เข้าไปทักคนอื่น บางครั้งก็มีการให้เบอร์โทรศัพท์

จนกระทั่งคืนหนึ่งอ้อยได้คุยกับผู้ชายคนหนึ่งชื่อโอ๊ค ซึ่งเวลานั้น อ้อยไม่ได้คุยกับโอ๊คคนเดียว แต่กลับคุยกับผู้ชายอีก 4-5 คน เมื่อคุยกันอ้อยก็ได้เบอร์โอ๊คมา ตอนแรกโอ๊คไม่ให้โทรไปเพราะโอ๊คบอกว่านอนกับแม่ อ้อยก็คิดว่าผู้ชายคนนี้มีอะไรแปลก ๆ คนอื่น ๆ เขาอยากให้โทรไปจะตาย แล้วอ้อยก็ไม่ได้โทรไป ได้แต่ส่งข้อความไปว่า "ถ้าคุยได้ ยิงมาด้วย" ("ยิงมาด้วย" หมายความว่ากดโทรออกถึงใครแล้วรีบวาง) โอ๊คเป็นคนอยุธยา ตอนนั้นที่เพิ่งรู้จักโอ๊คอยู่ม.ปลาย แต่อ้อยอยู่ ม.ต้น อ้อยใช้ชื่อในแชท ว่า จอย เพราะพี่ชายเคยบอกว่าไม่ให้ใช้ชื่อจริงเพราะมันเป็นการขายชื่อ อ้อยก็เชื่อตลอดมา ช่วงแรก ๆ อ้อยคุยกับโอ๊คเพราะมาก มี "ครับ มีค่ะ" ทุกคำ แต่พอคุยไปเรื่อย ๆ ก็เกิดความสนิทสนม คุยกันอย่างเป็นกันเองมาก ๆ อ้อยกับโอ๊คได้นัดพบกันและมีอะไรกันในที่สุด จนอ้อยเกิดตั้งท้องได้ 3 เดือน และกลัวแม่จะรู้เลยต้องไปทำแท้งที่คลินิกเถื่อนแห่งหนึ่งในเขตปริมลฑล หลังจากนั้นผ่านมาหลายปี อ้อยกำลังจะจบ ม.ปลาย ช่วงนั้นทะเลาะกันบ่อยมาก โอ๊คบอกเลิกกับอ้อยตลอด แต่อ้อยทำใจไม่ได้ จนกระทั่งวันหนึ่งอ้อยรู้ว่าวันนี้ต้องมาถึงอ้อยยอมรับในสิ่งที่โอ๊คพูด แต่โอ๊คบอกว่าอ้อยต้องคุยกับโอ๊คตลอดไปนะ อ้อยก็ไม่รู้ว่าจะทำได้หรือเปล่า อ้อยร้องไห้ทุกคืนเลย คิดถึงโอ๊คมาก ๆ อยากกลับไปเหมือนเดิม แต่ก็ทำไม่ได้ เพื่อน ๆ รู้ว่าเลิกยังไม่เชื่อกันเลย เพราะเขาคบกันมา 4 ปีกว่า ๆ ตอนนี้อ้อยไม่ได้คุยกับโอ๊คเลย เพราะคิดว่าโอ๊คมีคนใหม่แล้ว โทรไปก็ทำเหมือนรำคาญ อ้อยก็เลยไม่ค่อยอยากโทรไปรบกวน"

1. ปัญหาเรื่องอ้อยอินเตอร์เน็ต เกิดจากสาเหตุใด

_____

_____

_____

_____

2. การแก้ปัญหาโดยกระบวนการคิดเป็น จะต้องใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง

ข้อมูลทางวิชาการ_____

_____

_____

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (อ้อย)_____

_____

_____

_____

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม_____

_____

_____

_____

3. ข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของข้อมูลด้านสภาวะแวดล้อม มีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการคิดแก้ปัญหานี้ได้

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

4. มีทางเลือกในการแก้ปัญหาของอ้อยที่มีความเป็นไปได้ กี่วิธี อะไรบ้าง

5. ถ้าท่านเป็นอ้อย ท่านจะเลือกวิธีใดจึงจะดีที่สุด เพราะเหตุใด

ใบงานที่ 2 กรณีตัวอย่างเรื่อง สมศักดิ์ติดเกม

“สมศักดิ์ เป็นเด็กที่ทำอะไรก็ทำอย่างจริงจัง เมื่อชอบเล่นเกมก็เล่นจนน่าเป็นห่วง เขากลายเป็นเด็กติดเกม เขาเล่นเกมจนแทบไม่มีเวลากินข้าว ความคลั่งไคล้ในเกมของเขาทำให้เพื่อน ๆ ตั้งฉายาเขาว่า เกมแมน เวลาส่วนใหญ่ของเขาหมดไปกับการเล่นเกม เวลาสำหรับการเรียนจึงเหลือน้อยลง ๆ จนเขาล้มป่วย อ่อนเพลียมากต้องต้องนำตัวส่งโรงพยาบาล ในวันนี้เขาไม่คิดจะเล่นเกมอีกแล้ว เพื่อน ๆ มาเยี่ยมเขาที่โรงพยาบาล เขาถามเพื่อนถึงเรื่องที่โรงเรียน เพื่อนบอกว่าอาทิตย์หน้าจะสอบ สมศักดิ์ไม่ได้อ่านหนังสือเลย หลังออกจากโรงพยาบาลสมศักดิ์เร่งอ่านหนังสืออย่างหนัก จนเขาง่วงหลับไปฝันถึงแต่เกมที่ตัวเองเล่น สมศักดิ์รู้สึกเบื่อหน่ายการอ่านหนังสือ ทันใดนั้น สมศักดิ์ก็นึกถึงคำที่เพื่อนรุ่นพี่บอกเขาไว้ว่า ยาขยันกินแล้วตาแข็ง ไม่มีหลับ อ่านหนังสือได้คืนละหลายเล่ม สมศักดิ์คิดจะไปหาเพื่อนรุ่นพี่ชื่อเสือเพื่อขอใช้สักเม็ด

รุ่งเช้าสมศักดิ์ไปหาเสือตามที่ตั้งใจไว้โดยหวังว่าถ้าได้ยาคงอ่านหนังสือทันแน่นอน สมศักดิ์เดินผ่านไปเจอเพื่อน ๆ เพื่อน ๆ ถามเขาว่าจะไปไหน เขาบอกว่าจะไปหาพี่เสือ เพื่อนได้ยินก็ชี้ให้สมศักดิ์ดูพี่เสือซึ่งนอนช็อกหมดสติเพราะใช้ยาบ้าจนติดงอมแงม จากนั้นเพื่อนถามสมศักดิ์ว่า นายยังจะคิดใช้ยาบ้าอีกหรือนายควรตั้งใจอ่านหนังสือโดยไม่พึ่งยาเสพติด สมศักดิ์ไม่คิดว่ายาบ้าอันตรายขนาดนี้ เขาไม่กล้าใช้แล้ว เขาจะใช้ความสามารถของเขาเอง วางแผนการอ่านหนังสือดี ๆ แม้จะอ่านไม่จบทั้งหมด แต่ก็น่าจะรู้เรื่องบ้าง พวกเพื่อน ๆ บอกสมศักดิ์ว่าจะเป็นกำลังใจให้ สมศักดิ์อ่านหนังสืออย่างตั้งใจและอดทน ไม่ลืมที่จะพักผ่อนอย่างเพียงพอ ไม่ลืมที่จะกินอาหารให้เป็นเวลา เมื่อถึงวันสอบสมศักดิ์ตั้งใจทำข้อสอบ วันประกาศผลสอบสมศักดิ์สอบผ่านหมดทุกวิชา สมศักดิ์ดีใจเป็นที่สุดแม้คะแนนจะไม่สูงนักแต่ก็สอบผ่านหมด ความสำเร็จจากการสอบครั้งนี้เป็นความสามารถของเขาล้วน ๆ ไม่มีสิ่งเสพติดมาเกี่ยวข้อง”

1. ปัญหาเรื่องสมศักดิ์ติดเกม มีสาเหตุเนื่องมาจากอะไร

_____

_____

_____

_____

_____

_____

2. การแก้ปัญหาของสมศักดิ์โดยกระบวนการคิดเป็น จะต้องใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ประการต่อไปนี้อย่างไรบ้าง จะได้ข้อมูลจากที่ใดในชุมชน

ข้อมูลทางวิชาการ_____

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (สมศักดิ์)_____

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม_____

3. จะใช้ข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรม อะไรบ้างมาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา และใช้อย่างไร

4. ให้เสนอทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ และให้เรียงลำดับจากทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดลงมา

5. ถ้าท่านเป็นสมศักดิ์ ท่านจะเลือกปฏิบัติอย่างไร จึงจะพอใจ

ใบงานที่ 3 กรณีตัวอย่างเรื่องของสมพงษ์

“นายสมพงษ์เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีอาชีพทำไร่ข้าวโพด ซึ่งในปัจจุบันอากาศ น้ำ ก็ไม่เอื้ออำนวยในการทำการเกษตร รายได้ของครอบครัวไม่แน่นอน ครอบครัวนี้มีบุตร 4 คน สมพงษ์เป็นบุตรชายคนโต อายุประมาณ 15 ปี แต่เขาเป็นคนรักดี รักพ่อแม่พี่น้อง บ้านที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นไม้ชั้นเดียวแต่ก็ขอปลูกอยู่ในที่ดินของป้า จึงต้องเสียค่าเช่าให้เป็นรายปี และการที่นายสมพงษ์เป็นบุตรชายคนโตนั้น เขาต้องเสียสละออกจากโรงเรียนเมื่อจบประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อออกมาช่วยพ่อแม่ ทำงานหาเงิน ดูแลน้อง แบ่งเบาภาระต่าง ๆ เนื่องจากสภาพครอบครัวที่ยากจน ทำให้เขาเสียโอกาสทางการศึกษาโดยไม่มีข้อโต้แย้ง เขาทำงานหนักหาเงินช่วยพ่อแม่ นำมาใช้จ่ายในครอบครัว ส่งน้องเรียน เพราะเขาไม่อยากให้น้อง ๆ ของเขาต้องเสียโอกาสทางการเรียนอย่างที่เขาเจอ เขาตั้งใจทำงานทุกอย่างตามที่มีคนจ้าง และด้วยที่นายสมพงษ์เป็นผู้ที่เสียโอกาสทางการศึกษาแค่ ป.6 จึงหางานทำยากมีโอกาสแค่รับจ้างเขาไปวัน ๆ ซึ่งงานที่ทำอยู่ก็ไม่แน่นอน เงินที่ได้มาในแต่ละเดือนจึงไม่แน่นอนทำให้รายได้ในครอบครัวก็ไม่แน่นอนตามไปด้วย”

1. ปัญหาเรื่องของสมพงษ์ เกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง

_____

_____

_____

_____

_____

_____

2. การแก้ปัญหาโดยกระบวนการคิดเป็น จะต้องใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอะไรบ้างใน 3 ประการต่อไปนี้

ข้อมูลทางวิชาการ_____

_____

_____

_____

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (สมพงษ์)_____

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม_____

3. ถ้าท่านเป็นสมพงษ์ และจะต้องใช้ข้อมูลทางคุณธรรม จริยธรรม มาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาคิดแก้ไขปัญหาแบบคนคิดเป็น ท่านจะเสนอคุณธรรมจริยธรรมอะไรบ้าง

4. มีทางเลือกในการแก้ปัญหาที่มีความเป็นไปได้กี่วิธี ให้นำเสนอโดยการเรียงลำดับทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดเป็นสำคัญ

5. ถ้าท่านเป็นสมพงษ์ ท่านจะมีแนวปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนในการแก้ไขปัญหาของท่าน อย่างไร

บทที่ 5

การวิจัยอย่างง่าย

สาระสำคัญ

การแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริงอย่างมีระบบเพื่อให้ได้รับคำตอบหรือความรู้ใหม่ที่เชื่อถือได้ สามารถทำได้โดยกระบวนการวิจัยและขั้นตอนการวิจัยอย่างง่าย

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อจบบทนี้ ผู้เรียนสามารถ

7. อธิบายความหมายและความสำคัญของการวิจัยได้
8. ระบุกระบวนการ ขั้นตอนของการทำวิจัยอย่างง่ายได้
9. อธิบายสถิติง่ายๆ และสามารถเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับการวิจัยในแต่ละเรื่องของตนเองได้อย่างถูกต้อง
10. สร้างเครื่องมือการวิจัยได้
11. เขียนโครงการวิจัยได้
12. เขียนรายงานการวิจัยและเผยแพร่งานวิจัยได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของการวิจัย

เรื่องที่ 2 กระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 3 สถิติง่ายๆ เพื่อการวิจัย

เรื่องที่ 4 การสร้างเครื่องมือวิจัย

เรื่องที่ 5 การเขียนโครงการวิจัย

เรื่องที่ 6 การเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่ายและการเผยแพร่ผลงานวิจัย

สื่อการเรียนรู้

1. บทเรียนวิจัยออนไลน์ (http://www.elearning.nrct.net/) ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
2. เข้าไปค้นข้อมูล โดยพิมพ์หัวข้อเรื่องวิจัยที่ต้องการศึกษาใน http://www.google.co.th/
3. วารสาร เอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ต่างๆ

เรื่องที่ 1 **ความหมาย ความสำคัญของการวิจัย**

เมื่อได้ยินคำว่า “การวิจัย” คนส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ทำยาก มีขั้นตอนมาก ต้องใช้เวลานาน ต้องมีความรู้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย และการใช้สถิติต่างๆ ทำให้หลายคนไม่อยากทำวิจัย

ข้อเท็จจริงคือ การวิจัยมีหลายระดับตั้งแต่ระดับยากๆ ซับซ้อน ที่ต้องใช้ความรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ และใช้เวลาเป็นปีๆ ในการทำวิจัยแต่ละเรื่อง จนถึงการวิจัยที่ง่ายๆ แม้แต่เด็กอนุบาลหรือเด็กประถมในเมืองนอกก็มีการทำวิจัยหรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Research เป็นว่าเล่น ดังนั้นการวิจัยจึงไม่ใช่เรื่องยากอย่างที่คิดเสมอไป

คำถามคือ การวิจัยคืออะไร ทำไมต้องทำวิจัย ทำแล้วได้ประโยชน์อย่างไร

การวิจัยเป็นการหาคำตอบที่อยากรู้ ที่สงสัย ที่เป็นปัญหาข้อข้องใจ แต่คำตอบนั้นต้องเชื่อถือได้ ไม่ใช่การคาดเดา หรือคิดสรุปไปเองโดยใช้ความรู้สึก วิธีการหาคำตอบจึงต้องเป็นกระบวนการขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

ตัวอย่าง เช่น ถ้าต้องการทราบว่านักร้องในดวงใจของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายใน ศรช. วัดแจ้งเป็นใคร จะคาดเดาเอาเองหรือไปสอบถามนักศึกษาเพียงคน สองคน แล้วมาสรุปว่านักร้องในดวงใจของนักศึกษาตอนปลายใน ศรช. วัดแจ้ง เป็นคนนั้น คนนี้ไม่ได้ แต่ต้องทำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายใน ศรช. วัดแจ้ง เป็นผู้ตอบ แล้วนำมาสรุปคำตอบข้อค้นพบที่ได้ เป็นต้น

ผลที่ได้จากการทำวิจัย นอกจากจะได้รับคำตอบที่ต้องการรู้แล้ว ผู้วิจัยเองก็ได้ประโยชน์จากการทำวิจัย คือ การเป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต ศึกษาค้นคว้าหาความรู้และเขียนเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นการวิจัยจะเกิดประโยชน์ในภาพรวม ดังนี้

1. การวิจัยทำให้เกิดความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ
2. การวิจัยช่วยให้เกิดนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ แนวคิดใหม่ๆ
3. การวิจัยช่วยตอบคำถามที่อยากรู้ ให้เข้าใจปัญหาและช่วยในการแก้ไขปัญหา
4. การวิจัยช่วยในการวางแผนและการตัดสินใจ
5. การวิจัยช่วยให้ทราบผลและข้อบกพร่องจากการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม ศึกษาความหมายของการวิจัยและประโยชน์ของการวิจัยจากเอกสาร หรือ Website แล้วสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม ทำเป็นรายงานและนำเสนอในการพบกลุ่ม

เรื่องที่ 2 **กระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่าย**

การทำวิจัย ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก มักจะเริ่มต้นจากผู้วิจัยอยากรู้อะไร มีปัญหาข้อสงสัยอะไร เป็นขั้นตอนการกำหนดคำถามวิจัย/ปัญหาวิจัย

ตัวอย่างคำถามการวิจัย เช่น นักร้องในดวงใจวัยรุ่นคือใคร นักการเมืองในดวงใจวัยรุ่นคือใคร วัยรุ่นใช้เวลาว่างทำอะไร เป็นต้น

ตัวอย่างปัญหาวิจัย เช่น ปัญหาการติดเกมส์ของวัยรุ่น ปัญหาการใช้เวลาว่างของวัยรุ่น ฯลฯ เป็นต้น

เมื่อกำหนดคำถามการวิจัย/ปัญหาวิจัยแล้ว

ขั้นตอนที่สอง คือ การเขียนโครงการวิจัย ซึ่งต้องเขียนก่อนการทำวิจัยจริง โดยเขียนให้ครอบคลุมว่า จะทำวิจัยเรื่องอะไร (ชื่อโครงการวิจัย) ทำไมจึงทำเรื่องนี้ (ความเป็นมาและความสำคัญ) อยากรู้อะไรบ้างจากการวิจัย (วัตถุประสงค์ของการวิจัย) มีแนวทางขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยอย่างไร (วิธีดำเนินการวิจัย) ระยะเวลาการวิจัยและแผนการดำเนินงาน (ปฏิทินปฏิบัติงาน) การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างไร (ประโยชน์ของการวิจัยหรือผลที่คาดว่าจะได้รับ)

ขั้นตอนที่สาม คือการดำเนินงานวิจัยตามแผนที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่สี่ คือการเขียนรายงานการวิจัย ส่วนใหญ่ประกอบด้วยหัวข้อ คือ

1. ชื่อเรื่อง
2. ชื่อผู้วิจัย
3. ความเป็นมาของการวิจัย
4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. วิธีดำเนินการวิจัย
6. ผลการวิจัย
7. ข้อเสนอแนะ
8. เอกสารอ้างอิง (ถ้ามี)

ขั้นตอนสุดท้าย คือ การเผยแพร่ผลงานวิจัย เพื่อให้บุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป

โดยสรุปกระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัย อย่างง่าย เขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

ขั้นตอน

กิจกรรมที่ 2 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม กำหนดคำถามวิจัย/ปัญหาวิจัยตามความสนใจ และเขียนชื่อโครงการวิจัยที่สนใจจะทำ นำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม

เรื่องที่ 3 **สถิติง่ายๆ เพื่อการวิจัย**

สถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยทั่วไปได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ซึ่งมีความหมายและวิธีคิดคำนวณดังนี้

1. ความถี่ (Frequency)

ความถี่ (Frequency) คือการแจงนับจำนวนของสิ่งที่เราต้องการศึกษาว่ามีจำนวนเท่าใด เช่น จำนวนผู้เรียนในห้องเรียน จำนวนสิ่งของ จำนวนคนที่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น

วิธีหาความถี่ ทำได้โดยการแจงนับจำนวนของสิ่งที่เราต้องการศึกษา ตัวอย่างเช่น

ชุดตัวเลขต่อไปนี้ ตัวเลขใดมีความถี่มากที่สุด 10 15 18 10 13 10 10 15 18 18

คำตอบก็คือ 10 เพราะแจงนับความถี่ได้ 4 รองลงมาคือตัวเลข 18 ที่แจงนับความถี่ได้ 3 ตัวเลข 15 ความถี่ 2 และตัวเลข 13 มีความถี่น้อยที่สุด คือ 1

2. ร้อยละ (Percentage)

ร้อยละ (Percentage) เป็นสถิติที่ใช้กันมากในงานวิจัย เพราะคำนวณและทำความเข้าใจได้ง่าย นิยมเรียกว่า เปอร์เซ็นต์ ใช้สัญลักษณ์ % การใช้สูตรในการคำนวณหาค่าร้อยละมีดังนี้

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{ตัวเลขที่ต้องการเปรียบเทียบ}}{\text{จำนวนเต็ม}} \times 100$$

วิธีการคำนวณหาค่าร้อยละ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง หมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 50 คน เป็นหญิง 20 คน เป็นชาย 30 คน มีประชากรหญิงและชายคิดเป็นร้อยละ ดังนี้

หญิง $\frac{20}{50} \times 100$ = ร้อยละ 40 หรือ 40%

ชาย $\frac{30}{50} \times 100$ = ร้อยละ 60 หรือ 60%

หมายเหตุ การคำนวณค่าร้อยละ เมื่อรวมกันแล้วจะต้องได้ร้อยละ 100 หรือ 100% เสมอ ยกเว้นถ้ามีจุดทศนิยมและมีการปัดเศษ

3. ค่าเฉลี่ย (Mean)

ค่าเฉลี่ย (Mean) คือค่ากลางๆ ของข้อมูล คำนวณโดยการนำค่าของข้อมูลทั้งหมดมารวมกันแล้วหารด้วยจำนวนข้อมูลที่มีอยู่ การใช้สูตรในการคำนวณหาค่าเฉลี่ยได้ดังนี้

$$\text{ค่าเฉลี่ย} = \frac{\text{ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด}}{\text{จำนวนข้อมูลที่มีอยู่}}$$

ตัวอย่าง ครอบครัวหนึ่งพ่ออายุ 58 ปี แม่อายุ 42 ปี ลูก 3 คน มีอายุ 12 ปี, 10 ปี, และ 5 ปี ตามลำดับ ถ้าอยากรู้ว่าคนในครอบครัวนี้มีอายุเฉลี่ยเท่าใด เราสามารถคำนวณได้ ดังนี้

$$\text{อายุเฉลี่ยของคนในครอบครัว} = \frac{\text{อายุพ่อ + อายุแม่ + อายุลูกรวม 3 คน}}{\text{จำนวนคนในครอบครัวทั้งหมด}}$$

$$= \frac{58+42+12+10+5}{5}$$

$$= 25.40$$

ดังนั้นคนในครอบครัวนี้มีอายุเฉลี่ย = 25.40 ปี

กิจกรรมที่ 3 ให้ผู้เรียนคำนวณค่าสถิติต่อไปนี้ โดยวงกลมคำตอบที่ถูกต้อง

1. ชุดตัวเลขต่อไปนี้ ตัวเลขใดมีความถี่มากที่ 3 5 7 9 8 6 3 10 3 2 3 9 3 9 8
   ก. 3
   ข. 8
   ค. 9
2. ข้อมูลการแจงนับต่อไปนี้ 𝍸 𝍸 𝍸 || มีความถี่เท่าใด
   ก. 18
   ข. 20
   ค. 22
3. ในครอบครัวหนึ่ง ปู่อายุ 80 ปี ย่าอายุ 75 ปี พ่ออายุ 50 ปี แม่อายุ 45 ปี ลูก2 คนอายุ 10 ปี และ 8 ปี คนในครอบครัวนี้มีอายุเฉลี่ยเท่าใด
   ก. 45 ปี
   ข. 44.7 ปี
   ค. 53.6 ปี
4. ครอบครัวหนึ่งมีรายได้รวม 10,000 บาท มีรายจ่ายเป็นค่าอาหาร 4,000 บาท ค่าอาหารคิดเป็นร้อยละเท่าไรของรายได้ทั้งหมด
   ก. ร้อยละ 20
   ข. ร้อยละ 30
   ค. ร้อยละ 40
5. ในการเลือกตั้งผู้แทนในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 150 คน มีผู้ชายไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 50 คน มีผู้หญิงไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 30 คน ถามว่ามีผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีกี่เปอร์เซ็นต์
   ก. 20%
   ข. 33.33%
   ค. 46.67%

เรื่องที่ 4 **การสร้างเครื่องมือการวิจัย**

ความหมาย ความสำคัญ ของเครื่องมือการวิจัย

ในการดำเนินงานวิจัย มีความจำเป็นต้องมีการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์หาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนด เครื่องมือการวิจัย เป็นสิ่งสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งที่ต้องการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีหลายประเภท แต่ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือการวิจัยแบบใด ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือต้องการได้ข้อมูลที่ตรงตามข้อเท็จจริง เพื่อทำให้ผลงานวิจัยเชื่อถือได้และเกิดประโยชน์มากที่สุด

ประเภทของเครื่องมือการวิจัยที่นิยมใช้กันมาก ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

การสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัยที่นิยมนำมาใช้รวบรวมข้อมูลงานเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงอธิบาย เป็นต้น

แบบสอบถามมีทั้งแบบสอบถามปลายปิด และแบบสอบถามปลายเปิด

แบบสอบถามปลายปิด เป็นแบบสอยถามที่ระบุคำตอบไว้แล้ว ให้ผู้ตอบเลือกตอบหรืออาจให้เติมคำหรือข้อความสั้นๆ เท่านั้น

ตัวอย่าง อาชีพของท่านคืออะไร

- ❒ ครู
- ❒ พยาบาล
- ❒ ทหาร
- ❒ เกษตรกร
- ❒ อื่นๆ ระบุ.....

แบบสอบถามปลายเปิด เป็นแบบสอบถามที่ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้ แต่ให้ผู้ตอยได้เขียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

ตัวอย่าง แบบสอบถามปลายเปิด

- นักศึกษานิยมไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่แหล่งการเรียนรู้ใด เพราะอะไร
- นักศึกษาใช้เวลาว่างทำอะไรบ้าง
- นักศึกษา มีปัญหาเรื่องการเรียนอะไรบ้าง

ฯลฯ

การสร้างแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะวิจัย และประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แล้วยกร่างแบบสอบถาม
2. นำไปให้ผู้มีความรู้ช่วยตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ

3. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4. นำไปทดลองใช้ก่อนเพื่อความเชื่อมั่นว่ากลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มเล็กๆ ไม่ต้องทุกคน) เข้าใจคำถามและวิธีการตอบคำถาม แล้วนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

5. นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

การสร้างแบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยทุกประเภท ทุกสาขา แต่ที่นิยมคือใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลในลักษณะเผชิญหน้ากันระหว่างผู้สัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ซักถามและผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลหรือตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์มีทั้งแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือผู้สัมภาษณ์ใช้คำถามปลายเปิด เป็นคำถามกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ ให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้สัมภาษณ์กำหนดประเด็นคำถาม หรือรายการคำถามเรียงลำดับไว้แล้วก่อนที่จะสัมภาษณ์

ตัวอย่างการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เช่น ครูสัมภาษณ์นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการเรียนการสอน ครูจะตั้งคำถามอย่างไรก็ได้เพื่อให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่ครูอยากรู้

ตัวอย่างการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เช่น คณะกรรมการสอบสัมภาษณ์นักศึกษาที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ คณะกรรมการอาจจะต้องเตรียมแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดรายการคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ไว้ก่อน แต่อาจปรับเปลี่ยนคำพูดได้บ้างตามความเหมาะสม

การสร้างแบบสังเกต

แบบสังเกตเป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ใช้ได้กับงานวิจัยทุกประเภทโดยเฉพาะงานวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยเชิงทดลอง

แบบสังเกตแบ่งเป็น แบบสังเกตที่ไม่มีโครงร่างการสังเกต ซึ่งเป็นแบบที่ไม่ได้กำหนดเหตุการณ์ พฤติกรรม หรือสถานการณ์ที่จะสังเกตไว้ชัดเจน และแบบสังเกตที่มีโครงร่างการสังเกต เป็นแบบที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะสังเกตอะไร สังเกตอย่างไร เมื่อใด และจะบันทึกผลการสังเกตอย่างไร

ตัวอย่างแบบสังเกตที่ไม่มีโครงร่างการสังเกต เช่น การสังเกตพฤติกรรมในการพบกลุ่มของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง ผู้สังเกตก็จะบันทึกพฤติกรรมต่างๆ ของนักศึกษาตามที่เป็นจริง

ตัวอย่างแบบสังเกตที่มีโครงร่างการสังเกต เช่น แบบสังเกตพฤติกรรมในการพบกลุ่มของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช.

ตัวอย่าง แบบสังเกตที่มีโครงสร้างสังเกต

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับพฤติกรรมนักศึกษาที่พบ

พฤติกรรม	พบ	ไม่พบ
1. นอนหลับ		
2. กินขนม		
3. ทะเลาะกัน		
4. ตั้งใจฟังครูสอน		
5. ซักถามปัญหา		

กิจกรรมที่ 4

1. ให้ผู้เรียนทุกคนไปศึกษาตัวอย่าง แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต เพิ่มเติมจากเอกสาร หรือจาก website ที่เกี่ยวข้อง
2. จับฉลากแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ให้สร้างแบบสอบถาม เรื่องนักร้องในดวงใจของนักศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

กลุ่มที่ 2 ให้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่องนักการเมืองในดวงใจ เพื่อสัมภาษณ์นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

กลุ่มที่ 3 ให้สร้างแบบสังเกตที่มีโครงร่างการสังเกต เพื่อสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของเพื่อนกลุ่มที่ 1 และ 2

เรื่องที่ 5 **การเขียนโครงการวิจัย**

ความสำคัญของโครงการวิจัย

โครงการวิจัยคือ แผนการดำเนินวิจัยที่เขียนขึ้นก่อนการทำวิจัยจริง มีความสำคัญคือ เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยสำหรับผู้วิจัยเองและผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู อาจารย์ หรือผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้คำปรึกษาและติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัย

ถ้าจะเปรียบกับการสร้างบ้าน ที่ต้องมีแปลนหรือพิมพ์เขียวที่ระบุรายละเอียดของการสร้างบ้านทุกขั้นตอน สำหรับเป็นเครื่องมือในการควบคุม กำกับดูแลของเจ้าของบ้าน หรือผู้รับเหมา เพื่อให้การสร้างบ้านเป็นไปตามแบบที่กำหนด โครงการวิจัยก็เปรียบเสมือนแปลนหรือพิมพ์เขียวเช่นกัน คือเป็นทิศทางแนวทางการดำเนินงานวิจัยให้เป็นไปตามแผนการวิจัยที่กำหนด

องค์ประกอบของโครงการวิจัย

โดยทั่วไป โครงการวิจัยประกอบด้วยหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ชื่อโครงการวิจัย
2. ความเป็นมาและความสำคัญ
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
5. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
6. สมมุติฐานการวิจัย
7. ขอบเขตการวิจัย
8. วิธีดำเนินการวิจัย
9. นิยามศัพท์
10. ระยะเวลาดำเนินการ
11. แผนการดำเนินการ
12. สถานที่ทำการวิจัย
13. ทรัพยากรและงบประมาณ
14. ประวัติผู้วิจัย/คณะวิจัย

อย่างไรก็ตาม การเขียนโครงการวิจัยอาจมีหัวข้อแตกต่างจาก 14 หัวข้อ ข้างต้น ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของสถานศึกษา แหล่งทุน หรือความต้องการของผู้ให้ทำโครงการวิจัย และอาจมีจำนวนหัวข้อมากกว่าหรือน้อยกว่า 14 หัวข้อก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเภทของการวิจัย เช่นงานวิจัยเชิงสำรวจ งายวิจัยเชิงคุณภาพ ไม่จำเป็นต้องมีสมมติฐานการวิจัย เป็นต้น

เทคนิคการเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย

สำหรับผู้เริ่มเขียนโครงการวิจัย อาจจะทดลองเขียนโครงการวิจัยอย่างง่ายๆ ไม่จำเป็นต้องมีหัวข้อครบทั้ง 14 หัวข้อ ตามข้างต้น แต่ให้ครอบคลุมว่าจะทำวิจัยเรื่องอะไร (ชื่อโครงการวิจัย) ทำไมจึงทำ

เรื่องนี้ (ความเป็นมาและความสำคัญ) อยากรู้อะไรบ้างจากการวิจัย (วัตถุประสงค์ของการวิจัย) มีแนวทางขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยอย่างไร (ปฏิทินปฏิบัติงาน) การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างไร (ประโยชน์ของการวิจัยหรือผลที่คาดว่าจะได้รับ) เทคนิคการเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย ประกอบด้วยหัวข้อและคำอธิบายการเขียน ดังต่อไปนี้

1. ชื่อโครงการวิจัย ชื่อโครงการวิจัยควรกะทัดรัด สื่อความหมายได้ชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจงในสิ่งที่ศึกษา

2. ความเป็นมาและความสำคัญ เขียนอธิบายให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่ศึกษาเขียนให้ตรงประเด็น กระชับเป็นเหตุเป็นผล มีอ้างอิงเอกสารที่ศึกษา (ถ้ามี)

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย เขียนให้สอดคล้องกับชื่อโครงการวิจัย ครอบคลุมเรื่องที่ศึกษาเขียนให้ชัดเจน อาจมีข้อเดียว หรือหลายข้อก็ได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย ระบุถึงวิธีการดำเนินการวิจัย ให้ครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

4.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง สิ่งที่ศึกษาคืออะไร มีจำนวนเท่าไร

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ระบุวิธีการเก็บการบันทึกข้อมูล ระยะเวลา หรือช่วงเวลา สถานที่

4.3 เครื่องมือวิจัย ระบุชนิด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ระบุวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้

5. ปฏิทินปฏิบัติงาน เขียนขั้นตอนการดำเนินการวิจัยโดยละเอียด และระยะเวลาการดำเนินการแต่ละขั้นตอน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เขียนเป็นข้อๆ ถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำวิจัย

<u>ตัวอย่างการเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย</u>

ตัวอย่างการเขียนวิจัยต่อไปนี้ เกิดจากผู้วิจัยต้องการคำตอบว่านักศึกษานอกโรงเรียนมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างไร เพราะการเรียนการสอนส่วนใหญ่ของการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เรียนจะได้รับมอบหมายจากครูให้ไปศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเขียนโครงการวิจัยอย่างง่ายๆ ดังต่อไปนี้

1. ชื่อโครงการวิจัย “การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การเรียนชุมชนวัดแจ้ง”

2. ความเป็นมาและความสำคัญ

เนื่องจากนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ มีอาชีพและภารกิจต่างๆ มากมาย จึงมีข้อจำกัดเรื่องเวลา ไม่สามารถมาพบกลุ่มหรือเข้าเรียนทุกวันได้ สถานศึกษาจึงจัดให้นักศึกษามาพบกลุ่มเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพื่อครูได้สอนเสริมและให้นักศึกษามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอบถามปัญหาการเรียน ตลอดจนมอบหมายให้นักศึกษาไปศึกษาค้นคว้าในหัวข้อวิชาที่เรียน ทำรายงานหรือนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพบกลุ่มครั้งต่อไป

การที่ครูมอบหมายให้นักศึกษาไปศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่เช่นนี้ จึงน่าสนใจศึกษาว่านักศึกษามีวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างไร และพบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีข้อเสนอแนะอย่างไร

ข้อค้นพบจากการวิจัยคาดว่าจะทำให้ครูและสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุง และสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

3.2 วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

3.3 ปัญหาอุปสรรคในการการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ระดับการศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

3.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2552 สังกัด ศรช. วัดแจ้ง จำนวน 200 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2553 สังกัด ศรช. วัดแจ้ง จำนวน 50 คน

4.3 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถาม มี 4 ตอน คือ ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษา ปัญหาอุปสรรคที่พบ และข้อเสนอแนะ

4.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองในเดือนธันวาคม 2553

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

5. ปฏิทินปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการวิจัย	ต.ค. 53	พ.ย. 53	ธ.ค. 53	ม.ค. 54
1. เขียนโครงการ	←	→		
2. ศึกษาเอกสารและกลุ่มตัวอย่าง	←	→		
3. สร้างแบบสอบถาม/ทดสอบ		←	→	
4. เก็บรวบรวมข้อมูล			←	→
5. วิเคราะห์ข้อมูล/สรุป/ เขียนรายงาน			←	→

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางปรับการเรียนการสอนเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

6.2 สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกฎเกณฑ์ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

กิจกรรมที่ 5

ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มๆ ละไม่เกิน 5 คน แต่ละกลุ่มปรึกษากันในเรื่องที่สนใจจะทำวิจัยแล้วเขียนโครงการวิจัย ตามหัวข้อต่อไปนี้

- ชื่อโครงการวิจัย
- ความเป็นมาและความสำคัญ
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- วิธีดำเนินงานวิจัย
- ปฏิทินปฏิบัติงาน
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เรื่องที่ 6 **การเขียนรายงาน การวิจัยอย่างง่าย และการเผยแพร่ผลงานการวิจัย**

องค์ประกอบในการเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอในหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง
2. ชื่อผู้วิจัย
3. ความเป็นมาของการวิจัย
4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. วิธีดำเนินการวิจัย
6. ผลการวิจัย
7. ข้อเสนอแนะ
8. เอกสารอ้างอิง (ถ้ามี)

การเขียนรายละเอียดของรายงานการวิจัยอย่างง่าย มีดังต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง

การเขียนชื่อเรื่องควรเขียนให้กะทัดรัด ตอบคำถามให้ได้ว่า ใคร ทำอะไร กับใคร การเขียนชื่อเรื่องที่สื่อความหมายชัดเจน จะทำให้เห็นประเด็นที่จะศึกษาอยู่ในชื่อเรื่อง

2. ชื่อผู้วิจัย

ระบุชื่อผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ทำการวิจัย พร้อมทั้งสถานศึกษาที่ผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่

3. ความเป็นมาของการวิจัย

การเขียนความเป็นมาของการวิจัย คือ การระบุให้ผู้อ่านได้ทราบว่าทำไมจึงต้องทำงานวิจัยชิ้นนี้ มีที่มาที่ไปอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยควรจะกล่าวถึงสภาพปัญหาหรือสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสภาพดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้าง หรือสภาพดังกล่าวถ้าได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ จะก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้าง และใครคือผู้ได้รับประโยชน์ดังกล่าว มีแนวคิดอย่างไรในการแก้ปัญหาหรือแนวทางการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข และแนวคิดดังกล่าวได้มาอย่างไร (แนวคิดดังกล่าวอาจได้มากจากการศึกษาเอกสาร หรือจากประสบการณ์ตรงที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น) พร้อมระบุแหล่งอ้างอิง

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเขียนวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการระบุให้ผู้อ่านได้ทราบว่า งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการทำอะไรกับใคร และจุดหมายปลายทางหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่ผู้วิจัยต้องการคืออะไร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย ควรครอบคลุมหัวข้อดังต่อไปนี้

5.1 กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการทำการวิจัย ควรระบุให้ชัดเจนว่าคือใคร

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ควรระบุให้ชัดเจนว่าการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมืออะไรบ้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือแก้ปัญหา เช่น แบบสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก เป็นต้น

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ควรระบุให้ชัดเจนว่าผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูลอย่างไร

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ควรระบุให้ชัดเจนว่าผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร ซึ่งอาจเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพก็ได้

6. ผลการวิจัย

การเขียนผลการวิจัยผู้วิจัยต้องสะท้อนให้เห็นว่าการที่จะบรรลุเป้าหมายของการวิจัยนั้น ผู้วิจัยต้องดำเนินการทั้งหมดกี่รอบ ในแต่ละรอบมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง และผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

7. ข้อเสนอแนะ

การเขียนข้อเสนอแนะต้องเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นผลสืบเนื่องจากข้อค้นพบของการวิจัยในครั้งนี้

8. เอกสารอ้างอิง

เนื้อหาที่มีการนำมากล่าวอ้างในรายงานการวิจัย ต้องนำมาเขียนให้ปรากฏอยู่ในเอกสารอ้างอิง

ตัวอย่างการเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย

ขอยกตัวอย่างจากโครงการวิจัยอย่างง่ายในหน้า () มาเป็นตัวอย่างในการเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การเรียนชุมชนวัดแจ้ง

2. ชื่อผู้วิจัย

นายสมหมาย ขยันยิ่ง นักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

3. ความเป็นมาของการวิจัย

เนื่องจากนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ มีอาชีพและภารกิจต่างๆ มากมาย จึงมีข้อจำกัดเรื่องเวลา ไม่สามารถมาพบกลุ่มหรือเข้าเรียนทุกวันได้ สถานศึกษาจึงจัดให้นักศึกษามาพบกลุ่มเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพื่อครูได้สอนเสริมและให้นักศึกษามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอบถามปัญหาการเรียน ตลอดจนมอบหมายให้นักศึกษาไปศึกษาค้นคว้าในหัวข้อวิชาที่เรียน ทำรายงานหรือนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพบกลุ่มครั้งต่อไป

การที่ครูมอบหมายให้นักศึกษาไปศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่เช่นนี้ จึงน่าสนใจศึกษาว่านักศึกษามีวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างไร และพบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีข้อเสนอแนะอย่างไร

ข้อค้นพบจากการวิจัยคาดว่าจะทำให้ครูและสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุง และสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

1.2 วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

1.3 ปัญหาอุปสรรคในการการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับการศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

1.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2552 สังกัด ศรช. วัดแจ้ง จำนวน 200 คน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2553 สังกัด ศรช. วัดแจ้ง จำนวน 50 คน

5.3 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถาม มี 4 ตอน คือ ข้อมูลพื้นฐานนักศึกษาวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษา ปัญหาอุปสรรคที่พบ และข้อเสนอแนะ

5.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองในเดือนธันวาคม 2553

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

6. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การชุมชนวัดแจ้ง ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษา ปัญหาอุปสรรคในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและข้อเสนอแนะต่างๆ ของนักศึกษาผลการวิจัยพบว่า

6.1 นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศรช. วัดแจ้ง เป็นชาย 28 คน เป็นหญิง 22 คน อายุเฉลี่ยของนักศึกษาคือ 22.5 ปี

6.2 วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ไปค้นคว้าในห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน ร้อยละ 20 ไปศึกษาสอบถามจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ร้อยละ 20 ที่เหลือใช้วิธีอื่นๆ เช่น พูดคุยปรึกษาเพื่อน หาข้อมูลจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต เป็นต้น

6.3 ปัญหาอุปสรรคในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 คือ ไม่มีเวลาไปศึกษาค้นคว้า เนื่องจากภารกิจในการประกอบอาชีพ นอกนั้นคือ แหล่งค้นคว้าอยู่ไกลจากบ้าน เดินทางไปไม่สะดวก

6.4 นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 เสนอแนะให้ทางสถานศึกษาจัดเตรียมแหล่งค้นคว้า สื่อ เอกสารต่างๆ ให้พร้อมในสถานศึกษาและมีการให้บริการยืมไปบ้าน

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ สถานศึกษาและครู ศรช. ควรนำไปพิจารณาจัดหาแหล่งค้นคว้าที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงสถานที่พบกลุ่มหรือมิฉะนั้นก็มีหน่วยบริการสื่อเอกสารใกล้บริเวณที่นักศึกษาส่วนใหญ่สะดวกมาใช้บริการ

กิจกรรมที่ 6 ให้ผู้เรียนไปค้นคว้าผลงานการวิจัยที่ตนเองสนใจใน Website แล้วนำมาเขียนสรุปรายงานการวิจัยอย่างง่าย ตามรูปแบบที่กำหนด พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มาด้วย

การเผยแพร่ผลงานการวิจัย

ผลการวิจัยที่ทำขึ้นควรมีการเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ได้ การเผยแพร่ผลงานการวิจัย ทำได้หลายวิธี เช่น

1. นำเสนอในเวลาการพบกลุ่ม หรือในที่ประชุมต่างๆ
2. เขียนลงวารสารต่างๆ
3. ติดบอร์ดของสถานศึกษา บอร์ดนิทรรศการ
4. ส่งรายงานการวิจัยให้หน่วยงานต่างๆ
5. นำรายงานการวิจัยขึ้น Website

กิจกรรมที่ 7 ให้ผู้เรียนนำผลงานการวิจัยที่ไปค้นคว้ามากจาก Website จากกิจกรรมที่ 6 มานำเสนอในเวลาพบกลุ่ม

เฉลยกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1

ความหมายของการวิจัย อาจมีหลายความหมาย แต่คำตอบจะต้องให้ครอบคลุมว่าการวิจัยเป็นการศึกษาหาคำตอบที่อยากรู้ อย่างเป็นกระบวนการขั้นตอน ไม่ใช่การคาดเดา หรือสรุปคำตอบเอาเอง

ประโยชน์ของการวิจัย สำหรับผู้วิจัยเอง คือ ฝึกการเป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต ศึกษา ค้นคว้า และเขียนเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ

ประโยชน์ของการวิจัยสำหรับหน่วยงาน / สถานศึกษา ได้แก่

1. ทำให้เกิดความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ
2. ช่วยให้เกิดนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ แนวคิดใหม่ๆ
3. ตอบคำถามที่อยากรู้ ให้เข้าใจปัญหา/ช่วยแก้ปัญหา
4. ช่วยในการสางแผนและการตัดสินใจ
5. ช่วยให้ทราบผลและข้อบกพร่องของการดำเนินงานต่างๆ

กิจกรรมที่ 2

คำตอบเป็นไปตามคำถามวิจัย/ปัญหาการวิจัยและชื่อโครงการวิจัยตามความสนใจของแต่ละกลุ่ม

กิจกรรมที่ 3

1.ก 2. ค 3. ข

4.ค 5. ค

กิจกรรมที่ 4

แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกตที่มีโครงร่างการสังเกตของกลุ่ม 1,2,3 ให้มีรูปแบบตามเครื่องมือแต่ละประเภท และเนื้อหาครอบคลุมเรื่องที่ต้องการทราบ

กิจกรรมที่ 5

คำตอบของโครงการวิจัย ให้เขียนครบทุกหัวข้อที่กำหนด และในแต่ละหัวข้อให้เขียนตามคำอธิบายให้ชัดเจน (ตามตัวอย่างการเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย)

กิจกรรมที่ 6

คำตอบให้เป็นไปตามการศึกษา ค้นคว้า รายงานการวิจัยอย่างง่ายที่ผู้เรียนสนใจ โดยให้ครอบคลุม 7 หัวข้อคือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย ความเป็นมาของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการ ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

กิจกรรมที่ 7

เป็นไปตามกิจกรรมที่กำหนด

บทที่ 6
ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

ในปัจจุบันโลกมีการแข่งขันกันมากขึ้น โดยเฉพาะการประกอบอาชีพต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญการ ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในอาชีพของตนเองจะต้องมีการค้นคว้า หาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การที่จะจัดการอาชีพให้ได้ผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยหลายด้าน การเรียนรู้ปัจจัยด้านศักยภาพหลักของพื้นที่ เป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่ต้องเรียนรู้

เรื่องที่ 1 ความหมายความสำคัญของศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร พลังงาน สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้อย่างเสรี การศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรของชาติให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างสง่างามในประชาคมโลก การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของภูมิสังคม ภูมิรัฐศาสตร์ ศักยภาพทุกด้านที่จะเป็นต้นทุนทางการศึกษา รวมทั้งต่อยอดการศึกษาสู่การพัฒนาประเทศในด้านอื่น และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันบนเวทีโลก เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมทั้งองคาพยพ มีการมองหาศักยภาพในทุกภาคส่วนของสังคม ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ที่จะสามารถเป็นเชื้อเพลิงในการขับเคลื่อนการศึกษาได้ เน้นการจัดการศึกษาโดยยึดพื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา โดยคำนึงถึงสภาพแต่ละพื้นที่ ที่มีความแตกต่างและมีความต้องการท้องถิ่นไม่เหมือนกัน การพัฒนาการศึกษาจึงต้องเน้นพื้นที่เป็นสำคัญ โดยมีพื้นฐานอยู่บนศักยภาพด้านต่าง ๆ ของพื้นที่นั้น โดยการพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคมให้กับประเทศ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญในสภาพการปัจจุบัน คือ แม้ที่ผ่านมาประเทศไทยจะสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่มีงานทำแล้วในระดับหนึ่ง แต่ด้วยพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรงของสังคมโลกดังกล่าวได้ส่งผลต่อสังคมไทย ให้เข้าสู่สังคมแห่งการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความอยู่รอดของประเทศ ปัจจุบันขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาศักยภาพของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเทศไทยจึงต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก หากประเทศไทยไม่เตรียมพร้อม และไม่สามารถแข่งขันในเวทีระดับภูมิภาคได้ จะทำให้เสียเปรียบประเทศเพื่อนบ้าน การยกระดับคุณภาพการศึกษา จึงต้องยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้วย และไม่เพียงแต่ในภูมิภาคอาเซียนเท่านั้น หากแต่จะต้องเป็นทุกภูมิภาคของโลก เพราะทุกภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่เจริญแล้ว หรือกำลังพัฒนาก็ตาม ล้วนมีโอกาสที่ซ่อนอยู่ทั้งสิ้น หากการศึกษาสร้างคนที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์สามารถมองเห็นโอกาสที่ซ่อนอยู่ จะทำให้ประเทศยืนอยู่บนเวทีโลกได้อย่างมั่นคง และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงมีความสำคัญมากในการพัฒนาประเทศ และความเจริญก้าวหน้าของ

ประเทศ จึงต้องมีพื้นฐานมาจากระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ ที่สามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพออกมาพัฒนาประเทศได้ และการเริ่มต้นพัฒนาการศึกษาต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ และค้นหาศักยภาพภายในออกมาก่อน และควบคู่ไปกับทำความเข้าใจการเป็นไปของโลก กระบวนทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาจึงต้อง “ดูเรา ดูโลก” คือ เข้าใจตัวเอง และเข้าใจว่าโลกหมุนไปทางใด เพื่อวิ่งไปโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง มีความรู้เท่าทันทุนนิยม และรู้ข้อจัดกำจัดของเรา เพราะปลายทางของการพัฒนาการศึกษา หัวใจคือประชาชน คือการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่นคงยั่งยืน นั่นเอง

การจัดการศึกษาด้านอาชีพในปัจจุบันมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นการพัฒนาประชากรของประเทศให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นการแก้ปัญหาการว่างงานและส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์ 2555 ภายใต้กรอบเวลา 2 ปี ที่จะพัฒนา 5 ศักยภาพของพื้นที่ใน 5 กลุ่มอาชีพใหม่ ให้สามารถแข่งขันได้ใน 5 ภูมิภาคหลักของโลก “รู้เขา รู้เรา เท่าทัน เพื่อแข่งขันได้ในเวทีโลก” และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดภารกิจที่จะพัฒนายกระดับการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพและ ขีดความสามารถให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ ที่มั่นคง โดยการดำเนินการพัฒนา ยกระดับ และจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพ และขีดความสามารถให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่งคั่งและมั่นคง เพื่อเป็นบุคลากรที่มีวินัย เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมมีสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ภายใต้หลักการพื้นฐานที่คำนึงถึงศักยภาพและบริบทรอบ ๆ ตัวผู้เรียน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับศักยภาพในการทำงานให้กับบุคลากรคนไทย ให้แข่งขันได้ในระดับสากล โดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่คำนึงถึงศักยภาพและบริบทรอบๆ ตัวผู้เรียน ดังนั้น สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าถึงและเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ จัดการความรู้ กระบวนการแก้ปัญหา และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ และการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน และการพัฒนา 5 ศักยภาพหลักของพื้นที่ใน 5 กลุ่มอาชีพใหม่ คือ กลุ่มอาชีพด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการและการบริการ ตามยุทธศาสตร์ 2555 กระทรวงศึกษาธิการ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เรื่องที่ 2 พื้นที่หลักในการพัฒนาอาชีพ และการวิเคราะห์ศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

1. กลุ่มอาชีพใหม่ 5 กลุ่มอาชีพ

1.1 กลุ่มอาชีพด้านเกษตรกรรม

1.2 กลุ่มกลุ่มอาชีพด้านอุตสาหกรรม

1.3 กลุ่มอาชีพด้านพาณิชยกรรม

1.4 กลุ่มอาชีพด้านความคิดสร้างสรรค์

1.5 กลุ่มอาชีพด้านบริหารจัดการและการบริการ

2. พื้นที่หลักในการพัฒนาอาชีพ 5 พื้นที่

พื้นที่หลักในการพัฒนา ประกอบด้วย

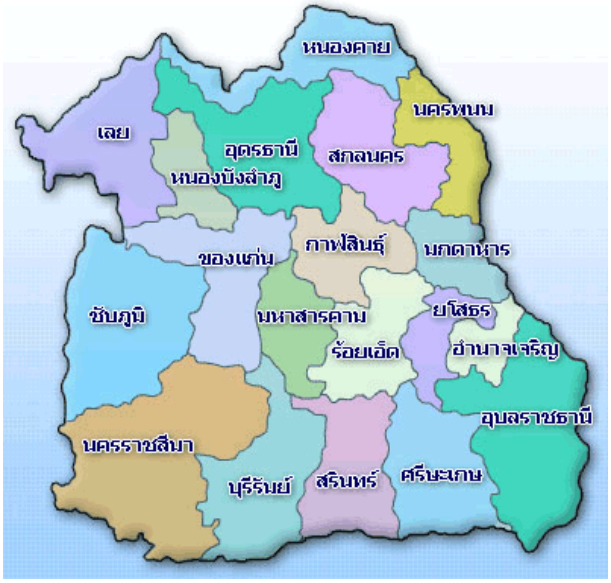
1. พื้นที่ภาคกลาง ประกอบด้วย กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 13 จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการนครนายก สระแก้ว ปราจีนบุรี กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 4 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง ตราด จันทบุรี

2. พื้นที่ภาคเหนือ ประกอบด้วย กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ได้แก่ สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร อุทัยธานี

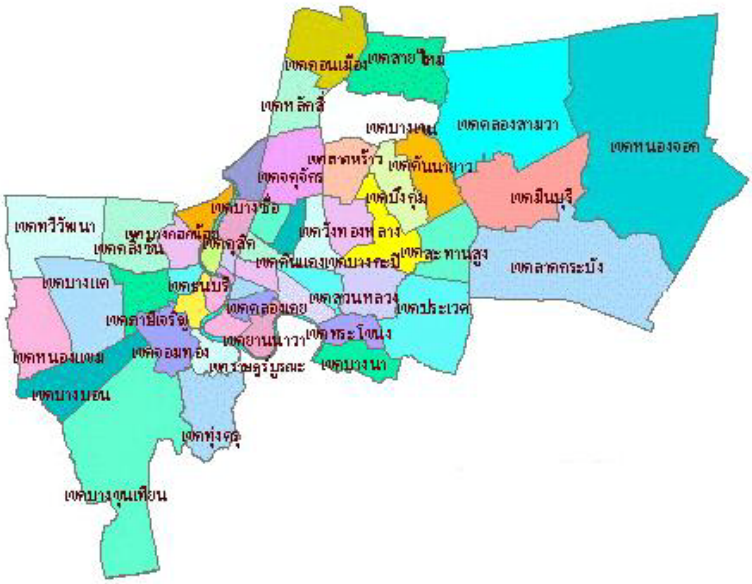
3. พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำพู เลย บึงกาฬ สกลนคร นครพนม มุกดาหาร กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ได้แก่ ข่อนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 8 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี ศรีษะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ

4. พื้นที่ภาคใต้ ประกอบด้วย กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย 4 จังหวัด ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่ง 5 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน 4 จังหวัด ได้แก่ สตูล สงขลา ปัตตานี นราธิวาส ยะลา

5. พื้นที่กรุงเทพมหานคร

เรื่องที่ 3 ศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

1.ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น การนำเอาศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพต้องพิจารณาว่าทรัพยากรทางธรรมชาติที่จะต้องนำมาใช้ในการประกอบอาชีพในพื้นที่มีหรือไม่มีเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่มี ผู้ประกอบการต้องพิจารณาใหม่ว่าจะกอบอาชีพที่ตัดสินใจเลือกไว้หรือไม่

2.ศักยภาพของพื้นที่ตามหลักภูมิอากาศ หมายถึง ลักษณะของลมฟ้าอากาศที่มีอยู่ประจำท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของอุณหภูมิประจำเดือน และปริมาณน้ำฝนในช่วงระยะเวลาต่างๆ ของปี เช่นภาคเหนือของประเทศไทยมีอากาศหนาวเย็นหรือเป็นแบบสะวันนา (Aw) คือ อากาศร้อนชื้นสลับกับฤดูแล้งเกษตรกรรม กิจกรรมที่ทำรายได้ต่อประชากรในภาคเหนือ ได้แก่ การทำสวน ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ภาคใต้เป็นภาคที่มีฝนตกตลอดทั้งปี ทำให้เหมาะแก่การปลูกพืชเมืองร้อน ที่ต้องการความชุ่มชื้นสูง เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น การประกอบอาชีพอะไรก็ตาม ผู้ประกอบอาชีพจำเป็นต้องพิจารณาเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพสภาพภูมิอากาศเพราะสภาพภูมิอากาศจะมีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ

3. ศักยภาพของภูมิประเทศและทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่ หมายถึง ลักษณะของพื้นที่และทำเลที่ตั้งในแต่ละพื้นที่ ซึ่งพื้นที่แต่ละทำเลจะมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เป็นภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ที่ราบชายฝั่ง สิ่งที่เราต้องศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ เช่น ความกว้าง ความยาว ความลาดชัน และความสูงของพื้นที่ เป็นต้น การประกอบอาชีพใดๆก็ตามไม่ว่าจะเป็นการผลิต การจำหน่าย หรือการให้บริการก็ตามจำเป็นต้องพิจารณาถึงทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมและการคมนาคมขนส่งต่างๆ

4.ศักยภาพของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ หมายถึง ลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี และความแตกต่างกันในการดำรงชีวิตของประชากรในพื้นที่ ซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพ ผู้ที่จะประกอบอาชีพอาจต้องพิจารณาและเลือกประกอบอาชีพให้เมะสมกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่

5.ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ หมายถึง บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ที่ต้องได้รับการพัฒนาความรู้ ความคิดและสามารถการนำศักยภาพของแต่ละบุคคลในแต่ละพื้นที่มาใช้ ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างให้แต่ละบุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง และเมื่อพิจารณาถึงทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะภูมิปัญญาไทย แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้ การเลือกหรือการเข้าสู่อาชีพต่างๆจำเป็นต้องมีการพิจารณาในเรื่องนี้ด้วยเพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ นั้นจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพราะหาก

ไม่ดำเนินการตามกระบวนการอย่างเป็นระบบแล้ว จะก่อให้เกิดผลเสียต่อการประกอบอาชีพในอนาคตได้ เพราะผลที่ได้รับจากการบริหารนั้นไม่สอดคล้องกับความสำเร็จของการประกอบอาชีพ

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้และวิเคราะห์หาจุดอ่อนจุดแข็งของศักยภาพหลักของพื้นที่มีความสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาอาชีพให้เข้มแข็งมากขึ้น เพราะศักยภาพหลักของพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการ มี โอกาสเข้าสู่การประกอบอาชีพได้มายิ่งขึ้น

เรื่องที่ 4 ตัวอย่างอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพหลักของพื้นที่

1. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านเกษตรกรรม

กลุ่มการผลิต เช่น การผลิตไม้ดอกเพื่อการค้า การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตไก่อินทรีย์

กลุ่มแปรรูป เช่น การแปรรูปปลานิลแดดเดียว การแปรรูปทำไส้กรอกจากปลาดุก

กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การเกษตรแบบยั่งยืน การเกษตรผสมผสานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การฝึกอบรมเกษตรทางเลือก ภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง

ตัวอย่างอาชีพ การปลูกพืชผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ

ปัจจุบันการเพาะปลูกของประเทศไทยประสบปัญหาหลายประการที่สำคัญ ประการแรกคือพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ประการที่สองเกษตรกรประสบปัญหาแมลงศัตรูรบกวนและหนทางที่เกษตรกรเลือกใช้แก้ปัญหาส่วนใหญ่ก็คือสารเคมีฆ่าแมลง ซึ่งเป็นอันตรายต่อเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค และเกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม ทางการแก้ปัญหาดังกล่าวตามแนวพระราชดำริก็คือ “แนวทางการเกษตรธรรมชาติแบบยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริ” ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะทำให้ดินเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นดินที่มีชีวิต มีศักยภาพในการผลิตและให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยจากสารพิษต่าง ๆ ทางการเกษตร ดังนั้น ผู้เรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลักเกษตรธรรมชาติ การปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ ดินและอินทรียวัตถุในดิน ชมแปลงสาธิต-ทดลองเกษตรธรรมชาติ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ การทำสมุนไพรเพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืช มาตรฐานเกษตรธรรมชาติ ศฝก. ฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพและน้ำสกัดชีวภาพ ฝึกปฏิบัติการเพาะกล้าและฝึกปฏิบัติงานในแปลงเกษตร มาตรฐานเกษตรธรรมชาติ MOA มาตรฐานเกษตรธรรมชาติ ศฝก. การจัดดอกไม้ การแปรรูปผลผลิตการเกษตร การวางแผนการปลูกพืชผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติในอนาคต การติดตามผลและให้คำแนะนำ

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านเกษตรกรรม

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	- ดินมีความสมบูรณ์ - ไม่มีแมลงศัตรูรบกวน - มีแหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการทำการเกษตร
2	การวิเคราะห์ พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	ฤดูกาล ภูมิอากาศเหมาะสมต่อการปลูกพืชผัก เช่น ไม่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วม มีอากาศเย็นไม่ร้อนจัด
3	การวิเคราะห์ ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	- เป็นฐานการผลิตทางการเกษตร - มีแหล่งชลประทาน - ไม่มีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มีผลความเสียหายรุนแรง - มีพื้นที่พอเพียงและเหมาะสม. - มีการคมนาคมที่สะดวก
4	การวิเคราะห์ ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	- มีวิถีชีวิตเกษตรกรรม - ประชาชนสนใจในวิถีธรรมชาติ
5	การวิเคราะห์ ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	- มีภูมิปัญญา/ผู้รู้ เกี่ยวกับเกษตรธรรมชาติ - มีกระแสการสนับสนุนเกษตรธรรมชาติจากสังคมสูง

2. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านอุตสาหกรรม

ภาคการผลิต ได้แก่

กลุ่มไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ช่างไฟฟ้าอุตสาหกรรม ช่างเชื่อมโลหะด้วยไฟฟ้าและแก๊ส ช่างเชื่อมเหล็กดัด ประตู หน้าต่าง ช่างเดินสายไฟฟ้าภายในอาคาร ช่างเดินสายและติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้า

กลุ่มเสื้อผ้า สิ่งทอ เช่น การทำซิลค์สกรีน การทำผ้ามัดย้อมและมัดเพนท์ การทำผ้าด้วยกี่กระตุก การทำผ้าบาติค

กลุ่มเครื่องยนต์ เช่น การซ่อมรถจักรยานยนต์และเครื่องยนต์ ช่างเครื่องยนต์ชุมชน ช่างเคาะตัวถังรถยนต์

กลุ่มศิลปะประดิษฐ์และอัญมณี เช่น การแกะสลักวัสดุอ่อนเบื้องต้น การขึ้นรูปกระถางต้นไม้ด้วยแป้นหมุน การทำของชำร่วยด้วยเซรามิค การออกแบบเครื่องโลหะและรูปภัณฑ์อัญมณี

ตัวอย่างอาชีพ การเป็นตัวแทนจำหน่ายที่พักและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มประเทศภูมิภาคอาเซียนโดยใช้คอมพิวเตอร์อินเตอร์เน็ต

สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของประชาคมโลกที่มีการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และกลุ่มประเทศอาเซียนได้มีนโยบายให้เกิดประชาคมอาเซียนขึ้น ซึ่งหมายถึงคนในภูมิภาคดังกล่าวจะติดต่อไปมาหาสู่กันมากขึ้น และในการนี้การเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนก็จะมีมากขึ้นจากความสนใจใคร่รู้ใคร่เห็นเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาติเพื่อนบ้าน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทั่วโลก โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ คือการสร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมหาศาล เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าอื่นๆ

การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร คมนาคม และขนส่ง มีการขยายตัวตามไปด้วยและการท่องเที่ยวยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น และยังมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยอยู่ในรูปของสินค้าและบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนั้นการรวบรวมนำเสนอข้อมูลการให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยการเป็นตัวกลางระหว่างสถานประกอบการ/ผู้ประกอบการกับผู้ใช้บริการ จึงเป็นอาชีพที่น่าสนใจและมีโอกาสก้าวหน้าสูง ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับธุรกิจที่พักและการให้บริการการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน การใช้คอมพิวเตอร์อินเตอร์เน็ตสำหรับการเป็นตัวแทนจำหน่าย ระหว่างเจ้าของ/ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับผู้ใช้บริการผ่านทางอินเตอร์เน็ต การเจรจาต่อรองในฐานะตัวแทนจำหน่าย การประเมินผลและพัฒนาธุรกิจของตน

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านอุตสาหกรรม

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	แหล่งท่องเที่ยวมีบรรยากาศที่เหมาะสม
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	มีทำเลที่ตั้งในชุมชน สังคม ที่มีการคมนาคมสะดวก
4	การวิเคราะห์ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	- ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม การบริโภคของตลาดโลกมีแนวโน้มกระแสความนิยมสินค้าตะวันออกมากขึ้น - มีศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และเป็นเอกลักษณ์
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	แรงงานมีทักษะฝีมือและระบบประกันสังคม และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

3. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านพาณิชยกรรม

การค้าและเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์

การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต (e-Commerce) การสร้างร้านค้าทางอินเทอร์เน็ต

กลุ่มผู้ประกอบการ เช่น การประกอบการธุรกิจชุมชน ร้านค้าปลีกกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชน

ตัวอย่างอาชีพ โฮมสเตย์

อาชีพโฮมสเตย์ เป็นการประกอบอาชีพโดยนำต้นทุนทางสังคม คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาบริหารจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่าจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบโฮมสเตย์ ในการจัดการศึกษาวิชาอาชีพโฮมสเตย์ ยึดหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต โดยให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เน้นการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ควบคู่กับสร้างองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพโฮมสเตย์ ภายใต้ยุทธศาสตร์การใช้ต้นทุนทางธรรมชาติ ทุนทรัพยากรบุคคล ทุนภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนงบประมาณของรัฐ และทุนทางความรู้มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการศึกษาอาชีพโฮมสเตย์ เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนได้มีความรู้ และสามารถพัฒนาตนเองและกลุ่มไปสู่การบริหารจัดการที่มีมาตรฐาน เป็นไปตามหลักการของโฮมสเตย์ นำไปสู่การเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากฝึกประสบการณ์โดยการจัดทำโครงการประกอบอาชีพโฮมสเตย์ ดังนั้น ผู้เรียน จึงควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทย ความรู้พื้นฐาน และมาตรฐานการจัดการโฮมสเตย์ การจัดกิจกรรมนำเที่ยว การต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริการ มัคคุเทศก์ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การประกอบอาหาร การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวและ การบริหารจัดการ

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านพาณิชยกรรม

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	- มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจแปลกชวนให้ผู้คนมาเที่ยว และพักค้างคืน - มีโปรแกรมที่น่าสนใจในการศึกษาธรรมชาติ และพักผ่อนที่ดี - ไม่ถูกรบกวนจากแมลงและสัตว์อื่น ๆ
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	- ใกล้แหล่งน้ำ ทะเล มีทิวทัศน์ที่สวยงาม - ภูมิอากาศไม่แปรปรวนบ่อย ๆ
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	- มีทำเลที่ตั้งพอดีไม่ใกล้ไกลเกินไป - มีการคมนาคมสะดวกในการเดินทาง - ข้อมูลแต่ละพื้นที่ที่เราเลือกอยู่ใกล้จุดท่องเที่ยวหรือไม่ สะดวกในการเดินทางด้วยความปลอดภัยเพียงใด มีคู่แข่งที่สำคัญหรือไม่
4	การวิเคราะห์ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นธรรมชาติ อยู่ในพื้นที่มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีจากองค์กรท่องเที่ยว
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	- มีผู้ประกอบการ และแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ - มีความร่วมมือจากชุมชนในด้านการเป็นมิตรกับแขกที่มาใช้บริการ

4. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านความคิดสร้างสรรค์

คอมพิวเตอร์และธุรการ ได้แก่

Software

กลุ่มออกแบบ เช่น โปรแกรม AUTO CAD เพื่องานออกแบบก่อสร้าง ออกแบบชิ้นส่วนอุตสาหกรรม เขียนแบบเครื่องกลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Solid Work

กลุ่มงานในสำนักงาน เช่น Office and Multimedia การจัดทำระบบข้อมูลทางการเงินและบัญชีด้วยโปรแกรม Excel และโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูปเพื่อใช้ในการทำงานทางธุรกิจ

การใช้คอมพิวเตอร์ในสำนักงานด้วยโปรแกรม Microsoft Office

การพัฒนาโปรแกรมด้วย MS Access โดยใช้ระบบงานบุคคล

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับการประกอบธุรกิจบนอินเทอร์เน็ต

Hardware

ช่างคอมพิวเตอร์ เช่น ซ่อม ประกอบ ติดตั้งระบบบำรุงรักษาคอมพิวเตอร์และเครือข่าย

ตัวอย่างอาชีพ ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เพื่อธุรกิจ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มากขึ้น สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ว่ามีการเติบโต อย่างรวดเร็วนั่นคือธุรกิจอุตสาหกรรมด้าน Animation การสร้างความบันเทิง และงานสร้างสรรค์การออกแบบโดยการใช้คอมพิวเตอร์ หลักสูตรทางด้าน Animation จึงน่าจะตอบสนองความต้องการของกลุ่มธุรกิจ Animation หลักสูตร Animation เพื่อธุรกิจ เป็นหลักสูตรอาชีพที่สร้างสรรค์สามารถนำไปประกอบอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น ผู้เรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์ เทคนิคการคิดเชิงสร้างสรรค์ การกำจัดสิ่งกีดกั้นความคิดเชิงสร้างสรรค์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ Animation เพื่อธุรกิจ การออกแบบ Animation เพื่อธุรกิจ Animation Workshop ประโยชน์และโทษของการใช้คอมพิวเตอร์ จรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ กฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทำธุรกิจ Animation

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านความคิดสร้างสรรค์

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	ข้อมูลของทรัพยากรธรรมชาติ ที่พอเพียง และสะดวกในการเข้าถึง
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	- อุณหภูมิ ความชื้น ความกดอากาศ ลม และปริมาณน้ำฝน รวมไปถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นในทางอุตุนิยมวิทยา **ที่ตั้งตามแนวละติจูด ความใกล้ไกลจากทะเล** - มีข้อมูลของภูมิอากาศ
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	มีข้อมูลภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งต่าง ๆ
4	การวิเคราะห์ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	มีข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ที่ผสมผสานของหลายพื้นที่
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	มีแรงงานที่มีทักษะฝีมือ ความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านบริหารจัดการและการบริการ

กลุ่มท่องเที่ยว ได้แก่ การอบรมมัคคุเทศก์ พนักงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม พนักงานผสมเครื่องดื่ม การทำอาหารว่างนานาชาติ การฝึกอบรมภาษา และธุรกิจโฮมสเตย์

กลุ่มสุขภาพ ได้แก่ การนวดแผนไทย นวดลูกประคบ สปาการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ

กลุ่มการซ่อมแซม และบำรุงรักษา การซ่อมเครื่องปรับอากาศรถยนต์ การซ่อมเครื่องยนต์ดีเซล การซ่อมเครื่องยนต์เบนซิน การซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตรการซ่อมจักรอุตสาหกรรม

คมนาคมและการขนส่ง จำนวน 1 หลักสูตร

วิชาชีพด้าน Logistics หรือการขนส่งสินค้าทางอากาศและทางเรือ

การก่อสร้าง

กลุ่มช่างต่าง ๆ เช่น การปูกระเบื้อง ช่างไม้ก่อสร้าง ช่างสีอาคาร

กลุ่มการผลิตวัสดุก่อสร้าง เช่น การทำบล็อคคอนกรีต การผลิตซีเมนต์

ตัวอย่างอาชีพ การพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง

ในปัจจุบันนี้ ผ้าพื้นเมืองของไทยในภาคต่างๆ กำลังได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนา รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันกันอย่างกว้างขวางมาก ดังนั้น จึงเกิดมีการผลิตผ้าพื้นเมืองในลักษณะอุตสาหกรรมโรงงาน โดยมีบริษัทจ้างช่างทอ ทำหน้าที่ทอผ้าด้วยมือตามลวดลายที่กำหนดให้ โรงงานหรือบริษัทจัดเส้นไหมหรือเส้นด้ายที่ย้อมสีเสร็จแล้วมาให้ทอ เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพ บางแห่งจะมีคนกลางรับซื้อผ้าจากช่างทออิสระซึ่งเป็นผู้ปั่นด้าย ย้อมสี และทอตามลวดลายที่ต้องการเองที่บ้าน แต่คนกลางเป็นผู้กำหนดราคาตามคุณภาพและลวดลายของผ้าที่ตลาดต้องการในบางจังหวัดมีกลุ่มแม่บ้านช่างทอผ้าที่รวมตัวกันทอผ้าเป็นอาชีพเสริม และนำออกขายในลักษณะสหกรณ์ เช่น กลุ่มทอผ้าของศิลปาชีพอย่างไรก็ตามในสภาพที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นการทอเพื่อขายเป็นหลัก การทอผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองหลายแห่งยังทอลวดลายสัญลักษณ์ดั้งเดิม โดยเฉพาะในชุมชนที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์บางกลุ่มที่กระจายตัวกันอยู่ในภาคต่างๆ ของประเทศไทย ศิลปะการทอผ้าของกลุ่มชนเหล่านี้จึงนับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มอยู่จนถึงทุกวันนี้ หากจะแบ่งผ้าพื้นเมืองของกลุ่มชนเหล่านี้ตามภาคต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น**ในภูมิภาคต่างๆ** และมีการปรับปรุงพัฒนาสีสัน คุณภาพ และลวดลาย ให้เข้ากับรสนิยมของตลาด **ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพกลุ่มอาชีพ/ธุรกิจของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง และวิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มอาชีพ/ธุรกิจ**

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านบริหารจัดการและการบริการ

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบ
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	มีภูมิอากาศที่เหมาะสม
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	- เป็นศูนย์กลางหัตถอุตสาหกรรม - มีถนนที่เอื้อต่อการบริการด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน สามารถติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การค้าชายแดน
4	การวิเคราะห์ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	มีแหล่งอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	มีภูมิปัญญา และฝีมือแรงงาน

<u>กิจกรรม</u>

1. ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มและสำรวจพื้นที่ในชุมชน พร้อมบอกวิธีการหาความรู้ที่เกี่ยวกับศักยภาพหลักของพื้นที่ ว่าพื้นที่นั้นเหมาะสมกับการประกอบอาชีพใด

2. ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างอาชีพที่ตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ และวิธีหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพนั้น พร้อมทั้งวิเคราะห์ศักยภาพหลักของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เพื่อให้อาชีพที่เลือกมีความเป็นไปได้

บรรณานุกรม

คณาพร คมสัน. 2540. **การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2541. **รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท**. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

———— . 2544. **การศึกษาผู้ใหญ่: ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นัดดา อังสุโวทัย. 2550. **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาเคมีที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี.** วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญศิริ อนันตเศรษฐ. 2544. **การพัฒนากระบวนการการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของผู้เรียนในระดับมหาวิทยาลัย.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฝ่ายวิชาการบิสคิต. 2550. **ฟัง คิด อ่าน เขียน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บิสคิต.

ยุดา รักไทย และปานจิตต์ โกญจนาวรรณ. 2550. **พูดอย่างฉลาด**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. 2550. **การจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองและความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิกร ตัณฑวุฑโฒ. 2536. **หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. 2542. "ยกเครื่องเรื่องเรียนรู้: การเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิตทุกลมหายในคือการเรียนรู้". **สานปฏิรูป**. 20 (พฤศจิกายน 2542): 55-61.

วิภาดา วัฒนนามกุล. 2544. **การพัฒนาระบบการเรียนด้วยตนเองสำกรับนักศึกษาสาขาวิชาชีพสาธารณสุข.**
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศรัณย์ ขจรไชยกุล. 2542. **การใช้โปรแกรมการแนะแนวกลุ่มต่อการเพิ่มความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของนักศึกษารอพินิจชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศันศนีย์ ฉัตรคุปต์. 2545. **รายงานการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้รูปแบบใหม่: ยุทธศาสตร์ด้านนโยบายและการใช้ทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สมคิด อิสระวัฒน์. 2538. **รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตัวเองของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

———— . 2541. **รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของคนไทยในชนบทซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. 2541. **เทคนิคการสอนแนวใหม่สำหรับการศึกษานอกโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545. **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

———— . ม.ป.ป. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2549. **แนวคิดสู่การปฏิบัติ : การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองสำหรับผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.

สุนทรา โตบัว. 2546. **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544. **จิตวิทยาการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2544. **จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: ธีระป้อมวรรณกรรม.

อัญชลี ชาติกิติสาร. 2542. **การพัฒนาคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง, มหาวิทยาลัยมหิดล.

Brockett, R. G. and R. Hiemstra. 1991. **Self-direction in Adult Learning: Perspectives in theory, research and practice**. London: Routledge.

———— . 1993. **Self-Direction in Adult Learning**. (2 nd ed). San Francisco: Chapman and Hall, Inc.

Brookfield, S.D. 1984. "Self-Directed Adult Learning: A Critical Paradigm". **Adult Education Quarterly**. 35(2): 59-71.

Caffarella, R.S. 1983. "Fostering Self-Directed Learning in Post-secondary Education". **An Omnibus of Practice and Research**. (November 1983): 7-26.

Candy, P.C. 1991. **Self- Direction for Lifelong Learning**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Good, C. V. 1973. **Dictionary of Education**. (3 rd ed.). New York: McGraw-Hill Book.

Griffin, C. 1983. **Curriculum Theory in Adult Lifelong Education**. London: Crom Helm.

Guglielmino, L. M. 1977. **Development of the Self-directed Learning Readiness Scale**. Georgia: Unpublished Doctoral Dissertation, University of Georgia.

Knowles, M.S. 1975. **Self- Directed Learning: A Guide for Learner and Teacher.** New York: Association Press.

Oddi, L.F. 1987. "Perspectives on Self-Directed Learning". **Adult Education Quarterly**. 38 (1987): 97-107.

Skager, R. 1977. **Curriculum Evaluation for Lifelong Education**. Toronto: Pergamon Press.

_____ . 1978. **Lifelong Education and Evaluation Practice**. Hamburg: Pergamon Press and the UNESCO Institution for Education.

Tough, A. 1979. **The Adult's Learning Projects**. Toronto, Ontario Institute for Studies in Education.

Tyler, R. W. 1949. **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago: The University of Chicago Press.

กัญจน์โชติ สหพัฒนสมบัติ,2551.**เทคนิคการคิดเป็น.** บทความการศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. **"คิดเป็นคือคิดพอเพียง".** วารสาร กศน., มีนาคม 2550,หน้า 9-11.

ชุมพล หนูสง และคณะ 2544. **ปรัชญาคิดเป็น** (หนังสือรวบรวมคำบรรยายและบทสัมภาษณ์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ในโอกาสต่าง ๆ) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2543.**ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล** (พิมพ์ครั้งที่ 3)

กรุงเทพ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. **“คิดเป็น : เพื่อนเรียนรู้สู่อนาคต”**. วารสาร กศน. มีนาคม 2550, หน้า 12-16.

“_____”, 2546.ใต้ร่มไทร (หนังสือเกษียณอายุราชการ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล และวราพรรณ น้อยสุวรรณ, 2546. **การพัฒนาหลักสูตรและวิธีทางการสอน หน่วยที่ 8-15** (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

พรจันทร์ เจียรเอสศักดิ์,2527. **เทคนิคการรวบรวมข้อมูลเพื่อการแนะแนว**. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พระธรรมปิฎก, 2546. **พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย**. กรุงเทพ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออก,2551. **คู่มือการจัดการข้อมูลและสารสนเทศชุมชนสำหรับครูการศึกษานอกโรงเรียน ระยอง.**

สนอง โลหิตวิเศษ, 2544. **ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ**.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สมพร เทพสิทธา ,2542 . **คุณธรรมและจริยธรรม** กรุงเทพ : สมชายการพิมพ์.

หน่วยศึกษานิเทศก์,2552. **คัมภีร์ กศน.** เอกสารหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.
กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

อุ่นตา นพคุณ , 2528. **แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน เรื่อง คิดเป็น.** กรุงเทพฯ:
กรุงสยามการพิมพ์.

กุลขณิษฐ์ ราเชนบุณขวัทน์. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องกระบวนการวิจัย.** ในการประชุม
สัมมนางานวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพ กศน. ปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 29-30 มิถุนายน 2552)

บุญใจ ศรีสถิตนรากูร. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ :
บริษัทยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย จำกัด, 2547

พนิต เข็มทอง. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องมโนทัศน์การวิจัยในชั้นเรียน.** ในการประชุม
สัมมนางานวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพ กศน. ปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 29-30 มิถุนายน 2552)

พิสณุ ฟองศรี. **วิจัยชั้นเรียน หลักการและเทคนิคปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2551.

ไมตรี บุญทศ. **คู่มือการทำวิจัยในโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : สุรีวิยาศาสน์, 2549.

ศิริรัตน์ วีรชาตินานุกูล **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถิติและการวิจัย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย กรุงเทพ, 2545

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. **วิจัยแผ่นเดียว : เส้นทางสู่คุณภาพการอาชีวศึกษา.** กรุงเทพฯ : สำนักงานวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา, 2547.

สมเจตน์ ไวทยาการณ์. **หลักและการวิจัย.** นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1.	นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2.	ดร.ชัยยศ	อิ่มสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
3.	นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4.	ดร.ทองอยู่	แก้วไทรฮะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5.	นางรักขณา	ตัณฑวุฑโฒ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1.	บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง		
	ดร.รุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2.	บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้		
	ดร.รุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3.	บทที่ 3 การจัดการความรู้		
	ดร.รุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4.	บทที่ 4 คิดเป็น		
	ดร.ทองอยู่	แก้วไทรฮะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5.	บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย		
	นางศิริพรรณ	สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ

ผู้บรรณาธิการ และพัฒนาปรับปรุง

1.	บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง		
	ดร.รุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2.	บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้		
	นายธวัชชัย	ใจชาญสุขกิจ	รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน. จังหวัดเพชรบุรี
	นางสาวสุพัตรา	โทวราภา	สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
3.	บทที่ 3 การจัดการความรู้		
	นางอัจฉรา	ใจชาญสุขกิจ	สำนักงาน กศน.จังหวัดสมุทรสงคราม
	นางณัฐพร	เชื้อมหาวัน	สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
4.	บทที่ 4 คิดเป็น		
	ดร.ทองอยู่	แก้วไทรฮะ	ที่ปรึกษาสำนักงาน กศน.

5. บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

นางศิริพรรณ	สายหงษ์	ข้าราชบำนาญ
นางพิชญาภา	ปิติวรา	ข้าราชบำนาญ

คณะทำงาน

1.	นายสุรพงษ์	มั่นมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2.	นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3.	นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4.	นางสาวศริญญา	กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5.	นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1.	นางปิยวดี	คะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2.	นางเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3.	นางสาวกรวรรณ	กวีวงษ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4.	นางสาวชาลีนี	ธรรมธิยา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5.	นางสาวอริศรา	บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะผู้พัฒนาและปรับปรุง ครั้งที่ 2

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2. ดร.ชัยยศ	อิ่มสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4. นางวัทนี	จันทร์โอกุล	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
5. นางชุลีพร	ผาตินินนาท	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเผยแพร่ทางการศึกษา
6. นางอัญชลี	ธรรมวิธีกุล	หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
7. นางศุทธินี	งามเขตต์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พัฒนาและปรับปรุง ครั้งที่ 2

1. ดร.ทองอยู่	แก้วไทรฮะ	ที่ปรึกษา กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. ดร.รุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการเรียนการสอน
3. นายสมชาย	ฐิติรัตนอัศว์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวชาลินี	ธรรมธิษา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน